

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS**

**ULUSLARARASI TERÖRİZMLE
MÜCADELE BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK DIŞ
VE GÜVENLİK POLİTİKASI**

**Eda ÜNAL SAKALLI
1330220537**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Selim KANAT**

ISPARTA – 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Eda ÜNAL SAKALLI
Anabilim Dalı	ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI AVRUPA BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS
Tez Başlığı	Uluslararası Terörizmle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği' nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz ^{27/06/2019} tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Selim KANAT	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Muharrem GÜRKAYNAK	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9-(8) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum " **Uluslararası Terörizmle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası**" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Eda ÜNAL SAKALLI

27.06.2019

(Ünal Sakallı, Eda, *Uluslararası Terörizmle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2019)

ÖZET

Uluslararası terörizmle mücadelede ilk adım terörizmin tanımının yapılmasıdır. Fakat uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yoktur. Bu sebeple, artık uluslararası boyut kazanmış terörizmle mücadelede uluslararası örgütlerin önemi daha da artmaktadır. İlk olarak, Birleşmiş Milletler'in barış ve güvenliğin korunması konusunda yapmış olduğu sözleşme ve almış olduğu kararlarda, uluslararası terörizmle mücadele etmek için devletlerin bir araya geldiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in yanı sıra NATO, AGİT, Avrupa Konseyi ve diğer örgütler de terörizmin önlenmesi ve suçluların cezalandırılması konularında uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları yürütmektedir. Bu örgütlerin dışında, yirmi sekiz üye ülkeye sahip, Avrupa Birliği de uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları yapmaktadır. Ancak çalışmada, Avrupa Birliği tüm diğer örgütlerden ayrı tutulmuştur. Bunun nedenlerinden biri, Avrupa Birliği'nin uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarını, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ile çok daha kapsamlı olarak değerlendirmesidir. Diğerleri ise ulusüstü bir yapısının olması dolayısı ile yaptığı uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarının, tüm üye ülkelerin devlet politikalarına yansıyor olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası terörizm, terörizmle mücadele, uluslararası örgütler, Avrupa Birliği, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, PESCO.

(Ünal Sakallı, Eda, “*The Common Foreign and Security Policy of the European Union in the Context of Combating International Terrorism*”, Master’s Thesis, Isparta, 2019)

ABSTRACT

The first step for combating international terrorism is to define what the terrorism is. However, there are not any definitions of the terrorism binding the countries internationally. For this reason, international organizations are the most important parts of the combating international terrorism. Firstly, the states have come together to combat terrorism based on the United Nations’ agreements and resolutions related with the topics of peacekeeping and ensuring security. In addition to the United Nations’ studies, NATO, OSCE, Council of Europe and other organizations carry out studies on preventing terrorism and jurisdiction. Besides these organizations, the European Union that has twenty eight member states also carries the studies on combating international terrorism. But in this study, the European Union was left aside from the other organizations. One of the reasons for that is the European Union considers combating international terrorism inclusively within its common security and defence policy. The other one is, as it has a supranational structure, all the member states have to harmonise the policy on combating international terrorism of the European Union with their national policies.

Key Words: International terrorism, combating terrorism, international organizations, European Union, Common Foreign and Security Policy, PESCO.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE BAĞLAMINDA TERÖRİZM KAVRAMI

1.1.Uluslararası Terörizmle Mücadelede Tanım Sorunu	5
1.2.Terörist Faaliyetlerin Uluslararası Boyut Kazanması.....	14
1.3.Geçmişten Günümüze Uluslararası Terörizmle Mücadelede Yaşanan Dönüşümler	20
1.3.1.İki Savaş Arası Dönemde Uluslararası Terörizmle Mücadele.....	21
1.3.2.Soğuk Savaş Dönemi Uluslararası Terörizmle Mücadele	23
1.3.3.Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Terörizmle Mücadele	24

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

2.1. Uluslararası Terörizmle Mücadelede Küresel Sistem.....	28
2.2.Uluslararası Terörizmle Mücadelede Bölgesel Sistemler	40
2.2.1.Nato ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	41
2.2.2.Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	46
2.2.3.Avrupa Konseyi ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	51
2.2.4.Bölgesel Diğer Örgütler ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE

3.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Öncesi Avrupa Birliği ve Uluslararası Terörizmle Mücadele.....	68
3.2.Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Uluslararası Terörizmle Mücadele.....	71
3.2.1.Maastricht Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele.....	72

3.2.2.Amsterdam Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	74
3.2.3.Nice Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	79
3.3.Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	81
3.4.Avrupa Birliği Kurumlarının Uluslararası Terörizmle Mücadele Çalışmaları	84
3.4.1.Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Çalışmaları.....	85
3.4.2.Avrupa Birliği Komisyonu'nun Uluslararası Terörizmle Mücadele Çalışmaları.....	97
3.5.Avrupa Birliği'nin Birlik Dışındaki Eylemlerde Uluslararası Terörizmle Mücadele Politikaları	107
3.6.Avrupa Birliği Göç Politikası ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	115
3.7.Europol ve Uluslararası Terörizmle Mücadele	123
3.8.Pesco Ve Uluslararası Terörizmle Mücadele.....	128
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	137
ÖZ GEÇMİŞ.....	171

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADÖ	Amerikan Devletleri Örgütü
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AK	Avrupa Konseyi
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKP	Avrupa Birliği Komşuluk Politikası
AP	Analiz Projeleri
API	Avrupa Politik İşbirliği
AST	Avrupa Savunma Topluluğu
AT	Avrupa Toplulukları
AWACS	Havadan erken uyarı ve kontrol sistemi
BAB	Batı Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BREXIT	Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması
CEPOL	Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri Eğitim Ajansı
CICTE	Amerikanlararası Terörizmle Mücadele Komitesini
CODEXTER	Avrupa Konseyi Terörizmle Mücadele Birimi
COE	Mükemmeliyet Merkezi
COE-DAT	Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi
COTER	Terörizm Üzerine Çalışma Grubu
C-UAS	İnsansız Hava Araçları ile Mücadele Sistemi
DAT POW	Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı
EASO	Avrupa İltica Destek Ofisi
EBDS	Avrupa Patlayıcı Madde Veri Sistemi
EC3	Avrupa Siber-Suç Merkezi
ECOWAS	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğunu

ECRIS	Avrupa Sabıka Kaydı Bilgi Sistemi
ECTC	Avrupa Terörizmle Mücadele Merkezi
EEAS	AB Dış Eylem Servisi ya da AB Dış İlişkiler Servisi
EIS	Europol Bilgi Sistemi
EMSC	Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi
EPPO	Avrupa Kamu Savcılığı Ofisi
ERRY	Yemen Kırsal Alan Programı
ETA	Bask Yurdu ve Özgürlük
ETIAS	Avrupa Seyahat Bilgileri ve Yetkilendirme Sistemi
EU-SSA-N	AB Askeri Uzay Gözetim Farkındalık Ağı
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EURODAC	Avrupa İltica Parmak İzi Veri Tabanı
EUROJUST	Avrupa Yargısal İşbirliği Birimi
EUROPOL	Avrupa Polis Teşkilatı
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
FATF	Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
FIU	Mali İstihbarat Birimleri
FRONTEX	AB Sınır Güvenliği Birimi
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
HARMSPRO	Liman & Deniz Gözetimi ve Korunması
HLEG	Yüksek Seviye Uzman Grubu
HUB	Güney bağlantı merkezi
IED	El yapımı patlayıcılar
IGAD	Hükümetler arası Kalkınma Otoritesi
ILO	Uluslararası Çalışma Ofisi
IOCTA	İnternet Organize Suç Tehdit Değerlendirme
IRA	İrlanda Cumhuriyet Ordusu
IRU	İnternet Yönlendirme Birimi
ISAF	Uluslararası Güvenlik Destek Gücü
ISF	Ulusal Güvenlik Fonu
INTERPOL	Uluslararası Polis İşbirliği
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı

JEIS	Ortak AB İstihbarat Okulu
KBRN	Kimyasal-Biyolojik-Radyolojik-Nükleer
KFOR	Kosova Barış Gücü
MAS MCM	Mayın Tedbirleri için (Yarı-) Özel Denizcilik Sistemleri
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NCTC	Ulusal Terörle Mücadele Merkezi
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OGSP	Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
OLAF	Yolsuzlukla Mücadele Bürosunun
OOS	Okyanus Kalkanı Harekatı
OUP	Birleşik Koruyucu Harekatı
PESCO	Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği-Savunma Anlaşması
PNR	Yolcu İsim Kaydı
RAN	Radikalleşme Farkındalığı Ağı
RATS	Bölgesel Antiterörizm Birimi
SIENA	Güvenli Bilgi Değişimi Ağı
SIRENE	Ulusal Girişte Ek Bilgi Talebi
SIS	Schengen Bilgi Sistemi
SOCTA	Ağır ve Organize Suçlar Tehdit Değerlendirme Raporu
SPS	Barış ve Güvenlik için Bilim Programı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TAS	Tek Avrupa Senedi
TE-SAT	AB Terörizm Durum ve Eğilim Raporu
TFTP	Terörizm Finansmanını Takip Programı
TMCC	Askeri Eğitim Kabiliyet Merkezi
TRITON	AB Akdeniz Sınır Devriyesi
VIS	Vize Bilgi Sistemi
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Terörizm konusunda yapılan çalışmaların neredeyse hepsinde üzerinde durulan konu, bu terimin tanımlanması noktasında yaşanan problemdir. Uluslararası terörizmle mücadelede yaşanan ilk ve en önemli zorluk da hukuken bağlayıcılığı olan bir tanımın olmayışıdır. Özellikle uluslararası terörizmle mücadelenin hukuksal mücadele boyutunu güçleştiren bu problem, terörizmin her geçen gün artması ve geçmişe oranla çok daha yıkıcı hale gelmesi dolayısıyla devletlerin ve uluslararası örgütlerin politikalar ürettikleri bir alan haline gelmiştir. Bu doğrultuda, yapılan uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları hukuken bağlayıcılığı olmayan tanımlara rağmen gerçekleştirilmektedir.

Ulus üstü bir yapıya sahip olan Avrupa Birliği'nin ise bütünleşme ve derinleşme çalışmaları kapsamında, uluslararası terörizmle mücadele politikasını her geçen gün giderek daha kapsamlı bir hale getirdiği görülmektedir. Bu açıdan araştırmanın hipotezini, Avrupa Birliği'nin uluslararası terörizmle mücadele için geliştirilen ortak politikalarının Birlik'in bütünleşmesine olumlu ve olumsuz nasıl etki ettiği, bu politikaların diğer devletler ve uluslararası örgütler için bir örnek teşkil edip etmediği yönündeki sorular oluşturmuştur.

Terörizm günümüzün en dikkat çeken ve üzerinde çok fazla çalışma yapılan konularından biridir. Bu açıdan, terörizm konusu daha önce bir çok kişi tarafından çalışılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmalara bakıldığında, uluslararası terörizmle mücadele kimi zaman sadece uluslararası bir örgütün çalışmaları kapsamında, kimi zamansa her hangi bir devletin güvenlik politikaları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu açıdan, daha önceki çalışmaların kapsamlı olmadığı ve daha spesifik çalışmalar olduğunu söyleyebiliriz. Bu araştırmada ise, terörle mücadelede en çok ihtiyaç duyulan mücadele yöntemi olarak belirtilen hukuksal mücadele kapsamında, uluslararası örgütlerin yapmış olduğu çalışmalara ve 28 üye ülkesi ile birlikte AB'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerini de geliştiren siyasi diyalogları ve stratejileri incelenerek, uluslararası sistemdeki tüm uluslararası mücadele çalışmalarına değinilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan diğer çalışmalarda görülmüştür ki, araştırmalar genel olarak AB'nin yapmış olduğu uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarını 11 Eylül saldırıları çerçevesinde değerlendirmektedir. Fakat, terörizmin değişken doğası itibariyle, yaşanan her dönemde uluslararası terörizmle mücadele yöntemlerinde de değişimin yaşandığı,

bu açıdan da çalışmada uluslararası mücadelenin daha kapsamlı olarak ele alındığını belirtmek gerekir. Elbette, 11 Eylül saldırıları AB'nin yapmış olduğu uluslararası terörizmle mücadele politikalarına hız kazandırmıştır. Ancak bu çalışmada diğer araştırmalardan farklı olarak, Schengen Antlaşması'nın Birlik sınırlarına dahil edilmesiyle iç sınır kontrollerinin kademeli olarak kaldırılması, Tek Pazar'ın oluşturulması, genişleme politikası sonrası artan üye sayısı ile kurumsallaşan yapısı ve tüm dünyada giderek artan terör olayları sonrası bütünleşme çalışmaları kapsamında, daha genel bir çerçevede AB'nin uluslararası terörizmle mücadele politikaları değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, PESCO gibi adımların atıldığı Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası çerçevesinde uluslararası terörizmle mücadelenin, en güncel hali ile ortaya konulması amaçlanmıştır. AB'nin uluslararası terörizmle mücadele adına üretmiş olduğu son politikalardan olan Terörizmle Mücadele Direktifi, Avrupa Kamu Savcılığı Ofisi gibi birçok güncel çalışmaya yer verilmiş olması dolayısıyla da diğer çalışmalardan daha kapsamlı ve günceldir.

Avrupa Birliği Çalışmaları literatüründeki mevcut çalışmaların, genel olarak AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikalarını kurumsallaşma ve bütünleşme çalışmaları kapsamında değerlendirdiği, ancak uluslararası terörizmle mücadelenin bu kapsamda incelenmediği görülmüştür. Bu açıdan çalışmada, AB'nin üretmiş olduğu tüm politikalar uluslararası terörizmle mücadele bağlamında ele alınmıştır. Bu doğrultuda, çalışma Avrupa Birliği Çalışmaları disiplinine önemli bir katkıda bulunacak, aynı zamanda da uluslararası terörizmle mücadele konusunda Türkçe literatür taraması yapan araştırmacılara kapsamlı bir bilgi kaynağı olacaktır.

Çalışmada araştırma yöntemi olarak belgesel kaynak yöntemi yani literatür incelemesi temel yöntem olarak belirlenmiştir. Türkçe literatürde var olan güncel bilgi eksikliğini gidermek amacıyla, bu çalışmada temel metinlere, yani ilgili sözleşme, anlaşma ve benzeri metinlerin orjinallerine kütüphane araştırması ve literatür incelemesi yapılarak ulaşılmıştır. Uluslararası örgütlerin çalışmaları da, yine birincil kaynak olması adına, bu örgütlerin kendi web sayfalarından literatür taraması yapılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler zaman zaman karşılaştırmalar yapılarak test de edilmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, terörizm kavramı uluslararası terörizmle mücadele bağlamında ele alınacaktır. Terörizmle mücadelede devletler nasıl bir yol izlemektedir, terörizme karşı mücadelede terör tanımının önemi

nedir ve neden hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yok sorularına cevap aranacaktır. Tanım sorununa rağmen, devletlerin nasıl bir mücadelede olduğu araştırılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası örgütlerin çalışmalarına yer verilecektir. Bu bölümde, uluslararası örgütlerin çalışmalarında özellikle terörizmin genel bağlayıcı bir tanımı yapılmış mı, yapılmamış ise terörizmle mücadelede nasıl bir yol izlenmiş, terör suçlarının cezalandırılması için nasıl bir usul öngörülmüş ve yapılan çalışmaların diğer benzer düzenlemelerden farkı nedir sorularına yanıt aranacaktır. Bu noktada, ilk olarak küresel bir örgüt olan Birleşmiş Milletler'in uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları incelenecektir. Sonrasında ise NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi gibi bölgesel örgütlerle beraber, Amerikan Devletleri Örgütü, Afrika Uluslar Birliği Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi diğer bölgesel örgütlerin de terörizmle mücadele çalışmaları araştırılacaktır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Avrupa Birliği ve uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarına yer verilecektir. Bu bölümde Avrupa Birliği, tüm diğer örgütlerden ayrı tutulacaktır. Ekonomik bir birlik olarak kurulan Avrupa Birliği'nin neden terörizmle mücadele konusunu ele aldığı, başarılı olup olmadığı, uluslararası terörizmle ortak mücadelenin Birlik entegrasyonunu nasıl etkilediği, terörizmle mücadele için yapılan politikaların neler olduğu sorularına cevap aranacaktır. Avrupa Birliği'nin ortak güvenlik ve savunma politikası kapsamında değerlendirilen, kalıcı yapılandırılmış işbirliği çalışmaları incelenecektir. Lizbon Antlaşması'ndan sonra uzun bir süre gündemde olmayan PESCO'nun neden tekrar gündeme geldiğine ve PESCO projelerinin terörizmle mücadele konusunda ortak güvenlik ve savunma politikasını nasıl etkilediğine yer verilecektir. PESCO projelerinin yakın gelecekte ve uzun vadede, terörizmle mücadelede tanım sorununa rağmen başarılı olup olamayacağı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE BAĞLAMINDA TERÖRİZM KAVRAMI

Uluslararası terörizmle mücadelede, devletlerin ortak ve çok boyutlu bir işbirliği çalışması olmadan, tam anlamıyla başarılı olmalarının neredeyse imkânsız olduğu günümüzde, terörizm kavramının ne ifade ettiği oldukça önemlidir. Dolayısıyla, terörizm kavramı günümüzün en çok tartışılan ancak üzerinde uzlaşılabilen konudur.¹ Elimize aldığımız bir gazetede ya da televizyonu açtığımızda karşımıza çıkan haberlerde, bir binanın bombalanması, bir devlet adamının suikaste uğraması, sivillerin askeri bir birlik tarafından katledilmesi, süpermarket raflarında bulunan ürünün satın alanları zehirlenmesi ya da her hangi bir intihar girişimi gibi bir çok olay günümüzde artık terörizm olarak adlandırılmaktadır.² Yani kavram olarak terörizm, artık her şiddet içeren olay için kullanılır hale gelmiştir. Bu da, zaten tartışmalı olan kavramı daha da zor anlaşılır bir hale getirmektedir. Fakat terörizm, özellikle de en yaygın kullanımıyla, siyasi bir kavramdır. Bununla birlikte, güçle de ilgilidir; güç arayışı, güç edinme ve güç kullanma terörizmi niteleyen kavramlardır. Ayrıca, terörizm bir şiddettir; şiddet ise terörizmde siyasi amaçla yapılır. Yani terörizmde uygulanan şiddet siyasi şiddettir.³ Tüm bunlar, terörizm tanımında bulunması gereken kavramlardır. Ancak, uluslararası terörizmle mücadele bağlamında terörizm kavramı düşünüldüğünde, bütün dünya devletlerinin ya da en azından terörist olarak belirlenen kişilerin yargılanmasında etkin rol oynayacak sayıda devletin uzlaştığı ortak bir terörizm tanımı halen yoktur.⁴ Kısacası bağlayıcı hukuki bir terörizm tanımından söz etmek mümkün değildir. Terörizm kavramının bağlayıcı hukuki bir tanımının olmaması da terörizmle uluslararası mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Diyebiliriz ki, terörizmle uluslararası mücadelenin önündeki en büyük teknik engel genel, bağlayıcı, hukuki bir tanımın yapılmamış olmasıdır.

¹LAQUEUR, Walter, **A History of Terrorism**, Transaction Publishers, New Jersey, 2002, s. 2.

²HOFFMAN, Bruce, "Defining Terrorism: Means, Ends and Motives", **Terrorism and Counterterrorism: Understanding The New Security Environment, Readings and Interpretations**, Third Edition, (Ed. HOWARD, D.Russell, SAWYER, L.Reid, BAJEMA, E., Natasha), McGraw Hill Higher Education, New York, 2009, s. 4.

³HOFFMAN, s. 5.

⁴BAŞEREN, Sertaç Hami, "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme", **Terörizm İncelemeleri: teori, örgütler, olaylar**, (Ed. Ü. Özdağ – O.M. Öztürk), ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s. 1.

1.1.Uluslararası Terörizmle Mücadelede Tanım Sorunu

Terörizmde tanım sorunu, hukuken bağlayıcı uluslararası bir terörizm tanımının olmamasını ifade eder. Terörizm kavramının ne ifade ettiği konusunda çok sayıda fikir olmasına rağmen ortak bir noktada karar kılınamadığının göstergesidir. Terörizm kavramı üzerine birçok tanım vardır. Fakat ne akademik anlamda ne de uluslararası hukukta kabul görmüş, bağlayıcılığı olan tek bir tanım mevcuttur. Yapılan farklı terörizm tanımlarının sadece birkaç ortak özelliği vardır. Bunlar terörizmin her zaman siyasi bir amaca hizmet ettiği⁵, masum insanlara zarar vererek, toplumda korku salmak, yıldırım için terörizmin kullanıldığınıdır.⁶ Fakat terörizm, öngörülemeyen, şaşırtıcı ve korkunç bir karaktere sahip olduğu için uzlaşılması ve açıklanması kolay olmayan bir konudur. Hemen her yüzyılda, terörizmin karakteri değişmektedir. Bu durum sadece terörizmin yöntemlerinde değil aynı zamanda, teröristlerin içinde buldukları zamana göre değişen karakterlerinde de görülmektedir. Yapılan tanımlara bakıldığında, ekonomik ve siyasi memnuniyetsizliğin yanı sıra milliyetçiliğin sebep olduğu kargaşa ortamları, dini, kültürel ve etnik çeşitlilik terörizm sebebi olabilir. Her ne kadar terörizm için amaç siyasi olsa da, terörizmin değişken doğası, terörist eylemlere yol açan nedenlerin farklılık göstermesi, terör örgütlerinin yapılarındaki farklılıklar, her ülkenin kendi iç hukukunda terörist olarak gördüğü kişilerin farklılık göstermesi gibi nedenlerden dolayı yapılan terörizm tanımlarının tek bir noktada buluşması zordur.⁷ Bu açıdan da uluslararası bağlayıcılığı olan hukuki bir tanımın varlığından söz edilememektedir.

Uluslararası bağlayıcılığı olan hukuki bir terörizm tanımının olmamasına rağmen, gerek devletlerin iç hukukunda gerekse akademik düzeyde pek çok tanımın yapılmış olması da, bir anlamda tanım sorununu ortaya çıkarmıştır. Neredeyse hemen herkesin terörizm denildiğinde aklına gelen farklı bir terörizm tanımı vardır. Bu durum da, terörizmin çok boyutlu bir kavram olduğunu göstermektedir. Öyle olunca, hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın yapılması zorlaşmaktadır. Yapılan tanımları incelersek, bu zorluğun nedenleri daha iyi anlaşılacaktır. Yapılan sayısız terörizm konulu çalışmada,

⁵ERTAN, Birol, **Terörizm ve Türkiye**, Hiperkitap (e-book), İstanbul, 2015, s. 20.

⁶STAPLEY, Craig, “*Understanding The Nature of Terrorism- How do we define terrorism?*”, **Terrorism’s Unanswered Questions**, (Ed. B. Adam, Lowther – Beverly, Lindsay), British Library Cataloguing in Publication Data, United States of America, 2009, s. 4.

⁷LAQUEUR, s. 3-4.

etimolojik olarak terörizm kavramının Latince *terrere* kelimesinden geldiği ve korku salmak, yıldırım, dehşete düşürmek gibi anlamlarının olduğu belirtilmektedir.⁸ Türk Dil Kurumu'na göre terörizm yıldırım anlamına gelmektedir. Bir siyasi davayı zorla kabul ettirmek için korku salacak davranışlarda bulunma eylemi olarak da tanımlanmaktadır.⁹ Kısacası, terörizm siyasi bir şiddet eylemini ifade etmektedir. 109 tanım üzerine yapılan bir araştırmaya göre, terörizmi tanımlamak için kullanılan 22 kelimenin, bu tanımlardaki kullanılma yüzdeleri belirlenmiştir. Buna göre yapılan tanımların %83,5'inde kullanıldığı belirtilen 'şiddet' kelimesi ilk sırada yer almıştır.¹⁰ Çalışmalarında şiddet ifadesini kullanarak terörizm tanımı yapan akademisyenlerden bazıları Paul Wilkinson, Walter Laqueur, Charles Tilly, Doğu Ergil'dir. Wilkinson, terörizmi, genellikle ses getirmek için yapılan, önceden planlanmış ve sivilleri hedef alan siyasi amaçlı şiddet eylemleri olarak tanımlamaktadır.¹¹ Laqueur'a göre terörizm, sadece siyasi değil hemen her türlü şiddet eylemini içerdiği için, pek çok açıdan anlamsız gelen bir terimdir.¹² Tilly, siyasi mücadelenin olmadığı bir ortamda, düşmanlara karşı yöneltilen her türlü tehdit ve şiddet eylemlerinin asimetrik gelişimi olarak terörizmi tanımlamaktadır.¹³ Ergil ise, terörizmi daha çok 'devlet-altı' grupların kendi devletlerine yönelttikleri veya güçsüz devletlerin güçlülere karşı uyguladıkları şiddet ve tehdit eylemleri olarak tanımlamaktadır.¹⁴ Bu noktada, öncelikle terörizm tanımı yapılırken kullanılan 'şiddet' ifadesine değinirsek, bahsi geçen bu şiddet siyasi şiddeti ifade etmektedir.¹⁵ Öyle ki yapılan terörizm tanımları arasında, 'siyasi' kelimesi de %65'lik kullanım oranıyla araştırmada şiddet kelimesinden sonra ikinci sırada yer

⁸WILKINSON, Paul, **Political Terrorism**, Macmillian, London, 1974, s. 9; YAYLA, Atilla, "*Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve*", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C: XLV, No:1-4, Ocak- Aralık, 1990, s.335; BAŞEREN, Sertaç H., "*Terörizm ve Uluslararası İlişkiler*", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 1, Yıl: 1, 2003, s. 51; KAZAN Hüseyin, "*Terör- Medya İlişkisi ve Medya Terör Haberciliği*", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 24, s. 113.

⁹Türk Dil Kurumu, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=karsilik_liste&ayn1=bas&elime1=ter%C3%B6rizm (Erişim Tarihi: 18.01.2017)

¹⁰SCHMIDT, Alex P., et all., **Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature**, Transaction Publishers, New Brunswick and London, 1988, s. 5., HOFFMAN, Bruce, "Defining Terrorism: Means, Ends and Motives", **Terrorism and Counterterrorism: Understanding The New Security Environment, Readings and Interpretations**, Third Edition, (Ed. D.Russell, HOWARD, L.Reid, SAWYER, E. Natasha, BAJEMA.), McGraw Hill Higher Education, New York, 2009, s. 29.

¹¹WILKINSON, Paul, **Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response**, Routledge, USA and Canada, 2006, s.3.

¹²LAQUEUR, s.6.

¹³TILLY, Charles, "*Terror, Terrorism, Terrorists.*" **Sociological Theory**, Vol. 22, No: 1, Mart 2004, s. 5.

¹⁴ERGİL, Doğu, "*Uluslararası Terörizm*", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 1992, C:47, S:3, s. 139.

¹⁵STAPLEY, s. 16.

almıştır.¹⁶ Bahsedilen siyasi şiddet, siyasi amaçlarla yapılan şiddeti ve tehdidi ifade eder. Terörizm de aynı şekilde siyasi amaçlarla yapılan şiddeti ve tehdidi ifade etmektedir. Ancak, terörizm ve siyasi şiddet, hedeflerin seçiminde ve korkunun yaratıldığı noktada birbirinden farklıdır. Her terörizm siyasi şiddeti ifade ederken, her siyasi şiddet terörizm demek değildir.¹⁷ Siyasi şiddetin amacı, sadece belli bir kişiye zarar vermek olabilirken, terörizmde amaç korku salarak ve yıldırarak, devletlerin siyasi yapısına zarar vermektir.¹⁸ Başka bir deyişle, terörizmde devlet politikalarını zarara uğratmak hedeflenmektedir.¹⁹ Ayrıca terörizmde her zaman siyasi bir amaç vardır. Bununla birlikte, sıradan bir siyasi şiddetle terörizmde bahsedilen siyasi şiddeti Laqueur'un ifadeleriyle incelersek, Laqueur terör eylemlerinin sembolik olduğunu belirtir. Yani yapılan terör eylemlerinde ne ölen ne de öldürülen herhangi bir anlaşmazlık içinde değildir. Kişisel bir mesele söz konusu değildir. Teröristler yaptıkları eylemlerde sonucun ne denli yıkıcı olduğuna bakarlar, kim ölmüşten çok kaç kişi ölmüş daha önemlidir. Dolayısıyla her siyasi şiddet eylemi terör olarak nitelendirilemez.²⁰ Bu ayrımın iyi yapılması gerekir. Bu açıdan, "siyasi şiddet" kavramı terörizmin tanımlanması noktasında tüm diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır.²¹ Dolayısıyla, uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın yapılması için, terörizm olarak nitelendirilecek olan şiddetin ne olduğunun da öncelikli olarak bilinmesi gerekir. Terörizm kavramının, tanımlanması gereken bir diğer kavramla ifade ediliyor olması ise tanım sorunu nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.

Terörizm tanımlanırken, hedefler üzerinden de bir tanım yapılması gerektiği düşüncesi diğer bir yaklaşımdır. Çünkü terörizmin tanımını yaparken, terörist eylemlerin hedeflerinin neler olduğunu belirlemek önemli bir etkidir. Her tanımda farklı ifade edilen terörizmin hedeflerini genellemek de terörizmin değişken doğası itibarıyla mümkün olmamaktadır. Terörist şiddet, rastgele seçilen sembolik hedefler üzerinden mesaj vermeye çalışır²². Kimi zaman bir devlet adamına, kimi zaman da 11

¹⁶SCHMIDT, s. 5

¹⁷STAPLEY, s. 16.

¹⁸ÖKTEM, Emre, "Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, 2004, S. 5, s.140.

¹⁹ÖZÇELİK, Özer- ÖNDER, Hüseyin, "*Savunma Harcamalarına Terör Riskinin Etkisi: Ampirik Bir Uygulama*", s.37

²⁰BAL, İhsan, "Türkiye'de Terörle Mücadele: PKK Örneği, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele**, (Der. BAL, İhsan-ÖZEREN, Süleyman), USAK Yayınları, Ankara, 2010, s. 20.

²¹HOFFMAN, Bruce, **Inside Terrorism**, Columbia University Press, New York, 2006, s. 14.

²²WEIL, Ann, **Disasters : Terrorism**, Saddleback Educational Publishing, USA, 2004, s. 6-7.

Eylül’de olduğu gibi önemli yapılara yapılan saldırıları genelleyerek terörizm tanımı yapmak zordur. Bu yüzden, hedeflerin neler olduğu konusundaki çeşitlilik, hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın yapılmasını engelleyen konulardan biridir.

Terörizm tanımlarında bahsedilen hedeflerin, savaşta olmayan masum kişiler ve yine savaşın olmadığı bir ortamda saldırıya uğramış her hangi bir yer olması gerekir. Elbette, savaş sırasında da terör suçu işlenebilir. Ancak, bu savaş hukukunun konusudur ve savaşın olmadığı bir ortamda, uğranılmış olan saldırı ayırımı terörizm tanımı için oldukça önemlidir. Çünkü bu şekilde tanımlanan bir durum toplumda korku ve yıldırma yolu açacak asimetrik bir eylemi ifade etmektedir. Fakat masumiyetin, barış ortamının olmadığı bir yerde veya daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse savaş ortamında, terörizm tanımı anlamını yitirmektedir. Bununla birlikte, kime göre masum kime göre suçlu ayırımı yapmak da mümkün görünmemektedir. Örneğin, Fransız bir turistin Kudüs’te meydana gelen bir bombalı saldırıda hayatını kaybetmiş olması, teröristlerce onun da oradaki herkes kadar suçlu herkes kadar muharip bir kişi olduğu anlamına gelebilir.

Bununla birlikte, birisinin teröristi bir diğersinin özgürlük savaşçısıdır²³ sözü de terörizmin neden hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımının olmadığına bir diğer nedenidir. Bu durumda, herkesi aynı fikir konusunda uzlaşmaya ikna edecek hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yapılması da oldukça zor görünmektedir. Aslında, terörist gruplarla, özgürlük savaşçısı olan kişiler arasındaki ayırım çok nettir. Teröristler sivilleri, masumları kasıtlı olarak hedef alırken, özgürlük savaşçısı olarak hareket eden kişilerin hedeflerinde askeri birlikler vardır.²⁴ Ancak, devletlerin kimin terörist kimin özgürlük savaşçısı olduğu yönünde ortak karar alamamalarının da bir nedeni olabilir. Belki de pek çok ülke tanım sorunu bahanesinin arkasına sığınmaktadır. Özellikle teröristlerin iadesi söz konusu olduğunda, ülkelerinin siyasi çıkarlarına ters düşen her iade talebini bu bahaneyle reddetmeleri mümkündür. Meydana gelen terör eylemlerinin ulusal bütünlüğe ya da bölgesel istikrara karşı yapılan terör eylemleri olduğu düşünüldüğünde, her hangi bir terörizm tanımının tüm devletlerce kabul edilmesi demek, rakip oyuncunun kuralları ile oyun oynamak anlamına gelebilir. Çünkü tek

²³STAPLEY, s. 18, LAQUEUR, s. ix,

²⁴GANOR, Boaz, “*Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?*”, **Police Practice and Research**, 2002, Vol. 3, No.4, s. 287.

tarafli bir bakisla olusturulacak terörizm tanimi, birilerini kimliksizlestirmektedir.²⁵ Ayrica farkli terörist ve terörizm tanimlari ile devletlerin cifte standartlarla yaklastiklari tanim konusu bazı ulkelerde terörist eylemleri mesrulashtirmaktadir.²⁶ Dolayisiyla, ulkelerinde gercekleşen eylemleri terörizm olarak nitelendiren devletlerle, menfaatlerine dokunmadigi için bu eylemleri terörizm olarak görmeyen ulkelerin ayni tanim üzerinde uzlaşmaları da mümkün görünmemektedir. Bu durumda da, terörizmde tanim sorunu ortaya çıkmakta ve hukuki bağlayiciligi olan bir terörizm tanimi yapilamamaktadır.

Terörizm kavraminin tanimi yapilirken devletlerin uzlaşmadigi bir diger nokta da, tanim kapsaminda “devlet terörü” ifadesinin yer alip almaması konusundadır.²⁷ Devletler, kimi zaman sivil oluşumlar gibi hareket ederek terörizmi kullanabilirler.²⁸ Bu tür bir terörizm, yani devlet terörünün ulusal boyutu ile değerlendirilmesi durumu, devletin kendini güçlendirmek amacıyla kendi halkina karşı uyguladigi terördür. Uluslararası boyutuyla devlet terörü ise, bir devletin başka bir devlette gercekleşen terörizme doğrudan veya dolayli olarak destekte bulunmasıdır.²⁹ Bu tür bir terörizm ise devletlerin askeri birliklerle gercekleştirmekten kasitli olarak kaçındigi, çağdaş topyekûn bir savaş yerine, düzensiz bir silahlı çatışma tekniği olarak görölmektedir.³⁰ Gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası boyutuyla devlet terörünü kullanan ulkeler, kapsamlı ve hukuki bağlayiciligi olan bir terörizm taniminda bulunması gereken devlet terörü ifadesini kullanma konusunda uzlaşmamaktadırlar. Çünkü çıkarları söz konusu olan devletler için terörizm tanimi dâhilinde sadece birey ve grupların devlete yönelik eylemleri söz konusudur.³¹ Bu noktada, gelişmiş ulkelerle gelişmekte olan ulkeler arasında yaşanan uzlaşmazlık dikkat çekmektedir. Devlet terörü olarak nitelendirilen kavramın terörizm tanimi içerisinde kullanılmasını isteyen ulkeler gelişmekte olan ulkelerdir. Bu ulkeler, yıllarca sömürge altında tutulan, ırkçılığa, şiddete maruz kalan ulkelere karşı yapılan tüm eylemleri devlet terörü kapsamında terörizm tanimi içinde

²⁵ERGÜN, Oğuzhan, “Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm Terör Paralaksı”, **Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, s. 207

²⁶ANUFRIENKO, Svetlana Viktorovna, “The Modern Terrorism, The Media and The Democracy”, **World Applied Sciences Journal**, 2013, 27 (2), s. 294.

²⁷ÖKTEM, s. 144

²⁸REISMAN, W. Michael, “International Legal Responses to Terrorism”, **Houston Journal of International Law**, vol. 22:1, 1999, s.11.

²⁹ÖKTEM, s. 144.

³⁰REISMAN, s. 11-12.

³¹ÖKTEM, s. 144.

görmek istemektedir.³² Örneklendirmek gerekirse, Cezayir, Demokratik Yemen, Gine, Hindistan, Kongo, Moritanya, Nijer, Suriye, Tanzania, Tunus, Yemen, Yugoslavya, Zaire ve Zambia ortak bir terörizm tanımında düşünüldüğünde, devlet terörü ifadesine yer vermek için uzlaşmış ülkelerdir. Dolayısıyla bu ülkeler kendi ulusal kurtuluş mücadelelerine zarar verecek uluslararası bir terörizm tanımı yerine, devlet terörünün ne olduğunun belirtildiği bir tanım istemektedirler. Onlara göre, kolonici, ırkçı, insan hakları ve temel özgürlüklere hem geçmişte hem de günümüzde şiddet uygulayan ülkeler yapılacak terörizm tanımı içinde olmalıdırlar.³³

Gelişmiş ülkeler ise, yıllarca sömürge topraklara sahip olmuş olan ülkelerdir; devlet terörü kavramını terörizm tanımı kapsamına almak istemezler.³⁴ Bu noktada, terörizmde tanım sorununu oluşturan nedenlerden bir diğeri ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sorunun nedeni de self determinasyon³⁵ hakkı, ulusal kurtuluş mücadeleleri ve terörizm kavramlarının iç içe geçmiş olmasıdır. Öyle ki, yıllarca sömürge altında bulunan kişilerin yaptıkları eylemler yine kimi ülkelere terörizm, kimi ülkelere ulusal kurtuluş mücadelesi olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, sömürge devletlerin self determinasyon hakkına sahip oldukları için meşru bir müdafaa içinde olduklarını, devlet terörüne maruz kaldıklarını ve ulusal kurtuluş mücadelesi verdiklerini ifade ederken, gelişmiş ülkelere göre bu durum ulusal kurtuluş mücadelesi değil terörizmdir. Bununla birlikte yine gelişmekte olan ülkelerde yaşanan eylemleri gerçekleştirenlerin siyasi amacı, bağımsızlık mücadelesi yapmak, ulusal kurtuluşu gerçekleştirmek ise, bu terörizm değildir. Ancak, bağımsızlık mücadelesi yapanlara karşı gerçekleştirilen şiddet eylemleri kesinlikle terörizm demektir.³⁶ Bu açıdan, birçok ülke bu kavramları kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayabilmektedir. Uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı oluşturmak için yapılan çalışmalarda, terörizm olarak etiketlenmiş bir eylemin ulusal kurtuluş hareketi olarak nitelendirilmesi de tüm çabaları boşa çıkarmaktadır³⁷. Tanım sorununu oluşturan bu durum, hem terörizmle mücadeleyi

³²ZAFER, Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Yayınları, İstanbul, 1998, s. 52.

³³BAŞEREN, Sertaç H., "İnsan Hakları Ve Terörizm", **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 7-8/12/2001, s. 200

³⁴ZAFER, s. 52.

³⁵TDK, Ulusların kendi kaderini belirleme hakkı

³⁶BAŞEREN, Sertaç H., **Küresel Terörizm ve İşbirliği**, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 2006, s. 9.

³⁷PILLAR, Paul R., **Terrorism and U.S. Foreign Policy**, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2003, s.13.

önlemekte hem de ulusal kurtuluş mücadelesi veren kişilerle teröristlerin karıştırılması dolayısıyla teröristlerin eylemlerini kimi zaman meşrulaştırmaktadır.

Terörizmde tanım sorununu oluşturan, tanım yapılırken karşılaşılan bir diğer zorluk terörizmin hangi ideolojinin bir aracı olarak gerçekleştiğidir.³⁸ Birçok ideoloji vardır ve her örgüt kendi ideolojisini kendisi belirler. Bu ideolojiler sağcı, solcu, faşist, anarşist vb. olabilir. Bilinen en eski terörist gruplardan olan *Sicariler* kendi dönemlerinde, buldukları Filistin coğrafyasında Yahudi teröristler olarak terörizmi toplumda korku salmak amacıyla dini bir araç olarak kullanırken,³⁹ günümüz terör örgütlerinden DHKP-C, terörizmi Marksist-Leninist ideolojinin bir aracı olarak gerçekleştirmektedir. Bu açıdan da yapılan tanımlarda tek bir ideolojinin aracı olarak terörizmi tanımlamak zordur. Dolayısıyla tanımlarda var olan bu çeşitlilik, uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımının oluşturulması önündeki bir diğer engeldir.

Kapsamlı ve hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yapılamamasının diğer nedeni de terörizm olarak nitelendirilen eylemlerin kullanılan silahlar, hedefler ve amaçlar açısından birbirinden farklı olaylar olmasından kaynaklanır. Kısacası tüm terör olaylarını niteleyecek kapsamlı bir tanım yapılması, geçmişten günümüze kadar yaşanan terör olayları incelendiğinde, terörizmin değişken doğası ile uyuşmayabilir. Bu açıdan, terörizmi yaşanan her dönemde aynı şekilde ifade etmek mümkün değildir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse, yaşanan neredeyse her bir terör olayı tarihsel süreç içerisinde terörizme farklı bir boyut kazandırmıştır. Bugün birçok tanımda karşımıza çıkan anlamıyla terörizmi Laqueur'un bahsetmiş olduğu en eski terörist gruplardan biri olan *Haşhaşiler'in* eylemlerinde görebiliriz. *Haşhaşiler*, Orta Doğu'da yaşayan ve Selçuklulara karşı savaştan, düzenli ve iyi örgütlenmiş küçük bir terörist grup olarak varlıklarını, toplumda korku yaratarak sürdürmüş⁴⁰ ve tıpkı bugünkü terör örgütlerinde olduğu gibi eylemlerinde asıl saik siyasi olmuştur. Ancak, yaşanan bu terör olayı bir sonraki terör olayı ile bire bir örtüşür denilemez. Kısacası, sadece *Haşhaşiler* ve eylemleri düşünülerek bir terörizm tanımı yapmak, uluslararası bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı için yeterli ve kapsamlı olmayacaktır. Bir diğer örneğe bakılırsa, terörizmin toplumu korkutmak, yıldırım için kullanıldığı eylemler Fransız

³⁸STAPLEY, s.21.

³⁹LAQUEUR, s. 7.

⁴⁰LAQUEUR, a.g.e., 1977, s. 7.

Devriminden beri yaşanmaktadır.⁴¹ Bu açıdan günümüz terörizminin başlangıcı sayılabilecek Fransız Devrimi sonrası, yeni rejime karşı ayaklanan halka askeri birlikler müdahale ederken, birçok kişi öldürülmüştür. 1793-1794 yılları arasında geçen bu döneme terör dönemi denilirken, terörizm ilk kez bir siyaset aracı olarak devlet tarafından halka karşı kullanılmıştır.⁴² Bu dönemde, terörizm ve terörist eylemler yeni siyasi veya dini bir sistem oluşturmak ve bunu sürdürmek için sistemli olarak şiddet uygulanması olarak tanımlanmıştır.⁴³ Bu durumda terörizm, Fransız Devrimi ile bugünkü anlamının aksine faydalı bir araç olarak görülmüş ve meşrulaştırılmıştır. Dolayısıyla, Fransız Devrimi sonrası meşrulaştırılan devlet terörü örneği ele alınarak da uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yapmak söz konusu değildir.

19. yy'ın sonlarından itibaren, 1880'lerden 1920'lere, yaşanan terör olaylarında ise anarşizmin terörizmi bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Özellikle, Rusya'daki batılılaşma hareketlerine karşı, halk tarafından kurulan "Narodnaya Volga" (Halkın İsteği/İradesi), devlet yöneticilerine karşı anarşist eylemlerinde terörizmi kullanmıştır.⁴⁴ Sonraki dönemlerde benzer şekilde anarşizmin terörizmi bir araç olarak kullanması dolayısıyla, terörizm ve anarşizm bir biri yerine kullanılan kavramlar haline gelmiştir. Bu durum, yine terörizmde tanım sorununu oluşturmaktadır. Şöyle ki, anarşizm ve terörizm kavramları mevcut otoritenin veya sistemin yıkılmasını hedefleme noktasında aynı kavramlar gibi görünseler de, anarşizm yeni bir otoriteye de tamamen karşıdır. Bu açıdan, terörizm tanımı yapılırken anarşizm ile karıştırılmamalıdır. Ayrıca, Fransız Devrimi ile devlet terörü olarak kullanılan terörizm, anarşizm ile devlete karşı kullanılan bir araca dönüşmüştür. Dolayısıyla, tarihte yaşanan terör olaylarının da ortak bir tanımda buluşmadığı görülmektedir.

Bir başka örnekte ise, özellikle terörizmin dönüşümünü ve tanım sorununa yansımalarını anlamak için bakıldığında, Soğuk Savaş döneminde varlık gösteren İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) ve Japon Kızıl Ordusu gibi terörist örgütler, bu dönemde devlet destekli örgütler olarak, kendilerinden önceki

⁴¹AKTAN, Gündüz, "Devletler Hukuku Açısından Terörizm", **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 7-8/12/2001, s. 170.

⁴²MANGO, Andrew, **Türkiye'nin Terörle Savaşı**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 11.

⁴³SPINDLOVE, R. Jeremy- SIMONSEN, E. Clifford, **Terrorism Today: The Past, The Players, The Future**, Pearson, New Jersey, 2010, s. 5.

⁴⁴WARDLAW, Grant, **Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter- Measures**, Cambridge University Press, USA, 2002, s. 19.; BERES, Janos, "The Birth of Modern Terrorism in Europe", **Security**, vol. 6, No:3, 2007, s. 456.

örgütlere göre aşırı şiddet kullanımından kaçınmışlardır. Yine bu dönemde, terör olayları sayısında azalma yaşanırken, sonuçları itibariyle geçmişe göre çok daha fazla kişinin ölümüyle sonuçlanan terör olayları görülmüştür.⁴⁵ Bu açıdan, terörizmin farklı dönemlerde farklı örneklerle, tekerrür etmeyen olaylar olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla geçmişteki bu örneklerin birbiri ile örtüşen eylemler olmaması, kapsamlı bir terörizm tanımı yapılırken de bunların kullanılmasını engellemektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, terörizm devlet terörü olmaktan çıkmış ve devlet destekli terörizm olarak varlık göstermiştir.⁴⁶ Bu açıdan da, terörizm artık devletlerin bir politika aracı olmaya başlamıştır. Dolayısıyla, o dönemde belki de devletlerin topyekûn bir savaş yerine kullandıkları terörizm için uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı ihtiyacı hissedilmemiş olabilir. Günümüzde ise, terörizmle mücadele adına bu ihtiyaç hissedilmesine rağmen, tarihsel süreçte yaşanan bu terör olaylarının örneklerine bakılarak kapsamlı ve bağlayıcı bir tanım oluşturulamayacağı görülmektedir. Çünkü terörizmin değişen yapısı ve dönüşümler geçiren tarihi, bağlayıcı bir tanıma engel teşkil etmektedir. Kısacası, yapılan terörizm tanımlarının kimi çok sübjektif kimi çok belirsiz anlamlar içerirken, bazıları sadece terörist eylemlere, bazıları ise sadece teröristlerin stratejilerine odaklanmaktadır.

Tanım sorunu olarak bahsi geçen terörizm tanımlarındaki çeşitliliğin ve uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın elde edilememesinin bir diğer nedeni ise, çok az da olsa, terörizmi tanımlamak için boşa çaba harcandığının düşünülmesidir. Tüm bunların yanı sıra, günümüzde terörizm tanımı geçmişe göre çok daha kapsamlı bir şekilde ele alınmak zorundadır. Bu durumun nedeni, günümüzde gelişen teknoloji, bilim ve medyanın gücünün her alanda en üst seviyede rol oynamasıdır. Gelişen teknoloji, bilim ve medya ile terör örgütleri geçmişe göre çok daha fazla kişiyi örgütlerine çekmektedirler. Bununla birlikte, terör örgütleri yaptıkları eylemleri daha geniş kitlelere duyururken, terörizm günümüzde kaçınılmaz bir şekilde uluslararası boyutu olan bir şiddettir ve tanım sorunu dolayısıyla da henüz uluslararası mücadelede ilerleme kaydedilememiştir.

⁴⁵ HOFFMAN, Bruce, *“Terorism Trends and Prospects”*, **Countering the New Terrorism**, Ian O. Lesser (ed.), RAND publications, USA, 1999, s.7-8.

⁴⁶ GANOR, s. 41.

1.2. Terörist Faaliyetlerin Uluslararası Boyut Kazanması

Terörist faaliyetlerin uluslararası boyut kazanması, uluslararası terörizm kavramını ifade etmektedir. Uluslararası terörizm, tanım olarak birden fazla ülkeyi veya birden fazla ülkenin vatandaşlarını ilgilendiren terörizm anlamına gelmektedir.⁴⁷ Kısacası, teröristlerin kendi ülkelerinde, kendi ülkelerinin vatandaşlarına karşı, eylemlerinin ardında başka ülkelerin desteği olmadan yaptıkları terörizm, uluslararası terörizm olarak nitelendirilemez.⁴⁸ Başka bir açıdan, uluslararası terörizm, suçluların yargılanması noktasında da birden fazla ülkenin yargılamaya dâhil olmasını gerektirir.⁴⁹ Uluslararası terörizm kavramına, özellikle 1960'lar sonrası, terör olaylarının uluslararası boyut kazanması ile uluslararası ilişkiler disiplini kapsamında yer verilmiş olduğu görülmektedir.⁵⁰

Terörizmin uluslararasılaşması özellikle de Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) tarafından gerçekleştirilen eylemler ile olmuştur. FKÖ'nün uçak kaçırma eylemleri terörü, uluslararası bir güvenlik sorunu haline getirmeye başlamıştır. Bu açıdan, Soğuk Savaş sonrası, uluslararası boyut kazanmamış terörizmden söz etmek pek de mümkün olmamıştır. Günümüzde de, devletlerin terör örgütlerine bir şekilde destek vermeleri, terörizme uluslararası boyut kazandırmaktadır. Ancak, sadece devletlerin terör örgütlerine verdikleri her hangi bir destekle uluslararası boyut kazanan örgütlerden bahsedilemez. Bununla birlikte, ulusal sınırlar içinde başlayan ancak sonrasında, teknolojinin sunduğu iletişim, ulaşım ve finansal imkanların artması ile uluslararası boyut kazanmış örgütler de vardır. Örneğin, Eş-Şebab ve Boko Haram bu örgütler arasındadır. Eş-Şebab, Somali'deki yoksulluk, kötü yönetim, kuraklık ve iç savaş gibi sorunlar sonrası Somali'de 2004 yılında kurulan radikal bir terör örgütüdür. Ancak, sadece Somali için değil aynı zamanda uluslararası toplum için de bir tehdit olarak görülmektedir. Bunun nedeni, Eş-Şebab'ın örgüt üyelerini El-Kaide kamplarında eğittiğine inanılmasıdır. Ayrıca 2010 yılında El-Kaide ve Eş-Şebab'ın stratejik bir işbirliği içinde bulunduğu ve birleşme kararı aldıkları gündeme gelmiştir. Bu yüzden, Eş-Şebab'ın askeri kapasitesi, Batılı devletler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve

⁴⁷WILKINSON, s. 3; ERGİL, s. 140; CAMPO, Nauro F.-GASSEBNER, Martin, "International Terrorism, Political Instability and the Escalation Effect", *IZA Discussion Paper*, No: 4061, 2009, s.2.

⁴⁸ERGİL, s. 140.

⁴⁹WILKINSON, s. 4.

⁵⁰SARAÇLI, Murat, "Uluslararası Hukukta Terörizm", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 1057.

doğu Afrika ülkeleri için bir tehdit olarak görülmektedir.⁵¹ Bunun nedeni, El-Kaide'nin 1979 yılındaki Afganistan işgali sonrası, Soğuk Savaş döneminde dünyanın iki büyük süper gücünden biri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) karşı oluşturulan ve kısa zamanda dünyanın her yerinden yoğun destek gören uluslararası bir terör örgütü olmasıdır.⁵²

El-Kaide'nin uluslararası bir terör örgütü olması, dünyanın her yerinden gelen teröristleri örgütünde eğitmesi, yaptığı eylemlerin birden fazla ülkeyi etkilemesi dolayısıyla, iletişimde olduğu her örgütün de uluslararası boyut kazanmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, El-Kaide de başlangıçta, Afgan mücahitlerin kurduğu ilkel ve kısıtlı imkânlarla mücadele eden ulusal bir terör örgütü olarak ortaya çıkmıştır. Sonraki dönemde ise Ürdün, Pakistan, Lübnan, Özbekistan, Yemen, Filipinler, Somali, Cezayir ve Mısır'da bağlantılarda buldukları terör örgütleri ile uluslararası boyuta ulaşmıştır.⁵³ El-Kaide'nin işbirliği içinde bulunması dolayısıyla ile Eş-Şebab'ın uluslararası boyut kazanan ve uluslararası toplum için tehdit oluşturan bir terör örgütü olduğunun düşünülmesi ardında, yine El-Kaide'nin bazı kaynaklara göre kuruluşu itibariyle de uluslararası bir terörizm örgütü olması vardır. Şöyle ki, bazı kaynaklara göre El-Kaide, ABD tarafından, Afganistan'da SSCB'ye karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuş ve askeri destek verilmiş uluslararası bir terör örgütü olarak belirtilmektedir.⁵⁴ Dolayısıyla, El-Kaide'nin bu şekilde oluşturulduğunu kabul edersek etkileşimde olduğu diğer terör örgütlerini de uluslararası olarak nitelendirmek gerekir.

“Batılı eğitim haramdır, günahtır” anlamına gelen ve 2002 yılında Nijerya'da kurulmuş olan Boko Haram ile Eş-Şebab arasında da güçlü bir ilişki vardır. Ayrıca El-Kaide'nin Boko Haram'a terör eylemlerinde mali destekte bulunduğu inanılmaktadır. Bu açıdan, Boko Haram da tıpkı Eş-Şebab gibi uluslararası topluma karşı bir tehdit olarak görülmektedir. Ayrıca DAES'in de, Boko Haram ve Eş-Şebab'a mali ve lojistik destekte bulunan uluslararası bir terör örgütü olduğu bilinmektedir.⁵⁵ Bu yüzden, Boko Haram ve Eş-Şebab da tıpkı El-Kaide gibi tek bir devletin sınırları içerisinde

⁵¹SİRADAĞ, Abdürrahim, “*Sahra Altı Afrikası'nda Terörist Grupların Yükselişi: BOKO HARAM ve EŞ-ŞEBAB*”, **ANALİZ**, Sayı:125, 2015, s. 9,16,20,21.

⁵²EL KAİDE, “Asimetrik Savaşlar”, 2011, <https://asimetriksavaslar.wordpress.com/2011/04/03/el-kaide/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017)

⁵³EL KAİDE,

⁵⁴EL KAİDE'NİN ORTAYA ÇIKIŞI, <http://www.terororgutleri.com/el-kaidenin-ortaya-cikisi/> (Erişim Tarihi:08.02.2017)

⁵⁵SİRADAĞ, s. 15

eylemlerine başlamış terör örgütleri olmalarına rağmen, eylemlerinin ardında var olduğu düşünülen mali, lojistik vb. destekler, bağlantıda oldukları terör örgütleri ve örgüt üyelerinin tek bir millettten olmaması dolayısıyla uluslararası boyut kazanmış terör örgütleridir.

Soğuk Savaştan beri uluslararası boyut kazanmamış terör eylemlerinden bahsedilememesinin bir diğer nedeni de, Soğuk Savaş ile birlikte devletlerin bir şekilde terörizme destek vermiş olmalarıdır. Bu açıdan, devletler ve uluslararası terörizm arasındaki ilişkilerden söz etmek gerekir ki; devlet desteği, devlet hoşgörüsü, devlet zaafi ve devlet girişimi olarak sıralanabilecek dört tür ilişki vardır. Devlet desteği, terör örgütlerine her türlü yardımda bulunan ancak onları denetleyip, yönetmeyen devletlerin uluslararası terörizmle olan ilişkilerini göstermektedir.⁵⁶ Bir diğer ilişki türü olan devlet hoşgörüsü, terör örgütlerinin kendilerine göz yuman devletlerin topraklarında, kendilerine yeterli kaynak bulmasını ve eylemleri bu ülkelerde değil de başka ülkelerde gerçekleştirmelerini sağlayan bir ilişkidir.⁵⁷ Bununla birlikte, terör örgütlerinin bu tür ülkelerde terörist olarak değil de özgürlük savaşçısı olarak görüldüğü, eylemlerini gerçekleştirdikleri ülkelere de bu yüzden iade edilmedikleri bilinmektedir. Örneğin, Türkiye’de eylemlerde bulunan terör örgütü PKK, Belçika’nın başkenti Brüksel’de bir mahkemenin verdiği karara göre sadece silahlı mücadelede bulunmaktadır ve bu yüzden yaptıkları eylemler terör suçu oluşturmamaktadır.⁵⁸ Bunun yanı sıra, 13 Mart 2016’da Ankara’da terör eylemlerini gerçekleştiren PKK terör örgütünün, bu olaydan iki gün sonra yine Belçika’da üzerinde terör örgütünü simgeleyen resimlerle çadır kurmasına izin verilmiştir. Bununla birlikte bu çadırı korumakla görevli bir polis memurunun görevlendirilmesi de bir başka devlet hoşgörüsü örneğidir.⁵⁹ Devlet zaafi olarak bahsedilen ilişkide ise, devletler terör örgütlerine müdahale edecek güce sahip olmadıkları için ülkelerinde bulunan terör örgütlerine ses çıkaramazlar. Bu tür bir ilişki de yine terör örgütlerinin yaptıkları eylemlere kaynak oluşturmaktadır.⁶⁰ Pakistan-Afganistan sınırı, Kuzey Afrika’nın Sahel bölgesi (Sahra çölünün kuzeyi) devlet

⁵⁶ERGİL, s. 141.

⁵⁷ERGİL, s. 141.

⁵⁸ÖZKAN, Yusuf, “Belçika Mahkemesi: PKK silahlı mücadele yürütüyor, faaliyetleri terör suçu değil”, **BBC**, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37863346> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

⁵⁹ANADOLU AJANSI, “Terör örgütü PKK’nın Belçika’nın başkenti Brüksel’de açtığı çadır hala faal”, **Hürriyet Dünya**, <http://www.hurriyet.com.tr/teror-orgutu-pkknin-belcikanin-baskenti-brukselde-actigi-cadir-hala-faal-40073066> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

⁶⁰ERGİL, s. 141.

zaafından yararlanarak teröristlerin kendilerine yer buldukları bölgelerdir. Bu örneklerin yanı sıra, Bangladeş, Sahra altı Afrika coğrafyası da ekonomik olarak güçlü olmadığı için teröristlere ses çıkaramayan, uluslararası terörizmde devlet zaafına örnek gösterilebilecek yerlerdir.⁶¹ Son olarak, devlet girişimi olarak bahsedilen ilişkide ise, devletler geleneksel savaş yöntemleriyle mücadele edemedikleri noktada, terörizmi bir mücadele aracı olarak görerek, tüm güçlerini terörizm ile başka ülke topraklarında kullanırlar.⁶² Bu tür bir girişim aslında devlet destekli terörizm olarak da adlandırılabilir. Bu dört tür ilişki, günümüz dünyasında uluslararası boyut kazanan terörist faaliyetlerin örneklerini göstermektedir. Tüm bunların yanı sıra, terör örgütlerinin ellerinde bulunan silahların birçoğu, sadece kendi çabaları ile üretebilecekleri silahlar değildir. Ayrıca, elde ettikleri silahları doğrudan devletler vermemiş olsa bile, bu silahları kendi çabalarıyla yapmaları için gereken bilgiyi de yine devlet programlarından elde ederler.⁶³ Dolayısıyla, bir şekilde ulusal sınırların dışına çıkan terörizm, uluslararası boyut kazanmış olmaktadır.

Uluslararası boyutları olan terörizmle mücadelede başarılı olmak için mücadelenin de uluslararası olması gerekir. Uluslararası mücadele önündeki en büyük engel ise terörizmde yaşanan tanım sorunudur. Bu yüzden, uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımının yapılabilmesi uluslararası mücadelede büyük öneme sahiptir.

Terörizmde Tanım Sorununun Terörizmle Uluslararası Mücadelede Önemi

Uluslararası terörizmle mücadelede askeri, hukuki, siyasi, sosyolojik, jeopolitik vb. pek çok boyut vardır. Ancak uluslararası terörizmle mücadelede, kapsayıcı ve bağlayıcı bir tanımın olmaması özellikle hukuki mücadele boyutunu zorlaştırmaktadır. Terörizm için yapılan tanımların sadece ülkeler arasında değil çeşitli kurum kuruluş hatta aynı ideolojiye sahip kişiler için bile farklılık göstermekte olduğu bilinmektedir. Mevcut terörizm tanımları ile uluslararası mücadele noktasında yaşanan sıkıntıların en temel nedenlerinden birisi de, hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın yapılamaması sonucu oluşan belirsizliktir. Belirsiz bir olgu ile mücadele etmek de şüphesiz en zor mücadelelerdendir. Dolayısıyla, uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımın

⁶¹WYLER, Liana Sun, “*Weak and Failing States: Evolving Security Threats and U.S. Policy*”, **CRS Report for Congress**, Order Code: RL34253, 2008, s. 4.

⁶²ERGİL, s. 141.

⁶³DANZIG, Richard, “Proliferation of Biological Weapons into Terrorist Hands”, **The Challenge of Proliferation**, Kurt M. Campbell ed., The Aspen Institute, USA, 2005, s. 66.

yapılamamış olması uluslararası müşterek bir mücadele yönteminin de belirlenmesini güçleştirmektedir. Terörist olarak görülen kişilerin her ülke için aynı olmaması, kimi ülkeler için terörist görülen kişilerin diğer ülkelerde kahraman olarak ilan edilmesi ya da terörist grupların her ülke için aynı tehlikeyi oluşturmaması mücadelelerde de birlikte hareket edilmesini engellemektedir. Bu durumun en önemli örneklerinden bir tanesi, yıllardır terörizmle mücadele içerisinde olan Türkiye'nin özellikle DAESH, PKK gibi terör örgütleriyle mücadelesinde, ABD'nin Türkiye'ye destek verdiğini belirttiği ancak PYD konusunda uzlaşma göstermediği görülmektedir. Bu konuda ABD Ankara Büyükelçisi John Bass PYD'yi "*terör örgütü olarak görmediğini*", Koalisyon ülkeleri olarak DAESH'e karşı başarı elde edildiğini, PKK'ya karşı Türkiye'nin mücadelesini anladıklarını ancak PYD'yi bir terörist organizasyon olarak görmediklerini belirtmiştir⁶⁴. Bu durumun ortaya çıkmasına, devletlerin müşterek bir yargılamayı kendi ulusal egemenliklerine müdahale olarak görmeleri neden olmaktadır. Ayrıca, devletlerin rekabet içinde olmaları, diğer ülkelerin zayıflamasının avantajını elde etmek istemeleri, terörizmin yıkıcı etkisi dolayısıyla terörizmle mücadelede ortak hareket etmek istememeleri söz konusudur. Örneklendirmek gerekirse, ABD Başkanı McKinley'in 1901'de anarşist bir suikaste kurban gitmesi sonrası, ABD'nin önce ortak mücadeleyi önerip sonra Rusya ve Almanya tarafından düzenlenen uluslararası terörizmle mücadele konferansına katılmaması, kendi çıkarlarına ters gelen bir durumun söz konusu olduğunu düşündürmektedir.⁶⁵ Bununla birlikte, o dönemde İtalya'nın da, terörizmin sona erdirilmesi ile yurtdışındaki İtalyan teröristlerin ülkelere geri dönüp, sorun yaratacakları düşüncesiyle konferansa katılmayı reddettiği bilinmektedir.⁶⁶ Dolayısıyla tanım konusunda müşterek bir kararın alınması ve bir mücadele yöntemi belirlenmesi ulusal çıkarların da engeline takılmaktadır. Tanım sorununun arkasına sığınan ülkelerle uluslararası terörizm önlenememektedir.

Tüm bunların yanı sıra, yaşanan her hangi bir uluslararası terör eylemi sonrası, teröristlerin kendilerini terörist olarak nitelendirmeyen ülkelere kaçtıkları, o ülkelere sığındıkları bilinen bir gerçektir. Bu açıdan, terör eylemini gerçekleştiren kişilerin,

⁶⁴DHA, "*ABD Ankara Büyükelçisi: PYD terör örgütü değil*", www.evrensel.net/haber/283390/abd-ankara-buyukelcisi-pyd-teror-orgutu-degil (Erişim tarihi: 28.07.2016)

⁶⁵BAKTIAYA, Adil, "*19. Yüzyılda Teröre Karşı Uluslararası Güvenlik İş Birliği Geliştirme Çabaları: 1898 Roma Konferansı*", Tübitak, 2015, s. 306.

⁶⁶SANDIKLI, Atilla, **Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği**, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2015, s. 11.

eylemi gerçekleştirdikleri ülkede yargılanmaları için kaçıp sığındıkları ülkelere iadelerinin istenmesi gerekir. Fakat uluslararası ceza hukuku kapsamında suçluların iadesi konusunda bazı istisnalar vardır. Özellikle bu istisnaları, siyasi suçların cezalandırılması ve siyasi suçluların iadesi söz konusu olduğunda görmek mümkündür. Terör suçu da siyasi suçlar kapsamında değerlendirildiği için, iade talep edilen devlet, terör suçlusunu kendi iç hukukuna, ülke menfaatlerine ve yaptığı ikili anlaşmalara göre bazen iade eder bazen de iade kapsamının dışında tutar.⁶⁷ Suçluların iadesi konusunda bu açıdan birçok örnek verilebilir. Mesela, Sabancı suikastının sanığı olarak bilinen Fehriye Erdal 1999 yılında Belçika’da yakalanmıştır. O dönemde, Türkiye’de idam cezası olması dolayısıyla iade edilmemiştir. Ancak 2002 yılında idam cezası kalkmış olmasına rağmen, Belçika Fehriye Erdal’ın işlemiş olduğu suçların terör suçu sayılabilecek şekilde tam otomatik silahlarla işlenmemiş olduğunu belirtmiş ve yine iade etmemiştir. Ayrıca Belçika’nın Fehriye Erdal’ı terörist olarak değil de çete üyesi olarak gördüğü için Türkiye’nin iade talebini reddettiği bilinmektedir. Başka bir örnekte ise, Paris’te terör örgütüyle birlikte birden fazla saldırı girişiminde bulunma suçu ile aranan Salah Abdesdam isimli kişi, Paris saldırılarından sorumlu tutulmuş ve Belçika’ya sığınmıştır. Belçika ise, Fransa’nın Paris saldırısının iade talebine olumlu yanıt vermiştir.⁶⁸ Kısacası, devletler siyasi suç ve suçlular konusunda kendi terörizm tanımları doğrultusunda iade taleplerine yanıt verirler. Bununla birlikte, adaleti ve hukukun üstünlüğünü değil, kendi ulusal çıkarlarını ön planda tuttıkları, bu doğrultuda iade taleplerine yanıt verdikleri görülmektedir. Bu noktada, terör suçlularının cezalandırılmaları, uluslararası antlaşmalarda “iade et ya da yargıla” hükmüne bağlanmıştır.⁶⁹ Fakat her ülkenin kendi egemenlik hakları gereği iade etmediği suçlulara vereceği ceza, iç hukuk kurallarına bağlı olarak değişiklik gösterir. Terörizmin uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımının bulunmaması da teröristlerin çok daha az ceza alacakları ülkelere kaçıp sığınmalarına neden olmaktadır. Bu yüzden, uluslararası hukuki bağlayıcılığı olmayan tanımlar uluslararası terörizmle mücadeleye olumsuz yansımaktadır. Uluslararası terörizmle mücadelede yaşanan her olumsuzluk terörizm tanımlarındaki çeşitliliğe neden olmaktadır. Kısacası, yapılan tanımlar

⁶⁷SINAR, Hasan, “Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 58, S. 1-2, 2000, s. 69.

⁶⁸HABER365, “Belçika Paris Saldırısını Fransa’ya iade etti” <http://haber365.com.tr/dunya/belcika-paris-saldiranini-fransaya-iade-etti-h10831.html> (Erişim Tarihi: 07.03.2017)

⁶⁹ÖKTEM, s.136.

mücadele yöntemlerini, mücadele yöntemleri de yine tanımları etkilemektedir. Bu açıdan terörizmin değişen doğası ile paralel olarak mücadele yöntemlerinde de geçmişten günümüze bir dönüşüm yaşanmıştır.

1.3. Geçmişten Günümüze Uluslararası Terörizmle Mücadelede Yaşanan Dönüşümler

Uluslararası terörizmle mücadelede yaşanan dönüşümler, uluslararası terörizmin yaşadığı dönüşümlere paralel olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olsa da, bugünkü anlamıyla, yani siyasi amaçla yapılan şiddet eylemleri olarak terörizmin geçmişi Fransız Devrimi ile başlamaktadır. Bu açıdan, terörizmin Fransız Devrimi ile başlayan ve günümüze kadar uzanan tarihinde, ilk olarak şunu söyleyebiliriz ki Fransız Devrimi sonrası dönemde devletler terörizme karşı işbirliği konusunda ortak tutum sergilemişlerdir. Bu dönem, yani Fransız Devrimi ardından 1800-1815 yılları arasında meydana gelen Napolyon Savaşları ve I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede yaşanan “Avrupa Uyumu” dönemi, devletlerin siyasi güçler dengesini gözeterek hareket etmelerini sağlamıştır⁷⁰. Bu dönemde, devletler ulusal bütünlüklerine zarar veren Milliyetçilik akımının yıkıcı etkisinden korkmuşlardır. Şöyle ki, Avrupa uyumunun dayandığı devletler imparatorluklardı. Bu imparatorlukları parçalayacak milliyetçi nitelikteki şiddet eylemlerinde terörizmin bir araç olarak kullanılmasına karşı, bu ülkelerde de ortak bir tutum oluşturulmuştur. Kısacası, Milliyetçi ayrılıkçılığın bir araç olarak terörizmi kullanmasının önüne geçilmek istenmiştir. Avrupa uyumu döneminin başlarında, uluslararası terörizme karşı mücadele de bu şekilde gerçekleşmiştir. Ancak, Avrupa'daki uyum, Milliyetçilik akımının etkisinden kurtulan ülkelerin güçlerini artırması sonucu güç dengesinin bozulması ile son bulmuştur.⁷¹

Güç dengesinin bozulması sonucu güçlü ülkeler siyasi amaçlar uğruna bir araç olarak terörizmi kullanmak istemiş ve uluslararası terörizme karşı yapılan işbirliği de aynı şekilde ortadan kalkmıştır. I. Dünya Savaşı'na zemin hazırlayan bu olaylarla birlikte, yani 19. yüzyılın sonlarına doğru, anarşizm de terörizmi bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Bu dönemde, anarşist hareketlerin odağında devletlerin başında

⁷⁰SANDER, Oral, **İlk Çağlardan 1918'e**, İmge Kitap evi Yayınları, Ankara, 2003, s. 242-245.

⁷¹SANDER, s.242- 245.

bulunan kişiler ve hanedan üyeleri olmuştur.⁷² Bu gelişme ile birlikte, anarşizm ile terörizm özdeşleştirilmiştir. Terörizmle mücadele anarşizme karşı yürütülen çalışmalar olarak ele alınmaya başlamıştır. Böylece, uluslararası terörizmle mücadelede yine uluslararası işbirliği gündeme gelmiştir. Bu işbirliği “Anarşistlere Karşı Toplumun Korunması Konferansı”dır. Bu konferansta yirmibir Avrupa ülkesi bir araya gelmiştir.⁷³ Konferansta anarşist terör eylemin ne olduğunun tanımlanması üzerinde durulmuştur. Her ülkenin kendi kanunlarına göre alacağı önlemlerin görüşülmesi önerilmiştir. Tabii o dönemde Rusya, ülkesinde meydana gelen anarşist terörün yıkıcı etkisi dolayısıyla çok daha kapsamlı bir tanımın yapılmasından yana bir tutum sergilemiştir. Bu açıdan, Rusya her türlü muhalefet eylemin tanım kapsamına dahil edilmesini istemiştir.⁷⁴ Almanya ise bu dönemde suçluların iadesi konusunu gündeme getirmiştir.⁷⁵ Ancak, uluslararası terörizmle mücadele yine her ülkenin kendi çıkarları doğrultusunda isteklerde bulunması ile bu dönemde de olumlu sonuçlanmamıştır. Araya giren I. Dünya Savaşı ve sonraki dönemde Nazi Almanya’sında meydana gelen terörün bu seferde faşizmin bir aracı olarak ortaya çıkması yine bir dünya savaşı ile sonuçlanmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında ise uluslararası terörizmle mücadelede gerçekleşen dönüşümleri Soğuk Savaş ile ilişkilendirebiliriz. Bu açıdan, II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan dönüşümleri anlamak için, uluslararası terörizmle mücadelede yaşananları iki savaş arası dönem, Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönem olarak üç ayrı dönemde inceleyebiliriz. Bununla birlikte, 11 Eylül’den günümüze yaşananlar da, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası terörizmle mücadelede gerçekleşen dönüşümün en önemli örneğini oluşturmaktadır.

1.3.1. İki Savaş Arası Dönemde Uluslararası Terörizmle Mücadele

İki savaş arası dönemde, uluslararası terörizmle mücadele, Milletlerarası Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Konferanslarında, Milletler Cemiyeti Kararlarında, Terörizmle Mücadele Sözleşmelerinde gösterilen mücadele çabaları ile söz konusu olmuştur. İki savaş arası dönemde, Milletlerarası Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Konferansları adı altında 1927-1935 yılları arasında yapılan toplantılarda terörizm konusuna yer verilmiştir.

⁷²BAKTİAYA, s. 306.

⁷³BAKTİAYA, s. 308.

⁷⁴BAKTİAYA, s. 311-312.

⁷⁵BAKTİAYA, s. 316.

1930 yılında yapılan Brüksel Konferansı'nda ilk defa terörizm tanımı yapılmıştır ve terörizm, herhangi bir aracın müşterek bir tehlike yaratması amacıyla kullanılması olarak belirlenmiştir.⁷⁶ Yapılan seri konferanslar içinde, 1931 yılında Paris'te yapılan konferansta terörizm olarak tanımlanacak eylemlerden bahsedilmiştir.⁷⁷ Buna göre, bir devlet başkanına ya eşine, ya da ülkede yetkili makamlara ve eşlerine, anayasal kuruluşlara karşı yapılan, ayrıca devlet işlerinin aksamasına neden olan, hükümetler arası ilişkileri bozan, toplumda korku yaratan her türlü şiddet eylemi terörizm olarak belirtilmiştir.⁷⁸ Uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımı yapılmaya bile, terörizm olarak tanımlanacak eylemlerin belirlenmesi uluslararası mücadeleyi kolaylaştırmaya yönelik bir karar olmuştur. Çünkü neye ve kime karşı mücadele edileceğinin bilinmesi, tanımı olmayan bir olguyla mücadele etmekten çok daha kolaydır. 1933 yılında Madrid'de yapılan konferansta ise terörizm, siyasi ve sosyal olarak ikiye ayrılmış ve sosyal terör tanımı yapılmıştır. Sosyal düzeni yıkmak için yapılan eylemlerin de terörizm olduğu, bu suçları işleyenlerin ise cezalandırılacağı belirtilmiştir.⁷⁹ O dönemde, terörizmin siyasi suç olarak tanımı yapılmış olmasa bile yapılan sosyal terörizm tanımı ile toplumda korku salmak ve toplumun huzurunu bozmak için yapılan terörist eylemlerle mücadele edilmek istendiği görülmüştür. 1935 yılında yapılan bir diğer Ceza Hukukunu Birleştirme Kongresinde, ilk kez çok daha net bir terörizm tanımı yapılmıştır. Devlet başkanlarına veya eşlerine, hükümet yetkililerine, anayasal kuruluşların mensuplarına yönelik yapılan eylemler ve kamu hizmeti veren kurumlara, kamuya açık yerlere düzenlenen saldırılar terörizm olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca, içme sularını kirletme, zehirlenme, hastalık yayma, patlayıcı madde kullanma da terörizm tanımı içinde yer almıştır.⁸⁰ Ancak, yapılan tüm konferanslar ve terörizm tanımları uluslararası terörizmle mücadelede başarılı sonuçlar elde etmeye yetmemiştir.

İki savaş arası dönemde, uluslararası terörizmle mücadele amacıyla atılan bir diğer adım, Milletler Cemiyeti Kararlarında terörizm konusuna yer verilmesidir. 1920 yılında resmen kurulan Milletler Cemiyeti, 1935 yılında yapılan Kopenhag Konferansı'nda, "Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması" ve "Uluslararası Ceza

⁷⁶DÖNMEZLER, Sulhi, "*Milletlerarası Tedhişçilik*", **Türkiye'de Terör**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul, 1980, s. 117.

⁷⁷FENDOĞLU, Hasan Tahsin, "*Uluslararası Belgelerde Terörizm*", **Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını**, Elazığ, 2000, s. 759.

⁷⁸FENDOĞLU, s. 761

⁷⁹FENDOĞLU, s. 759

⁸⁰FENDOĞLU, s. 759

Mahkemesinin Kurulması” isimli iki sözleşme hazırlamıştır. 1937 yılında imzalanan bu sözleşmelerden “Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması” Sözleşmesinde, ‘teröristi iade et veya cezalandır’ ilkesi belirlenmiştir. Böylece, uluslararası terörizmle mücadelede, suçluların cezalandırılması noktasında önemli bir adım atılmıştır. Sözleşme, her ne kadar yürürlüğe girmemişse de Birleşmiş Milletler (BM) kararlarına etki etmiştir.⁸¹

İki savaş arası dönemde, Terörizmle Mücadele Sözleşmeleri ise bir diğer uluslararası terörizmle mücadele çalışmasıdır. Cenevre Sözleşmeleri olarak da adlandırılan bu sözleşmelerden iki savaş arası dönemde yapılan, 1937 tarihli Cenevre Sözleşmesinde terör tanımı yapılarak uluslararası terörizmle mücadele adına önemli bir adım atılmıştır. Yapılan tanımda, terörizm diplomatik misyona sahip kişilere yönelik saldırılar olarak nitelendirilmiştir.⁸² Kapsamlı bir tanım olmamasına rağmen, yapılan bu tanım, iki savaş arası dönemde bazı eylemlerin tanım doğrultusunda cezalandırılmasına temel oluşturmuştur denilebilir.

İki savaş arası dönemde uluslararası terörizmle mücadele etmek için yapılan konferanslarda, kongrelerde ve sözleşmelerde, ilk olarak terörizmin tanımlanması için adımlar atıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda, terör suçu olarak hangi eylemlerin cezalandırılacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece, iki savaş arası dönemde, suçluların cezalandırılabilmesi uluslararası terörizmle mücadelede caydırıcı ve önemli bir önlem olarak görülmüştür. Soğuk Savaş dönemine gelindiğinde ise uluslararası terörizmle mücadelenin iki savaş arası dönemden farklı olduğu ve mücadelede bir dönüşüm gerçekleştiği görülmüştür.

1.3.2. Soğuk Savaş Dönemi Uluslararası Terörizmle Mücadele

Terörizmin uluslararası nitelik kazanması Soğuk Savaş döneminde gerçekleştiği için, uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları da bu dönemde başlamıştır. Bu dönemde terörist gruplar ağırlıklı olarak Batı dünyasını hedef aldığından, uluslararası terörizmle mücadelede Batılı devletler etkin rol oynamıştır. Ancak devletler bu mücadelede genel bir mücadele yerine, gerçekleştirilen saldırı türlerini terör suçu olarak düzenleyen sınırlı sözleşmelerle hareket etmişlerdir. Bu dönemde, terörizmle mücadele BM, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği (AB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi örgütler çerçevesinde yürütüldüğünden, çalışmanın bu bölümünde sadece

⁸¹FENDOĞLU, s. 760

⁸²FENDOĞLU, s. 759

Soğuk Savaş dönemindeki mücadelenin özelliklerinden bahsettik. İlerleyen bölümlerde ise bu örgütlerin çalışmalarını daha ayrıntılı olarak ele aldık.

Soğuk Savaş döneminde, ABD ve SSCB arasındaki rekabetin boyutları o kadar büyük olmuştur ki, iki kutup arasında ağır maliyetli, topyekün bir savaş yerine küçük çaplı bölgesel mücadeleler ve teröre destek ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra, sadece ABD ve SSCB değil, aynı zamanda topyekün bir mücadeleyi göze alamayan diğer devletler de terörü ve terör örgütlerini destekleyerek kendilerine bir mücadele yöntemi belirlemiştirler.⁸³ Bu açıdan, Soğuk Savaş döneminde, iki kutup arasındaki bu anlayış, tüm uluslararası sisteme de yayılmıştır. Bu dönemde, her ülkenin kendi çıkarlarını gözeterek teröre bir şekilde destek olup, terörizmi kullandığı görülmüştür. Kısacası, Soğuk Savaş döneminde terörizm uluslararası politikanın kirli bir aracı haline gelmiştir.

1.3.3. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Terörizmle Mücadele

Soğuk Savaş dönemi sona erdikten sonra, uluslararası terörizmin ve uluslararası güvenlik kavramlarının algılanışı ve yarattıkları etki değişim göstermiştir. Uluslararası güvenlik kavramının kapsamı içerisinde yeni tehdit algıları yer almaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, Soğuk Savaş boyunca süre gelen antikomünist ve komünist kimliklerin yerine farklı kimliklerin oluşturulduğu ve bu farklılıkların tanınması için yeni politika arayışlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Soğuk Savaş sonrası Batı Dünyasının kendi kimliğini tanımlaması noktasında ortaya büyük bir boşluk çıkmıştır. Soğuk Savaş boyunca kendisini antikomünist olarak tanımlayan Batı'nın siyasal ve kültürel kimliği, Doğu Bloğu karşısında demokratik ve özgürlükçü olmuştur. Ancak Doğu Bloğunun yıkılması üzerine Batı, kimliğini tanımlamakta güçlük yaşamıştır. Bunun sebebi, “ötekileştirmek” için gerekli olan unsurların ortadan kalkmasının sonucu olarak, “biz” kavramının dayanağının yok olmasıdır. Bu açıdan, Soğuk Savaş sonrası Batı'nın kendisini “biz” olarak ifade etmesi için karşısında bir “öteki” yaratması gerekmiştir ve bu eksikliği “komünist tehlikenin” yerini alan “İslam tehlikesi” doldurmuştur.⁸⁴ Bu dönemde, yaşanan terör eylemlerinin ardında da bu radikal İslamcı kimlik aranmış ve uluslararası mücadele bu kimliğe karşı gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş sonrası, uluslararası terörizmle mücadelenin dönüşüm

⁸³YAMAN, Didem, “Nato'nun Yeni Görevi: 'Terörizmle Mücadele' ve Bu Eksende Atılan Adımlar”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 2, No: 7, 2006, s. 43.

⁸⁴AKDEMİR, Erhan, “11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam'ın Avrupa'da Algılanışı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 8, No: 1, 2009, s. 3.

geçiren bir yüzü, terörist eylemlerin ardındaki bu kimliğe karşı gerçekleştirilen mücadeledir. Dönüşüm geçiren diğer yüzü ise, Soğuk Savaş boyunca eylem temelli stratejilerle mücadele edilirken, Soğuk Savaş sonrası terörizmle mücadelenin hukuki temele dayandırılmaya çalışılmasıdır⁸⁵. Bununla birlikte, Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan bir başka dönüşüm de, devletlerin terörizme verdikleri desteğin azalmasına rağmen, etkili yardımlar olarak devam etmesidir. Şöyle ki verilen destekler; ateş gücü yüksek silahlar, para, istihbarat ve eğitim sağlama yönünde gerçekleşmeye başlamıştır.⁸⁶ Bu yüzden Soğuk Savaş sonrası dönemde terörizm, eskisine oranla çok daha öngörülemez, mücadelesi zor ve kuralsız hale gelmiştir.⁸⁷ Öyle ki, Soğuk Savaş sonrası, uluslararası terörizm eylemlerindeki sayı geçmişe oranla daha az, ancak ölüm oranı daha fazladır.⁸⁸ Dolayısıyla, uluslararası terörizmin çok daha yıkıcı ve etkili olduğu bu dönemde, uluslararası terörizmle mücadelenin de geçmişe göre çok daha farklı ve etkili olması ihtiyacı hissedilmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, yaşanan en yıkıcı ve ses getiren terörizm eylemi ise 11 Eylül 2001’de meydana gelmiştir. 11 Eylül 2001, uluslararası terörizmle mücadelede yaşanan dönüşüm açısından günümüzde önemli bir tarihtir.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan ve tüm dünyayı bir anda etkisi altına alan terör eylemi, uluslararası terörizmin Soğuk Savaş sonrası dönüşümünü en iyi açıklayan örnektir. Yapılan saldırıların büyük çapta yıkıma ve çok fazla kişinin ölümüne neden olması, ideolojik amaçlarla sembollerin hedef seçilmesi Soğuk Savaş sonrası yaşanan dönüşümün unsurlarını içermektedir. Kısaca hatırlamak gerekirse, 11 Eylül’de, meydana gelen olaylarda Amerikan Havayollarına ait 11 ve 77 sefer sayılı ve Birleşik Havayollarına ait 175 ve 93 sefer sayılı dört uçak teröristler tarafından kaçırılmıştır. Boston Logan Havaalanından Los Angeles’a hareket eden uçaklardan biri Dünya Ticaret Merkezinin kuzey kulesine yönlendirilmiştir. Amerikan hava yollarına ait 77 sefer sayılı uçak Pentagon’a çarparken, Birleşik Havayollarına ait 175 sefer sayılı diğer uçak ise Dünya Ticaret Merkezinin güney kulesine çarpmıştır. Birleşik Hava yollarına ait 93 sefer sayılı uçak ise hedefine ulaşmadan Pennsylvania

⁸⁵ AKDEMİR, s. 3.

⁸⁶ BAŞEREN, s. 15.

⁸⁷ KANAT, Selim, “Terörizmin Dünü, Bugünü, Yarını: Siyasal Gerçekçi Bir Değerlendirme”, **SDÜ İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, C. 19, S. 3, 2014, s. 204.

⁸⁸ GANOR, s. 25.

kentine düşmüştür. 11 Eylül 2001 tarihinde yaklaşık 3000 kişi hayatını kaybetmiştir.⁸⁹ Yaşanan bu olay, Soğuk Savaş sonrası terörizmin yaşadığı dönüşümün ve etkilerinin büyüklüğü açısından örnek olmuştur. 11 Eylül ile birlikte, uluslararası terörizm adına çok daha yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemde, uluslararası sistemde güvenlik ve tehdit algısı değişmiştir. ABD gibi güçlü bir ülkeye yapılan bu terör saldırısı, terörizmin artık güvenliği önemli ölçüde tehdit ettiğini göstermiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, etkili mücadele yöntemi olarak verilen hukuki temelli mücadelenin en önemli örneği de yine 11 Eylül sonrası görülmüştür. Bu açıdan, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) beşinci maddesini 11 Eylül sonrası yürürlüğe koymuştur.⁹⁰ Antlaşmanın bahsedilen beşinci maddesine göre⁹¹, Taraf devletler, Avrupa veya Kuzey Amerika'da her hangi bir İttifak üyesi devlete karşı gerçekleştirilecek olan silahlı saldırıyı, tüm İttifak üyesi devletlere yapılmış olarak kabul edecek ve müşterek savunmaya geçecektir. Bunun yanı sıra, aynı maddede belirtildiği üzere, tüm İttifaka yapılmış kabul edilen her türlü eylem sonrası, BM Şartı'nda⁹² tanımlanan silahlı kuvvet kullanarak bireysel veya müşterek meşru müdafaa hakkı da bir mücadele yöntemi olarak yürürlüğe girebilecektir.⁹³ Bu maddeye dayanarak ABD, o dönemde Afganistan ve Irak'a müdahale etmiştir.

NATO'nun beşinci maddesinin uygulamaya geçirilmesi gibi BM'nin de 11 Eylül'den itibaren uluslararası terörizmle mücadeleyi artık ulusal mücadele yöntemleriyle çözülemeyecek uluslararası bir sorun olarak ele almaya başladığı görülmüştür. Bu açıdan, 11 Eylül öncesi BM Şartı'nın 2. ve 3. Maddelerinde uluslararası terörizmle mücadelede öncelikli olarak ikili anlaşmalarla barış sağlanması belirtilirken, 11 Eylül sonrası BM Güvenlik Kurulunda alınan 1368⁹⁴ ve 1373⁹⁵ sayılı

⁸⁹MEDINA Richard M. and HEPNER, George F., "An Introduction to Spaces Places of Violent Non-State Groups", **The Geography of International Terrorism**, CRC Press, New York, 2013, s. 63.

⁹⁰WILKINSON, s. 44-45.

⁹¹NATO, "The North Atlantic Treaty", 1949, Article 5, https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_17120.htm (Erişim Tarihi:31.01.2019)

⁹²UN, "Charter Of The United Nations And Statue Of The International Court Of Justice", San Francisco, 1945, <https://treaties.un.org/doc/source/docs/charter-all-lang.pdf> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

⁹³NATO, Article 5.

⁹⁴UN SECURITY COUNCIL, Resolution 1368, 2001, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

⁹⁵UN SECURITY COUNCIL, Resolution 1373, 2001, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

kararlarda uluslararası işbirliğine öncelik verilmiştir.⁹⁶ Bununla birlikte, 11 Eylül öncesi belirlenen BM Şartı'nın 2. Maddesine göre üye devletlerin bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidinden kaçınmaları gerekmektedir.⁹⁷ Fakat 11 Eylül sonrası belirlenen 1368 sayılı karara göre, teröristlerin yakalandıkları takdirde yargı yoluyla cezalandırılmaları gerektiği, BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin bozulmasına neden olacak her saldırıya, uluslararası terörizmin her türüne karşı mücadele etmek için çalışmalar yapacağı, bu noktada meşru müdafaa hakkının bulunduğu belirtilmiştir.⁹⁸ Sonuç olarak diyebiliriz ki, meşru müdafaa amacıyla kuvvet kullanma, 11 Eylül sonrası hukuki temele dayandırılmış uluslararası terörizmle mücadele yöntemi olarak görülmektedir. Bu açıdan, 11 Eylül 2001'den günümüze uluslararası terörizmle mücadele yönteminde gerçekleşen dönüşüm, meşru müdafaa amacıyla kuvvet kullanılmasına izin verilmesidir.

Soğuk Savaş sonrası döneminde terörizmle mücadelenin her devletin kendi iç meselesi olduğuna dair kanaatin ötesinde artık mücadelede uluslararası işbirliğin de önemi ortaya çıkmıştır. Ancak terörizm kavramının ne ifade ettiği konusunda var olan belirsizlik dolayısıyla ortaya çıkan, hukuki bağlayıcılığı olmayan sayısız tanımın varlığı, uluslararası terörizmle mücadeleye engel oluşturmaktadır. Terörizmin uluslararası boyut kazanması ve hatta artık günümüzde uluslararası boyut kazanmamış terörizmden bahsedilmesinin mümkün olmaması, ulusal mücadeleleri yetersiz hale getirmiştir. Bu noktada, uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası örgütlerin çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

⁹⁶KOCA, Mehmet, “Küresel ve Bölgesel Örgütlerin Terörizmle Mücadele Stratejileri”, <http://www.arem.gov.tr/kuresel-ve-bolgesel-orgutlerin-terorizmle-mucadele-stratejileri> (Erişim Tarihi: 01.04.2017)

⁹⁷UN, Article 2/4.

⁹⁸UN SECURITY COUNCIL, Resolution 1368, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Erişim tarihi: 02.02.2019)

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

2.1. Uluslararası Terörizmle Mücadelede Küresel Sistem

Uluslararası terörizm, pek çok açıdan birden fazla ülkeyi ilgilendirir. Dolayısıyla, uluslararası terörizmle mücadelede küresel boyutta başarılı sonuçlar için yine birden fazla ülkenin mücadelede bulunması gerekmektedir. Uluslararası terörizme karşı verilen bu mücadele küresel mücadele olarak adlandırılabilir. Küresel mücadeleyi de iki başlıkta inceleyebiliriz. Birincisi, operasyonel yani eylemsel mücadeledir. İkincisi ise hukuksal mücadeledir. Ancak operasyonel mücadele için bu mücadelenin hukuki alt yapısının olması gereklidir, bu nedenle aslında hukuksal mücadele, terörle mücadelede en çok ihtiyaç duyulan mücadele yöntemidir. Uluslararası terörizmle mücadele için yapılan çalışmaların başında da uluslararası hukuk çerçevesinde yapılan çalışmalar gelir. Küresel mücadelenin hukuksal mücadele başlığına, uluslararası terörizmle mücadelede küresel tek örgüt olan BM açısından bakarsak, BM Antlaşması'nın da hukuksal mücadelenin bir göstergesi olduğunu söylemek mümkündür. BM Antlaşması'nın birinci bölümünde terörizmle ilgili olarak, barış ve güvenliği korumak için alınacak her türlü önlemin yine barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁹⁹ Bununla birlikte, günümüzde uluslararası terörizme karşı küresel mücadele, hukuksal mücadelede devletler tarafından kabul görmüş, bağlayıcı genel bir tanım eksikliğinden dolayı, terörizm olarak nitelenen eylemlere karşı operasyonlar düzenlenmesi şeklinde ilerlemektedir. BM Antlaşması'nda da, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemler alacağı belirtilmektedir.¹⁰⁰ BM de terörizmle mücadeleyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması kapsamında değerlendirmektedir.

⁹⁹UNITED NATIONS, Charter of the United Nations and Statute of the International Court of **Justice**, San Fransisco, 1945, Chapter I, Article 1/1, p.3. <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (Erişim Tarihi:02.02.2019)

¹⁰⁰UNITED NATIONS, Chapter I, Article 7/41 , p. 9.

II. Dünya Savaşı sonrası BM, uluslararası barış ve güvenliği korumak için kurulmuştur. Her ne kadar BM Antlaşmasında özellik belirtilmese de, terörizm de uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği için, aslında BM'nin mücadele kapsamında yer almaktadır. BM açısından, asli görev uluslararası barış ve güvenliğin korunmasıdır. Bu BM Antlaşması'nda da görülebilir, öyle ki; "barışı ve uluslararası güvenliği koruma" terimi BM Antlaşması'nda en az yirmi kere yer almaktadır.¹⁰¹ Ayrıca, BM Antlaşması'nda, BM üyesi olmayan devletlerin bile, uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda, Antlaşma'da belirlenen ilkelere uygun hareket etmesi gerektiği belirtilir.¹⁰² BM Antlaşması'nda yine BM üyesi olsun veya olmasın her devlet, uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda alınan önlemler sonrası herhangi bir ekonomik sorun yaşarsa BMGK'ya başvurabilir maddesi yer almaktadır.¹⁰³ Bu çerçevede, yani BM sistemi içerisinde barış ve güvenliğin korunmasından asli sorumlu organ BMGK'dır. Ancak yine de 1945 tarihli BM Antlaşması'nda terörizmle mücadele adına ne bir terörizm tanımı yapılmış, ne de terör suçlarının nasıl cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu açıdan BM Antlaşması'nda yer verilen silahlı kuvvet içermeyen önlemlerle uluslararası barış ve güvenliğin korunması maddesine dayanarak hazırlanan bir dizi sözleşme ve kararlar BM kapsamında terörizmle mücadele çalışmaları yürütülmüştür. Dolayısıyla, BM'nin uluslararası terörizmle mücadeleyi öngören çalışmalarının 1945'ten sonra gerçekleştiği söylenebilir.

BM'nin uluslararası terörizmle mücadele amacıyla yaptığı bu çalışmalardan ilki, 1963 tarihli "Uçak İçinde İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemler" başlıklı sözleşmedir. 14 Eylül 1963'te Tokyo'da imzalanan bu sözleşmeye Tokyo Sözleşmesi de denir. Özetle bahsederek, bu sözleşme uçak güvenliğini etkileyen eylemlerde uygulanır. Uçak kaptanına, suç olduğuna inandığı ya da uçağın, diğer yolcularının güvenliğini tehlikeye düşüreceğini düşündüğü her kişiye karşı kısıtlama getirme yetkisi vermektedir.¹⁰⁴ Bunun yanı sıra, sözleşmede terör suçunun ne olduğuna yönelik bir maddeye de yer verilmiştir. Bu maddede, kanun dışı şiddete başvurma veya şiddet eyleminde bulunma tehdidiyle uçağın kontrolünü ele geçirme girişimi olduğunda veya böyle bir olayın

¹⁰¹LAVIEILLE, Jean Marc, "Barış Hakkı", **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001, s. 278

¹⁰²UNITED NATIONS, Chapter I, Article 2/6, p. 3

¹⁰³UNITED NATIONS, Chapter VII, Article 50, p. 10

¹⁰⁴UNITED NATIONS, "*United Nations Office of Counter Terrorism*", <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml> (Erişim Tarihi:02.11.2017)

yaşanması halinde taraf devletlerin tüm uygun tedbirleri alacağı belirtilmiştir.¹⁰⁵ Ancak uçaklarda gerçekleşen terör suçunun ne olduğuna dair açıklamalara sözleşmede yer verilmesine rağmen, uçak kaçırmayı uluslararası bir suç sayan devletler hukuku kuralı yoktur. Ayrıca sözleşmeye göre uçak kaçırma devletlerarası bir suç görülmemekle birlikte, bu durumu suç saymak için diğer ülkelere de bir zorlama getirmemektedir. Sadece uçuş sırasında işlenen suçlar konusunda var olan hükümler ise terörizmle mücadele için yetersizdir.¹⁰⁶

1970 tarihli “Uçakların Yasa Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine Dair Sözleşme” bir diğer BM terörizmle mücadele sözleşmesidir. Uluslararası hava sahasında gerçekleşen terör olaylarına yönelik düzenlemeleri içermektedir. Lahey Sözleşmesi olarak da bilinir. Sözleşme özetle, her hangi bir kişinin uçuş sırasında yasa dışı yollarla, zorla ya da tehdit ederek uçağın kontrolünü ele geçirmesi veya böyle bir şeye teşebbüs etmesini terör suçu saymaktadır. Bunun yanı sıra, bahsedilen durumlarda sözleşmeye taraf devletlerin suçluyu ağır cezalarla cezalandırması, iade etmesi veya suçluya dava açması gerekir. Bununla birlikte, taraf devletlerin sözleşmeye göre birbirleri ile iletişim içinde olmaları gerekir.¹⁰⁷ 2010 tarihli “Uçakların Yasadışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine Dair Sözleşmeye Ek Protokol”, ile sözleşme daha kapsamlı hale getirilmiştir. Sivil havacılığın gelişmesi ile birlikte, yasa dışı yollarla uçakların ele geçirilmesi ve terör olaylarının artması bu protokolün imzalanmasını gerekli kılmıştır. Protokol ile birlikte, yasa dışı yollarla uçakların ele geçirilmesi ve tehdit oluşturulması suç olarak kabul edilmiştir. Terör suçunun bu şekilde tanımlanması ile de suçluların iadesinin kolaylaştırılması ve yargılama konusunda ikili ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.¹⁰⁸

1971 tarihli “Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme” Montreal’de imzalanmıştır. Bu açıdan Montreal

¹⁰⁵UNITED NATIONS, “1963 Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, Article 11, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv1-english.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2017)

¹⁰⁶EREM Faruk - KEYMAN Selâhattin, “Uçak Kaçırma Suçları”, **Kamu Hukuku**, AÜHFD, C. 27, S. 1-2, Mart- Nisan 1970, s. 11- 12.

¹⁰⁷UNITED NATIONS, “1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv2-english.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2017)

¹⁰⁸UNITED NATIONS, “2010 Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, https://www.icao.int/secretariat/legal/Administrative%20Packages/Beijing_protocol_EN.pdf (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

Sözleşmesi de denir. Sözleşme, her hangi bir kişinin uçuş sırasında yasa dışı yollarla, zorla ya da tehdit ederek uçağın kontrolünü ele geçirmesi veya böyle bir şeye teşebbüs etmesini terör suçu saymaktadır. Taraf devletler, terör suçlularını ağır cezalarla cezalandırmayı kabul etmişlerdir. Suçluları iade etmeleri veya suçlulara dava açmaları gerekmektedir.¹⁰⁹ 1988 yılında ise “Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşmeye ek Protokol” imzalanmıştır. Bu Protokol’de ise uluslararası sivil havacılık hizmeti veren havaalanlarındaki terör eylemlerine karşı Sözleşme genişletilmiştir.¹¹⁰

1973 tarihli “Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”, uluslararası korunmaya sahip kişileri Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı, bir devletin memuru veya uluslararası bir örgütün resmi temsilcisi ya da bu kişilerin aileleri olarak tanımlamaktadır. Bu kişilere yönelik olarak işlenen suçlar da terör suçu kapsamındadır. Taraf devletler, uluslararası korunmaya sahip kişileri öldürme, onları kaçırmaya suçunu işleyen ya da bu kişilerin özel ikametgâhına, araçlarına, çalışma alanlarına yönelik her hangi bir saldırı girişiminde bulunan veya bunu gerçekleştiren kişilere gereken cezayı vermeyi kabul ederler.¹¹¹

1979 tarihli “Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme”ye göre terör suçu, bir kişinin rehinenin dışında üçüncü bir tarafı, yani bir devleti, uluslararası bir örgütü, bir hâkimi, rehine aldığı kişininin serbest bırakılmasının şartı olarak, bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlamasıdır.¹¹² Taraf devletlerden birinde rehine alınma olayı olursa, bu devlet özellikle rehinenin kurtulmasını sağlamak için uygun göreceği

¹⁰⁹UNITED NATIONS, “1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv3-english.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2017)

¹¹⁰UNITED NATIONS, “1988 Protocol for Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv7-english.pdf> (Erişim Tarihi: 03.11.2017)

¹¹¹UNITED NATIONS, “1973 Convention on Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-7.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

¹¹²UNITED NATIONS, “1979 International Convention against the Taking Hostages”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-5.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

tüm tedbirleri alır.¹¹³ Bu açıdan, Taraf Devletler “*aut dedere aut judicare*”¹¹⁴ yükümlülüğünü uygularlar.¹¹⁵

1980 tarihli “Nükleer Maddelerin Fiziksel Olarak Korunmasına Dair Sözleşme” yasadışı olarak nükleer maddelere sahip olmayı, onları kullanmayı, taşımayı ve bu maddeleri kullanarak ciddi yaralanmaya sebep olmayı terör suçu saymaktadır. Terör suçlarının cezalandırması konusunda da, taraf devletler suçlular eğer kendi ülkelerinde ise tutuklama veya iadeleri konusunda gerekli çalışmaları yaparlar.¹¹⁶ Nükleer Maddelerin Fiziksel Olarak Korunmasına Dair Sözleşme’de 2005 yılında değişiklikler içeren bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, Sözleşme nükleer maddelerin barışçıl olarak yurt içi kullanımı, depolanması ve taşınması esnasında bu tür maddelerin korunmasını taraf devletlere bırakmaktadır. Ayrıca, yapılan değişikliklerle, çalınan ya da kaçaklığı yapılan nükleer maddelerin yeniden ele geçirilmesi konusunda, taraf devletlere diğer devletlerle geliştirilmiş işbirliği yükümlülüğü getirilmiştir.¹¹⁷

1988 tarihli “Deniz Yolu Taşımacılığının Güvenliği İçin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme” uluslararası hava sahasının güvenliği için yapılan sözleşmeye benzer şekilde uluslararası sularda gerçekleşen eylemlere karşı uygulanacak önlemlerden oluşmaktadır. Sözleşme, her hangi bir kişinin, zorla, tehditle, yasadışı ve kasıtlı olarak geminin kontrolünü ele geçirmesini ve geminin, gemideki kişilerin güvenliğini tehlikeye sokmasını terör suçu olarak belirtmektedir.¹¹⁸ Bunun yanı sıra, gemilerin terörizm eylemlerinde kullanılması, teröristlerin ve terör eylemlerinde kullanılan maddelerin gemilerde taşınması da 2005 yılında imzalanan “Deniz Yolu Taşımacılığının Güvenliği İçin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşmeye ek

¹¹³KDGM, “Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme”, <http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/KDGM/resources/uploads/REHINE.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

¹¹⁴ “*İade et ya da yargıla*” anlamına gelen Latince Uluslararası Hukuk Kuralı.

¹¹⁵ FREESTONE, David, “International Cooperation Against Terrorism and The Development of International Law Principles of Jurisdiction”, **Terrorism and Law**, (Ed. HIGGINS and FLORY), Routledge, London and Newyork, 2003, s.51.

¹¹⁶ UNITED NATIONS, “1980 Convention on the Physical Protection of Nuclear Material”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv6-english.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

¹¹⁷ UNITED NATIONS, “2005 Amendments to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

¹¹⁸ UNITED NATIONS, “1988 Convention for the Suppression of Unlawful Act Against the Safety of Maritime Navigation”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv8-english.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

Protokol” kapsamında terör suçu olarak tanımlanmış ve terör suçlarının cezalandırılacağı açıkça bu Protokol’de belirtilmiştir.¹¹⁹

1988 tarihli “Kıta Sahanelğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol”, uluslararası hava sahasının güvenliği için yapılan sözleşmeye benzer nitelikte kıta sahanlığında bulunan sabit platformların güvenliği için hazırlanmıştır. Protokol’e göre, herhangi bir kişi kasıtlı ve yasadışı bir şekilde, zor kullanarak veya tehdit ederek sabit platformların kontrolünü ele geçirirse suç işlemiş olur. Bunun yanı sıra, sabit platformdaki bir kişiye karşı işlenen şiddet eylemi de yine terör suçu kapsamındadır. Terör suçlarının cezalandırılması konusunda ise Protokol, taraf devletlerin suçluları iade etmesini, iadenin mümkün olmadığı durumlarda kendi yargılama sistemleri ile bu suçluların cezalandırılması gerektiğini belirtir.¹²⁰ Ayrıca 2005 yılında yine “Kıta Sahanelğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol”e ek bir protokol daha kabul edilmiştir. Bu Protokol’de de 1988 tarihli Protokol’de eksik kalan maddeler değiştirilmiş ve deniz yolu taşımacılığının güvenliğine karşı yasadışı eylemlerin önlenmesi için maddelerin kapsamı genişletilmiştir.¹²¹

1991 tarihli “Plastik Patlayıcıların Yerinin Tespiti Amacıyla İşaretlenmesine Dair Sözleşme”nin terörizmin uluslararası güvenliği tehdit ettiği bilinci ile imzalandığı belirtilmektedir. Ayrıca, Sözleşme plastik patlayıcıların da terör olayları için kullanılmasından duyulan endişe ve terör olaylarının önlenmesi amacıyla imzalanmıştır. Bu yüzden, Sözleşmeye göre taraf devletler, kendi topraklarında işaretsiz patlayıcı üretimini yasaklamalı, bu patlayıcıların ülkeye giriş çıkışını takip etmeli ve gerekli tüm önlemleri almalıdır.¹²²

¹¹⁹UNITED NATIONS, “2005 Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Act Against the Safety of Maritime Navigation”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, https://www.unodc.org/tldb/en/2005_Protocol2Convention_Maritime%20Navigation.html (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

¹²⁰UNITED NATIONS, “1988 Protocol for Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv9-english.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

¹²¹UNITED NATIONS, “2005 Protocol to Protocol for Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf”, <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

¹²²UNITED NATIONS, “1991 Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv10-english.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

1997 tarihli “Terörist Bombalamalarını Önlemeye Dair Sözleşme” yasadışı ve kasıtlı olarak halka açık yerlerde büyük bir yıkıma, ciddi şekilde yaralanmaya ve ölüme sebebiyet vermek amacıyla patlayıcıların veya diğer ölümcül maddelerin kullanılmasını evrensel bir yargılama sistemi altında toplamak için imzalanmıştır. Sözleşmede, yasadışı ve kasıtlı olarak ölümcül veya patlayıcı bir madde ile bir kişiye veya devlete karşı bu maddelerin kullanılmasını terör suçu olarak tanımlamıştır.¹²³

1999 tarihli “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Sözleşme” taraf devletlerin terörizme mali destek sağlayacak her türlü desteği suç olarak kabul etmesini ve bu tür terör suçlarının ağır cezalarla cezalandırılmasını amaçlar. Sözleşme, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetlerde bulunan hayırseverlik kurumları, sosyal ve kültürel amaçlarla bir araya gelen topluluklar ile doğrudan ya da dolaylı olarak terörizme mali destek sağlanmasını önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla adımlar atılmasını gerekli kılar. Bunun yanı sıra, uluslararası terörizmin ortadan kaldırılması amacıyla tüm taraf devletlerin ulusal hukuklarının kapsamını gözden geçirerek, uluslararası hukuk düzenlemelerini de içeren düzenlemelerde bulunması gerekir. Sözleşmeye göre, terörizmin finansmanının engellenmesi, terör suçlarının kovuşturulması ve cezalandırılması amacıyla taraf devletlerin uluslararası işbirliğini benimsemesi gerekir.¹²⁴

1999 tarihli 1267 sayılı Karar, BMGK’nın uluslararası terörizmle mücadelede, Sözleşmelerin yanı sıra, uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına attığı adımlardan birisidir. BM’nin imzaya açtığı sözleşmeler haricinde, BM içerisinde terörizmle mücadele adına kararlar büyük çoğunlukla BM Genel Kurulu tarafından alınmıştır. Tüm Genel Kurul kararlarında olduğu gibi terörizme dair kararlar da bağlayıcı değildir. Bu nedenle bağlayıcı karar alma yetkisine sahip Güvenlik Konseyi’nin dolaylı bir şekilde de olsa terörizmle mücadele adına aldığı 1267 sayılı karar önem arz eder.

1267 sayılı Kararda, gündem başlığı Afganistan’ın durumu olmuştur. 1998 yılında Nairobi ve Darusselam’da gerçekleşen terör saldırıları sonrası, terörist Usame

¹²³UNITED NATIONS, “1997 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-9.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

¹²⁴UNITED NATIONS, “1999 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-11.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

Bin Ladin'in Afganistan'da Taliban himayesinde olduğu bulgusu ile BMGK bir dizi karar almıştır. Bu kararlara Afganistan yönetiminin uymaması ve dolayısıyla bu durumun uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturması, 1267 sayılı Kararın alınmasına neden olmuştur. BM Antlaşması'nın 7. Bölümü¹²⁵ uyarınca Afganistan'dan teröristleri teslim etmesi istenmiştir. Bu amaçla da, insani gereksinimler (Hacca gitmek gibi) dışında, Taliban'ın sahibi olduğu veya kiraladığı uçakların üye ülkelerin topraklarına inmesine izin verilmeyeceği kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, BM üyesi ülkelerin veya vatandaşlarının, Taliban yönetimine para sağlayabilecek hesapların da dondurulması istenmiştir. 1267 sayılı Kararın uygulanması için de bir denetleme Komitesi kurulmuştur.¹²⁶ 1269 sayılı Kararla ise üye devletlerin işbirliği içerisinde hareket etmeleri, teröristlere mali kaynak sağlayanların soruşturulması ve tutuklanması gerektiği belirtilmiştir.¹²⁷

2000 tarihli 1333 sayılı Kararda da yine konu başlığı Afganistandaki durumdur. 1333 sayılı Kararda da, terörizme mali kaynak oluşturan mal varlıklarının dondurulmasını gerektiren düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle Bin Ladin ve onunla ilişkili olduğu düşünülen kişilerin hesapları kontrol altına alınmak istenmiştir. Bununla birlikte, BM Antlaşması'nın 7. Bölümünde belirtildiği üzere uluslararası barış ve güvenliğin korunması için Taliban'ın 1267 sayılı karara uyması ve kontrolündeki bölgenin terör eylemlerine kamp alanı oluşturmaması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, tüm üye ülkelerin Taliban yönetimi ile diplomatik ilişkilere devam etmesi; ancak, gerekli olduğu takdirde derhal tüm Afgan hava yollarına ve tüm Taliban yönetimine ait ofislerin kapatılması, Bin Ladin'e ve Taliban'a ulaşabilecek tüm mali kaynakların dondurulması açıkça belirtilmiştir.¹²⁸ Ancak Güvenlik Konseyince alınan bu kararlar El-Kaide terör örgütünün faaliyetlerini sonlandırmasını sağlayamamıştır. Gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarının arkasında El-Kaide'nin olduğunun anlaşılmasından sonra BMGK 1368 sayılı kararı almıştır.

2001 tarihli 1368 sayılı Karar, yeterli olmadığı düşünülen konular üzerine, yani mevcut terörizmle mücadele politikalarında yeni düzenlemelerde bulunmuştur. 11 Eylül

¹²⁵UNITED NATIONS, “*The Situation in Afghanistan*”, **Resolution 1333**, <http://unscr.com/en/resolutions/1333> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

¹²⁶KAYA, İbrahim, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk**, USAK Yayını, Ankara, 2005, s. 96-97

¹²⁷TEKEL, Suna, “*Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm*”, **38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)**, C:1, Ankara, 2011, s. 1360.

¹²⁸UNITED NATIONS, “*The Resolution 1267*”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/1267> (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

2001 saldırıları sonrası derhal toplanan BMGK, New York, Washington D.C ve Pensilvanya’da yapılan saldırıları şiddetle kınamıştır.¹²⁹ Ayrıca, BMGK 1269 sayılı Kararın kabulüne tüm üye ülkeleri davet ederken, terörizmin tüm şekilleri ile mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu açıdan oldukça önemlidir. 1368 sayılı Karara göre, BM Antlaşması ve diğer tüm BM Sözleşmelerinde belirtilen terörizmle mücadele politikalarının üye ülkeler tarafından işbirliği içerisinde uygulanması gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Teröristlerin yakalandıkları takdirde yargı yoluyla cezalandırılmaları gerektiği, BM’nin uluslararası barış ve güvenliğin bozulmasına neden olacak her saldırıya, uluslararası terörizmin her türüne karşı mücadele etmek için çalışmalar yapacağı, bu noktada BM Antlaşması’na¹³⁰ dayanarak, bireysel veya ortak meşru müdafaa hakkının bulunduğu belirtilmiştir.¹³¹

2001 tarihli 1373 sayılı karar, 1368 sayılı Karardan sonra uluslararası terörizmle mücadele adına oy birliği ile BMGK tarafından kabul edilmiştir. Üye ülkelere yeni sorumluluklar getiren bu Karar ise, diğer yükümlülükleri de hatırlatma niteliğinde bir karar olmuştur. 1368 sayılı Karar’da olduğu gibi 1373 sayılı Karar da üye ülkelerarası işbirliği ile terörizmle mücadeleyi vurgulamaktadır. 1373 sayılı Kararla birlikte, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden her türlü terörizme karşı meşru müdafaa hakkı gündeme gelmiştir. Karar’da, terörizmin ve terörizme verilen hiçbir desteğin BM’nin amaçları ile uyumsuzunun mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca 1373 sayılı Karara göre, terörizm her türlü finansmanının dondurulması, her türlü mali kaynak ya da terörist faaliyetlerde kullanılan araç ve gereçleri sağlayan kişi veya kişilerin yakalanması, iç hukukun düzenlenerek bu kişilerin yargılanmasının sağlanması, bu konuda işbirliği ve istihbarat sağlanması, etkili sınır kontrollerinde bulunulması gerektiği belirtilmiştir. Bunların yanı sıra, mültecilik statüsünün verilmesi konusunda da dikkat edilmesi gereken hususlara kararda yer verilmiştir. Ayrıca, 1373 sayılı Karar ile BM üyesi ülkelere, terörizmle mücadelede işbirliğini benimseyen tüm sözleşmelere bir

¹²⁹ UNITED NATIONS, “*Threats to international peace and security caused by terrorist acts*”, **Security Council Resolution 1368**, 2001, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

¹³⁰ UNITED NATIONS, Chapter I, Article 7/51, p 10.

¹³¹ TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI, 1368 sayılı karar, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 29.06.2015)

an önce taraf olma yükümlülüğü getirilmiştir.¹³² 1373 sayılı Karar daha çok, küresel boyutta etkiye neden olan terör olaylarının önlenmesi konusunda üye devletlere bağlayıcı yükümlülükler getirmektedir.¹³³

1373 sayılı Karar'ın kabulü sonrası, Terörizmle Mücadele Komitesi oluşturulmuştur. Terörizmle Mücadele Komitesi, 1373 sayılı Kararın uygulanmasını, yani BM'ye üye ülkelerin kendi sınırları içerisinde ve bölge çapında terör eylemlerini önleme çalışmalarını izlemekle görevlidir. Bu açıdan, Terörizmle Mücadele Komitesi, BM'ye üye devletlerin terörizmle mücadele çalışmalarının başlamasında etkili ve önemli bir rol oynamıştır.¹³⁴ Bunu yaparken de, BM Terörizmle Mücadele Komitesi, üye devletlerin terörizmle mücadele kapasitelerini güçlendirmeye ve onları değerlendirmeye yönelik çalışmalarını üç aşamaya bölmüştür. Bu aşamalar, A, B ve C aşamaları olarak sıralanmaktadır.¹³⁵ İlk aşamada, üye devletlerin 1373 sayılı Karara göre iç hukuklarında düzenlemelerde bulunmaları, uluslararası terörizmle mücadele ile ilgili sözleşme ve protokollere taraf olmak için gerekli çalışmaları yapmaları belirtilmektedir. Dahası, üye devletlerin, terörizmin finansmanının önlenmesi konusunda "etkili yürütme mekanizmasını" oluşturması gerekmektedir. İkinci aşamada, Terörizmle Mücadele Komitesi, üye devletlerin polis teşkilatı, istihbarat yapısı, gümrük, göç ve sınır kontrolleri gibi konularda, 1373 sayılı Kararın uygulanmasına yönelik yürütme mekanizmasının etkili ve koordineli olup olmadığını kontrol etmektedir. Üçüncü aşamada ise, Terörizmle Mücadele Komitesi, teröristlerin ve destekçilerinin yargı önüne çıkarılması için, bilgi paylaşımı ve adli işbirliği konularını da içeren ikili, bölgesel ve uluslararası işbirliğini vurgulamaktadır.¹³⁶

2003 yılı Ocak ayına gelindiğinde, Terörizmle Mücadele Komitesi belirlemiş olduğu bu üç aşama sayesinde, 1373 sayılı Kararın uygulanması adına birçok başarıya 2001 öncesinde olduğundan daha hızlı ulaşmıştır. Bu iki yıllık sürede, onüç üye ülke,

¹³²MASAK, 1373 sayılı karar 4385 inci oturumunda kabul edilen (2001) 1373 sayılı Kararı, http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/mevzuat/terorun_finansmani/uluslararasi_mevzuat/BirlesmisMilletler/BM_1373_Karar.htm (Erişim Tarihi: 09.11.2017)

¹³³STROMSETH, JANE E., "The Security Council's Counter- Terrorism Role: Continuity and Innovation", **An Imperial Security Council? Implementing Security Council Resolutions 1373 and 1390**, Georgetown University Law Center, 2003, s.43

¹³⁴STROMSETH, s. 41.

¹³⁵ROSAND, Eric, "Security Council Resolution 1373, Counter-Terrorism Committee, and the Fight Against Terrorism", **American Journal of International Law**, Vol. 97, No:2, Cambridge University Press, JSTOR, 2003, s. 335.

¹³⁶UN SECURITY COUNCIL, "Counter Terrorism Committee", <https://www.un.org/sc/ctc/about-us/frequently-asked-questions-faqs/> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

1373 sayılı Kararı uygulamaya yönelik adımlar attığını; yirmi dört üye ülke, tüm terörizmle mücadele sözleşmelerini onayladıklarını; pek çok ülke ise terörizmle mücadele için yeni yasalar kabul ettiklerini veya bu amaçla çalışmalarda bulduklarını belirtmişlerdir.¹³⁷ Fakat zamanla Terörizmle Mücadele Komitesi pek çok açıdan eleştirilmiştir. Döneminde alınan başarılı bir karar olarak görülse de sonradan bu belirlenen aşamalar 1373 Sayılı Kararın uygulanmasında başarılı olmamıştır. Hatta Terörizmle Mücadele Komitesi'nin kendisi bile bu “aşama” sürecinin yüzeysel bulunduğunu belirtmiştir.¹³⁸

2004 tarihli 1540 sayılı Karar, BM'nin uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden nükleer silahlara yöneliktir. 12 maddeden oluşan bu Karar'da BM Antlaşmasının 7. Maddesine dayanarak tüm devletlerin uygulaması gereken önlemlere yer verilmiştir. Öncelikle nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların geliştirilmesi, üretilmesi, taşınması veya kullanılması gibi konularda terörizme destek vermekten kaçınmaları gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca her türlü üretim, kullanım, depolama, taşıma gibi konularda etkili önlemlerin alınmasına karar verilmiştir. Uluslararası işbirliğinin gerektiği durumlarda, özellikle her türlü kaçakçılık konusunda, uluslararası hukuka uygun olarak etkili sınır kontrolleri yapılmalıdır.¹³⁹ Bu Kararın uygulanması noktasında yapılan eleştiri ise tüm devletlerin bu kararı kendi ülkeleri için uygun gördükleri zaman gerçekleştirecek olmasıdır. Bununla birlikte, pek çok ülkenin nükleer silahlardan çok daha önce siyasi istikrar, fakirlik, alt yapı ve ölüm oranları gibi konuları öncelikli olarak ele alıyor olması, 1540 sayılı Karara uyumu geciktirmektedir.¹⁴⁰

Bu Kararlardan sonra BM yapısı içerisinde terörizm ile mücadeleye yönelik imzalanan onikinci sözleşme, 2005 tarihli “Nükleer Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme”sidir. Bu Sözleşme ile nükleer reaktör ve nükleer güç tesislerine yapılan saldırıları da içeren olası birçok hedefe karşı yapılan terör eylemlerini önlemek amacıyla imzalanmıştır. Sözleşme’de taraf devletlerin bilgi paylaşımı, suçluların iadesi gibi konularda işbirliği yapmaları gerektiği belirtilir. Ayrıca, Sözleşme’de bir kişinin

¹³⁷STROMSETH, s. 43-44.

¹³⁸KFIR, Isaac, “The United Nations and the Challenge of Combating International Terrorism”, **Legal Aspects of Combating Terrorism**, Centre of Excellence Defence Against Terrorism IOS Press, Ankara, 2008, s. 29.

¹³⁹UNITED NATIONS, “ *The Resolution 1540*”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/1540> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

¹⁴⁰HAN, A. Kadir, “*Asker- Sivil Ayrımı: Barışı Koruma ve Ötesi, Silahların Yayılması ve Kalkınma – Bağlantılar Açığa Çıkıyor*”, Sonbahar 2007, **NATO Dergisi**, <https://www.nato.int/DOCU/review/2007/issue3/turkish/art3.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)

kasıtlı ve yasadışı olarak ölüme, ciddi yaralanmaya sebep olma, mülke ve çevreye zarar verme niyetiyle radyoaktif madde kullanması veya imal etmesi terör suçu olarak tanımlanmaktadır.¹⁴¹

2010 tarihli, onüçüncü ve son sözleşme olan “Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme”, Pekin’de imzalanmıştır. Sözleşme, nelerin terör suçu sayıldığını belirtmektedir. Özet olarak, sözleşmeye göre her hangi bir yaralamaya veya öldürmeye neden olacak şekilde bir sivil uçak kullanmak; ölüme veya ciddi şekilde yaralanmaya neden olacak biyolojik, kimyasal, nükleer ve benzeri silahların taşımak veya kullanmak suçtur. Bunun yanı sıra, uluslararası sivil havacılığa hizmet eden havalimanlarında da meydana gelebilecek her türlü şiddet eylemi suç olarak görülmektedir. Sözleşme, bahsi geçen suçların da cezalandırılması gerektiğini belirtir. Sözleşmeye taraf devletler de belirtilen suçları ağır cezalarla cezalandırmayı kabul eder. Ayrıca, suçluların iadesi konusunda, taraf devletler arasında ayrıca bir sözleşmeye gerek yoktur. Ancak iadenin gerçekleşip gerçekleşmemesi devletlerin kendi iç hukuk kurallarına bağlıdır.¹⁴²

Son olarak 2017 yılında terörün neden olduğu uluslararası barış ve güvenliğe karşı oluşan tehditlere yönelik 2396 sayılı Karar alınmıştır. Bu Karar’da, diğer tüm alınan kararlara atıfta bulunulmuş ve terörün her çeşidinin uluslararası barış ve güvenlik adına oluşabilecek en ciddi tehdit olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, kim tarafından, nerede ve ne zaman gerçekleştiğine bakılmaksızın yaşanan her terör eyleminin bir suç olduğu belirtilmiştir. Tüm üye ülkelerin de öncelikli sorumluluğunun uluslararası hukuk özellikle de uluslararası insan hakları hukuku ile uyumlu olarak terörle mücadele etmek olduğu vurgulanmıştır.¹⁴³

BM Antlaşmasında yer verilen uluslararası barış ve güvenliğin korunması için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemlerin alınmasına dair yapılan tüm bu sözleşmelerde ve alınan kararlarda, kapsamlı ve uluslararası hukuki bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımının yapılmadığı Sözleşmeler ve BM organlarınca alınan kararlar

¹⁴¹UNITED NATIONS, “2005 International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-15.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

¹⁴²UNITED NATIONS, “2010 Convention on the Suppression of Unlawful Acts Relating to International Civil Aviation”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, https://www.icao.int/secretariat/legal/Administrative%20Packages/Beijing_Convention_EN.pdf (Erişim Tarihi: 04.11.2017)

¹⁴³UNITED NATIONS, “The Resolution 2396”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/2396> (Erişim Tarihi:23.01.2018)

incelendiğinde görülmektedir. Bunun yerine belli eylemler terörizm olarak nitelenmiş ve bu eylemlere yönelik ya da belli örgütler terör örgütü olarak tanımlanmış ve bu örgütlerin faaliyetlerine karşı bir takım önlemler sıralanmıştır. Suçluların yargılanmasına yönelik yapılan alınan kararlar ise belirli suçlara yönelik olduğu için kapsamlı bir çalışma olarak değerlendirilemez.

BM uluslararası terörizmle mücadelede önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte, küresel bir örgüt olarak BM, kendisinin attığı adımların yanında bölgesel örgütlerin uluslararası terörizmle mücadelelerinin de temelini oluşturmuştur. BM Antlaşması'nın 8. Bölümünde bölgesel örgütlerin kurulmasına ilişkin maddelere yer verilmiş olması, bahsedilen durumu örneklendirmektedir. Buna göre BM uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin bölgesel kuruluşları ve anlaşmaları desteklemekte hatta teşvik etmektedir¹⁴⁴. Çünkü BM, bölgesel kuruluşları ve anlaşmaları, sorunlar BM'ye gelmeden önce barışçıl yollarla çözülmesini sağlayacak önlemler olarak görmektedir. Ayrıca BM Antlaşmasında kara, deniz, hava kuvvetleri aracılığıyla yapılan her türlü girişimde BM'nin bölgesel anlaşma ve kuruluşlardan yararlanacağı belirtilmiştir.¹⁴⁵ Bu açıdan BM, uluslararası terörizmle mücadelede NATO, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Konseyi ve diğer bölgesel örgütlerin çabalarının ortaya çıkmasının ilk adımını oluşturmuştur.

2.2.Uluslararası Terörizmle Mücadelede Bölgesel Sistemler

Uluslararası terörizmle mücadelede BM'nin oluşturduğu küresel sistemin yanında, BM'nin de desteği ve teşviki ile bölgesel anlamda da terörizmle mücadele çabaları sürdürülmektedir. Bölgesel güvenlik ve terörizm dediğimizde ise aklımıza gelen ilk örgüt NATO olmaktadır. NATO'nun yanı sıra daha birçok bölgesel örgüt de günümüz dünyasının en ciddi güvenlik tehdidi olan terörizmle mücadele etmektedir. Özellikle bu örgütlere olan ihtiyaç, 1964-1980 yılları arasında, terör olaylarının uluslararası hava sahasında gerçekleşen, uçak kaçırma, diplomatları esir alma gibi olaylara dönüşmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Uluslararası terörizmi önleyebilecek nitelikte ya da teröristlerin cezalandırılması noktasında uluslararası ortak bir karar alma

¹⁴⁴UNITED NATIONS, Article 53,

¹⁴⁵UNITED NATIONS, a.g.m., Article 52-53.

belgesinin olmaması da yine bölgesel anlaşma ve sözleşmelere ihtiyaç olduğunu göstermiştir.¹⁴⁶

Yapılan bölgesel çalışmalardan en önemlileri arasında NATO'dan sonra, AGİT ve Avrupa Konseyi vardır. Bu bölgesel örgütlerin yanı sıra, Amerikan Devletleri Örgütü, Afrika Uluslar Birliği Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Şangay İşbirliği Örgütü de uluslararası terörizmle mücadele adına çalışmalar yapmaktadırlar.

2.2.1.Nato ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

II. Dünya Savaşı sonrası, BM Antlaşması'na göre bölgesel düzeyde örgütlenmelerin teşvik edildiği görülmüştür. Bu dönemde NATO, Avrupalı devletler ve ABD'nin planladığı bir bölgesel örgüt olarak, SSCB'nin yayılcı politikasının önüne geçmek ve Almanya'yı kontrol altında tutmak için oluşturulmuştur.¹⁴⁷ Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO, kuruluş amacına göre görevini yerine getirmiştir. Ancak, SSCB'nin dağılma sürecine girmesi ve Soğuk Savaşın sona ermesi ile NATO'nun görevinin sona erip ermediği tartışma konusu haline gelmiştir. Çünkü Soğuk Savaş sonrası dönem, somut bir düşmanın, ülkenin veya karşıt bir ideolojinin olmadığı dönemdir. Artık bu dönemde, etnik ve bölgesel çatışmalar, düzensiz göç olayları, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı gibi değişen güvenlik tehditleri vardır. Dolayısıyla, müşterek bir savunma örgütü olarak NATO bu yeni güvenlik tehditlerine karşı yeni güvenlik stratejileri geliştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda, bir dönüşüm sürecine girmesi gerekmiştir. Böylece NATO, kendine yeni görevler tanımlamıştır; pasif savunma yerine daha aktif bir savunma benimsemiş, üye devletlerin güvenliklerini tüm dünyada daha geniş bir alanda sağlamak için çalışmalar yapmaya başlamıştır.¹⁴⁸

NATO'nun bu dönüşüm süreci içinde yapmış olduğu çalışmalar, 1949 yılındaki Kuzey Atlantik bölgesini savunma amacıyla yapılmış olan ilk Stratejik Konsepti'nin güncellenmesi anlamına gelmiştir. Zamanla, NATO'nun bu ilk Stratejik Konsepti güncellenmiş ve yaşanan dönemin şartlarına uygun hale getirilmiştir. 1949 yılından 1991 yılına kadar geçen sürede, NATO'nun stratejisi savunma ve caydırıcılık olarak

¹⁴⁶HIGGINS, Rosalyn- FLORY, Maurice, **Terrorism and International Law**, Routledge, London, 1997, s. 49.

¹⁴⁷DEPARTMENT OF STATE OF USA, “North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949”, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

¹⁴⁸BOZKURT, Enver, “NATO'nun Geleceği”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2007, Cilt:3, No:9, s. 185.

belirlenmiştir. Soğuk Savaş sona erene kadar geçen süre zarfında, NATO dört defa Stratejik Konsept'ini güncellemiştir. Soğuk Savaş döneminde yapılan bu güncellemeler, askeri ve gizli stratejilerden oluşmuştur. Soğuk Savaş bittikten sonra 11 Eylül 2001 tarihine kadar geçen süre zarfında ise savunma ve caydırıcılık stratejilerine iş birliği ve güvenlik konuları da eklenmiştir. Kısacası Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO'nun 1949 tarihinde yapmış olduğu Stratejik Konsept'i artık daha kolay erişilebilen, kriz yönetimi harekâtları gibi çok uluslu işbirliğini gerektiren ve gizli olmayan bir nitelik kazanmıştır¹⁴⁹. 11 Eylül saldırıları sonrasında ise enerji güvenliği ve siber saldırılar 2010 yılı Stratejik Konsepti'nin oluşturulmasını gerektirmiştir¹⁵⁰. En güncel Stratejik Konsept de 2010 yılı Stratejik Konsepti'dir. Buna göre, müşterek savunma, kriz yönetimi ve ortak güvenlik maddeleri NATO'nun günümüzdeki öncelikli çalışma alanlarını oluşturmaktadır.¹⁵¹

NATO, günümüzde 29 üye ülkeden oluşan bir İttifaktır. NATO'nun amacı siyasi ve askeri anlamda üye ülkelerin özgürlük ve güvenliğini garanti altına almaktır. Siyasi anlamda, NATO savunma ve güvenlikle ilgili konularda üye ülkelerin demokratik değerlerine sahip çıkılmasını ve işbirliği ile sorunların çözülmesini sağlar. Askeri anlamda ise NATO anlaşmazlıkların barışçıl kararlarla çözülmesini sağlar. Eğer diplomatik çabalar yetersiz olursa, kriz yönetimi harekâtı ile sorunları çözebilecek güce sahiptir. Bahsi geçen kriz, her türlü siyasi veya askeri uyuşmazlığın, teknolojik olayların ya da doğal felaketlerin neden olduğu bir durum olabilir. Kriz yönetimi harekâtı ise NATO'nun temel güvenlik çalışmalarından biridir. Ulusal ya da uluslararası bir durumda veya askeri ya da sivil herhangi bir tehdide karşı kriz yönetimi harekâtı, NATO için önemli bir güvenlik maddesidir.¹⁵² Özellikle son 20 yılda gerçekleşen bu kriz yönetim harekâtları, Avrupa-Atlantik alanını kapsayan, İttifak'ı etkilemeyen sorunlar gibi görünse de risk potansiyeli göz önünde bulundurularak başlatılmıştır. Hâlihazırda, sürdürülen harekâtlar Afganistan'da Uluslararası Güvenlik Destek Gücü

¹⁴⁹LIEBE, Leland, "NATO's New Strategic Concept: Implications for Transforming Army", **School of Advanced Military Studies**, Kansas, 2002, p. 12.

¹⁵⁰DIŞ POLİTİKA VE SAVUNMA ARAŞTIRMALARI GRUBU, "Başlangıcından Bugüne NATO Stratejik Konsepti'nin Geçirdiği Evreler", <http://www.bilgesam.org/incele/1221/-baslangicindan-bugune-nato-stratejik-konsepti%E2%80%99nin-gecirdigi-evreler/#.WmyXMbx19dh> (Erişim Tarihi: 27.01.2018)

¹⁵¹NATO, "Strategic Concepts", https://www.nato.int/cps/sv/natohq/topics_56626.htm# (Erişim Tarihi: 27.01.2018)

¹⁵²NATO, "Crisis Management", https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49192.htm?selectedLocale=uk (Erişim tarihi: 23.01.2018)

(ISAF), Kosova’da Kosova Barış Gücü (KFOR), Libya’da Birleşik Koruyucu Harekatı (OUP) ve Somali açıklarında Okyanus Kalkanı Harekatı’dır (OOS).¹⁵³ Bahsedilen bu bölgelerde yaşananlar, İttifak coğrafyasının dışında kalan ancak NATO’nun kurucu antlaşmasının müşterek savunma ile ilgili maddesini riske atabilecek krizlerdir. Bu açıdan, NATO artık bahsedildiği gibi sınırlarını aşan ve tüm dünyada üye ülkelerinin güvenliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapan bir örgüttür. Müşterek savunma, NATO Antlaşması’nın 5. Maddesinde belirtilmiştir ve herhangi bir NATO üyesi ülkeye yapılan silahlı saldırıyı, tüm İttifak’a yapılan bir saldırı olarak kabul etmektedir.¹⁵⁴ Örneğin, NATO tarihinde ilk kez, 11 Eylül 2001’de ABD’de terör saldırıları gerçekleştiğinde, tüm NATO ülkeleri sanki kendileri saldırıya uğramış gibi bir duruş sergilemişlerdir. 2014’den beri ise NATO müşterek savunmanın en önemli örneklerinden birini Rusya’ya karşı yürütmektedir. Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesi ve Ukrayna’nın doğusunda yaşanan olaylar sonrası, NATO Zirvesi’nde alınan kararla Litvanya, Polonya, Estonya ve Letonya’da çok uluslu bir tabur oluşturulmuştur. Bu da, bu ülkelerden her hangi birine bir saldırı olursa Rusya’ya karşı tüm NATO İttifakı’nın birlikte hareket edeceği anlamına gelmektedir.¹⁵⁵ Bununla birlikte, NATO’nun terörizmle mücadele çalışmaları özellikle üye ülkelerin tehditlere karşı dikkatini çekmeye, terör eylemlerine karşılık verme kapasitelerini artırmaya ve uluslararası diğer aktörlerle işbirliği çalışmaları yürütmeye yöneliktir. NATO’nun terörle mücadele politikasının ana ilkeleri üç önemli maddeye dayanmaktadır. Bu üç madde terör farkındalığı, terörle mücadele kapasitesi ve işbirliğidir.¹⁵⁶

İlk olarak, NATO terör tehdidinin farkında olunmasını, İttifak olarak veya diğer ülkelerle işbirliği içinde mücadele edilmesini hedeflemektedir. Terör farkındalığı, ulusal yetkililerin de desteği ile gelişen istihbarat paylaşımı ve sürekli olarak sağlanan stratejik analiz ve değerlendirmelerle sağlanmaktadır. NATO, İttifak’ın güneyinde kalan bölgelerde (Güney Afrika ve Orta Doğu) yaşanan istikrarsızlığı da tehdit olarak görmektedir. Bu açıdan, terör farkındalığı kapsamında terörizm tehdidi ile mücadele

¹⁵³TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-NATO”, <http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

¹⁵⁴NATO, “10 things you need to know about NATO”, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/126169.htm> (Erişim tarihi: 23.01.2018)

¹⁵⁵NATO, Article 5, https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_17120.htm (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

¹⁵⁶ NATO, “Countering Terrorism”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Erişim Tarihi: 31.01.2019)

etmek adına, İtalya/Napoli’de Güney bağlantı merkezi (HUB) isimli bir istihbarat merkezi ile çalışmaların sürdürülmesi planlanmaktadır.¹⁵⁷ Bununla birlikte, NATO çok daha fazla ve doğru istihbarat için havadan erken uyarı ve kontrol sistemlerini (AWACS’ları) kullanmaktadır. 2001 yılında 11 Eylül olayları sonrası 5. Maddenin uygulamaya konulması üzerine, NATO yedi adet AWACS ile ABD’ye yardımda bulunmuştur. Ayrıca, 2016 yılından beri de NATO, DAES’le mücadelede de durumsal farkındalığı artırmak için AWACS’larla Küresel Koalisyona destek olmaktadır.¹⁵⁸

İkinci olarak, terörle mücadele kapasitesi, NATO’nun terör tehditlerini önleyebileceği, İttifak üyelerini teröre karşı koruyabileceği ve tüm tehditlere karşı mücadele edebileceği anlamına gelir. İttifak, terör tehditlerini önlemek, üye ülkeleri terör tehdidinden korumak ve terörle mücadele etmek için yeterli kapasiteye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu alanda çalışmaları, Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı (DAT POW) yürütmektedir. DAT POW, 2004 yılında oluşturulmuştur. Programın başlangıçtaki odak noktası, terör saldırılarının etkilerini teknolojik çözümlerle hafifletmektir. Ancak şu anda, DAT POW’un amacı, askeri birlikleri, sivilleri ve kritik yapıları yaşanabilecek her türlü terör saldırısından korumaktır.¹⁵⁹ Dahası, NATO kitle imha silahlarının teröristler tarafından kullanılabilmesini göz önünde bulundurmakta ve İttifak’a yönelik potansiyel bir tehdit olarak görmektedir. Bu açıdan, Kimyasal-Biyolojik-Radyolojik-Nükleer (KBRN) saldırı tehditlerinin önlenmesine de öncelik vermektedir. Terörle mücadele kapasitesini artırmak amacıyla da ilk olarak bölgesel güçlerin kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir. Mesela Irak Güvenlik Güçlerinin eğitilmesi ve donatılması bu kapsamda değerlendirilmektedir.¹⁶⁰ Ayrıca, 2001 yılında 11 Eylül saldırıları sonrası, Active Endeavour (Etkin Çaba Harekâtı),

¹⁵⁷NATO, “Defence Ministers agree on NATO Hub for the south”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_141114.htm (Erişim Tarihi: 26.01.2018)

¹⁵⁸NATO, “NATO AWACS Surveillance Aircraft Support to the Counter ISIL Coalition”, May 2017, **Fact Sheet**, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_05/20170515_1705-factsheet-awacs-isil-en.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

¹⁵⁹NATO, “Countering Terrorism”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

¹⁶⁰BAŞARAN, Burak Erol, “Brüksel’deki NATO Zirvesi ve Uluslararası Terörizmle Mücadele”, **21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2017/05/26/8646/brukseldeki-nato-zirvesi-ve-uluslararası-terorizmle-mucadele> (Erişim Tarihi: 26.01.2018)

Akdeniz’de kitle imha silahlarının yayılmasını engellemek amacıyla 5. Madde kapsamında başlatılmış ve 2016 yılında sonlandırılmıştır.¹⁶¹

Son olarak, işbirliği ilkesi, terörle mücadelede NATO’nun hem kendi içinde işbirliği sağlaması hem de diğer ülkelerle birlikte hareket etmesi anlamına gelir. Çünkü terörle mücadele, bütünsel bir yaklaşım gerektirir. Terörizmle mücadele, Barış ve Güvenlik için Bilim Programı’nın (SPS) öncelikler listesindeki beş maddeden biridir. SPS, NATO müttefikleri ve diğer ülkelerarası uzman ve bilim insanlarının işbirliği içinde çalışmasını sağlar. Ayrıca SPS, uzmanlar arası bir iletişim ağı oluşturulmasını sağlayarak terör tehdidinin daha iyi anlaşılmasına da yardımcı olur. SPS, yasa dışı eylemlerin, patlayıcı maddelerin, risk yönetiminin, terörle mücadeleye yardımcı yeni teknolojilerin, gelişmiş projelerin çalışmasını yapar ve eğitim verir.¹⁶² Mesela, 2017 Şubat ayında, NATO bir SPS Programı ile Irak’a çok uluslu bir ekip konuşlandırmış ve El yapımı patlayıcıların (IED’lerin) nasıl imha edileceği ile ilgili eğitim verilmesini sağlamıştır.¹⁶³ NATO’nun buradaki amacı, DAEŞ’e karşı Irak’ın mücadele kapasitesini artırmak ve kendi güvenliklerini sağlayabilecekleri bir ortam oluşturmaktır. Dolayısıyla, NATO gelecekte kendisi için ortaya çıkabilecek olası terör tehditlerine de bu bütünsel yaklaşımı sayesinde önlem almaktadır. Bununla birlikte, NATO müttefiklere ve diğer ülkelere terörizmle mücadelede daha birçok eğitim ve öğretim fırsatı sunmaktadır. Bu açıdan, Almanya Oberammergau’da bir NATO okulu, İtalya Napoli’de ve Hollanda Brunssum’da bir Müşterek Kuvvetler Komutanlığı ve yirmiden fazla Mükemmeliyet Merkezi (COE) bulunmaktadır. Ankara’da ise Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (COE-DAT), terörizmle mücadele için gereken eğitimin verilmesi ve bilgilendirmenin yapılması amacıyla uluslararası diyalog ve müzakerelere ev sahipliği yapar. COE-DAT elliden fazla ülke ve kırk kuruluşa hizmet etmektedir.¹⁶⁴

NATO, günümüzün bölgesel bir savunma örgütü olarak, uluslararası terörizmle mücadelede kendine yeni görevler ve terörizm tehdidine karşı da stratejiler belirlemiştir. Soğuk Savaş sonrası artan terörizm tehdidine karşı kendisine üye ülkeleri savunma

¹⁶¹NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Erişim Tarihi: 26.01.2018)

¹⁶²NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

¹⁶³AHABER, “*NATO’dan IRAK’a eğitim Üssü*”, <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2017/02/05/natodan-iraka-egitim-ussu> (Erişim Tarihi: 26.01.2018)

¹⁶⁴NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm (Erişim Tarihi: 27.01.2018)

misyonunu peyderpey üstlenmiştir. Her zaman olduğu gibi kendi üye devletlerinin güvenliklerini de korumaya çalışmaktadır. Ancak artık üye devletlerin güvenliklerini çok daha geniş alanda yani bir yandan da stratejiler geliştirerek, tüm dünyada korumaktadır. Çünkü artık ulusal güvenliğe yönelik tehditler tıpkı terörizm gibi küreseldir. Olası tehditleri de ortadan kaldırmak için kriz yönetimi harekâtları yürütmekte, müşterek savunma ve ortak güvenlik esaslarına dayalı olarak hareket etmektedir.

2.2.2.Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) oluşturulması fikir olarak 1950'lere kadar gitmektedir. Ancak SSCB başta olmak üzere Doğu bloku tarafından Avrupa'da bir güvenlik ve işbirliği konferansı o dönemde gerçekleştirilememiştir. Fakat sonraki süreçte, özellikle o dönemki adıyla Federal Almanya ile SSCB'nin, yine Federal Almanya ile Polonya'nın ikili olarak imzaladıkları saldırmazlık anlaşmaları ve SALT 1 anlaşmasının imzalanması sonrası, Arnavutluk dışında Avrupa ülkelerinin yanı sıra, ABD ve Kanada'nın katıldığı, Avrupa'nın güvenliği üzerine Helsinki'de 1975 yılında bir konferans toplanmıştır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) adı verilen bu Konferans, bir konferanslar dizisi şeklinde varlığını sürdürmüş, Soğuk Savaşın sona ermesine takiben 1994 yılında bir teşkilata, AGİT'e dönüşmüştür. Günümüzde, AGİT'in Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika'da 57 üye ülkesi vardır.¹⁶⁵

AGİT'in çalışmalarına genel olarak belirli aralıklarla yapılan Zirveler yön vermektedir. Her hangi bir üye ülkenin önerisi üzerine Zirve yapılabilir. Bu Zirvelerde AGİT kararları oybirliği ile alınır.¹⁶⁶ 1975 yılında yapılan ilk Zirve'de Helsinki Nihai Senedi kabul edilmiş, AGİT'in temel ilkeleri belirlenmiştir. Buna göre, taraf ülkelerin ilişkileri ile ilgili olarak, bu ülkelerin kuvvet kullanımı ve tehdidinden sakınacakları, birbirlerinin bağımsızlık haklarına, bölgesel bütünlüğüne saygı duyacakları ve sınırların ihlal edilemeyeceği, uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözüleceği, hiçbir ülkenin içişlerine karışılmayacağı, ülkelerarası işbirliği yapılacağı, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı duyulacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte, ekonomi, bilim, teknoloji,

¹⁶⁵OSCE, "Who we are?", <https://www.osce.org/whatistheosce> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

¹⁶⁶OSCE, *Organization For Security And Co-Operation In Europe*, <http://www.osce.org/whatistheosce> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

çevre ve insani ilişkiler üzerine ayrıntılı kararlara yer verilmiştir.¹⁶⁷ Ayrıca, Helsinki Nihai Senedi kapsamında AGİT'in çalışma alanları üç sepete (üç boyuta) ayrılmıştır. İlk sepette güvenliğin siyasi ve askeri boyutu vardır. İkinci sepet, ekonomik kalkınma, bilim, teknoloji ve çevre korunmasının da dahil olduğu güvenliğin ekonomik ve çevre boyutu içerir. Üçüncü sepette ise güvenliğin insani boyutu vardır.¹⁶⁸ Kısacası, AGİT'in güvenliğe olan yaklaşımı bu açıdan çok kapsamlıdır. Güvenlikle ilgili konuları geniş bir yelpazede ele almaktadır. AGİT'in güvenlik çalışmaları kapsamında silahlanma kontrolü, güven ve güvenlik artırıcı önlemler, insan hakları, ulusal azınlıklar, demokratikleşme, iyi yönetim, eğitim, ekonomik-çevresel eylemler ve terörizmle mücadele vardır. AGİT, güvenliğin siyasi, askeri, ekonomik ve çevresel boyutlarının yanı sıra daha çok güvenliğin “insani boyutuna” odaklanmaktadır. İkinci Zirve, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile dünyada güvenlik sorunlarının başlayabileceği düşünülerek, 1990 yılında Paris'te yapılmıştır. Yapılan Zirve sonrası “Yeni bir Avrupa için Paris Şartı” kabul edilmiştir. Soğuk Savaşın bitmesi ile demokratik bir Avrupa oluşturulmak istenmiştir.¹⁶⁹ Siyasi mekanizmalara ve daimi organlara olan ihtiyaç gündeme gelmiş ve kurumsallaşmaya karar verilmiştir.¹⁷⁰ Demokrasi, barış ve birliğin olduğu yeni bir döneme başlamak amacıyla yapılan Paris Zirvesi'nde, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, ekonomik özgürlük ve sorumluluk, taraf ülkeler arasında iyi ilişkilerin devamlılığı, güvenlik, ekonomik işbirliği, göçmen işçilerin durumu ve sivil toplum kuruluşlarının önemi konuşulmuştur.¹⁷¹ Paris Zirve'sinden sonraki Zirveler ard arda gerçekleşmiştir. 1992'de Helsinki'de, 1994'de Budapeşte'de, 1996'da Lizbon'da, 1999'da İstanbul'da ve 2010'da Astana'da yapılan Zirveler AGİT'in tarihini oluşturan bildiri ve belgelerin ortaya çıktığı önemli dönüm noktalarıdır.¹⁷²

1992 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı'nın geçerliliği belirtilirken bazı eklemeler de yapılmıştır. Özellikle, ulusal

¹⁶⁷OSCE, “*Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act*”, Helsinki, 1975, <http://www.osce.org/helsinki-final-act> (pdf) (Erişim tarihi: 29.01.2018)

¹⁶⁸OSCE, “*Helsinki Final Act Signed by 35 Participating States*”, <https://www.osce.org/mc/58376> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

¹⁶⁹FENDOĞLU, Tahsin, “AGİT'in Güvenlik Boyutu”, **Tarihten Günümüze İç ve Dış Tehditler**, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ, 2002, s. 349.

¹⁷⁰TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Türkiye ve AGİT*”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati_agit_tr.mfa (Erişim Tarihi: 31.01.2018)

¹⁷¹OSCE, “*Charter of Paris For A New Europe*”, 1990, <http://www.osce.org/mc/39516> (pdf) (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

¹⁷²OSCE, <http://www.osce.org/whatistheosce> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

azınlıkların kişisel hak ve özgürlüklerinin de vurgulandığı temel insan hakları ve özgürlüklerine saygı, hukukun üstünlüğü, ekonomik özgürlük, sosyal adalet ve çevresel sorumluluk gibi konuların önemi vurgulanmıştır. Bunların değişmez hükümler olduğu ve gelecek çalışmaların ve işbirliklerinin temel taşlarını oluşturduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, NATO gibi bölgesel örgütlerle de Avrupa'nın güvenliği, barışın ve refahın devamlılığı için işbirliği çalışmalarının yapılması kararlaştırılmıştır. AGİT'in amacının güvenliği çok boyutlu olarak ele almak olduğu, temel insan hakları ve özgürlükler için barışın devamlılığının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Terörizmin tüm yöntem ve eylemleri kınanmış, güvenliği, demokrasiyi ve insan haklarını tehlikeye sokacak her türlü tehditle mücadele etme kararı alınmıştır. Bununla birlikte, terörizmi destekleyen her eyleme karşı önlemlerin alınacağı, ilgili istihbarat paylaşımı için de her adımın atılacağı, bunun uluslararası bir yükümlülük olduğu vurgulanmıştır.¹⁷³ Ayrıca, terörizmin giderek arttığı ve AGİT ülkelerini tehdit ettiği belirtilmiştir. Bu açıdan, her ne olursa olsun, terörizmin tüm eylemlerinin kınandığı bir kere daha vurgulanmıştır. Bununla birlikte, güvenliği, demokrasi ve insan haklarını tehdit eden terörizmle kararlılıkla ve işbirliği içinde mücadele edileceği yinelenmiştir. Dolayısıyla, taraf ülkelerin de terörizme destek vermeyecekleri, terörle mücadele edecekleri, bunun için her türlü önlemin alınacağı, uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerin de yerine getirileceği belirtilmiştir.¹⁷⁴

Bir diğer Zirve 1996 yılında Lizbon'da yapılmıştır. Bununla birlikte, yapılan Lizbon Zirvesi sonrası yayınlanan Lizbon Belgesi'nde, "21. Yüzyılın Avrupası'na Ortak ve Kapsamlı Bir Güvenlik Politikası" adlı bir Lizbon Bildirisi yayınlanmıştır. Bir kere daha özgürlük, demokrasi ve uluslararası işbirliğinin kuruluş amacı olduğu yinelenmiştir. Özellikle yabancı düşmanlığı, saldırgan milliyetçilik ve ırkçılıkla mücadele edileceği belirtilmiştir. Ortak ve kapsamlı bir güvenlik için geçmiş olaylardan ders çıkarılacağı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının yanı sıra, terörizm ve her türlü tehditle mücadele edileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, Lizbon Belgesi'nde "Silahların Kontrolünün Çerçevesi" ve "Güvenlik Gündeminin Geliştirilmesi" başlıklı iki belge daha vardır. Silahların Kontrolünün Çerçevesi başlıklı bölümde, AGİT bölgesinde

¹⁷³OSCE, "Conference for Security and Co-operation in Europe", 1992 Summit, <http://www.osce.org/mc/39530?download=truepdf> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

¹⁷⁴OSCE, "CSCE Budapest Document 1994 Towards A Genuine Partnership In A New Era", [http://www.osce.org/mc/39554?download=true\(pdf\)](http://www.osce.org/mc/39554?download=true(pdf)) (Erişim Tarihi: 02.02.2018)

kapsamlı ve ortak bir güvenlik için silahların kontrolünün önemine yer verilmiştir. Bununla birlikte, işbirliğinin, şeffaflığın, öngörülebilir olmanın önemine değinilmiştir. Bu açıdan, Silahların Kontrolünün Çerçevesi çizilmiştir. Kısacası, bu konuda amaç, silahların kontrolünü sağlayarak, mücadele, gerginlik ve risk faktörlerini ortadan kaldırmak, şeffaf ve öngörülebilir bir bölge yaratmaktır. Güvenlik Gündeminin Geliştirilmesi başlıklı bölümde ise, terörizmle mücadele için uluslararası toplumun etkili çözüm çabalarına ek önlemler alınması gündeme gelmiştir.¹⁷⁵

Yapılan bir diğer AGİT Zirvesi, 1999 yılında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu Zirve, Türkiye ve bölgedeki terör eylemleri ve sonuçlarına karşı, AGİT'in kapsamlı güvenlik anlayışı çerçevesinde oldukça önemlidir. Zirve'de imzalanan İstanbul Şartı ile 21. Yüzyılda AGİT bölgesinin güvenliği için gerekli olacak ilkeler belirlenmiştir. Bu açıdan, AGİT coğrafyasında faaliyet gösteren uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla daha fazla iletişimde olmasını sağlayacak, erken uyarı, çatışma önleme, kriz yönetimi ve rehabilitasyon ekipleri kurulmuştur.¹⁷⁶ Zirve sonrası yayınlanan belgede, uluslararası terörizm, şiddet içeren aşırılık, organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı büyüyen güvenlik sorunları olarak belirlenmiştir. Hafif silahların kontrolsüz yayılması ve toplanmasının barış ve güvenliği tehdit eden konular olduğu belirtilmiştir. Bu yeni risklerin ve zorlukların güçlü demokratik kurumlarla ve hukukun üstünlüğü ile ortadan kaldırılacağı kararlılıkla vurgulanmıştır. Uluslararası terörizmle mücadelede ulusal, bölgesel ve ortak mücadele çalışmalarının önemine yer verilmiştir. Ayrıca, Kuzey Kafkasya'da o dönemde meydana gelen olaylar kınanmış ve yaşanan bu olaylar terörizm olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte AGİT, bu konuda siyasi çözümün gerekli olduğunu ve her türlü yardıma hazır olduklarını vurgulamıştır. Bölgedeki insani durum göz önünde bulundurularak, insani yardım sağlayacak uluslararası kuruluşlara uygun ortam hazırlamak da dâhil olmak üzere sivil toplumun yükünün hafifletileceğinin de altı çizilmiştir.¹⁷⁷

AGİT'in bir sonraki Zirvesi olan Astana Zirvesi, on bir yıl sonra gerçekleşmiştir. 2010 yılında yapılan Zirve sonrası, ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiriye göre,

¹⁷⁵OSCE, Lisbon Summit, 1996, <http://www.osce.org/mc/39539?download=true> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

¹⁷⁶TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, "Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)", http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 02.06.2019)

¹⁷⁷OSCE, "İstanbul Document 1999", <http://www.osce.org/mc/39569?download=true> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

tüm üye ülkeler barış ve güvenliğin devamlılığı için AGİT değerlerine bağlılıklarını teyit etmiş ve uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi konusunda uzlaşmıştır. Astana Zirvesi'nde ayrıca beş madde öne çıkmıştır. Bunlar, AGİT bölgesinde güven inşa edilmesi, birliğe yapılacak her türlü tehdide karşı işbirliğinin artırılması, ilgili örgütlerle ve üye ülkelerle ortaklığın güçlendirilmesi, etkililiğin ve verimliliğin artırılması, son olarak tüm bunların uygulanıp uygulanmadığının takibinin yapılması kararlaştırılmıştır. Uluslararası terörizmle mücadele ve insan hakları, kısacası insani güvenlik de Zirve'nin bir diğer gündemi olmuştur.¹⁷⁸

AGİT, terörizmin barış, güvenlik ve istikrarı etkileyen en önemli tehditlerden biri olduğunu belirtmektedir. Terörizmin insan hakları ve ekonomik gelişmelerin de önünde engel oluşturduğunu savunmaktadır. Terörizmin, AGİT'in birliğine ve değerlerine zarar verdiği düşünülmektedir. AGİT terörizmle mücadelede stratejik faaliyet alanları belirlemiştir. Bunlardan ilki, terörizmle mücadelede uluslararası yasal çerçevenin uygulanmasını ve uluslararası yasal işbirliğini sağlamaktır. Terörizme yol açan şiddet içeren aşırıcılık ve radikalleşme ile mücadele etmek ve çok boyutlu bir yaklaşım benimsemek bir diğer ilkedir. Terörizmin finansmanını önlemek, terör amacı güden internet kullanımı ile mücadele etmek, terörle mücadele konusunda devlet kurumları ile özel sektör arasında diyalog ve işbirliğini geliştirmek ise bir diğer çalışma konularıdır. Ayrıca, seyahat belgelerinin güvenliğini artırmak, insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasını sağlamak da terörizmle mücadelede AGİT'in öncelik verdiği diğer konulardır. Tüm bunların yanı sıra, BM Güvenlik Konseyi'nin 1540 sayılı Kararının uygulanması için çalışmak da yine AGİT'in stratejik faaliyet alanlarından birisidir.¹⁷⁹

AGİT ile BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi 2018-2019 yılları için ortak eylem planı imzalamışlardır. Bu eylem planı özellikle BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine katkıda bulunacak, on iki konuyu içermektedir. Bu konular arasında uluslararası organize suçlarla mücadele etme, terörizme yol açan şiddet içeren aşırıcılığı önleme, insan kaçakçılığı ve göçmen kaçakçılığı ile mücadele etme, kara para aklanmasını önleme, güvenlik sektörünü kontrol etme ve yeniden düzenleme çalışmaları

¹⁷⁸EVERS, Frank, "The OSCE Summit in Astana: Expectations and Results", **CORE Working Paper**, Hamburg, 2011, p. 1-29.

¹⁷⁹OSCE, "Countering Terrorism", <http://www.osce.org/countering-terrorism> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

vardır.¹⁸⁰ Özellikle de terörizmle mücadele konusunda, yapılacak çalışmaların yabancı savaşılar ve radikalleşme konularını da kapsayacağı, iki örgütün de bu konuya ayrı bir önem verdikleri vurgulanmıştır.¹⁸¹ Bu açıdan, diyebiliriz ki BM'nin desteklediği gibi bölgesel diğer örgütler de terörizmle mücadelede işbirliği içinde çalışmalarda bulunmaktadır. NATO ve AGİT'ten sonra terörizmle mücadele çalışmaları yürüten bir diğer örgüt ise Avrupa Konseyi'dir.

2.2.3. Avrupa Konseyi ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Avrupa Konseyi, II. Dünya Savaşı sonrası 1949 yılında imzalanan Londra Antlaşmasıyla kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupalı devletlerce kurulan bir siyasi işbirliği örgütüdür. Avrupa Konseyi'nin çalışmalarının kapsamında insan haklarının korunması, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve hemen her konuda siyasi işbirliği vardır. Bu açıdan Avrupa Konseyi, belli başlı insan hakları olarak ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplantı yapma özgürlüğü, eşitlik ve azınlıkları koruma gibi konularda işbirliklerini hayata geçirmektedir. Ayrıca Avrupa Konseyi, nefret söylemini önleme, Avrupa'daki azınlıkların koruma, çocukları koruma konularında kampanyalar başlatmaktadır. Avrupa Konseyi, yolsuzluk ve terörle mücadelede üye ülkelere yardımcı olmakta, gerekli yargı reformlarını üstlenmektedir. Bununla birlikte, anayasa çalışması yürüten bir grup uzmandan oluşan ve Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu olarak bilinen bir komisyon, dünyanın her yerinde yasal tavsiyelerde bulunmaktadır. Avrupa Konseyi, "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" ve "Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi" gibi uluslararası sözleşmelerle insan haklarını desteklemektedir. Dahası, bu konularda üye ülkelerin ilerlemelerini izlemekte ve bağımsız uzman izleme organları ile bu ülkelere tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca, hiçbir Avrupa Konseyi üyesi ülkede artık idam cezası yoktur.¹⁸²

Avrupa Konseyi'nin çalışmaları insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü koruma amacıyla gerçekleşir. Terörizm ise demokratik hukuk devleti

¹⁸⁰OSCE and UNODC, "New 2018-2019 Joint Action Plan", <http://www.osce.org/secretary-general/368856> (Erişim Tarihi: 07.02.2018)

¹⁸¹UNODC- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, "UNODC/OSCE Agree New Joint Action Plan", <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2016/March/unodc-osce-agree-new-joint-action-plan.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2019)

¹⁸²COUNCIL OF EUROPE, <https://www.coe.int/en/web/about-us/values> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

ilkelerini yok etmeyi hedefler. Bu açıdan Avrupa Konseyi, terörle mücadele çalışmaları da yürütmektedir. 1978 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, terörizmin önlenmesini, üye ülkelerin demokratik yapılarının devamlılığı için kaçınılmaz bir görev olarak belirtmiştir. Avrupa Konseyi'nin terörizmle mücadeleye olan yaklaşımı, ceza hukukunun uygulanarak terörle mücadele edilmesi yönündedir. Bunu yaparken de, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne saygı duyulmasını ve teröristlerin yargılanması konusunda işbirliği içinde olunmasını amaçlanmaktadır.¹⁸³

Avrupa Konseyi'nin terörizmle mücadele çalışmaları, 1978 yılında "Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"nin yürürlüğe girmesi ile başlamıştır. Bu Sözleşme ile Avrupa Konseyi, terör eylemlerinden duyulan kaygıyı ve terör suçlularının cezalandırılmasını, bu kişilerin alacakları cezalardan kurtulmamaları için etkili önlemlerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, suçluların iadesinin de terörizmle mücadelede etkili bir önlem olduğu belirtilmiştir. Siyasi suçluların iade edilmediği bilindiği için, siyasi suç sayılmayacak suçlar maddeler halinde Sözleşme'de belirtilmiştir. Diğer bir deyişle bu Sözleşme'de soyut genel bir terörizm tanımı yapmaktan ziyade, BM tarafından imzalanan ve bir takım eylemleri terör suçu sayan sözleşmelere gönderme yapmakla yetinilmiştir. Buna göre, BM'nin terörle mücadele sözleşmelerinden olan, 1970 tarihli Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine Dair Sözleşmenin kapsamına giren terör suçları, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde de siyasi suç sayılmayacaktır. Siyasi suç sayılmayacak suçlardan bir diğeri, 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme kapsamına giren suçlardır. Bu suçlar, uçuş sırasında yasa dışı yollarla uçağın ele geçirilmesi veya böyle bir şeye teşebbüs edilmesidir. Kişilerin hayati, fiziki bütünlüğüne veya hürriyetine gelen bir saldırı, rehin alınmaları terör suçlarındandır. Ayrıca kişilerin hayatını tehlikeye sokacak, bomba, silah, mektup veya bir paket ile saldırı yapılması veya buna teşebbüs edilmesi de yine terör suçları kapsamındadır. Bu suçlar, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne göre, suçluların iadesi konusunda istisna olarak belirlenen siyasi suçlar kapsamında değerlendirilemezler.¹⁸⁴ Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa

¹⁸³COUNCIL OF EUROPE, <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/home> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

¹⁸⁴COUNCIL OF EUROPE, "European Convention on the Suppression of Terrorism", <http://web.archive.org/web/20070701064008/http://conventions.coe.int:80/Treaty/EN/Treaties/Html/090.htm> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

Sözleşmesi'nin buradaki amacı, terör suçlarının cezalandırılmasını engelleyecek, siyasi suçlu sayılmalarını sağlayacak tanımları ortadan kaldırmaktır. Ayrıca, terör suçlarını iade etmeyi reddeden ülkelerin de, olayı geciktirmeden yetkili kurumlara götürerek, gerekli tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir. Kısacası, bu Sözleşme ile "iade et ya da yargıla" prensibinin uygulanmasını gerektiren önlemler alınmıştır. Ancak, uygulamada eksiklikler vardır. Çünkü terör suçlarını iade etmediği halde, yargılama yoluna gitmeyen ülkeleri zorlayacak her hangi bir yaptırım bu Sözleşmede belirtilmemiştir.¹⁸⁵

2003 yılında ise, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi Ek Protokolü imzaya açılmıştır. Ancak, henüz tüm üye ülkeler onaylamadığı için yürürlüğe girmemiştir¹⁸⁶. Böyle bir Tadil Protokolünün yapılmasında amaç, terör suçlarının tanımını daha geniş vermektir. Bu bağlamda, terör suçlarının kimler olduğu, BM'nin terörle mücadeleye dair sözleşme ve protokollerinin birçoğunda belirtilen terör suçlarını kapsayacak şekilde güncellenmiştir¹⁸⁷. Buradaki amaç, tanım sorununu çözmek, taraf devletlerdeki mevcut farklı tanımları mümkün olduğunca azaltmaktır. Bununla birlikte, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde, "iade et ya da yargıla" prensibinin uygulanmasında yaşanan eksiklikler bu Ek Protokolünde giderilmeye çalışılmıştır. Buna göre, Protokol'e göre talep eden devletle, talep edilen devlet arasında aksine bir anlaşma olmadığı müddetçe, iade gerçekleşmezse, derhal suçlunun yargılanması için olayın kovuşturulmaya başlanması gerekir¹⁸⁸. Kovuşturma sonucu ise talep eden devlete ve Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirilir. Gerekli görüldüğü takdirde de düzenlenen bir Konferansta bazı taraf devletlerin de katılımıyla, kararın uygunluğu görüşülür.¹⁸⁹ Bu açıdan, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesin'de eksik kalan "iade et ya da yargıla" ilkesi, iadeyi reddeden ülkeye, her

¹⁸⁵ERGÜL, Ergin, "Avrupa Konseyi Çerçevesinde Terörle Hukuki ve Kurumsal Mücadele", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, C. XVIII, S. 3-4, s.744-745.

¹⁸⁶Bu ülkeler: Andora, Avusturya, Bosna Hersek, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, Malta, San Marino, İsveç, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti.

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/190/signatures?p_auth=yZHwOYkI (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

¹⁸⁷ERGÜL, s. 747.

¹⁸⁸COUNCIL OF EUROPE, "Protocol Amending European Convention on the Suppression of Terrorism",

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008370d> (Erişim Tarihi: 15.02.2019)

¹⁸⁹COUNCIL OF EUROPE, "European Convention on the Suppression of Terrorism", <http://web.archive.org/web/20070701064008/http://conventions.coe.int:80/Treaty/EN/Treaties/Html/090.htm> (Erişim Tarihi: 13.02.2018)

defasında davayı kovuşturma ve Avrupa Konseyi'ni dava sonucu ile bilgilendirme sorumluluğu yüklemektedir. Böylece, Sözleşmede uygulamaya yönelik eksik kalan konular güçlendirilmiştir.¹⁹⁰

Yine 2003 yılı içinde, terörizmle mücadele çalışmalarında ve uluslararası hukukta var olan eksiklikleri gidermek adına Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Avrupa Konseyi Terörizmle Mücadele Birimi (CODEXTER) isimli bir uzmanlar komitesi kurulmuştur. Bu açıdan, terörizmin desteklenmesi, eğitiminin verilmesi, terörist yetiştirilmesi ilk defa uluslararası bir antlaşmada suç sayılmıştır.¹⁹¹ Bu Sözleşme'nin amaçlarından birisi, terör suçunun tanımının yapılmasıdır. Ancak kapsamlı bir tanım yerine, daha önceki BM sözleşmelerinde terör suçu sayılan eylemler tekrar sayılarak terörizm tanımının içi doldurulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan, terör suçu BM sözleşmelerinde yer alan ve tanımlanan suçları kapsamaktadır. Sözleşme'nin bir diğer amacı, terörizmin insan hakları üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve terörizmle mücadelede işbirliği çalışmalarını geliştirmektir. Ayrıca, Sözleşme'de terörizmle mücadele çalışmalarının ulusal ve uluslararası düzeyde ne şekilde olması gerektiği belirtilmiştir. Bu açıdan, ulusal düzeyde terörizmi önleme çalışmalarında, bilgi değişiminin sağlanması, terörizmden zarar görebilecek kişi ve yapıların korunması, acil durumlar için eğitim ve işbirliğinin geliştirilmesi, dinler ve kültürler arası diyalogun teşviki ve terör suçlarının önlenmesi için kamu bilincinin artırılması amaçlanmaktadır. Uluslararası düzeyde ise, taraflar arası bilgi paylaşımında bulunma, eğitim çalışmalarına dâhil olma ve mümkün olduğu müddetçe işbirliği içinde çalışmalar yapmak amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Sözleşme'de terör suçlarının cezalandırılması için işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır. Bu açıdan, terör suçlarının cezalandırılması ve kovuşturmalar için gerekli olan delillerin toplanmasında tarafların karşılıklı olarak gereken yardımı yapmaları gerekir. Ayrıca, terör suçlarının iadesinin talep edildiği durumlarda eğer iade gerçekleşmezse, her ne olursa olsun, cezalandırılması gerektiği ve bu durumun istisnasının olmadığı belirtilmiştir.¹⁹² 2005 tarihli "Avrupa Konseyi

¹⁹⁰ERGÜL, s. 747.

¹⁹¹COUNCIL OF EUROPE, "Countering-Terrorism- CODEXTER", <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/background> (Erişim Tarihi:20.02.2018)

¹⁹²COUNCIL OF EUROPE, "Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism", <http://web.archive.org/web/20070609105723/http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm> (Erişim Tarihi:15.02.2018)

Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi”nin taslağı da CODEXTER tarafından oluşturulmuştur.¹⁹³

Tüm bunların sonucu olarak, Avrupa Konseyi yaptığı sözleşmelerle uluslararası terörizmle mücadelede tanım sorununu ortadan kaldırmayı hedefleyen geniş kapsamlı bir tanım ortaya koymuştur. Terör suçlarının cezalandırılması konusunda düzenlemelerde bulunmuş ve iade et ya da yargıla prensibini benimsemiştir. Son olarak, sonucun ne olduğunu, suçluların cezalandırılıp cezalandırılmadığını da kontrol eden bir takip mekanizması geliştirmiştir. Bu takip mekanizmasından da Avrupa Konseyi Genel Sekreteri ve CODEXTER sorumludur.

Terörizm, günümüzde gerek ulusal gerek uluslararası güvenliğe yönelik en önemli tehditlerin başında sayılabilir. Dolayısıyla, neredeyse her uluslararası örgütün gündeminde uluslararası terörizmle mücadele yer almaktadır. Bu açıdan, uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarında bulunan BM, NATO ve Avrupa Konseyi’nin yanı sıra, dünyanın bazı bölgelerinde daha küçük çaplı bölgesel örgütler vardır. Bu örgütler de, terörizmi önleme ve suçluların cezalandırılması konusunda çalışmalarda bulunarak, uluslararası sistemde terörizmle mücadele çalışmalarına katkıda bulunmaktadır.

2.2.4.Bölgesel Diğer Örgütler ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Uluslararası terörizmle mücadele eden NATO, Avrupa Konseyi ve AGİT Avrupa kıtasında faaliyet gösteren bölgesel örgütlerdir. Ancak terörizm sadece Avrupa devletlerine yönelik bir tehdit değildir. Bu nedenle diğer kıtalarda faaliyet gösteren örgütlerin gündeminde de terörizmle mücadele yer almaktadır. Bu açıdan, Amerika’da, Afrika’da ve Orta Doğu’da uluslararası terörizmle mücadele eden bölgesel örgütler vardır.

Amerikan Devletleri Örgütü (ADÖ), Batı yarıkürede barış ve adaletin sağlanması, dayanışmanın artırılması, egemenliğin, bölgesel bütünlüğün ve bağımsızlığın savunulması amacıyla kurulmuştur.¹⁹⁴ Ayrıca işbirliği ve siyasi diyalogla birbirlerini desteklemeyi taahhüt etmiş üye devletlerden oluşmaktadır. ADÖ, demokrasi,

¹⁹³COUNCIL OF EUROPE, “*Countering-Terrorism- CODEXTER*”, <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/background> (Erişim Tarihi:20.02.2018)

¹⁹⁴OAS, “*The Organization Of American States*”, http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp (Erişim tarihi:25.02.2018)

insan hakları, kalkınma ve güvenlik temelinde kurulmuş bir bölgesel örgüttür.¹⁹⁵ Bu açıdan ADÖ, Batı yarıkürede üye devletlerle yakın işbirliği içinde çalışarak terörizmle mücadele etmek amacıyla kapsamlı politikalar geliştirmektedir. Bu açıdan, 1971 tarihli Genel Kurulda “Kişilere Karşı Suç Formunu Alan Terörizm Eylemleri ve Uluslararası Alanda Önem Arz Eden İlgili Zorbalıkların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu Sözleşme’de çocuk kaçırma, adam öldürme ve sebebi ne olursa olsun yapılan diğer tüm saldırılar terör suçunun kapsamına giren suçlar olarak belirtilmiş ve suçluların cezalandırılması konusunda üye ülkelerin sorumluluğu vurgulanmıştır. Bu açıdan Sözleşme’ye göre, terörizmi önleme ve terör suçlularını cezalandırmak için belirtilen bu suçlar uluslararası suçlar kapsamında değerlendirilecektir. Üye ülkelerin bu suçları işleyen kişileri suçluların iadesi antlaşmalarının hükümlerine göre iade etmesi, böyle bir antlaşmaya taraf değilse kendi kanunlarına göre bu suçluları yargılamaları gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁶

Ancak 90’lı yıllara gelindiğinde terörizmin değişen yöntemleri tüm Batı yarıkürede acil önlem uyarısı etkisi yaratmıştır. Bu yüzden, o yıllarda ard arda gelen toplantılar sonrası ADÖ, özellikle terörizmle mücadelede diğer bölgesel örgütlere de bir model olarak düşünülen¹⁹⁷ CICTE’i yani “Amerikanlararası Terörizmle Mücadele Komitesini” kurmuştur. 11 Eylül 2001 terör olayları sonrası derhal toplanan Genel Kurul terör olaylarını kınamış ve terörizmle mücadele etmek için daha fazla işbirliğinde bulunma kararı almıştır. Hemen ardından Dışişleri Bakanları, “ABD’ye yapılan bu terör saldırıları tüm Amerikan devletlerine yapılmıştır” beyanında bulunmuştur. 2002 yılında ise CICTE, “Amerikanlararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi”nin taslağını hazırlamış ve ADÖ için önemli bir belge olan bu Sözleşme üye ülkeler tarafından imzalanarak, 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. “Amerikanlararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi” terörizmin finansmanının önlenmesini, sınır kontrollerinin artırılmasını, farklı ülkelerdeki emniyet yetkilileri ile işbirliğinin geliştirilmesini amaçlar. Bu Sözleşme’de BM sözleşmelerinde ve ek protokollerde belirlenen terörizm tanımları

¹⁹⁵TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Amerikan Devletleri Örgütü*”, <http://www.mfa.gov.tr/amerikan-devletleri-orgutu.tr.mfa> (Erişim tarihi:25.02.2018)

¹⁹⁶OAS, “*Convention To Prevent And Punish The Acts Of Terrorism Taking The Form Of Crimes Against Persons And Related Extortion That Are Of International Significance*”, Washington, D.C., February 2, 1971, <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-49.html> (Erişim Tarihi: 26.02.2018)

¹⁹⁷OAS, “*Actions Against Terrorism*”, <http://www.oas.org/en/topics/terrorism.asp> (Erişim Tarihi: 26.02.2018)

“terör suçu” olarak belirlenmiştir.¹⁹⁸ 2002 yılından beri CICTE, ADÖ üyelerine terörizmle mücadele için gerekli tüm teknik desteği sağlamaktadır. Günümüzde, CICTE tarafından sınır kontrolleri, mali kontroller, kritik yapıların korunması, yasal yardımlar, kriz yönetim tatbikatları, politikaların geliştirilmesi ve uyumlaştırılması konularında programlar yürütülmektedir. Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, diğer uluslararası, bölgesel ve alt bölgesel yapılarla ve tabii ki özel sektörle işbirliğinin geliştirilmesi ise gelecekte yapılması planlanan programlardır.¹⁹⁹

ADÖ gibi terörizmle mücadele eden bir diğer örgüt Afrika Birliği’dir. Afrika Birliği, örgütün günümüzdeki ismidir. 1963 yılında, Afrika kıtasında terörizmle mücadele çalışmaları yürütmek amacıyla kurulan örgütün o dönemdeki ismi Afrika Birliği Örgütü’dür. Terörizmi önleme ve terörizmle mücadele çalışmalarına Soğuk Savaş sonrası başlamış olan Afrika Birliği, 1992 yılındaki oturumunda Afrikalı devletler arasında işbirliği ve koordinasyonu güçlendirme kararı almıştır. Bu kararda, aşırıçılık ve terörizmle mücadele vurgulanmıştır. 1994 yılında yapılan bir diğer oturumda ise Afrikalılar arasında var olan ilişkilerin kurallarının belirlendiği bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiri de yine aşırıçılığın ve terörizmin tüm şekilleri reddedilmiştir. Terörizmle ve aşırıçılıkla mücadele etmek için işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁰

Tüm bu çabalar 1999 yılında yapılan Afrika Birliği Terörizmi Önleme ve Terörizmle Mücadele Sözleşmesi ile neticelenmiştir. 2002 yılında yürürlüğe girmiştir.²⁰¹ İmzalayan ve onaylayan ülkelerin alınan kararları kendi iç hukukuna yansıtması konusunda bağlayıcıdır. Bu Sözleşme, terör suçlarının üye ülkelerin kendi ulusal yargı sistemlerine göre yargılanmasını gerektirir. Ayrıca, üye ülkeler arasındaki işbirliği alanlarını ve suçların iadesi için gerekli olan yasal çerçeveyi belirler. Sözleşme’de terörizmin tanımı yapılmıştır. Buna göre, yaşamı, fiziksel bütünlüğü, özgürlüğü tehdit eden, üye ülkelerin yasalarını ihlal eden, kamu malına veya özel

¹⁹⁸CICTE, “*Inter- American Conventions Against Terrorism*”,
<http://www.cicte.oas.org/Rev/En/Documents/Conventions/AG%20RES%201840%202002%20English.pdf> (pdf) (04.03.2018)

¹⁹⁹OAS, “*Inter-American Committee against Terrorism*”,
http://www.oas.org/en/sms/cicte/about_us_history.asp (Erişim Tarihi:01.03.2018)

²⁰⁰AFRICAN UNION PEACE AND SECURITY OFFICIAL PAGE, “*The African Union Counter Terrorism Framework*”, <http://www.peaceau.org/en/page/64-counter-terrorism-ct> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

²⁰¹REFWORLD, “*OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism*”,
<https://www.refworld.org/docid/3f4b1f714.html> (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

mülklere, doğal kaynaklara, çevreye veya kültürel mirasa zarar veren ve buna teşebbüs eden her eylem terörizmdir. Suçluların cezalandırılması konusunda Sözleşme, her ülkenin kendi sınırlarındaki teröristi ulusal yargı sistemine göre yargılaması gerektiğini belirtir. Bunun yanı sıra, Sözleşme’de suçluların iadesi konusuna da yer verilmiştir. Bu noktada, belirlenen seçenekler diğer sözleşmelerle benzerlik göstermektedir. İkili anlaşmalarla veya uluslararası sözleşmelerle aksi belirtilmedikçe suçluların iade edilmesi gerektiği, iadesi mümkün değilse derhal bu suçluların yargı önüne çıkartılıp yargılanması gerektiği belirtilmiştir.²⁰²

1999 yılında Terörizmi Önleme ve Terörizmle Mücadele Sözleşmesi’ne ek Protokol kabul edilmiştir. Bu Protokol’e göre, terörizm Afrika kıtasında giderek büyüyen bir tehdittir. Buna göre, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar, yasa dışı silah kaçakçılığı ve para transferi ile terörizm arasında bir ilişki vardır. Bu suçlar da terörizm kadar tehlikelidir. 2002 yılında bu Sözleşmeye bağlı olarak Terörizmi Önleme ve Terörizmle Mücadele Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu Plan, terörizmin finansmanının önlenmesi, sınır güvenliği, yasal ve yargısal önlemlerin alınması gibi Afrika’nın güvenlikle ilgili mücadelelerine değinen bir çalışmadır. Bununla birlikte, Eylem Planı’nın uygulanmasının bir parçası olarak 2004 yılında, terörizmle mücadele kapasitesini artırmayı hedefleyen Terörizm Çalışmaları ve Araştırmaları Afrika Merkezi kurulmuştur.

2011 yılında da Terörizmle Mücadelede Afrika Modeli Kanunları geliştirilmiştir. Bu Model, 1999 yılında yapılan Sözleşme ve ek Protokol’de de belirtilen hükümlerin uygulanması konusunda, Afrika kıtasında ve uluslararası alanda terörle mücadelede sıkıntı yaşayan devletlere yardım etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla ulusal yasaların güncellenmesi ve güçlendirilmesi için çalışmaktadır.²⁰³ Bu açıdan, Afrika Birliği, “Afrika sorunlarına Afrika çözümleri” ilkesini uygulamaktadır.²⁰⁴ Böylece, kıtanın terörizme karşı güvenliği sağlanmaktadır. Afrika kıtasının güvenliğini tehdit eden terör örgütleri Boko Haram ve Eş-Şebab’la mücadele Afrika Birliği’nin öncelikli

²⁰²OAU, “Convention On The Prevention And Combating Of Terrorism”, https://au.int/sites/default/files/treaties/7779-treaty-0020_-_oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf (Erişim Tarihi:05.03.2018)

²⁰³AFRICAN UNION PEACE AND SECURITY OFFICIAL PAGE, “The African Union Counter Terrorism Framework”, <http://www.peaceau.org/en/page/64-counter-terrorism-ct> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

²⁰⁴TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Afrika Birliği”, <http://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

konularındandır. Bu açıdan, 2015 yılında, Boko Haram'a karşı Afrika Birliği ülkelerinden oluşan bir ordu kurulmuştur. Bununla birlikte, Somali'de, Etiyopya'da, Kenya'da, Uganda'da, Burundi'de ve Cibuti'de yaklaşık 22 bin kişilik kuvvet bulunmaktadır. ABD destekli olan bu kuvvetlerin 2020 yılında görev süresinin bitmesi planlanmıştır.²⁰⁵

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), terörizmle mücadele çalışmalarında bulunan bir diğer örgüttür. Örgüt, 1969 yılında dört kıtadan bir çok ülkenin katılımıyla İslam Konferansı Örgütü ismi ile kurulmuştur. Günümüzde üye ülke sayısı 57'dir. 2011 yılında, Örgütün ismi İslam İşbirliği Teşkilatı olarak değiştirilmiştir.²⁰⁶ Kuruluş amacı olan, Müslümanlarca kutsal sayılan yerleri korumak günümüzde de İİT'nin amaçlarındandır. Ancak, bunu yaparken uluslararası barışı ve güvenliği tehlikeye sokmadan İslam dünyasının sesi olmayı hedeflemektedir. Yakın zamanda, ABD Başkanı'nın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdığını belirtmesi üzerine düzenlenen olağanüstü İslam Zirvesi de bunun en güncel örneklerindedir.²⁰⁷

1972 yılında kabul edilen İİT Şart'ında örgütün temel amaçları ve ilkeleri belirlenmiştir. Ayrıca, tüm üye ülkelerin BM Şart'ına da uymaları gerektiği vurgulanmıştır. Buna göre, özel olarak İslam dünyasında, genel olarak da uluslararası toplumda karşılaşılan sorunlarla işbirliği içinde mücadele etmek, ortak çıkarlara sahip çıkmak, üye devletlerin egemenliğini, bağımsızlığını ve bölgesel bütünlüğünü korumak İİT Şart'ında hedefler ve ilkeler başlığı altında belirtilmiştir. Bununla birlikte, terörizmle, organize suçlarla, insan ticareti, kara para aklama ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede işbirliği içinde mücadele vurgulanmıştır.²⁰⁸ Tüm bu ilke ve amaçlara bağlı kalınarak, yapılan tüm Zirvelerde terörün her çeşidine karşı ortak mücadelenin önemi belirtilmiştir.

İİT, uluslararası terörizmle mücadelede Ortadoğu bölgesinde faaliyet gösterdiği için, bu çalışmada diğer bölgesel örgütlerle birlikte değerlendirilmektedir. Ayrıca İİT, BM'den sonra dünyada en çok üyeye sahip bölgesel uluslararası örgüttür. Bu açıdan da,

²⁰⁵YILMAZ, Sait, "Afrika'da Terör ve Sessiz Savaşlar", 21. yy. Türkiye Enstitüsü Dergisi, Ankara, 2017, s. 19.

²⁰⁶TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, "İslam İşbirliği Teşkilatı", <http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

²⁰⁷OIC(Organisation Of Islamic Cooperation), "Extraordinary Islamic Summit Conference, Istanbul Declaration on "Freedom For Al Quids", İstanbul, 2017, <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=1698&refID=1073> (Erişim Tarihi: 28.03.2018)

²⁰⁸OIC, "The Charter of the Organisation of Islamic Cooperation", 1972, <http://www1.oic-oci.org/english/charter/OIC%20Charter-new-en.pdf> (Erişim tarihi:28.03.2018)

bölgesel örgütler arasında ayrı bir önemi vardır. Bununla birlikte, diğer bölgesel örgütler içinde terörizmin en kapsamlı tanımını yapan örgüttür²⁰⁹. Bu bağlamda İİT Uluslararası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi'nde yapılan tanıma göre terörizm saik ve kasıtları her ne olursa olsun insanları terörize etmek veya onlara zarar vermekle tehdit etmektir. Onların yaşamlarını, onurlarını, özgürlüklerini, güvenliklerini veya haklarını tehlikeye düşürmek; çevreye, kamu veya özel mülke zarar vermek veya onları işgal etmektir. Ulusal kaynağı ya da uluslararası mülkleri tehlikeye düşürmek; bağımsız devletlerin istikrarını, bölgesel, siyasi bütünlüğünü veya egemenliğini tehdit etmek için bireysel veya toplu suç planı gerçekleştirmek için yapılan her türlü şiddet ve tehdit eylemidir.²¹⁰

Yapılan bu terörizm tanımının yanı sıra, Sözleşme'de uluslararası terörizmle mücadele için alınacak olan önleyici ve mücadelecı tedbirler belirlenmiştir. Sözleşme'ye göre önleyici tedbirler kapsamında terör suçlarının planlanmasını, ortaya çıkmasını, bu suçlara bireylerin katılımını, bireysel veya toplu olarak kalabilecekleri bir alanın sağlanması, mali kaynak olanaklarını, silahlandırılmalarını, İİT üye ülkeleri kendi sınırlarının dışında tutmalıdır. Taraf devletlerin tümü ile işbirliği içinde çalışılmalı, kara, deniz ve hava sınır güvenliğini artırmak için denetim sistemleri geliştirilmelidir. Her bir taraf devletin topladığı ve analiz ettiği istihbaratlarla bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Son olarak, terör suçlarına destek oluşturabilecek ağların kurulmasının önlenmesi için gerekli tüm tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır.²¹¹ Bu şekilde, terör eylemlerinin ve örgütlerinin yakın takibinin yapılarak mücadelede başarılı olunması hedeflenmiştir.

Sözleşme'de belirtilen mücadelecı tedbirler başlığı kapsamında ise, terör suçlarının tutuklanarak ulusal hukuk kurallarına göre cezalandırılmaları gerekir. Bunun yanı sıra, eğer terör suçunu işleyen kişinin iadesinin istendiği bir durum varsa, iade talebinde bulunan ve talep edilen devletlerarasındaki sözleşmelerin hükümlerine göre de suçluların iade edilmeleri gerektiği belirtilmektedir. Sözleşme'de terör mağdurlarına gerekli yardımların artırılacağına yer verilmektedir. Bununla birlikte, terör suçlularının açığa çıkarılmasında, onların tutuklanmasında, terör eylemlerinin meydana

²⁰⁹KAYA, s. 63

²¹⁰OIC, "Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism", Part I, Article 1. <http://www.humanrightsvoices.org/site/documents/?d=10011> (Erişim Tarihi: 04.02.2018)

²¹¹OIC, Part II, Article 3,

gelmeden istihbaratının verilmesinde önemli rol oynayan vatandaşların da güvenliğinin sağlanacağı belirtilerek terörle mücadele teşvik edilmektedir.²¹²

Asya Kıtasında terörizmle mücadele konusunda politikalar geliştiren örgütlerin başında Şangay İşbirliği Örgütü gelmektedir. Şangay İşbirliği Örgütü, başlangıçta bilinen ismiyle “Şangay Beşlisi”, Sovyetler birliğinin dağılması ile oluşan sınır güvenliği ve bölgesel güvenlik sorunlarını çözmek amacıyla, 1996 yılında Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan tarafından kurulmuştur. Başlangıçta yapılan çalışmalarda ve düzenlenen Zirvelerde özellikle sınır bölgelerinde bulunan askeri kuvvetlerin sayısının karşılıklı olarak azaltılması ve istihbarat konularında işbirliği gündeme alınarak güvenli bir bölge oluşturulmak istenmiştir.²¹³ 2001 yılında yapılan Şangay Zirvesi ile Şangay Beşlisi, Örgüt haline gelmiştir. Bu süreçten sonra Örgütün hedefleri, üye ülkeler arasında komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, bölgede barış, güvenlik ve istikrarın korunması, terörizmle ve kaçakçılıkla ortak mücadele etmek olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, eğitim, bilim, siyaset, kültür, ekonomi ve enerji gibi konularda işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.²¹⁴

Örgüt’ün ana hedefleri, üye ülkeler arasında karşılıklı güven oluşturmak, siyasi, ticari, ekonomik, teknolojik ve kültürel olarak etkileşimde olmak, bunların yanı sıra, enerji, taşımacılık, eğitim, turizm, çevre ve diğer konularda işbirliği yapmak ve bölgede barışın, güvenliğin ve istikrarın sağlanmasını temin etmektir.²¹⁵ Örgüt’e göre, terör eylemlerinin yayılcı ve öngörülemez doğası yüzünden, terörle mücadele etmek için üye ülkeler arası işbirliği zorunludur. Bu yüzden üye ülkeler terörle mücadeleyi siyasi, diplomatik, askeri ve yargısal olarak ele almakta ve istihbarat adına işbirliğinde bulunmaktadır. Örgüt de ayrıca terörizmle mücadelede üye ülkelerarası işbirliğini yasal kurumlarla desteklemek için Bölgesel Antiterörizm Birimini (RATS) kurmuştur. Dolayısıyla Şangay İşbirliği Örgütü kuruluşundan beri, üye ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarlarının yanında güvenliklerini ve bölgesel bütünlüklerini sağlayarak bölgede refahın garantörüdür. Bununla birlikte, Örgüt’ün gelecekteki çalışmaları

²¹²OIC, Article 4.

²¹³EREN, Erdem, “Şangay İşbirliği Örgütü ve Türk Dış Politikasında Gelecek Perspektifi”, **Strategic Public Management Journal**, Volume 3, Issue 5, May-2017, s. 80.

²¹⁴TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Şangay İşbirliği Örgütü”, <http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> (Erişim Tarihi:04.07.2018)

²¹⁵THE SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION, http://eng.sectsc.org/about_sco/ (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

açısından da belirlenen hedef, uluslararası terörizmle mücadelede etkili olmak için karşılıklı olarak siyasi güven ortamının sağlanması ve işbirliğinin geliştirilmesidir.²¹⁶

Tüm bu örgütlerin çalışmalarının sonucu olarak, bu örgütlerin yapmış oldukları terörizm tanımlarında sadece tek bir konu ya da durum üzerine değerlendirmelerde bulunarak, terörizme karşı önlemler aldıkları görülmektedir. Bunun en önemli nedeni de terörizmin uluslararası bağlayıcılığı olan tek bir tanımının yapılamamış olmasıdır. Mesela sadece uçak kaçırma eylemlerini konu alan tanımlar ya da diplomatik temsilcilere ve yakınlarına karşı işlenen suçların terörizm olarak kabul görüp tanımlanması diğer durum ve olayları içine almayan yüzeysel tanımlar olarak kalmıştır²¹⁷. Bu noktada, neden Avrupa Birliği'ni (AB) tüm bu örgütlerden ayrı tuttuğumuzu söylemek gerekirse, AB ekonomik bir örgüt olarak ortaya çıkmasına karşın, günümüzde artık güvenlik alanında da politikalar üretmeye çalışan bir örgüttür. Ulusüstü bir örgüt olarak AB'nin üreteceği tüm politikalar doğrudan tüm üye devletlerin politikalarında da etkili olmaktadır. Bu açıdan, AB'nin uluslararası terörizmle mücadele politikalarının çok daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

²¹⁶INSTITUTE FOR SECURITY & DEVELOPMENT POLICY, “*The Shanghai Cooperation Organization and Counter-terrorism Cooperation*”, <http://isdpeu/event/shanghai-cooperation-organization-counter-terrorism-cooperation/> (Erişim Tarihi:04.07.2018)

²¹⁷ŞİMŞEK, Murat, “*Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma*”, **Akademik Bakış Dergisi**, Mart- Nisan 2016, Sayı: 54, s.319

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE

Avrupa Birliği, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupalı ülkeler arasındaki kanlı savaşın bir daha yaşanmasını önlemek, aynı zamanda da bu ülkeler arasında ekonomik işbirliğinin geliştirilerek müşterek bir kalkınma sağlanması amacıyla kurulmuştur. AB'nin neden ekonomik bir birlik olarak kurulmuşken, güvenlik konusunda ve hatta terörizmle mücadele ile ilgili politikalar üreten, siyasi bir yapıya dönüştüğünü anlamak için tarihsel süreçte yaşananlara kısaca değinmek gerekir.

II. Dünya Savaşı bittikten sonra ABD, Avrupa'daki öncelikli sorunların askeri değil, ekonomik ve siyasi olduğunu savunmuştur; özellikle savaş ve yaşanan felaketler Avrupa'da yaşamı güçleştirmiştir. Bunun yanı sıra, savaş sonrası savunmasız ve güçsüz olan ülkeler üzerindeki Sovyetler Birliği baskısı da, ABD'nin ekonomik yardımlarla Avrupa'nın refah seviyesini artırma düşüncesini güçlendirmiştir. Bu amaçla da Avrupa ülkeleri arasında ekonomik bir işbirliği kurularak, karşılıklı olarak yaşanan sıkıntıların çözülmesi, çözülemediği noktada da ABD'nin yardımına başvurulmasını öngören Marshall Planı oluşturulmuştur. Marshall Planı kapsamında ilk yardımlar ise 1947 yılında yapılan Avrupa Ekonomik İşbirliği Konferansı'nda (CEEC) belirlenmiş ve böylelikle ekonomik ve siyasi birleşmenin ilk adımı atılmıştır.²¹⁸ Bu Konferans'ın ardından 1948 yılında, sonradan ismi Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) olan, Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) kurulmuştur.²¹⁹

1950 yılına gelindiğinde ise Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Avrupa'da kalıcı barışı oluşturma çabalarına hız kazandıran ve eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet'in tasarısına da dayanarak bir bildiri okumuştur. Schuman Deklerasyonu olarak bilinen bu bildiriye göre, Fransa ve o zamanki adıyla Federal Almanya'nın öncülüğünde ortak kömür ve çelik üretiminin sağlanarak, tüm Avrupa devletlerinin bu örgütlenmeye katılımı beklenmiştir.²²⁰

²¹⁸GÜRKAYNAK, Muharrem, **Avrupa'da Savunma ve Güvenlik**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Ağustos 2004, s. 36-44.

²¹⁹ÇAKMAK, Haydar, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Platin Yayınları, Ankara, 2007, s. 19.

²²⁰TÜRKİYE CUMHURİYETİ AB BAŞKANLIĞI, **Avrupa Birliği'nin Tarihçesi**, <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

1950 yılından itibaren Fransa, Federal Almanya, Belçika, Lüksemburg, İtalya ve Hollanda tarafından yürütülen çalışmalar sonrasında ise, 1952 yılında kalıcı barışı sağlamak amacıyla, kömür ve çelik sektöründe ekonomik olarak işbirliğini öngören Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. AKÇT'nin kuruluşunda bir taraftan Avrupa'da kalıcı barış hedeflenmiş, diğer taraftan da güvenlik ortamının oluşturulması amaçlanmıştır. Çünkü o dönemde kömür ve çelik ekonomik kalkınmanın olduğu kadar silah sanayinin, savaş sanayisinin de temel hammaddesidir. Bu nedenle her ne kadar ekonomik bir birlik olarak kurulmuş olsa da, bugünkü AB'ye giden yolu açan AKÇT'nin kuruluşundan itibaren güvenliğin sağlanmasına dair bir ruh olduğu söylenebilir. Ancak 1952'de Kore Savaşı ile Kuzey Korelilerin Güney Kore'yi işgal etmesi, Doğu Almanya'nın da Batı Almanya'yı işgal edebileceği yönünde endişelere neden olmuştur.²²¹ Dolayısıyla, güvenlik anlamında AKÇT'nin başarısı bir süreliğine gölgelenmiştir. Bu yüzden bu dönemde, AKÇT'de olduğu gibi bir ulus üstü yapı ile savunma konusunda da bir işbirliği oluşturulmak istenmiştir. Bu açıdan, Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından, "Pleven Planı" olarak bilinen, ortak savunma için "birleşik bir Avrupa'nın siyasi kurumlarına bağlı olacak bir Avrupa Ordusu" oluşturması teklif edilmiştir.²²² Buna dayanarak, Avrupa Savunma Topluluğu (AST) adında bir işbirliği girişiminde bulunulmuştur.²²³ Ancak, Fransa'nın ulus üstü bir yapıya sıcak bakmaması ve Almanya'nın yeniden silahlanması ihtimaline karşı AST girişiminin Fransa ulusal meclisinde onaylanmaması sonucu, AST de başarıyla sonuçlanmamıştır.²²⁴ Ardından siyasi bütünleşmeyi öngören Avrupa Siyasi Topluluğu da gerçekleştirilememiştir.²²⁵ Bu yüzden, ekonomik ortaklığa ağırlık verilmiş ve ekonomik bütünleşmenin siyasi bütünleşmeyi de getireceği düşünülmüştür. Roma Antlaşması'na temel oluşturan bu düşünceler ile birlikte 1955 yılında düzenlenen Messina Konferansı'nda, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi

²²¹ÇAKMAK, Haydar, Avrupa Güvenliği, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s. 211.

²²²TEXT OF THE PLEVEN PLAN,

<http://www.fransamaltongvongesau.com/documents/dl2/h6/2.6.1.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2019)

²²³AKDEMİR, Erhan, "Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi", **İlke, Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, (Ed. Belgin AKÇAY, - İlke GÖÇMEN), Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 48-49.

²²⁴THE UNIVERSITY OF LUXEMBOURG, "*The Failure of the European Defence Community (EDC)*", <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

²²⁵GAINAR, Maria, "European Political Cooperation (1970-1993)", **An institutional Approach**, <https://ehne.fr/en/article/european-humanism/diplomatic-practices/european-political-cooperation-1970-1993> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

Topluluğu'nun (EURATOM-AAET) oluşturulması için çalışmaların başlamasına karar verilmiştir.²²⁶

1957 yılında ise, Roma Antlaşması ile birlikte, kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik işbirliği öngören, işgücünün, sermayenin ve malların serbest dolaşımına izin veren ortak pazara dayalı AET kurulmuştur. Bu dönemde, altı ülke arasındaki ticaretlerde gümrük vergilerinin de kaldırılmasıyla ekonomik olarak iyi bir dönem yaşanmıştır. Bu arada, Roma Antlaşması ile birlikte, nükleer enerjinin güvenli kullanımına yönelik EUROTOM da kurulmuştur.²²⁷

AET ve EUROTOM'un faaliyet alanı başlangıçta ekonomik olsa da, 1960'lı yıllarda tüm dünyada artan uluslararası terörizm tehdidine karşı bu antlaşmalara taraf devletler müşterek bir takım adımlar atma ihtiyacı hissetmişlerdir. Kısacası siyasi bir işbirliği gereksinimi doğmuştur. Bu açıdan, AKÇT, AET ve EUROTOM, 1965 yılında Birleşme Antlaşması (Füzyon Antlaşması) ile birleştirilmiş ve Avrupa Toplulukları (AT) olarak anılmaya başlamıştır.²²⁸ 1970'lere gelindiğinde, 1950'ler ve 1960'larda başarılı olmayan, Avrupa'nın siyasi bütünleşmesini hedefleyen çalışmalar 1969 yılındaki Lahey Zirvesi ile yeniden gündeme gelmiştir. Bu Zirve sonrası, Avrupa Politik İşbirliği'nin (API) uygulanmaya başladığı görülmüştür.²²⁹ Maastricht'e kadar süren API, ODGP'nin (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) temelini oluşturmuştur. AB'de ilk genişleme, Danimarka, İrlanda ve İngiltere'nin katılımı ile üye ülke sayısının dokuza yükselmesi ile olmuştur. Bu tarihten sonra, 1981'de Yunanistan Birliğe katılmıştır. 1985 yılında, Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda arasında, üye ülkeler arasındaki iç sınırların giderek kaldırılmasını öngören, Schengen Antlaşması imzalanmıştır. 1986'da ise İspanya ve Portekiz AB'ye katılmıştır. Aynı yıl Roma Antlaşması'na dayanılarak²³⁰, Tek Avrupa Senedi (TAS) imzalanmıştır. TAS, Roma Antlaşması'nda ilk köklü değişiklikleri yapan antlaşmadır. Bu antlaşma ile ortak iç ve dış

²²⁶EUROPEAN UNIVERSITY INSTITUTE, "Messina Conference: Road to the Rome Treaties", <https://www.eui.eu/Research/HistoricalArchivesOfEU/News/2017/01-16-Messina-Conference-Road-to-the-Rome-Treaties> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

²²⁷TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AB BAŞKANLIĞI, "AB'nin Tarihçesi", https://www.ab.gov.tr/_105.html (Erişim Tarihi: 19.01.2019)

²²⁸EUROPEAN PARLIAMENT, "Merger Treaty", **The Parliament and the treaties**, <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty> (Erişim Tarihi:19.01.2019)

²²⁹GAINAR,

²³⁰THE TREATY OF ROME, Article 236, https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

politikanın yürütüldüğü, tek bir para biriminin olduğu, malların, hizmetlerin, kişilerin serbest dolaşabildiği Tek Pazar'daki sorunlar giderilmeye çalışılmıştır.²³¹

1990'larda iki önemli antlaşma Maastricht (AB Antlaşması-ABA) ve Amsterdam Antlaşmaları imzalanmıştır. 1992 yılında Maastricht Antlaşması ile topluluğun resmi ismi AB olarak değiştirilmiştir. Maastricht Antlaşması, vatandaşlık konusu, Avrupa Parasal Birliğinin oluşturulması, ortak dış ve iç işleri politikasının geliştirilmesi konularını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte, AB ortak karar alma prosedürü ile Avrupa Parlamentosuna daha fazla söz hakkı verilmiştir.²³² Böylece, daha demokratik bir ulusütü yapı ile siyasi bütünleşme istenmiştir.

Maastricht Antlaşması ile AB içindeki siyasi işbirliği gayretleri resmi temele oturtulmuştur. Bu da üç sütunlu bir yapı ile gerçekleştirilmiştir. İlk sütun Topluluklar'dan yani ekonomik konulardan, ikinci sütun ODGP'den, üçüncü sütun ise Adalet ve İçişleri politikasından oluşmuştur. İlk sütun olan Topluluklar, AET, EUROTOM ve AKÇT'yi kapsamaktadır. Bu sütunla, dengeli ve sürdürülebilir bir ekonominin yanı sıra, tek pazar ve tek para birimi amaçlanmıştır. İkinci sütun olan ODGP ile Avrupa çapında ortak bir güvenlik politikası oluşturmak istenmiştir. Bu açıdan Maastricht, ekonomik bir birlik olarak kurulan AB için, güvenlik politikaları geliştirmeye başladığı bir dönüm noktası olmuştur. Bundan sonra en önemli gündem, güvenlik ve savunma konularında Avrupalıların nasıl birlikte hareket edeceği konusu olmaya başlamıştır. Bununla birlikte, uluslararası işbirliği, demokratik kalkınma, temel hak ve özgürlüklere saygı, hukukun üstünlüğü konularında da çalışmalar başlatılmıştır. Son sütun olan Adalet ve İçişlerinde İşbirliği konusunda ise, özgürlük, güvenlik ve adalet konularında Avrupalı vatandaşlara en üst düzeyde güvenli uluslararası bir ortam sağlamak amaçlanmıştır.

Maastricht Antlaşması ile Birlik yetki alanında yapılan genişlemenin hemen ardından Birliğe yeni üyeler dahil olmuştur. 1995 yılında üç yeni ülke, Avusturya, Finlandiya ve İsveç Birliğe katılmıştır. Bu beşinci genişlemenin ardından AB dikey yani bir yetki genişlemesi adımını daha 1997 yılında atmıştır. 1997 yılında Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır. Amsterdam Antlaşması ile özgürlük, güvenlik ve adalet

²³¹EUROPEAN UNION, "The History of the European Union", **About the EU**, https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en#1945-1959 (Erişim Tarih:19.01.2019)

²³²EUROPEAN UNION, "Treaty on European Union- Maastricht Treaty", **EU Treaties**, https://europa.eu/european-union/law/treaties_en (Erişim tarihi: 19.01.2019)

konularında çalışmalar başlatılmıştır. Schengen, Birlik sınırlarına dâhil edilmiştir. İç sınırların kaldırılması ile Topluluk'un dış sınırlarının güvenliği gündeme gelmeye başlamıştır. Dış sınırların güvenliği için, terörizmle, organize suçlarla, uyuşturucu kaçakçılığı ve dolandırıcılıkla mücadele, özel hukuk ve cezai konularda yargısal işbirliği yapılmıştır. Bunun yanı sıra, Amsterdam Antlaşması ile ulusal polis kuvvetleri arasında bilgi paylaşımını öngören Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) kurulmuştur.²³³

2001 yılında 11 Eylül saldırıları, AB'nin terörizmle mücadele konusundaki çalışmalarına hız kazandırmıştır ve terörle mücadeleye daha çok önem verilmesini gündeme getirmiştir. AB ülkeleri daha yakın ilişkilerle, terörizmle mücadele çalışmaları yapmaya başlamıştır. 2004 yılı itibariyle AB'ye katılan on yeni ülke olan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya ile doğu ve batı Avrupa arasındaki siyasi ayrım ortadan kalkmaya başlamıştır. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın katılımı ile üye ülke sayısı 27 olmuştur.²³⁴ Üye sayısının artmasıyla Birlik'in güvenlik ihtiyaçları daha da artmıştır. 2009 yılı itibariyle Lizbon Antlaşması ile üç sütunlu yapı kalkmış ve ikinci sütun olan ODGP kaldırılmıştır. Yerine Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) adında daha kapsamlı bir politika getirilmiştir. Böylece AB ekonomik bir yapıdan siyasi bir yapıya geçiş yapmıştır. 2013 yılında Hırvatistan'ın Birliğe katılmasıyla da üye sayısı 28'e yükselmiştir.

AB ekonomik ve parasal bir işbirliği amacıyla kurulmasına rağmen, zaman içerisinde uluslararası sistemde artan güvenlik endişeleri, Schengen'in Birlik sınırlarına dâhil edilmesiyle iç sınırların kademeli olarak kaldırılması, Tek Pazar'ın oluşturulması, artan üye sayısı ve kurumsallaşan yapısıyla yaşanan bütünleşmeler sonucu, günümüzde artık hem ekonomik hem de siyasi bir birliktir. Aslında, AB kuruluşundan itibaren ekonomisini ve üye ülkelerini korumak, güvenliğini sağlamak istemiştir. Bu yüzden, terörizmle mücadele etmektedir. Terörizmle mücadelede ise, Maastricht Antlaşması önemli bir dönüm noktasıdır. Özellikle üç sütunlu yapıya geçiş ve ODGP'nin oluşturulması siyasi olarak bütünleşme çalışmalarındandır. Terörizmle mücadelede ele alınacak bir diğer dönüm noktası ise Lizbon Antlaşması ile üç sütunlu yapının kaldırılıp,

²³³EUROPEAN PARLIAMENT, “*The Maastricht and Amsterdam Treaties*”, s. 1, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.1.3.pdf (Erişim Tarihi:19.01.2019)

²³⁴EUROPEAN UNION, “*The History of the European Union*”, **About the EU**, https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en#1945-1959 (Erişim Tarih:19.01.2019)

OGSP'nin oluşturulmasıdır. Bu açıdan, AB'nin uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları, ODGP ve OGSP çerçevesinde incelenmelidir.

3.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Öncesi Avrupa Birliği ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

ODGP öncesi olarak ele alınan dönem, AB'nin kuruluşundan Maastricht Antlaşması'na kadar geçen sürede yapılan terörizmle mücadele çalışmalarını kapsamaktadır. Her ne kadar AB terimi Maastricht Antlaşması ile kabul edilmiş olsa da çalışmanın tümünde aynı kullanım olması açısından, AT yapısını nitelemek için AB terimi tercih edilmektedir.

ODGP öncesi AB, özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarının temelini oluşturan çalışmalar yapmıştır. 1986 yılına kadar AB, kişilerin serbest dolaşımının Tek Pazar için önemini vurgulamış olsa da, üye ülkeler arasındaki bu tür bir ilişkinin AB halkının güvenliği için yeterli olmadığı farkında olmuştur.²³⁵ Özellikle sınır kontrollerinin kaldırılmasından kaynaklanacak risklerin önlenmesi için polisiye işbirliği bir zorunluluk olarak görülmüştür.²³⁶ 1960'ların sonlarında tüm dünyada artan terör olayları, sayısız uçak kaçırma ve rehine olaylarından sonra, AB'nin güvenlik endişeleri de artmıştır. 1969 yılında yapılan Lahey Zirvesi sonrası, Avrupalı ortakların ulusüstü bakış açılarını bir araya getiren ve hükümetler arası taahhütlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve sonradan yerini ODGP'ye bırakan APİ ile birlikte, AB küçük çaplı bir siyasi bütünleşme olarak görülmüştür. 1970 yılında, dış politika konularında işbirliği yoluyla siyasi bütünleşme gerçekleştirmeyi planlayan, altı AB üyesi ülke tarafından imzalanan Davignon Raporu da, APİ'nin oluşturulmasında önemli bir adım olmuştur. Bu Rapor'a göre, her hangi bir kriz durumunda, üye ülkeler arası danışma mekanizmasının çok daha organize bir şekilde, işbirliğinde bulunması öngörülmüştür.²³⁷ Maastricht Antlaşması'na kadar geçen süre boyunca da, AB üye ülkeleri, bu maddeye dayanarak APİ sayesinde

²³⁵EUR-LEX – ACCESS TO EUROPEAN UNION LAW, “*The Gradual Establishment of an Area of Freedom, Security and Justice*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:a11000&from=EN> (Erişim Tarihi: 22.01.2019)

²³⁶KAYA, Sezgin, “*Uluslararası Alanda Polisiye İşbirliğinin Gelişimi: Avrupa Örneği*”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, c.XXVII, S.1, s.57.

²³⁷DAVIGNON REPORT, https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf (Erişim Tarihi: 26.05.2019)

dış politika sorunları üzerine ortak bir tutum belirlemeye çalışmışlardır²³⁸. Ancak APİ, 1987'den önce AB antlaşmalarının dışında tutulmuştur.²³⁹

APİ sürecinde yapılan terörizmle mücadele faaliyetlerinden ilki, FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü)'nün 1972 yılı Münih Olimpiyatlarına yaptığı saldırı sonrası kurulan Trevi (*Terrorism, Radicalism, Extreme, Violence, International*) Grubu'dur.²⁴⁰ 1976 yılında AB ülkelerinin, yani o zamanki üye ülke sayısı ile on iki ülkenin, terörizmle mücadele adına oluşturdukları Trevi Grubu, Birlik antlaşmalarına dâhil edilmeden, hükümetler arası bir terörizmle mücadele ortaklığı olarak Almanya ve İngiltere'nin öncülüğü ile kurulmuştur. Kısacası ulus üstü bir yapı değildir. Bu hükümetler arası işbirliği grubu, adalet ve iç işleri bakanlarının altı ayda bir toplandığı, aynı zamanda üst rütbeli emniyet yetkililerinin katıldığı²⁴¹ çalışmalarını gruplar halinde ele almıştır. Birinci çalışma grubu, terörizmle mücadele için gerekli önlemleri alırdı. İkinci çalışma grubu, terörizmle mücadelede gerekli olan teknik bilgi ve emniyet birimlerinin eğitiminden sorumlu olarak çalışırdı. Üçüncü çalışma grubu, organize suçlara stratejik, taktiksel ve teknik bilgi sağlayacak güvenlik prosedürlerini oluşturmaktan, dördüncü çalışma grubu, Trevi 92 olarak da bilinir, nükleer tesislerdeki emniyet ve asayiş sağlamaktan, son çalışma grubu ise, yangın ve doğal felaket gibi acil durum konularında beklenmedik durum planları oluşturmaktan sorumluydu. Fakat bu çalışma gruplarından sadece birinci ve ikinci çalışma grubu aktif olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Üçüncü çalışma grubu ise sonradan kendisine yüklenen bir görevle, 1985 yılında Avrupa Uyuşturucu Birimi olarak çalışmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren, üçüncü grup silahlı soygun, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar ve terörizmle mücadeleye başlamıştır. Trevi 92 ise 1989 yılı itibarıyla, sınır güvenliği ve göç konularında terörizmle mücadele çalışmalarına katkı sağlamıştır. Bu noktada en önemli çalışma, terörizm ve organize suçlar için ortak terminolojiler, teknikler ve methodlar geliştirilmesidir. Buna göre, siyasi hedefler elde etmek için yapılandırılmış, şiddet kullanan ve şiddete teşebbüs eden gruplar terör gruplarıdır. Organize suç tanımı ise, güç

²³⁸EFE Haydar, “Soğuk Savaş Döneminde Avrupa’da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 9, No: 1, 2010, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/16/1327/15327.pdf> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

²³⁹GAINAR, Maria, “European Political Cooperation (1970-1993)” , **An institutional Approach**, <https://ehne.fr/en/article/european-humanism/diplomatic-practices/european-political-cooperation-1970-1993> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

²⁴⁰OCCHIPINTI, John D., **The Politics of EU Police Cooperation: Toward a European FBI?**, Lynne Rienner Publishers, London, 2003, s. 31.

²⁴¹OCCHIPINTI, s.32.

elde etmek veya nüfuz etmek ya da menfaat sağlamak amacıyla kasıtlı olarak, bir grubun işlediği kesintisiz suç faaliyetleri dizisidir.²⁴²

Her ne kadar Trevi Grubu yapısal olarak hükümetler arası bir ortaklık olarak kalsa da, bünyesinde yapılan çalışmalar AB'nin terörizmle mücadele politikalarına yansımıştır. Bunun en önemli göstergesi, 1998'de kurulan Europol'ü oluşturan temellerin, Trevi çalışma gruplarının çalışmaları doğrultusunda atılmış olmasıdır.²⁴³ Özellikle Trevi 92 ve üçüncü çalışma grubunun yaptığı çalışmaların birleştirilerek Europol üzerine *ad hoc* çalışma grubunun oluşturulması, APİ çerçevesinde yürütülen politikalarla ODGP öncesi, terörizmle, organize suçlarla ve sınır ötesi suçlarla mücadele konusunda işbirliğinin geliştirilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, Trevi Grubu'nun göç, iltica, polis faaliyetleri, hukuk gibi konularda oluşturmuş olduğu tüm *ad hoc* grupları K4 Komitesi adı altında, adalet ve içişleri konularında çalışmalar yapmak üzere birleştirilmiştir.²⁴⁴

Bu arada, APİ'nin kademeli olarak geliştirilmesi, genişletilmesi ve resmileştirilmesi 1987 tarihinde TAS'ın yürürlüğe girmesi ile sonuçlanmıştır. TAS'ın kabul edilmesi için yapılan çalışmalarla birlikte, APİ de AB antlaşmalarına dâhil edilmiştir. Bu tarihten sonra, APİ ile ilk defa, AB'nin ulus üstü yapısı içerisinde yani tüm ulus devletlerde bağlayıcı olması açısından, terörizmle mücadelenin çerçevesi çizilmiştir. Buna göre, o dönemki üye sayısı ile AB'nin terörizmle mücadele etmek için aktif bir politika benimsemesi gerektiğinin ve kesinlikle terör ve terörün finansmanının desteklenmeyeceğinin altı çizilmiştir. Ayrıca, üye ülkelerin kendi aralarında ve üçüncü ülkelerle yakın işbirliği içinde, ortak dış ve güvenlik konularında çalışmalar yürüterek, uluslararası terörizmle mücadele için gereken önlemleri almasına karar verilmiştir. Ayrıca APİ ile ilk defa, silahsızlanma, karşılıklı güven ve anlayışa dayalı istikrar ve güvenliğin güçlendirildiği bir AB tanımına yer verilmiştir. Bununla birlikte, APİ'nin bir güvenlik politikası olduğu, askeri ve savunma konularında çalışmalarda bulunmadığının altı çizilmiştir.²⁴⁵

²⁴²BUNYAN, Tony, **Trevi, Europol and the European State**, 1993/14,
<http://www.statewatch.org/news/handbook-trevi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2019)

²⁴³OCCHIPINTI, s.33.

²⁴⁴WATUPMAN, "*History of Europol*",
<http://people.exeter.ac.uk/watupman/undergrad/pollard/html/history.htm> (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁴⁵EUROPEAN COMMUNITIES, "*European Political Cooperation (Epc)*", Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 1988,
<http://aei.pitt.edu/45409/1/European.Political.Cooperation.pdf> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

Birlik içinde artan ekonomik ilişkiler ve siyasi işbirliği, üye ülkeler arasındaki vize sorunlarının halledilmesi için ortak bir çalışmanın başlatılmasına yol açmıştır. 1985 yılında yine hükümetlerarası olarak Schengen Antlaşması imzalanmıştır. Schengen Antlaşması, kademeli olarak iç sınırların kaldırılmasını ve tek bir dış sınır öngördüğü için, ODGP öncesi terörizmle mücadelede önemli bir yeri vardır. Bunun nedeni, üçüncü ülke vatandaşlarının kısa süreli kalışları için getirilen ortak vize politikası, ortak usul ve prosedürlere göre kabul edilen iltica başvuruları ve ortak sınır kontrolleri, Schengen bölgesini kişilerin serbest dolaşımını garanti eden güvenli bir alan haline getirmiştir. Aynı zamanda polis merkezleri ve yargı yetkililerinin işbirliği içerisinde çalışmasını öngören bu yapı terörizmle mücadele çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Çünkü ilerleyen tarihlerde Schengen Birlik sınırlarına dâhil edilmiş ve terörizmi önleme ve terörle mücadele amacıyla geliştirilmiştir.²⁴⁶

1987 tarihinde TAS'ın yürürlüğe girmesi ile üye ülkelerin terörizmle, yasadışı uyuşturucu ve antika kaçakçılığı ile mücadele, göç kontrolü gibi konularda müşterek çalışmalar yapmasının yanı sıra, bireysel önlemler almalarının da mümkün olduğu belirtilmiştir. Kişilerin serbest dolaşımını kolaylaştırmak için, özellikle üçüncü ülkelerin vatandaşlarının sınırlardan geçiş ve üye ülkelerde kalışları ile ilgili olarak üye ülkelerin işbirliği içinde çalışmaları gerektiği ve bu noktada, AB kararlarının tartışmasız olduğu vurgulanmıştır. Bu açıdan, terörizmle mücadelede üye ülkeler arası işbirliğinin önemi belirtilmiştir.²⁴⁷ Ancak, ODGP öncesi yapılan bu çalışmalardan APİ ve TAS'ın maddelerinde terörizm tanımı ya da yargılama sürecine değinilmemiştir. Bu dönemde, sadece terörizmle mücadeleye karşı ortak tutum ve işbirliği çalışmaları gündemi oluşturmuştur.

3.2.Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

ODGP'nin oluşturulduğu dönemi kapsayan bu bölüm, Maastricht Antlaşması'ndan, OGSP'ye geçişle sonuçlanan Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 2009 yılına kadar geçen süreyi kapsar. AB'nin ortak dış ve güvenlik politikası, 1993 yılında Maastricht Antlaşması ile oluşturulmuştur. AB'nin Birlik olarak anılması da bu

²⁴⁶EUR-LEX, “*The Schengen Area and Cooperation*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133020&from=EN> (Erişim Tarihi:24.01.2019)

²⁴⁷OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, “*Single European Act*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

tarikle başlamıştır. Ardından yapılan Amsterdam ve Nice Antlaşmaları ile AB'nin ortak dış ve güvenlik politikası güçlendirilmiştir.²⁴⁸ APE ile önemi vurgulanan uluslararası işbirliği, 1993 sonrasında barışı korumak, terörizmle mücadele etmek ve AB'nin güvenliğini artırmak amacıyla sürdürülmüştür. Bununla birlikte AB, insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokratikleşme ve temel haklar konularında daha ileri gitmek ve uluslararası barışı korumak için AB'nin tüm dış ilişkilerinde uygulanabilecek genel hükümler, ilkeler ve amaçlarla ODGP'yi oluşturmuştur.²⁴⁹

3.2.1.Maastricht Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

AB'nin uluslararası terörizmle mücadelesinde 1993 tarihli Maastricht Antlaşması önemli bir dönüm noktasıdır. Bunun nedeni Maastricht Antlaşması ile AB, ekonomik ve parasal bir Birlik'ten, ortak dış ve güvenlik politikası üzerine çalışmalar yapan bir yapıya geçiş yapmıştır. AB'yi kuran bu antlaşma ile üç sütunlu yapı oluşturulmuş ve ODGP ikinci sütun olarak belirlenmiştir. Karar alma prosedürünün oy birliği temeline dayalı olduğu bir alandır.²⁵⁰ Aynı zamanda Maastricht Antlaşması'nda, AB'nin uluslararası sistemde bir kimlik oluşturması için özellikle ortak bir dış ve güvenlik politikası uygulaması gerektiği, ilerleyen tarihlerde de bu politikanın bir savunma politikasına dönüşebileceği belirtilmiştir.²⁵¹ Bununla birlikte, Birlik bünyesine dâhil olmayan, kısacası ayrı bir uluslararası örgüt olan Batı Avrupa Birliği (BAB) ile de gerektiğinde savunma konularında işbirliği ve antlaşmalar yapılabileceği belirtilmiştir.²⁵² Bu açıdan Maastricht antlaşması, Birlik'in güvenlik çalışmalarının savunma boyutunu oluşturmak istemiştir. Kısacası Maastricht Antlaşması'nın ikinci sütununda yapılan çalışmalar ilerleyen tarihte daha kapsamlı hale getirilerek, ortak güvenlik ve savunma politikasını oluşturmuştur.

Maastrich Antlaşması'nda ODGP kapsamında, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, çatışmaların önlenmesi için, BM Şartı, Helsinki Nihai Senedi ve Paris

²⁴⁸EUROPEAN PARLIAMENT, “*Foreign Policy: Aims, Instruments and Achievements*”, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.1.pdf (Erişim Tarihi: 19.01.2019)

²⁴⁹EUR-LEX, “*Common Foreign and Security Policy*”, https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁵⁰İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, “Dış ve Güvenlik Politika”, **AB Temel Politika Alanları**, <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=228> (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁵¹COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES, “*Treaty on European Union*”, Title I- Article B, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Erişim Tarihi: 19.01.2019)

²⁵²COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES, Title V, Article J.4.

Şartı'nda yer verilen demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklere dayanan ilkelere uyumlu olarak çalışılacağı belirtilmiştir.²⁵³ Bunun yanı sıra Antlaşma, üye ülkelerin dış ilişkiler ve güvenlik konusunda her hangi bir sorun olduğunda bir birlerine danışmalarını ve mümkün olduğunca en etkili şekilde çözüm bulmak için işbirliği içinde çalışmalarını gerektiğini belirtir.²⁵⁴

Maastricht Antlaşması'nın üçüncü sütununu oluşturan Adalet ve İçişleri politikası ise, terörizmi önleme ve terörizmle mücadele amacıyla Europol üzerinden bilgi paylaşımını öngören, Birlik çapında bir sistem geliştirerek, kişilerin serbest dolaşımını güvenli hale getirmeyi hedeflemiştir.²⁵⁵ Trevi Grubu'nun *ad hoc* komitelerinin birleştirilmesiyle oluşturulan K4 Komitesi ise, adalet ve içişleri politikası kapsamında Maastricht anlaşmasına dâhil edilmiş ve uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarında AB Konseyi'ne görüş bildirme konusunda yetkilendirilmiştir.²⁵⁶ Bununla birlikte, Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, terörizmle mücadele üzerine çalışmalar üretecek bir dizi çalışma grubu kurulmuştur. Özellikle Terörizm Üzerine Çalışma Grubu (COTER), AB'nin dış ve güvenlik politikasının eksik kaldığı durumlarda terörizmle ilgili dış politikaları yürütmek için AB Konseyi büyesinde çalışmalarda bulunmuştur.²⁵⁷

Tek Pazar ve ticaret politikası gibi Birlik'in geleneksel sütunlarından ayrılan ikinci sütun, hükümetlerarası bir yapıya sahip olmuştur. Kısacası, ODGP kapsamında yapılan çalışmalarda üye devletlerin bağımsız karar alma hakları saklı kalmıştır. Birlik kararları ve hükümetler arası kararlar arasında uyumu yakalamak için, Maastricht Antlaşması'nda güvenlik, ekonomi, kalkınma ve dış ilişkiler konularında yapılan politikalar ve bunların uygulanması konusunda Birlik'in tüm üyeleri ile uyum içerisinde çalışması gerektiği belirtilmiştir.²⁵⁸ Her ne kadar, Maastricht Antlaşması'nda böyle bir maddeye yer verilerek uyum yakalanmak istense de, oy birliği gereken karar alma prosedürlerinde sorun yaşanmıştır. Kaldı ki, ODGP kapsamında karar alma prosedürü

²⁵³COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES,, Article J.1.

²⁵⁴COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES,, Article J.2.

²⁵⁵COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES,, Title VI, Article K.1.,

²⁵⁶COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES, "Treaty on European Union", Title II- Article 100c -100d, Article K4-Title VI, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁵⁷EUROPEAN PARLIAMENT, "Counter-Terrorism Funding in the EU Budget", Briefing, April 2016,

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/580904/EPRS_BRI\(2016\)580904_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/580904/EPRS_BRI(2016)580904_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁵⁸COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES, Title I- Article C

oy birliği ile yapılmaktadır. Bu açıdan, ilk yılın sonunda tüm üye ülkelerin uyum içerisinde olmasını gerektiren bu maddenin, beklenildiği gibi etkili olmadığı görülmesi üzerine, yeni bir Antlaşma için müzakereler yapılmaya başlanmış ve ODGP'nin daha etkili olması için kurumsal reformların gerektiğine karar verilmiştir.²⁵⁹ Bu açıdan, Maastricht Antlaşması'ndan sonra, Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır.

3.2.2. Amsterdam Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

1997 tarihli Amsterdam Antlaşması ile Maastricht Antlaşması'nın eksik kaldığı noktalar, özellikle ODGP'nin güçlendirilmesi ve oy birliği ile karar vermenin yaşattığı sorunların ortadan kaldırılması için, öncelikle yapıcı çekimserlik ve nitelikli çoğunluk oylamasını getiren, daha etkili bir karar alma prosedürü oluşturulmuştur.²⁶⁰

Amsterdam Antlaşması'nda, ODGP kapsamında, AB'nin ortak değerlerinin, temel çıkarlarının, Birlik'in bütünlüğünün ve BM Şart'ındaki ilkelerin korunacağı belirtilmiştir. Bu açıdan uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için işbirliği içinde ve ortak eylem çalışmaları yapılacağı vurgulanmıştır.²⁶¹ Bunun yanı sıra, ODGP'nin ortak savunma politikasının da çerçevesini çizdiği, ayrıca ODGP'nin savunma boyutuna da BAB'ın destek olacağı belirtilmiştir. AB'nin bu noktada BAB ile daha yakın işbirliği yürüteceği, Birlik bünyesine BAB'ın dâhil edilebileceği ve böyle bir durum olduğu takdirde üye ülkelerin de bu durumu Anayasaları ile uyumlu hale getirmesi gerektiğine yer verilmiştir.²⁶² Tüm bu çalışmalar, terörizm de güvenliği tehdit ettiği için terörizmle mücadele adına da önemli çalışmalardandır.

Bununla birlikte, ODGP'nin bir parçası olarak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) benimsenmiştir. Bu açıdan, Avrupa Siyasi ve Güvenlik Komitesi, AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Personeli oluşturulmuştur.²⁶³ Avrupa Siyasi ve Güvenlik Komitesi, ODGP'nin askeri ve siyasi boyutuyla ilgilenir ve her hangi bir askeri kriz durumunda operasyonun siyasi boyutunu yürütmekle görevlidir. Ayrıca, Konsey'e kriz yönetim operasyonlarında stratejik yönlendirmelerde bulunurken, stratejik politika

²⁵⁹EUR-LEX, “*Common Foreign and Security Policy*”, https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁶⁰EUROPEAN PARLIAMENT, “*Foreign Policy:Aims, Instruments and Achievements*”, s.1., http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.1.pdf (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁶¹EUROPEAN COMMUNITIES, Title V, Article J.1.,

²⁶²EUROPEAN COMMUNITIES, Article J.7.

²⁶³EFE, s. 38.

seçenekleri de sunmaktadır.²⁶⁴ AB Askeri Komitesi, askeri operasyonlarda planlamalardan sorumludur. Aynı zamanda Avrupa Siyasi ve Güvenlik Komitesine potansiyel krizlerin değerlendirilmesi ve askeri konularda stratejik tavsiyelerde bulunma noktasında yardımcı olur.²⁶⁵ Son olarak, oluşturulan AB Askeri Personeli'nin rolü erken uyarı, durum değerlendirme, stratejik planlama gibi askeri uzmanlık gerektiren konularda AB'ye yardımcı olmaktır.²⁶⁶ Bununla birlikte, 1999 yılında ODGP Yüksek Temsilcisi atanmıştır. ODGP Yüksek Temsilcisi'nin önemi, gerektiğinde üçüncü ülkelerle dış politika konularında diyalog sağlamasıdır. Aslında bir nevi AB Dışişleri Bakanı görevini görmesidir.²⁶⁷ Buradaki amaç, AB'yi daha bütünleşmiş ve daha uyumlu bir yapı haline getirmek, uluslararası sistemde Birlik ve üye ülkeleri ilgilendiren dış politika ve güvenlik konularında daha güçlü olmaktır.²⁶⁸

Bu çalışmalar da terörizmin belirlenmesi ve önlenmesi noktasında önemli adımlardır. Ayrıca ODGP'nin başarısı, AB üye ülkelerinin uluslararası gelişmelere karşı göstermiş olduğu tepkilerin ne kadar uyumlu olduğuna bağlıdır. Kısacası, bir birinden bağımsız ve farklı tepkiler ODGP'nin başarısız olduğunu gösterir. Bu noktada eski tecrübeler göstermiştir ki, uluslararası gelişmelere verilen plansız ve iyi organize edilmemiş tepkiler, uluslararası sistemde AB'nin gücünü zayıflatmaktadır. Bu açıdan, daha etkili bir işbirliği ve Birlik çapında oluşturulacak bir bilgi havuzu, AB'nin uluslararası gelişmelere karşı daha güçlü karşılık vermesine yardımcı olacaktır. Bu fikir doğrultusunda, Amsterdam Antlaşması oluşturulurken ODGP Yüksek Temsilcisi'nin yetkisinde bir politika planlama ve erken uyarı birimi kurulmuştur.²⁶⁹ Bu birimin görevleri, ODGP ile ilgili gelişmeleri izlemek, analiz etmek, ODGP'nin gelecekte

²⁶⁴EUROPEAN COUNCIL, “*Policy and Security Committee*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/> (Erişim Tarihi: 19.01.2019)

²⁶⁵EUROPEAN COUNCIL, “*European Union Military Committee*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/> (Erişim Tarihi: 24.01.2019)

²⁶⁶EU EXTERNAL ACTION, “*The EU Military Staff (EUMS)*”, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS)) (Erişim Tarihi: 24.01.2019)

²⁶⁷EUROPEAN COMMUNITIES, “*Common Foreign and Security Policy*”, **Treaty of Amsterdam Amending the Treaty on EU, The Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts**, 1997, Article J.16, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

²⁶⁸FEDERAL FOREIGN OFFICE, “*Aims and characteristics of the CFSP*”, [https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gasp/-/228304\(PDF\)](https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gasp/-/228304(PDF)) (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

²⁶⁹EUR-LEX, “*Common Foreign and Security Policy*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:a19000&from=EN> (Erişim Tarihi: 24.01.2019)

odaklanabileceği politika alanlarını belirlemek ve değerlendirmeler yapmaktır. Bununla birlikte terörizm gibi ODGP'yi etkileyebilecek potansiyel krizlerin değerlendirmesini yapıp Birlik üyelerini erkenden uyaracaktır.²⁷⁰

Amsterdam Antlaşması ile yapılan çalışmalardan bir diğeri, AB'nin hukuksal ve kurumsal yapısı dışında hayata geçirilmiş olan Schengen Antlaşması'nın, AB bünyesine dâhil edilmiş olmasıdır. Bu açıdan, Amsterdam Antlaşması ile iç sınırlar kaldırılmış ve kişilerin serbest dolaşım alanı genişlemiştir. Bu gelişme beraberinde terörizme karşı daha sıkı işbirliğini hatta ortak bir terörle mücadele politikasını getirirken diğer yandan ortak bir göç ve iltica politikasını da gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda, Amsterdam Antlaşması ile AB ortak göç ve iltica politikasının da temeli atılmıştır. Buna göre, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol ile uyumlu olacak şekilde mülteci ve sığınmacılara yönelik standartlar getirmek amaçlanmıştır.²⁷¹ Buradaki amaç özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarında güvenliğin geliştirilmesi için kişilerin serbest dolaşımını temin edecek çalışmalar yapmaktır. Bu açıdan göç, iltica, organize suçların önlenmesi ve terörizmle mücadele öncelikli hedef olarak belirlenmiştir.²⁷²

Bu noktada, Amsterdam Antlaşması'nda güvenlik amacıyla cezai konularda idari ve adli işbirliğinin sağlanması, üçüncü ülke vatandaşlarının haklarının korunması ve terör suçu başta olmak üzere diğer suçların da önlenmesi için çalışmaların işbirliği içerisinde başlatılması gerektiği belirtilmiştir.²⁷³ Bunun yanı sıra, tek tip vizeye geçiş, vize başvurularına ortak prosedür, dış sınırların geçilmesinde standart takip usulleri, ailelerin birleştirilmesi konusunda ortak tutum, mülteci statüsünün kazanılmasına ve iltica talep edenlerin kabulüne ilişkin standart kurallar belirlenerek, AB'nin ortak göç ve iltica politikasının kapsamı oluşturulmaya çalışılmıştır.²⁷⁴ Bu çalışmalarla, AB sınırları içerisinde kanun dışı ikamet etmenin önüne geçmek aynı zamanda düzensiz göçle de mücadele etmek istenmiştir. Bu sayede, AB sınırlarının teröristlere karşı da korunması amaçlanmıştır.

Amsterdam Antlaşması ile getirilen bir diğer yenilik, özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulmuş olmasıdır. AB özgürlük, güvenlik ve adalet alanını

²⁷⁰ EUROPEAN COMMUNITIES, “*Declaration on the establishment of a policy planning and early warning unit*”, Final Act, s.132. <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (Erişim Tarihi: 24.02.2019)

²⁷¹ EUROPEAN COMMUNITIES, Article 73k,

²⁷² EUROPEAN COMMUNITIES, Part I, Article B,

²⁷³ EUROPEAN COMMUNITIES, Title IIIa, Article 73i,

²⁷⁴ EUROPEAN COMMUNITIES, Article 73k,

oluşturarak ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve terörizmle mücadele etmeyi hedeflemiştir. Aynı zamanda, bu suçları önlemek için oluşturulacak polis ve yargı alanlarındaki işbirliği ile üye ülkelerin vatandaşlarına yüksek güvenli bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmaktır. Amsterdam Antlaşması'na göre, özellikle terörizmle mücadelede emniyet yetkilileri, gümrük memurları ve diğer üye ülke yetkilileri hem doğrudan hem de Europol yoluyla gerekli görüldüğünde ve cezai konularda, yakın işbirliği içerisinde çalışacaklardır.²⁷⁵ Bununla birlikte, polisiye işbirliğine gerek duyulan terörizmle ve diğer ciddi suçlarla mücadelede, yargısal işbirliği de öngörülmüştür. Bu açıdan, terörle mücadele konusunda verilecek cezalara ve alınacak önlemlere bir standart getirilmesi, yargılamada ikilik çıkmaması, üye ülkeler arasında suçluların iadesinin kolaylaştırılması, yetkili birimler ve bakanlar arasında işbirliği çalışmalarının yapılması terörizmle mücadeleye yönelik alınan kararlardır.²⁷⁶

Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girdikten sonra, 1999 yılında yapılan Tampere Zirvesi'nde, Amsterdam Antlaşması'nda var olan genel olarak özgürlük, güvenlik ve adalet alanları, özelde ise terörizmle mücadele çalışmaları değerlendirilmiş ve sonraki süreçte başka neler yapılabilir sorusuna yanıt aranmıştır.²⁷⁷ Bu açıdan, Tampere Zirvesi'nde özgürlük alanının adalet alanı olmadan oluşturulmasının mümkün olmadığı, dolayısıyla adaletin her bir üye ülkede aynı şekilde olması gerektiği belirtilmiştir. Kısacası, Birlik üyelerinin yargılamalarından doğan farklılıkların, suçluları haklı çıkarmasının önüne geçmek istenmiştir. Buna göre, AB üye ülkelerinde yürütülecek kararlar ve yargılamalara bir standart getirmek, suçluların üye ülkelerin yargılamalarından doğan farklılıkları kötüye kullanmalarını önleyecektir.²⁷⁸ Terörizmle mücadele adına bu kararlar değerlendirildiğinde teröristler için caydırıcılık noktasında önemlidir. Aynı zamanda yapılan bu çalışmalarla, teröristlerin daha az ceza alacakları bir ülkeye sığınmalarının ya da buralarda terör eylemleri gerçekleştirmelerinin önüne geçilecektir. Tampere Zirvesi'nde alınan kararlardan bir diğeri, terörizmle mücadelenin Birlik çapında yürütülecek işbirliği çalışmaları ile gerçekleşecek olmasıdır. Bu noktada, Birlik çapında yürütülecek olan, terörizmi ve diğer suçları önleme, analiz etme ve

²⁷⁵EUROPEAN COMMUNITIES, Article K1.

²⁷⁶EUROPEAN COMMUNITIES, Article K3.

²⁷⁷MULLER, Harald, "Terrorism Proliferation: a European Threat Assessment", **European Union Institute for Security Studies**, No. 58, Mart 2003, s. 12.

²⁷⁸EUROPEAN PARLIAMENT, "Towards A Union Of Freedom, Security and Justice: The Tampere Milestones", **Tampere European Council 15 and 16 October 1999-Presidency Conclusions**, http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (Erişim Tarihi: 26.01.2019)

soruşturma aşamalarında, Europol'ün kilit önemi olduğu belirtilirken, yakın gelecek için terör suçlularının ve diğer suçluların yargılanması konusunda da üye ülkelerin birlikte çalışabilecekleri bir birim oluşturulması kararı alınmıştır. Bu açıdan, üye ülkelerin ulusal savcı, hakim ve polis memurlarından oluşan Avrupa Yargısal İşbirliği Birimi'nin (Eurojust) oluşturulmasına karar verilmiştir. Eurojust'ın yanı sıra, üye ülkelerin ve aday ülkelerin emniyet yetkililerinin eğitilebileceği Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri Eğitim Ajansı (CEPOL) kurulması kararı da yine Tampere Zirvesi'nde terörizmle mücadele başlığı altında alınan kararlardandır.²⁷⁹

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonrası kurulan CEPOL ise terörizmle mücadelede, çok yıllık çalışma programları yayınlamaktadır. Bu programlarla, terörle mücadelede üye ülkeler desteklenmektedir. Bunu yaparken de CEPOL, üye ülkelerin emniyet yetkililerinin terörizmi önleme, izleme ve terörizmle mücadele kapasitelerini artıracak bir bilgi paylaşım platformu sunmaktadır.²⁸⁰ Bununla birlikte, CEPOL'ün eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılan ülkelerin emniyet yetkilileri, terörizmin nedenlerini, teröristlerin esas gündemlerinin ne olduğunu ve terörizmi önleme konusundaki tecrübeleri öğrenmektedir. Aynı zamanda, bu ülkeler CEPOL sayesinde terörizmle mücadelede sınır ötesi işbirliğini yürütebilecekleri stratejik ve taktiksel düzeyde bilgileri edinebilmektedir. Ayrıca Europol'ün terörizmle mücadele eylemlerinde kullandığı bilgi ve belgeleri de kullanabilen CEPOL, terörizmle mücadelede üye ülkelere destek olmaktadır.²⁸¹

Aralık 2000'de, Fransa'nın Nice kentinde AB üye ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının yaptığı bir başka toplantıda ise, TAS, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları sonrası, AB'nin kurucu antlaşmasının tadil edilmesi ve getirilen yeniliklerin düzenlenmesi gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, katılım müzakereleri yürütülen ülkelerin, ilerleyen yıllarda AB'ye üye olması ihtimali üzerine üye ülke sayısının 27'ye yükseleceği, bu açıdan da Parlamento'daki sandalye sayısının dağılımı

²⁷⁹EUROPEAN PARLIAMENT, Article IX,

²⁸⁰CEPOL, "Decision of the Management Board 32/2018/MB On the CEPOL Single Programming Document 2019-2021", Objective 2.b.,<https://www.cepola.europa.eu/sites/default/files/32-2018-MB.pdf> (Erişim Tarihi: 27.01.2019)

²⁸¹CEPOL, Expected Results 2.b,

ve oyların ağırlığı gibi konularda düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçla 2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması, 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.²⁸²

3.2.3.Nice Antlaşması ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Nice Antlaşması, AB'nin genişlemeler sonrası üye ülke sayısı nedeniyle karar alma sürecinde ve alınan kararların uygulanması noktasında uyumsuzluk yaşanmasını önlemek amacıyla yapılan bir düzenleme çalışmasıdır. Özellikle, genişlemeler sonrası AB'yi karar alma sürecinde kısıtlayabilecek ülkelere yönelik alınan en önemli karar güçlendirilmiş işbirliğidir. Aslında Amsterdam Antlaşması ile gündeme gelen güçlendirilmiş işbirliği hükümleri, Nice Antlaşması'na kadar kullanılmamıştır. Normalde AB vetolar yüzünden karar alma sürecinde sıkıntılar yaşamaktadır ve ilgili konuda adım atamamaktadır. Ama bazı ülkelerde vetolara rağmen ilgili konuda karar almak ve politika üretmek istediğinde güçlendirilmiş işbirliğine katılabilmektedir. Nice Antlaşması'nda yeniden düzenlenen güçlendirilmiş işbirliği konusu, üye ülkelerin güçlendirilmiş işbirliğine katıldıkları takdirde veto haklarının olmaması anlamına gelmektedir. Nice Antlaşması ile gelecekteki muhtemel genişlemeler sonrası, AB'nin bütünleşmesinin çok daha hızlı olması amaçlanmıştır. Bu noktada, en az sekiz ülkenin bir araya gelerek oluşturabilecekleri güçlendirilmiş işbirliği tüm ülkelere açıktır.²⁸³ Ayrıca, Nice Antlaşması ile ikinci sütun olan ODGP alanında da güçlendirilmiş işbirliği yapılabilecektir.²⁸⁴ Sadece savunma ve askeri alanda yürütülemeyecek olan güçlendirilmiş işbirliği, ODGP'nin ilkelerini, amaçlarını ve genel esaslarını korumayı ve bunların devamlılığını sağlayarak, Birlik politikaları ile üye ülkelerin ulusal faaliyetleri arasındaki uyumun devamlılığını amaçlamaktadır.²⁸⁵ Bu durumu terörizmle mücadele konusunda değerlendirirsek, terörizmle mücadele üye ülkelerin farklı dış politika çıkarlarına göre değişebilir yapıda olduğu için, terörizmle mücadelede güçlendirilmiş işbirliği yapan ülkeler karar alma sürecinde bulunurken, güçlendirilmiş

²⁸²TREATY OF NICE, "Declarations Adopted By The Conference, Declarations on the enlargement of the European Union.", **Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts 2001/C- 80/01**, Final Act -20, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN> (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

²⁸³EUR-LEX, "*Enhanced Cooperation*", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0015&from=EN> (Erişim Tarihi:28.01.2019)

²⁸⁴TREATY OF NICE, Article 27a,

²⁸⁵TREATY OF NICE, Article 27b,

işbirliği dışında kalan ülkelerin istemedikleri kararı engelleme hakkı olmayacaktır.²⁸⁶ Kısacası, terörizmle mücadelede güçlendirilmiş işbirliğinin AB'ye etkisi, terörizmin hukuki bağlayıcılığı olan bir tanımının olmaması dolayısıyla ortaya çıkabilecek uyumsuzluğu geri plana atma imkanı tanımasıdır. Ayrıca, terörizmle mücadele üzerine güçlendirilmiş işbirliğinde bulunan ülkelerin kararları bu işbirliği içinde yer almayan ülkeler için de bağlayıcı olmayacaktır²⁸⁷. Böylece, AB üye ülke sayısı ne olursa olsun, bütünleşme çalışmaları devam edebilecek, bir taraftan terörle mücadele edilirken bir taraftan da Birlik içinde karar alma süreci sonrasında yaşanacak olumsuzlukların önüne geçilmiş olacaktır.

Bununla birlikte, terörizmle mücadele konusunda yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçmek için, Nice Antlaşması cezai konularda da yargısal işbirliği üzerine ortak eylem öngörmektedir. Bu açıdan Nice Antlaşması'na göre terörizmle mücadele amacıyla, terör suçunun cezalandırılması söz konusu olduğunda, üye ülkeler arasındaki uyumsuzluğu önlemek için, yargılama kurallarının uyumlu hale getirilmesi gerekir. Ayrıca, üye ülkelerin yargı ve emniyet kurumları arasında kurulacak işbirliği ilişkisinde, Tampere Zirvesi kararlarından olan ve 2002 yılında kurulan Eurojust'ın etkin rol alacağı belirtilmiştir²⁸⁸. Buna göre, Eurojust ve Europol'ün önderliğinde, üye ülkelerin ulusal yargı organları arasındaki işbirliği terörizm gibi ciddi suçların soruşturmasını kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda, suçluların iadesi konusunda yaşanacak sorunlar ortadan kalkacaktır.²⁸⁹

Nice Antlaşması, AB'nin OGSP'ye geçmeden önce yapmış olduğu son antlaşmasıdır. Bu tarihten sonra, AB'nin ulusüstü bir yapı olarak, demokratik meşruiyeti konusundaki tartışmaların azaltılması, şeffaflığın geliştirilmesi, üye ülkelerin vatandaşları ile olan uzaklığın ortadan kaldırılması²⁹⁰ ve ulusüstü bir anayasa taslağı hazırlığı gibi çalışmaların yapıldığı bir sürece geçilmiştir. Bu süreçle birlikte, Lizbon Antlaşma'nın temelleri atılmış ve ikinci sütun olan ODGP kaldırılıp yerine OGSP adında daha kapsamlı bir politika getirilmiştir.

²⁸⁶TREATY OF NICE, Article 44/2,

²⁸⁷TREATY OF NICE, Article 44/2,

²⁸⁸TREATY OF NICE, Article 1/7,

²⁸⁹TREATY OF NICE, Article 1/8,

²⁹⁰TREATY OF NICE, Declaration on the future of the Union-23,

3.3.Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

2001 yılında imzalanan Nice Antlaşması'nda yer alan Birlik'in Geleceğine İlişkin Bildiri kısmında belirtildiği üzere, üye ülkeler daha derinleşmiş ve daha genişlemiş bir AB için, 2004 yılında yeniden görüşmeye karar vermişlerdir.²⁹¹ Bu bağlamda üç aşamalı bir yol haritası belirlenmiştir. İlk olarak, açık bir tartışma ortamının oluşturulması ve buna katılımın sağlanması amaçlanmıştır. İkinci olarak, yine 2001 yılında yapılacak olan ancak 2002-2003 yıllarını kapsayacak Laeken Zirvesi'nde, yapılan çalışmaların karara bağlanması hedeflenmiştir. Üçüncü olarak ise, 2004 yılında kurucu antlaşmalarda değişiklik yapacak olan bir Hükümetlerarası Konferans yapılması planlanmıştır.²⁹² Bu doğrultuda, 2001 yılında yapılan Laeken Zirvesi'nde AB'nin işleyişi konusundaki kararların daha açık ve basit hale getirilmesi, AB'nin daha demokratik bir yapıya sahip olması, AB temel haklar şartı, ulusal parlamentoların rolü ve AB Anayasası oluşturulması konularında hedeflerin belirlendiği bir bildiri hazırlanmıştır ve hazırlanan bu çalışma 2004 yılında yapılması planlanan Hükümetlerarası Konferans sırasında Konvansiyon'a (Avrupa'nın Geleceği Konvansiyonu)²⁹³ sunulmuştur²⁹⁴. O tarih itibarıyla, bu çalışma bir AB Anayasası taslağı olarak düşünölmeye başlanmıştır.

2005 yılında ise bu taslak metin, vatandaşların onayına sunulmuştur. Ancak, Fransa ve Hollanda'da çoğunlukla ulusal hükümetlerden memnuniyetsiz olma, temel olarak AB şüpheciliğı ve güçlü ölçüde milliyetçiliğın etkili olması dolayısıyla²⁹⁵ yapılan referandumlardan hayır yanıtının çıkması sonucu, AB için bir Anayasa oluşturması beklenen bu onaylama süreci sona ermiştir.²⁹⁶ Böylece, doğrudan ulusüstü bir Anayasa

²⁹¹TREATY OF NICE, Declaration on the future of the Union-23/7,

²⁹²AKILLI, Erman, "Laeken Zirvesinden Lizbon Antlaşması'na: Anayasalaşamayan Anayasallaşma Süreci", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 6, Sayı: 24, 2010, ss.35-54.

²⁹³FACT SHEETS ON THE EU, "The Treaty of Nice and the Convention on the Future of Europe", Toplamda 105 üyesi bulunan, ulusal meclislerden iki, hükümetlerden bir, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonundan da temsilcilerin bulunduğu bir çalışma grubu, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe> (Erişim Tarihi: 29.06.2019)

²⁹⁴TREATY OF NICE, Declaration on the future of the Union-23/6,

²⁹⁵GROSSKOPF, Anke, "Why 'non' and 'nee' to the EU Constitution? Reconsidering the Shock of the Dutch and French Referenda", Long Island University, Department of Political Science, Canada, 2007, s. 1-31.

²⁹⁶SOKOLSKA, Ina, "The Treaty of Nice and the Convention on the Future of Europe", **European Parliament**, <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe> (Erişim Tarihi:28.01.2019)

oluşturamayan AB, var olan antlaşmalarda değişiklikler yapan ve yeni maddelerle AB bütünleşmesine zemin hazırlamayı amaçlayan bir reform antlaşması olarak Lizbon Antlaşmasını kabul etmiştir.²⁹⁷ Lizbon Antlaşması, AB'nin son anayasal antlaşması olarak, uzun süren çalışmalar sonrası 2007 yılında kabul edilmiş ve 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması'nın ismi "Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma" olarak düzenlenmiş ve ulus devletleri rahatsız eden anayasa terimi Lizbon Antlaşmasında yer almamıştır.²⁹⁸

Lizbon Antlaşması ile getirilen OGSP kapsamında, nitelikli oy çokluğu ile karar alma mekanizması biraz daha kapsamlı hale getirilerek, Birlik tavır ve eylemlerinin kararlaştırılması noktasında geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir.²⁹⁹ OGSP'nin ortak dış ve güvenlik politikasının ayrılmaz bir parçası olduğu, aynı zamanda askeri ve sivil konularda Birlik'in operasyonel kapasitesini artıracığının altı çizilmiştir.³⁰⁰ Bu noktada belirtilen askeri ve sivil konuların kapsamında ortak silahsızlanma eylemleri, insani yardım ve kurtarma görevleri, askeri yardımlar, çatışmaların önlenmesi, barışın sağlanması ve kriz yönetimi konuları yer almaktadır. Aynı zamanda bu konular, OGSP kapsamında terörizmle mücadele amacını gerçekleştirmek için yapılan çalışmalardır. Ayrıca askeri ve sivil konular olarak bahsedilen bu çalışmalar, üçüncü ülkelerin topraklarında meydana gelebilecek terör saldırılarının önlenmesi için de gereklidir. OGSP kapsamında BM Şartı'nda yer alan ilkelerle uyumlu olarak barışı sağlamak ve çatışmaları önlemek için AB, Birlik dışındaki terör olaylarının önlenmesi için de işbirliği çalışmaları yürütmektedir.³⁰¹ Ayrıca Lizbon Antlaşması'na göre, ³⁰² bahsedilen bu sivil ve askeri konularda karşılıklı bağlılıklarını bildiren üye devletler, askeri imkân ve kabiliyetlerini bir araya getirerek kalıcı yapılandırılmış işbirliği (PESCO) çalışmalarını yürütebilirler.

²⁹⁷EUABC.COM, "Lisbon Treaty", <http://en.euabc.com/word/2077> (Erişim Tarihi: 30.01.2019)

²⁹⁸ OĞURLU, Ebru, "Lizbon Antlaşması'ndan Sonra Avrupa Birliği", **Avrasya Etüdüleri**, 2008, 34/2, s. 15.

²⁹⁹CEBECİ, Münevver, "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar", **Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye – AB İlişkileri**, No: 615, (Der. Sanem BAYKAL et. all), Ankara Üniversitesi Basımevi, ANKARA, 2018, ss. 151-178.

³⁰⁰OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN UNION, "The Common Security and Defence Policy", **Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and to the Treaty Establishing the European Community**, Section 2, Article 49/a-.

³⁰¹LISBON TREATY, Article 28B/1,

³⁰²LISBON TREATY, Article 28 E. (PESCO konusu ayrı bir başlık olarak değerlendirileceğinden bu kısımda ayrıntılı olarak ele alınmamıştır.)

Lizbon Antlaşması ile terörizmle mücadele konusu, OGSP kapsamında daha ayrıntılı ele alınmaya başlanmıştır. Terörizmle mücadele konusuna dayanışma maddesi kapsamında yer verilmiştir. Lizbon Antlaşması'nda terör saldırıları üye ülkelerin bölgesel bütünlüğüne, demokratik kurumlara ve sivil topluma karşı yapılabilecek saldırılar olarak tanımlanmıştır. Bu madde çerçevesinde, her hangi bir üye ülkenin böyle bir terör saldırısı ile karşı karşıya kalması durumunda, tüm AB üye ülkelerinin dayanışma ruhuyla ortak hareket edeceği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, terörizmle mücadelede üye ülkelerin sağlayabileceği kaynaklarla, buna askeri olanaklar da dâhil olmak üzere, AB'nin tüm gücüyle terörizmle mücadele etmek için harekete geçeceğinin altı çizilmiştir. Eğer bir üye ülkenin siyasi yetkilisi terörizmle mücadele için yardım çağrısı yaparsa, diğer üye ülkeler kendi aralarında işbirliği yapmalı ve yardım isteyen ülkeye terörizmle mücadele konusunda destekte bulunmalıdır.³⁰³ Güçlendirilmiş işbirliği kapsamında gruplar halinde çalışmalar yürütebilen üye ülkeler, terörizmle mücadelenin dayanışma maddesi kapsamında değerlendirilmesi dolayısıyla, dış politikada çok daha etkili olabileceklerdir.³⁰⁴

Lizbon Antlaşması'na göre terörizmi önleme ve terörizmle mücadele çalışmaları kapsamında, AB organize suçları, ırkçılığı, yabancı düşmanlığını önlemek için en üst düzeyde güvenlik çalışmaları yapmalıdır. Bu çalışmalar ise polis ve yargı yetkilileri arasında gerçekleştirilecek işbirliğine bağlıdır. Ayrıca, gerekli görüldüğünde üye ülkelerin cezai konularda verdikleri yargı kararları birbirlerine yakınlaştırılmalıdır.³⁰⁵ Bununla birlikte, AB özellikle terörizmle mücadelede başarılı olmak için gerektiğinde, sıradan kişi ya da kişilere veya devlet dışı oluşumlara ait olan fonların, ekonomik kazanç ya da malların dondurulması gibi ödeme ve sermaye hareketlerine yönelik idari önlemler alacak, yasal bir prosedür öngören çalışma da başlatabilmelidir.³⁰⁶

Lizbon Antlaşması ile AB tüzel kişilik kazanmıştır.³⁰⁷ Bunun en önemli göstergesi, Avrupa Konseyi ve Avrupa Konseyi Başkanlığı makamının (AB Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi Başkanlığı) oluşturulmuş olmasıdır.³⁰⁸ OGSP kapsamında seçilen başkan, bir bakıma AB'nin dış politika temsilcisi görevini üstlenmektedir.

³⁰³LISBON TREATY, Title VII, Article 188R,

³⁰⁴TUİÇ AKADEMİ, "AB Lizbon (Reform) Antlaşması", <http://www.tuicakademi.org/ab-lizbon-reform-anlasmasi/> (Erişim Tarihi:30.01.2019)

³⁰⁵ LISBON TREATY, Chapter I, Article 61,

³⁰⁶LISBON TREATY, Article 61 H,

³⁰⁷LISBON TREATY, Article 46 A,

³⁰⁸LISBON TREATY, Article 44/a

Ayrıca OGSP kapsamında Dış ilişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği makamı oluşturulmuş ve bu makama temsilci atanmaya başlamıştır³⁰⁹. AB Konseyi Başkanı da, Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'nin çalışmaları ile uyumlu çalışmalar yürütmektedir.³¹⁰ Bununla birlikte, Lizbon Antlaşması ile OGSP kapsamında AB Dış Eylem Servisi ya da AB Dış İlişkiler Servisi (EEAS) kurulmuştur.³¹¹ Bu servis özellikle üye ülkelerin diplomatik servisleri ile işbirliği içerisinde çalışmayı amaçlamaktadır.³¹² EEAS ile terörizmle mücadelede uluslararası bir güvenlik ortamı oluşturulmak hedeflenir. EEAS, ayrıca Birlik'in komşuluk politikaları kapsamındaki ilişkilerinin de devamlılığını sağlamaktadır.³¹³ Ayrıca özel siyasi diyaloglarla üçüncü ülkelerin terörizmle mücadele kapasitelerini artırmak için çalışır.³¹⁴ EEAS'nin terörizmle mücadele üzerine yaptığı çalışmalar, AB'nin Birlik Dışındaki Eylemlerde Uluslararası Terörizmle Mücadele Politikaları başlığı altında daha ayrıntılı olarak verilmektedir.

3.4. Avrupa Birliği Kurumlarının Uluslararası Terörizmle Mücadele Çalışmaları

Avrupa Birliği'nin kendine özgü bir kurumsal yapısı vardır. Üye ülkelerin bakanlarından oluşan AB Bakanlar Konseyi (AB Konseyi-Bakanlar Konseyi), Avrupalı vatandaşları temsil eden Avrupa Parlamentosu ve ulusal hükümetlerin aday gösterip, AB Bakanlar Konseyi tarafından atanan kişilerden oluşan Avrupa Komisyonu, AB'nin yasama sürecinde büyük öneme sahiptir. Temel olarak, Komisyon yeni yasa teklifinde bulunur, Parlamento ve Konsey de bu yasa tekliflerini kabul eder. Sonrasında da Komisyon ve üye ülkeler bu yasaları uygular. Ayrıca Komisyon bu yasaların uygun bir şekilde kabul edilip, uygulandığından emin olmalıdır.³¹⁵

³⁰⁹LISBON TREATY, Article 49/c -4.

³¹⁰LISBON TREATY, Article 9b /6,

³¹¹LISBON TREATY, Declaration 13,

³¹²LISBON TREATY, Article 13a/ 3,

³¹³EUROPEAN COMMISSION, “About the European External Action Service (EEAS)”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)

³¹⁴EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “Counter –Terrorism”, [eeas_european_external_action_service_counter-terrorism_2017-07-24.pdf](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-counter-terrorism-2017-07-24.pdf) (Erişim Tarihi: 19.12.2018)

³¹⁵EUROPEAN UNION, “Institutions and bodies”, https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_en (Erişim Tarihi:19.12.2018)

Terörizm, AB ülkeleri ve vatandaşları için de tüm dünyada olduğu gibi önemli bir tehdittir. Terörizmle mücadelede, AB kurumlarının çalışmaları OGSP doğrultusunda şekillenmektedir ve AB'nin güvenlik politikasının büyük bir bölümünü terörizmle mücadele oluşturmaktadır.

3.4.1. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Çalışmaları

Avrupa Birliği içerisinde karar alma hususunda en geniş yetkilerle donatılan kurum AB Bakanlar Konseyi'dir. Bu sebeple AB Bakanlar Konseyi'nin kararları özellikle OGSP açısından oldukça önemlidir. AB'ye göre terörizm, güvenliği, demokratik toplumların değerlerini ve Avrupalı vatandaşların hak ve özgürlüklerini tehdit etmektedir. Bu yüzden, terörizmle mücadele AB'nin öncelikli çalışma alanıdır. Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları için AB, ulusal ve uluslararası terörizmle mücadele edebilecek kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Buna göre, bölgede meydana gelen son terör eylemleri ile birlikte, terörizmi önlemek için yeni ilkelerin benimsenmesine, AB dışındaki sınırların denetimlerinin sıklaştırılmasına, ateşli silahların kontrollerinin artırılmasına ve teröristlerin internet ortamında propaganda yapmalarını önleyecek bir denetim yapısının oluşturulmasına karar verilmiştir.³¹⁶

AB Bakanlar Konseyi'nin kayıtlarına göre, 2013 yılı itibariyle Adalet ve İçişleri Konseyi teröristler ve Suriye'den geri dönenler konusunda çalışmalara hız vermiştir. Bu açıdan, 28 Haziran 2013 tarihinde, AB Terörle Mücadele Koordinatörü tarafından hazırlanan rapora göre AB, terörizmi önleme, kimlik belirleme ve seyahat tespiti konularında bilgi alışverişinde bulunma, ceza yargılamasına yanıt verme ve üçüncü ülkelerle işbirliği konularında üye ülkeleri desteklemelidir.³¹⁷ AB, bu raporun ardından, 2014 yılı Ağustos ayında teröristlere yönelik alınan önlemlerin bir an önce uygulanması için toplanmıştır. Bu bağlamda, gösterilen bu çaba, AB'nin alınan önlemler konusunda ne kadar kararlı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, aynı tarihte AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosunun Yolcu İsim Kaydı (PNR) sistemi üzerine çalışmalarını yılın sonuna kadar bitirmesini istemiştir. AB sınırları içerisinde havayolu

³¹⁶EUROPEAN COUNCIL, “*EU fight against terrorism*”,

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)

³¹⁷EUROPEAN COUNCIL, “*Timeline: foreign terrorist fighters and recent terrorist attacks in Europe*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:24.11.2018)

taşımacılığı ile seyahat edebilen kişilerin bilgilerini kayıt altına almaya yarayan bu sistem, seyahat eden kişilerin genel bilgilerinin yanı sıra, harcamalarını, bagaj bilgilerini, koltuk numaralarını, iletişim adreslerini ve diğer tüm seyahat bilgilerini içermektedir.³¹⁸ Bu açıdan, AB sınırları içerisinde seyahat eden yolcuların terörist olup olmadıkları tespit edilirken, çok daha fazla bilgiye ulaşılabilmektedir. Ukrayna'daki olayların da görüldüğü toplantıda, Rusya'ya yönelik olarak önceden kararlaştırılan yaptırımların artırılmasına karar verilmiştir. Aynı zamanda, Rusya'nın ithalat kısıtlamalarının etkisini azaltmak adına AB Komisyonu, tarım ürünleri ve gıda piyasasında yeni önlemler almaya karar vermiştir. Irak ve Suriye konusunda da, bölgede insani yardımda bulunulması, aynı zamanda Irak'a silah yardımı yapan üye ülkelere de destek verilmesi kararlaştırılmıştır. En önemli gündem ise, o bölgeden AB'ye teröristlerin geçişinin önlenmesi üzerine olmuştur. Bu açıdan da, DAES'e karşı güçlü yaptırım arayışına girilmiştir. Gazze konusunda ise, AB Bakanlar Konseyi ateşkese destek vermiş, ancak bölgedeki insani durum konusundaki endişelerini belirtmiştir. Aynı zamanda, AB liderleri bölgenin sürdürülebilir çözüm ve güvenlik için temennilerini dile getirmiştir.³¹⁹

AB Bakanlar Konseyi, 2014 yılı Ekim ayında, teröristler konusunu tekrar gündeme almıştır. Bu konuda ise acilen terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, çocuk istismarı ve diğer tüm ciddi suçları kapsayan suç faaliyetlerinin içinde bulunan kişilerin bilgileri de dâhil olmak üzere, önemli kişisel verilerin ulusal yetkililerle paylaşılacağı bir süreci ifade eden AB, PNR sisteminin sonuçlanması, Schengen bölgesinin dış sınır kontrollerinin artırılması, terörle mücadele kararlarının çerçevesinin genişletilmesi, bilgi alışverişinin artırılması ve var olan önlemlerin uygulanmasının hızlandırılması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte, göç akınının da önüne geçilebilmesi için süreci iyi yönetebilmek üzere kararlar almıştır. Bu açıdan, gündem maddeleri üçüncü ülkelerle işbirliği, sınırların denetlenmesi ve parmak izi kontrollerinin artırılması yönünde olmuştur. Öncelik Akdeniz bölgesine verilmiş ve uygulamaların hızlandırılması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla, AB dış sınırların güvenliği

³¹⁸EUROPEAN COUNCIL, “Council adopts EU Passenger Name Record (PNR) directive”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/21/council-adopts-eu-pnr-directive/> (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

³¹⁹EUROPEAN COUNCIL, “Special meeting of the European Council, 30/08/2014”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/08/30/> (Erişim Tarihi: 26.11.2018)

için çalışan birim olan AB Sınır Güvenliği Birimi (Frontex), AB Komisyonu ve Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO), Akdeniz Görev Gücü tarafından belirlenen önlemlerin uygulanması adına Avrupa Konseyi'ne bilgi vermektedir. Bu bağlamda, AB 2014 yılının sonlarına doğru AB Akdeniz Sınır Devriyesi (TRITON) operasyonunu başlatmıştır. Bu operasyonla da, İtalya'nın yerleşim yerine yakın sularda sınır denetimini kuvvetlendirmek hedeflenmiştir.³²⁰

AB Bakanlar Konseyi, 2014 yılında ayrıca, Suriye ve Irak'taki yabancı savaşçılarla ve teröristlerle mücadele etme stratejisi benimsemiştir. Bu strateji bir dizi öncelikli alandan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, mücadelenin siyasal boyutu üzerinedir. Bu açıdan, Suriye'deki ılımlı muhalefeti ve Irak'taki otoriteleri destekleme kararı alınmıştır. Alınan diğer kararlar arasında, üçüncü ülkelerle olan işbirliğinin artırılması, Suriye ve Irak'a yakın ülkelerin sınır güvenliğinin takibinin yapılması, Suriye ve Irak'tan sızabilecek silahların önlenmesi, terör saldırılarına karşılık gelebilecek gücün inşası ve son olarak AB Güvenlik Konseyi kararlarının tüm üye devletlerde uygulanmasını sağlamak vardı.³²¹

2015 yılına gelindiğinde, Paris saldırılarının gerçekleşmesi üzerine, dış politikanın terörizmle mücadelede nasıl yer alabileceği tartışma konusu olmuştur. Bu açıdan, terörizmle mücadelede güçlendirilmiş bilgi paylaşımının önemi vurgulanmıştır. Özellikle, Akdeniz ve Arap ülkeleri ile olan ilişkilerin terörizmle mücadelede öncelikli işbirliği yapılması gereken üçüncü ülkeler olarak belirtilmiştir. Rusya ile AB arasındaki ilişkilerin de değerlendirildiği Dış ilişkiler Konseyinde, Ukrayna krizinin barışçıl yollarla çözüme ulaştırılması vurgulanmıştır.³²²

AB Bakanlar Konseyi'nin terörizmle mücadeledeki rolü, özellikle 2015 yılı Ocak ayında Paris'te meydana gelen terör olayları sonrası, terörizmle mücadele için alınan tedbirlerin uygulanmasına hız kazandırmak olmuştur. 2015 yılında bir araya gelen AB liderleri üç önemli konu üzerinde durmuştur. Bunlar, vatandaşların güvenliğini temin etmek, radikalleşmeyi önlemek ve değerleri korumak, uluslararası ortaklarla işbirliği yapmaktır. Bu açıdan, terörizmle mücadelede özellikle dış eylem

³²⁰EUROPEAN COUNCIL, "Justice and Home Affairs Council, 09-10/10/2014", <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2014/10/09-10/> (Erişim Tarihi: 26.11.2018)

³²¹EUROPEAN COUNCIL, "Outline of the counter- terrorism strategy for Syria and Iraq, with particular focus on foreign fighters", <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

³²²EUROPEAN COUNCIL, "Foreign Affairs Council", <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2015/01/19/> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

planı olarak AB Bakanlar Konsey'i Akdeniz, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Körfez ve Sahra çölünün kuzey bölgesinde işbirliklerin güçlendirilmesine, yeni projelerle terörizmle mücadele kapasitelerinin artırılmasına, son olarak radikalleşmeye ve terörizme karşı harekete geçilmesine karar vermiştir.³²³ Bununla birlikte, AB Bakanlar Konseyi, Suriye ve Irak için ayrı bir terörizmle mücadele stratejisi belirlemiştir. Belirlenen bu strateji, özellikle Suriye ve Irak'taki teröristlere yönelik olarak hazırlanan taslak maddelerden oluşmaktadır. Aslında bu strateji, AB'nin Suriye ve Irak'a yönelik uygulamakta olduğu, kapsamlı dış ve güvenlik politikasının sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak, odak noktası terörizmle mücadeledir. Bununla birlikte, insan hakları ve temel özgürlükleri koruyarak, hukukun üstünlüğünü tanıyarak terörizmle mücadele etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca, AB'ye göre terörizmle mücadele, kapsamlı bir siyasal süreçten ayrı düşünülemez. Dolayısıyla, kapsamlı bir yaklaşım benimsenerek hazırlanan bu taslak, Suriye ve Irak'ta meydana gelebilecek terör olaylarından Avrupa ve Avrupalıların etkilenmemesi için hazırlanmıştır. Öncelikli olarak belirlenen hedef, tehditlerin büyümeyeceğini temin etmektir. Bunu yaparken, Suriye'deki siyasi geçiş sürecinde ılımlı muhalefeti destekleme kararı alınmıştır. Özetle, terörizmle mücadele ederken, insan haklarının korunması için şiddet yanlısı olmayan alternatif mücadele yollarının denenmesi, üçüncü ülkelerle işbirliği içinde olunması ve internet ortamından propaganda yapılmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.³²⁴ Tüm bu maddelerin nedeni olarak aslında AB, özellikle Avrupalı devletlerden Irak ve Suriye gibi ülkelere giderek terör örgütlerine katılan kişilerin, sonradan örgütten ayrılarak tekrar Avrupa'ya dönmelerinden ve orada öğrendikleri stratejilerle Avrupa'da terör eylemi gerçekleştirmelerinden korkmaktadır. Bu nedenlerle çok sayıda kişi İngiltere ve Fransa gibi AB ülkelerinde yabancı terörist oldukları düşüncesiyle gözaltına alınmaktadır.³²⁵

AB Adalet ve İçişleri bakanlarının, 2015 yılı Şubat ayında Riga'da yaptığı toplantıda "Riga Ortak Bildirisi"ni yayınlanmıştır. Bu bildiriye, Paris saldırılarına kadar, terörizmle mücadele adına yapılan tüm çalışmaların artık yetersiz olduğunun

³²³EUROPEAN COUNCIL, "Response to the terrorist threat and recent terrorist attacks in Europe", <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)

³²⁴EUROPEAN COUNCIL, "Outline of the counter- terrorism strategy for Syria and Iraq, with particular focus on foreign fighters", <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2018)

³²⁵KAP, Derya, "AB ve Türkiye'nin IŞİD ve Yabancı Savaşçılarla Mücadele Politikası", İKV DEĞERLENDİRME NOTU, [https://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108(1).pdf) (Erişim Tarihi:22.11.2018)

görüldüğü, bu açıdan tüm önlemlerin hem ulusal hem de AB seviyesinde güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, terörizmin, radikalleşmenin, terörizme insani ve mali destek sağlanmasının, AB'nin iç güvenliği için başlıca tehditler olduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Avrupa Sabıka Kaydı Bilgi Sisteminin (ECRIS) etkin bir şekilde kullanımının artırılması, Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) daha iyi kullanılması, Europol ve Eurojust ile adalet ve içişlerinde bilgi alışverişinde bulunulması, sosyal medyanın radikalleşmeye etkisi konuları görüşülmüştür.³²⁶

AB Bakanlar Konseyi'nin Riga Ortak Bildirisi sonrası, 2015 yılı Şubat ayında terörizmle mücadele çalışmaları devam etmiştir. Özellikle Akdeniz, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Körfez ve Sahra bölgelerinde terörizmle mücadele edebilmek adına sınır dışı eylem planı kararı alınmıştır. Bu karara göre, işbirlikleri güçlendirilmeli, terörle mücadele kapasitesini artıracak yeni projelere destek verilmeli, radikalleşme ve şiddetli aşırıcılığa karşı mücadele edilmelidir. Aynı tarihlerde resmi olmayan devlet ve hükümet başkanları toplantısında, terörizmle mücadele adına bazı önemli önlemler alınması gerektiği de kararlaştırılmıştır. PNR sisteminin kabulü, SIS'in düzenli kontrolünün sağlanması, teröristlere silah ve mali yardımın önlenmesi için işbirliklerin artırılması, internet güvenliğinin sağlanması, üçüncü ülkelerle güvenlik konularında birlikte çalışılması ve BM ile işbirliğinin artırılması konuları görüşülmüştür.³²⁷

AB Bakanlar Konseyi, 2015 yılı Mart ayında, yeniden bir araya gelmiştir. Bakanlar, son terör olayları sonrası alınan önlemlerin uygulanması üzerine görüşmeler yapmıştır. Toplantı sonrası ortaya çıkan ana başlıklar, göçmenlerin Avrupa'ya gidişini önlemek, terörle mücadele etmek ve veri koruma programı adına düzenlemeler yapmaktır. Göçmenlerin Avrupa'ya ulaşmasını engellemek adına, Frontex'in çalışma kapasitesinin ve üçüncü ülkelerle işbirliğinin artırılması, göçmenlerin korunması amacıyla da, kaçakçılık suçuyla mücadele etmek öncelikli hedef olarak belirlenmiştir.³²⁸

AB Bakanlar Konseyi, 2015 yılı Mart ayında ise, DAESH tehdidine karşı da, Suriye ve Irak'ta barışı sağlamak adına kapsamlı bir terörle mücadele stratejisi belirlemek istemiştir. Bu yüzden Komisyon, bu bölgelerdeki farklı etnik grupların

³²⁶GENERAL SECRETARIAT OF THE COUNCIL DELEGATIONS, “Riga Joint Statement”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5855-2015-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)

³²⁷EUROPEAN COUNCIL, “Timeline: foreign terrorist fighters and recent terrorist attacks in Europe”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:27.11.2018)

³²⁸EUROPEAN COUNCIL, “Justice and Home Affairs Council, 12-13/03/2015”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/03/12-13/> (Erişim Tarihi:28.11.2018)

uzlaşması, diplomasi ve siyasi reformlarla da desteklenerek barış ortamının oluşturulması amacıyla, 2015-2016 yılları için 1 milyar dolar bütçe ayırmıştır. Bunun yanı sıra, Irak ve Suriye bölgelerindeki teröristlerin Avrupa'ya ve üçüncü ülkelere geçişini önlemek için, kapsamlı ve uzun dönem sürecek bir mücadelenin önemi üzerinde durulmuştur.³²⁹

AB'nin terörizmle mücadelede stratejilerini destekleyen bir diğer adımı, kara para aklama sorununun önüne geçilmesi ve terörün finansmanının önlenmesi için var olan düzenlemeleri güçlendirmek olmuştur. 2015 yılı Nisan ayında, AB Parlamentosu ve AB Bakanlar Konseyi, kara para aklamanın ve terörizmin finansmanının önlenmesi için AB kurallarının güçlendirilmesine karar vermiştir. Bu kurallarla, AB vatandaşlarının ve iç pazarın korunması amaçlanmıştır. Böylelikle, AB mali sisteminin, terörist amaçlarla ve kara para aklamak için kullanılmayacağı temin edilmiştir. Ayrıca, G-7 ülkeleri tarafından 1989 yılında kurulan Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu'nun (FATF), kara paranın aklanmasına yönelik tavsiyeleri de genişletilmiştir. Ticarete, nakit ödeme alt sınırı daha aza indirilmiştir. Para transferlerinin tam izlenebilirliğinin önemi vurgulanmıştır. Var olan uygulamalarda, para transferlerinde sadece ödeme yapan kişinin bilgileri istenirken, yeni kurallarla artık ödeme yapılan kişinin bilgilerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurallara göre, Avrupa'da bankacılık, sigorta ve mesleki emeklilik, güvenlik ve pazar konularında yetkili kişiler de, ödeyici veya alacaklının para transferi esnasında eksik, yanlış ya da yetersiz bilgi vermesi durumunda yetkili otoritelere bilgi vermek zorunda kalacaklardır. Bununla birlikte, para cezası gibi yaptırımlar da vardır. Bu açıdan, her hangi bir ihlal söz konusu olursa, en az 5 milyon Euro para cezası ile cezalandırılacaktır. Böylece terör suçu işleyen, teröre mali kaynak sağlayan veya buna göz yuman kişiler takip edilecek, belirlenecek ve cezalandırılacaktır.³³⁰

AB terörizmle mücadele çalışmaları ile birlikte aldığı kararların uygulanması amacıyla da bir dizi çalışma içine girmiştir. Bu açıdan, 2015 yılı Nisan ayında İçişleri Bakanları, Şubat ayının kararlarının uygulanıp uygulanmadığının tespiti adına

³²⁹FOREIGN AFFAIRS COUNCIL, "Council Conclusions on the EU Regional Strategy for Syria and Iraq as well as the Da'esh Threat", <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9105-2016-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 30.11..2018)

³³⁰EUROPEAN COUNCIL, "Money laundering: Council approves strengthened rules", <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/20/money-laundering-strengthened-rules/> (Erişim Tarihi:30.11.2018)

görüşmeler gerçekleştirmiştir. Sonrasında ise AB, terörizmle mücadelede alınan önlemlerin uygulanması üzerine bir izleme raporu yayınlamıştır. Bu rapora göre, Şubat ayında, Avrupa vatandaşlarının güvenliğini temin etmek, radikalleşmeyi önlemek ve uluslararası işbirliği temellerine dayandırılan terörizmle mücadele hedeflerinin Haziran ayına kadar gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.³³¹

2015 yılı Ekim ayında Ankara’da, Kasım ayında da Paris’te gerçekleşen terör olayları sonrası, Antalya’da gerçekleşen G20 Zirvesi’nde, terörizmle mücadele etmek için terörizmin finansmanı ve radikalleşme gibi terörizme götüren şartların ortadan kaldırılması ve yabancı savaşçıların tehdit oluşturduğu artan göç akışının engellenmesi konuları gündemi oluşturmuştur. Ayrıca, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği ve dayanışmanın bir kere daha önemini vurgulandığı bu Zirve’de, AB Bakanlar Konseyi Başkanı Donald Tusk, Komisyon Başkanı Jean Claude Juncker AB’yi temsil etmek için bulunmuştur.³³²

AB Bakanlar Konseyi, terörizmle mücadele çalışmalarında, üçüncü ülkelerle işbirliği içinde olmanın önemini her zaman vurgulamaktadır. Bu açıdan, 14 Aralık 2015 tarihinde Dış işleri bakanları Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Türkiye ve Batı Balkan ülkeleri ile işbirliği çalışmalarının değerlendirmesinde bulunmuştur. Terörün finansmanının önlenmesi, radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılıkla mücadele edilmesi, sınır güvenliği ve havacılık güvenliğinin artırılması, yabancı savaşçılara karşı mücadele edilmesi gibi konularda coğrafi öncelikler görüşülmüştür.³³³ Aynı zamanda, Türkiye’nin üyelik sürecinde yeni bir fasıl açılması için bir araya gelen Türkiye ve AB, özellikle Antalya’da düzenlenen G20 Zirvesi’nde alınan kararları yinelemiştir. Bu açıdan, mevcut risk ve tehditlere karşı, uyum içinde mücadele edileceği, terörizmle mücadelenin öncelikli çalışma alanı olacağı belirtilmiştir.³³⁴

³³¹EUROPEAN COUNCIL, “*Follow-up to the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015 on counter-terrorism : Report on implementation of measures*”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9422-2015-REV-1/en/pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2018)

³³²G20 COUNTRIES, “*G20 Statement on the Fight Against Terrorism*”, <https://www.consilium.europa.eu/media/23730/g20-statement-on-the-fight-against-terrorism.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2018)

³³³EUROPEAN COUNCIL, “*Council discusses the external dimension of the EU’s counter- terrorism work*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:01.12.2018)

³³⁴TÜRKİYE CUMHURİYETİ AB BAKANLIĞI, “*Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi*”, https://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/turkiye_ab_zirvesi_ortak_sonuc_bildirisi_29_kasim_2015.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2018)

Gelişen teknoloji ile birlikte, teröristler de tıpkı normal vatandaşlar gibi internet ortamına çok kolay erişim sağlamaktadır. Özellikle sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, iyi organize edilmiş terör eylemlerinin meydana gelmesini kolaylaştırmaktadır. Bu açıdan, 2015 yılı Temmuz ayında AB Bakanlar Konsey'i, internet yoluyla radikalleşme propagandası yapan teröristlerle mücadele etmek için, Europol'e AB İnternet Sevk Birimini kurma yetkisi vermiştir. Bu birimin kurulmasındaki amaç, internet ortamında şiddet içeren aşırıçılık yanlısı, terörist kişi veya grupların üye ülkelere ve diğer ülkelere bildirilmesidir.³³⁵

2016 yılına gelindiğinde, Adalet ve İçişleri Konseyi'nin 2015 yılı Kasım ayında aldığı kararlarını takiben, üye ülkelerin bilgi paylaşımının artacağı, terörizmle ve yasadışı silah kaçakçılığı ile mücadelenin güçlendirileceği, terörün finansmanın engelleneceği bir platform kurulması kararlaştırılmıştır. Bu amaçlarla Europol, ECTC'yi kurmuştur. ECTC, AB'nin terörle mücadelede giderek artan destek ihtiyacını karşılamak adına kurulan bir uzmanlık ve harekât merkezidir. Dolayısıyla ECTC, AB üye devletlerine terörle ve yabancı savaşçılarla mücadelede aynı zamanda da yapılan araştırmalarda yardımcı olmak için kurulan bir merkezdir. Ayrıca, yasa dışı silah kaçakçılığı ile mücadelede, terörün finansmanının önlenmesinde Terör Finansmanını İzleme Programı (TFTP) ile birlikte, sosyal medya yoluyla teröre destek verilmesinin ve aşırıçılığın önlenmesinde AB, IRU ve FIU ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Ayrıca, Europol'ün harekât merkezi olarak, Avrupa Siber-Suç Merkezi (EC3) ve Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi (EMSC) gibi diğer harekât merkezleri ile de yakın ilişkiler içerisinde. Bu açıdan, ECTC'nin bilgi paylaşım çalışmaları Europol'ün terörizmle mücadele kapasitesini artırmaktadır. Aynı zamanda ECTC'nin, Interpol ve Eurojust gibi önemli ortaklarla terörle mücadele üzerine yaptığı istihbarat çalışmalarının etkili yönetimi sayesinde üye devletlere de yardımcı olmaktadır.³³⁶

Terörizmle mücadele çalışmaları devam ederken, Belçika'nın başkenti Brüksel'de, AB kurumlarına yakın bir bölgede art arda patlamalar yaşanmıştır. DAEŞ'in üstlendiği terör saldırıları sonrası, AB Devlet ve Hükümet Başkanları ile AB

³³⁵EUROPEAN COUNCIL, "Response to the terrorist threat and recent terrorist attacks in Europe", <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/> (Erişim Tarihi: 21.11.2018)

³³⁶EUROPOL, "ECTC- European Counter Terrorism Centre", <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

kurumlarının liderleri bir araya gelerek ortak bir bildiri yayımlamışlardır.³³⁷ Yayımlanan bildiride, AB'nin terörizmle mücadele çalışmalarının birlik ve kararlılıkla devam edeceği, aynı zamanda bu son saldırıların AB'yi, Avrupa'nın değerlerini savunma konusunda çok daha güçlendirdiği belirtilmiştir.³³⁸

AB Bakanlar Konseyi, terörizmle mücadele çalışmalarına, yayımlanan bildiride olduğu gibi, son terör olayları sonrasında da devam etmiştir. Bu açıdan, 2016 yılı Nisan ayında, terörizmle mücadelede çok önemli bir önleme, belirleme, araştırma çalışması olan PNR sistemi artık kabul edilmiştir. PNR, terörist suçlarla birlikte diğer ciddi suçların kovuşturulması için de önemli bir veri kaynağıdır.³³⁹ Bu açıdan, PNR sistemi yolcuların sadece kimlik bilgilerini değil aynı zamanda iletişim bilgilerini, ödeme şekline bağlı olarak kart bilgilerini, uçuş numarasını, saatini, yerini, koltuk seçimini, bagaj sayısını, yanında kimler olduğu bilgilerini ve hatta belirtilmişse yenilecek olan yemeği bile kayıt altına alacaktır.³⁴⁰ Terörizmle mücadelede neden PNR sistemine ihtiyaç duyulduğuna değinmek gerekirse, AB Schengen antlaşması gereği, iç sınır kontrollerini ortadan kaldırmıştır. Ancak, organize suçlar ve terör eylemleri genellikle uluslararası seyahatleri kapsamaktadır. Bu açıdan PNR sistemi, emniyet yetkililerinin terörist olduğundan kuşkulamadığı kişilerin bile suçlu olabileceği durumlarda, sistemdeki özel verileri paylaşarak bu kişilerin yakalanmalarına yardımcı olabilmektedir. Bu şekilde var olan güvenlik boşluğunun ve yasal belirsizliğin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Ancak PNR sisteminin kullanılabilmesi için birkaç önemli husus vardır. Özellikle, AB'nin üzerinde çok fazla önem verdiği insan hakları ve kişisel bilgilerin korunması amacıyla, PNR verilerinin en fazla beş yıl saklanması, vatandaşların PNR veri sistemi konusunda devlet tarafından açıkça bilgilendirilmesi,

³³⁷EUROPEAN COUNCIL, “*Joint Statement of the EU Heads of State or Government and the leaders of the EU institutions on the terrorist attacks in Brussels*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/22/joint-statement-hosg/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³³⁸EUROPEAN COUNCIL, “*Joint statement of the EU Heads of State or Government and the Leaders of the EU institutions on the terrorist attacks in Brussels*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/22/joint-statement-hosg/pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³³⁹EUROPEAN COUNCIL, “*Council adopts EU Passenger Name Record (PNR) directive*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/21/council-adopts-eu-pnr-directive/> (Erişim Tarihi: 30.11.2018)

³⁴⁰ÖZSÖZ, Melih, “*Avrupa Terörle Mücadelede Safları Sıkılaştırıyor: Ortak PNR Uygulamasına Doğru Adım Adım*”, **İKV Değerlendirme Notu**, 2015, S. 2,

PNR verilerinin üçüncü ülkelerle sadece çok kısıtlı şartlarla paylaşılması bu hususlardandır.³⁴¹

AB, sınırlarında daha iyi yönetimin sağlanması ve güvenliğin artırılması için bir dizi önlem almaya devam etmiştir. 2016 yılı Kasım ayında, Avrupa Komisyonu Avrupa Seyahat Bilgileri ve Yetkilendirme Sistemini (ETIAS) güvenlik endişeleri sebebiyle AB Bakanlar Konsey'ine sunmuştur. ETIAS, AB içerisinde vize muafiyetine sahip olarak seyahat edebilen kişilerin, gerektiğinde giriş izninin kaldırılmasına karar verebilen ayrıntılı bir kontrol sistemidir.³⁴² AB'nin Schengen bölgesine vizesiz girme hakkı olan birçok ülke vatandaşı vardır. 3 ay kadar bir süre için AB içerisinde seyahat etme hakkı olan kişilerin yönetiminin ve kontrolünün sağlanması amacıyla kurulan ETIAS yasa dışı göçün de önüne geçmeyi amaçlamaktadır.³⁴³ ETIAS'ın kilit fonksiyonu vize muafiyeti olan üçüncü ülke vatandaşlarının AB sınırlarına gelmeden internet üzerinden yapacakları başvuruları sonrası, AB'nin güvenliği, toplum sağlığı ya da yasadışı göç için risk oluşturup oluşturmadıklarının belirleyecek olmasıdır. Dolayısıyla ETIAS, AB'nin güvenliğini iki şekilde koruyacaktır. Bunlardan birincisi, güvenlik riski oluşturan kişiler, Schengen dış sınırlarına gelmeden belirlenecektir. İkincisi, terör saldırılarının veya ciddi cezai suçların önlenmesi, belirlenmesi ve soruşturulması konusunda en ufak bir ayrıntıyı tespit ettiğinde, Europol ve ulusal emniyet yetkililerini bilgilendirecektir.³⁴⁴

2017 yılına gelindiğinde AB liderleri, yaşanan terör olayları sonrası terörizmle mücadelede, dört ana başlık üzerinde kararlılıklarını yinelemiştir. Bu dört başlık internet ortamında hızla yayılan radikalleşme ile mücadele etmek, şiddet yanlısı aşırıcılığı önlemek, terörizmin finansmanının önlenmesini sağlamak ve son olarak veri tabanlarını müşterek kullanmak ve bilgi paylaşımı artırmak konularından oluşturmuştur.³⁴⁵ Bu

³⁴¹EUROPEAN COUNCIL, “*Regulating The Use Of Passenger Name Record (PNR) Data*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³⁴²EUROPEAN COUNCIL, “Justice and Home Affairs Council”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2016/11/18/> (Erişim Tarihi:02.12.2018)

³⁴³ETIAS- AVRUPA SEYEHAT BILGILERI VE YETKILENDIRME SISTEMI, <https://www.schengenvisa.info.com/tr/etias/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³⁴⁴EUROPEAN COMMISSION, “*Regulation of the European Parliament and of the Council*”, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5b95461f-ac1c-11e6-aab7-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³⁴⁵EUROPEAN COUNCIL, “*Security and Defence*”, 22-23/06/2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2017/06/22-23/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)

başlıkların yanı sıra AB Bakanlar Konseyi, bilgi alışverişi ve AB bilgi sistemleriyle müşterek çalışma gerekliliğinin yinlendiği bir nihai rapor kabul etmiştir. Bu rapor, Yüksek Seviye Uzman Grubu (HLEG) tarafından hazırlanmıştır. HLEG, yeni sistemlerin gelişiminin yanı sıra, var olan sistemlerin de üye ülkeler tarafından uygulanıp uygulanmadıklarını incelemektedir.³⁴⁶

25 Nisan 2017 tarihinde, AB Bakanlar Konseyi terörizmle mücadele kapsamında AB'nin güvenliğini artırmak için yeni bir yönerge benimsemiştir. Ateşli silahların ediniminin takibini ve kontrolünü artırmaya yönelik kabul edilen bu yönergede amaç, ateşli silahların izlenebilirliğinin artırılması ve kuru-sıkıların ateşli silahlara dönüştürülmesinin önlenmesidir. Aynı zamanda, bu yönerge ile birlikte, çok tehlikeli olan bazı ateşli silahların alınmasının da önüne katı kurallar konulmuştur. Böylelikle teröristlerin de bu silahları kolaylıkla elde etmelerinin, ayrıca kuru-sıkıların da ateşli silaha dönüştürmelerinin önüne geçilmek istenmiştir.³⁴⁷

Ateşli silahların izlenebilirliğinin artırılması maddesine göre, ateşli silahların işaretlenmesi ilkesi güçlendirilerek, ateşli silahların önemli parçalarının ve bileşenlerinin de işaretlenmesi zorunluluğu getirilmiştir. Ateşli silahların işaretlenmesi ve üye devletlerarasında ortak işaret tanımının yapılması ile izlenebilirliğin artırılması hedeflenmektedir. Bu bilginin, veri dosyalama sistemine kaydedilmesi ile birlikte ise, gecikme olmaksızın ateşli silahların izlenebilirliğinin üye devletlerce sağlanabilmesi amaçlanmaktadır. Kuru-sıkı silahların ateşli silahlara dönüştürülmesinin önlenmesi maddesi ise film veya tiyatro gibi yerlerde kullanılan silahların gerçek birer ateşli silaha dönüştürülmesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Aksi halde, bu tür silahlarla yapılabilecek terör saldırıları meydana gelmeye devam edecektir.³⁴⁸

AB Bakanlar Konseyi'nin 7 Mart 2017 yılında kabul ettiği terörizmle mücadele yönergesinde, AB'nin terörle mücadele çalışmalarının yasal çerçevesini genişletmek ve hangi suçların terör suçu olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Yönerge ile terörist amaçlarla eğitim almak ve seyahat etmek, bu tür seyahatleri düzenlemek, terörist

³⁴⁶EUROPEAN COUNCIL, “*High-level expert group on information systems and interoperability*”, <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=32600&no=1> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)

³⁴⁷EUROPEAN COUNCIL, “*EU Strengthens control of the acquisition and possession of firearms*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-release/2017/04/25/controlacquisitionpossession-weapons/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)

³⁴⁸EUROPEAN COUNCIL, “*EU Strengthens Control of the Acquisition and Possession of Firearms*”, **Press Release**, 2017, 213/17, s. 1-2.

gruplara ve eylemlere para sağlamak veya fon oluşturmak terör suçu olarak sayılmıştır.³⁴⁹ Aynı tarihte, AB Bakanlar Konseyi'nin kabul etmiş olduğu bir diğer düzenlemede Schengen sınırlarının dışında kalan sınırların kontrolünün artırılmasına yönelik yapılmıştır. Bu düzenleme, terörle mücadelede çok önemli bir güvenlik tedbiri olan sınır güvenliği kontrolünü sağlayarak, potansiyel riskleri en aza indirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, yapılan düzenleme üye devletleri, serbest dolaşım hakkına sahip kişilerin, AB vatandaşı olsun veya olmasın, bilgilerini veri tabanlarından düzenli olarak kontrol etmeye zorlamaktadır. SIS ve Uluslararası Polis İşbirliği (İnterpol) veri tabanı gibi sistemlerden kontrol edilebilecek olan kişisel veriler ulusal güvenliği, toplum sağlığını ve kamu politikalarını tehdit edebilecek her türlü bilgiye erişimi sağlamaktadır.³⁵⁰

AB'nin terörle mücadele politikalarından bir diğeri ise, son yıllarda önemi gittikçe artan bilgi alışverişi yoluyla güvenliği sağlamaktır. Bu açıdan, AB Bakanlar Konseyi 2015 yılında yaşanan terör olayları sonrası, güvenlik ve terörizmle mücadele konusunda bilgi alışverişinin ivedilikle sağlanmasına ve artırılmasına karar vermiştir. Bu amaçla, 14 Haziran 2018 tarihinde, COREPER Daimi Temsilciler Komitesi, AB Bakanlar Konseyi adına, adalet ve içişleri konusunda işbirliği sağlayacak düzenlemenin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Burada önemli olan sadece doğru bilginin paylaşımı değil aynı zamanda doğru bağlantıların da yapılmasıdır. Ancak bu şekilde, herkes için daha iyi koruma ve güvenlik sağlanabilir. Önerilen düzenlemeler birkaç önemli unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlardan birincisi hem biyografik hem de biyometrik verilerin kullanılabilmesi, eş zamanlı arama sağlayacak bir Avrupa arama portalı oluşturmaktır. İkincisi, birkaç farklı sistemden parmak izi ve yüz ifadelerinin taranabileceği, aynı zamanda bunların karşılaştırılabileceği ortak biyometrik eşleştirme servisi sağlamaktır. Üçüncüsü, üçüncü dünya vatandaşlarının biyografik ve biyometrik verilerinden oluşan ortak bir kimlik havuzu kurmaktır. Son olarak, biyografik verilerle biyometrik verilerin farklı sistemlerde eşleşip eşleşmediğini kontrol edebilecek çoklu

³⁴⁹EUROPEAN COUNCIL, “*EU strengthens rules to prevent new forms of terrorism*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)

³⁵⁰EUROPEAN COUNCIL, “*Schengen borders code: Council adopts regulation to reinforce checks at external borders*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/regulation-reinforce-checks-external-borders/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018)

kimlik bulucu bir sistem oluşturmaktır. Böylece, terör tehdidi oluşturabilecek herkes bu kapsamlı sistemle tespit edilebilecektir.³⁵¹

2018 yılına gelindiğinde, OGSP'nin uygulanmasına yönelik hazırlanan 2018 yılı Taslak Raporu'na göre, askeri-siyasi düzeyde ve hatta ticari-ekonomik düzeyde kurullarla ilerleyen dünya düzeninde, giderek artan bir mücadele vardır. Dolayısıyla, AB bu zorluklarla mücadelede, kalıcı, etkili ve sistemli olmayı amaçlamaktadır. OGSP, zaten bu amaca hizmet etmektedir.³⁵² Bunların dışında, AB diğer kurumları ile birlikte, terör suçlarının soruşturulması, kovuşturulması ve yargıya taşınması konusunda Birlik kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Bu açıdan, AB'nin yürütme organı görevini gören AB Komisyon'u da AB Bakanlar Konseyi'ne terörizm konusunda mücadele kapasitesini artıracak tekliflerde bulunmaktadır.

3.4.2. Avrupa Birliği Komisyonu'nun Uluslararası Terörizmle Mücadele

Çalışmaları

Avrupa Birliği Komisyonu, Birliğin yürütme organı olarak, AB Bakanlar Konseyi'ne ve AB Parlamentosu'na karar önerileri sunarak yasama sürecini başlatan, bütçenin denetimini sağlayan, müktesebatın uygulanmasını denetleyen kurumudur. Komisyon'un öncelikli çalışma alanları arasında yatırımlar, büyüme ve derinleşme süreci, dijital ve ekonomik piyasa, enerji birliği ve iklim, iç pazar, adalet ve temel haklar, ticaret ve göç politikası yer almaktadır. Komisyonu'nun çalışma politikaları kapsamında ise, düzensiz göç, yasal göç ve bütünleşme, iltica sistemi, Schengen ve sınırlar, organize suçlar ve insan kaçakçılığı, terörizm ve kriz yönetimi, uluslararası ilişkiler, emniyet yetkilileri ile işbirliği konuları yer almaktadır.³⁵³

AB Komisyonu, biri başkan olmak üzere üye ülke sayısının üçte ikisi kadar komiserden oluşan bir yapıya sahiptir. Bu komiserler üye ülkelerin vatandaşlarıdır, ancak tüm AB vatandaşlarının çıkarını gözetmek için çalışırlar. AB Komisyonu, yıllık

³⁵¹EUROPEAN COUNCIL, "Improving security through information sharing: Council agrees negotiating mandate on interoperability", <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/14/improving-security-through-information-sharing-council-agrees-negotiating-mandate-on-interoperability/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018)

³⁵²EUROPEAN PARLIAMENT, "Draft Report- Committee on Foreign Affairs on annual report on the implementation of the Common Security and Defence Policy", 2018, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=PE-625.376&format=PDF&language=EN&secondRef=01> (Erişim Tarihi: 08.12.2018)

³⁵³EUROPEAN COMMISSION, "Priorities", https://ec.europa.eu/commission/priorities_en (Erişim Tarihi: 08.12.2018)

veya çok yıllık çalışma programları oluşturarak AB'nin gündemini oluşturur.³⁵⁴ AB Komisyonu'nun bünyesinde, herhangi bir konuda bu tür çalışma programları oluşturan ve idari düzenlemeleri yapan Genel Müdürlükler ve Genel Müdürlüklere yardımcı Servisler vardır. Bugün itibariyle, Genel Müdürlükler ve Servislerin toplamı 53'dür.³⁵⁵

Terörizmle mücadelede, AB Komisyonu'nun, Genel Müdürlüklerinden biri olan Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, AB Komisyonu adına çalışma planları oluşturan, raporlar sunan bir müdürlüktür. Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, sınırlar ve güvenlik konusunda sorumluluklara sahiptir. Öncelikli hedefleri terörizmi önlemek, sınır ötesi işbirlikleri ile terörizmle ve organize suçlarla daha etkili mücadele etmek, AB'nin dış sınırlarının güvenlik kontrollerini ve Avrupa'nın güvenlik endüstrisinin rekabet gücünü artırmaktır.³⁵⁶ Bununla birlikte, Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü hem AB vatandaşlarının hem de üçüncü ülke vatandaşlarının güvenliklerinin ve temel haklarının korunduğu bir serbest dolaşım bölgesi oluşturmayı hedefler. Bunu yaparken de çok yıllık programlar yürütmektedir.³⁵⁷ Bunlardan sonuncusu, 2016-2020 stratejik planıdır. Bu plana göre, Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü'nün öncelikle iki görevi belirtilmiştir. Bunlardan ilki göç ve iltica konusudur. Bu konuda Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, yasal ve düzensiz göçlerin, bütünleşme çalışmalarının, kabul ve geri dönüşlerin kontrollerini yapmaktadır. İkinci görevi ise iç güvenliğin sağlanması konusudur. İç güvenlik konusunda da, organize suçlarla ve terörizmle mücadele etmek, polis yetkilileri ile işbirliği yapmak, AB'nin dış sınırlarının yönetimini sağlamak, Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü'nün diğer görevidir. Ayrıca, uygulamalarda ortaya çıkan boşlukları ortadan kaldırmak, sınır ötesi bilgi paylaşımını artırmak, terörizmle, organize suçlarla ve radikalleşmeyle mücadele etmek için gerektiğinde Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü var olan yasaları genişletebilir, eylem planları ve bağlayıcı olmayan belgeler oluşturabilir. Bu bağlamda 2015-2020 döneminde, AB'yi etkileyen terörizm gibi güvenlik tehditlerine yanıt olarak Avrupa Komisyonu, Avrupa Güvenlik Gündemini kabul etmiştir. Bununla birlikte, terörizmle mücadelede uygulamanın eksik kaldığı boşluklar ve uygulamadan kaynaklı boşlukların doldurulması için gerekli yol haritası

³⁵⁴AKÇAY-GÖÇMEN, s. 193.

³⁵⁵EUROPEAN COMMISSION, "Departments and Executive Agencies", https://ec.europa.eu/info/departments_en (Erişim Tarihi:09.12.2018)

³⁵⁶EUROPEAN COMMISSION, "Borders and Security", https://ec.europa.eu/info/topics/borders-and-security_en (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

³⁵⁷EUROPEAN COMMISSION, "Migration and Home Affairs", https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do_en (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

belirlenmiştir. Buna göre, radikalleşmeyle mücadelede, AB Radikalleşme Farkındalığı Ağı (RAN) Üstün Başarı Merkezi'nin kurulması sağlanmıştır. AB ile ulusal emniyet yetkilileri arasında Schengen Bilgi Sistemi gibi araçlarla bilgi alışverişinin artırılması, Avrupa Ortak Soruşturma Ekibi ve Avrupa Tutuklama Emri ile sınır ötesi işbirliğinin artırılması, ceza kanununun AB düzeyinde tek tip olması gibi çalışmalara hız verilmiştir. Tek tip ceza kanunu için ilk adım, terörizm ve yabancı savaşçıların eylemlerinin suç sayılmaya başlanması olmuştur³⁵⁸.

Europol, Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü'nün de desteği ile terörizmle mücadele için Avrupa Terörizmle Mücadele Merkezi'nin (ECTC) açılışını yapmıştır. ECTC, terörle mücadelede emniyet yetkililerinin kapasitelerini artırmayı, bilgi alışverişini, operasyonel düzeyde işbirliğini, yabancı terörist savaşçılarla mücadeleyi, yasadışı silah kaçakçılığı ve terörün finansmanının önlenmesini amaçlar. Bununla birlikte ECTC, terörizme götüren radikalleşmenin ve şiddet içeren aşırıcılığın önlenmesi çalışmalarında AB'nin kilit planlarından biridir. Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, terörist propagandaların yayılmasını önlemek, terörizmi finanse eden, teröre insan kaynağı sağlayan, terör eylemlerini destekleyen internet ve sosyal medya araçlarıyla mücadele etmek için, ECTC'nin bir parçası olarak, İnternet Yönlendirme Birimi'nin (IRU) kurulmasına öncülük etmiştir.

Bir diğer girişim, AB İnternet Forumu'nun oluşturulması olmuştur. AB İnternet Forumu'nun amacı, emniyet yetkilileri ile ticari ortakları ve sivil toplumu bir araya getirerek işbirliği içinde, internet ortamından yayılan ve terörizme götüren tüm olanakların kısıtlanması için çalışmaktır. Bu çalışmalardan bir tanesi, terörizmin finansmanı ile mücadeledir. Teröristlerin seyahat etmek, eğitim almak ve ekipman elde etmek için yaptığı harcamalarına bağlı olarak terör şebekelerinin belirlenmesini sağlar. Mali İstihbarat Birimleri (FIU) ise, teröristlerin sınır ötesindeki mali işlemlerini ve finansörlerini belirlemeye yardımcı olur. Bununla birlikte, terörizmin önlenmesi için sunulan bir diğer Eylem Planı, Terörizm Finansmanını Takip Programı'dır (TFTP). Bu

³⁵⁸ AVRUPA KOMİSYONU, "Güvenlik üzerine bir Avrupa Gündemi, SonDurumu: Nisan 2017", https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2017-04/20170412_a_european_agenda_on_security_-_state_of_play_april_2017_TR.pdf (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

program, terör eylemleri konusunda makul şüpheler olduğu takdirde, üye ülkelere mali verilerin araştırılmasını isteme hakkı vermektedir.³⁵⁹

TFTP, AB ve ABD arasında yapılan bir anlaşmadır. Buna göre TFTP, AB vatandaşlarının özel bilgilerinin korunmasını temin ederken, mali bilgilerin paylaşımını gerektirir. Aynı zamanda, ABD ve AB'nin emniyet yetkilileri için terörizmle mücadelede güçlü bir bilgi paylaşım aracıdır.³⁶⁰ TFTP'nin amacı, terör suçunun tespiti, önlenmesi ve soruşturulması için vatandaşların özel haklarına zarar vermeden, para transferlerinin belirlenmesidir. TFTP yoluyla elde edilen ilgili bilgiler, üye ülkelerin emniyet yetkililerine, asayiş ekiplerine, Eurojust'a veya Europol'e iletilerek, çok daha hızlı bir şekilde terörizmin ve terörün finansmanının belirlenmesi ve önlenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu anlaşma ile terör eyleminin neleri kapsadığının çerçevesi çizilmiştir. Buna göre, şiddet içeren, insan yaşamı için tehlike oluşturan, her hangi bir yapı ya da binaya zarar veren, hangi şartta olursa olsun, toplumu sindirmek isteyen, bir hükümetin veya uluslararası bir örgütün temel siyasi, ekonomik ya da sosyal yapısına ciddi bir şekilde zarar veren eylemler terör suçunu tanımlamaktadır³⁶¹. Aynı zamanda, tüm bunlara yardımcı olan, sponsorluk yapan, mali veya teknolojik destek sağlayan kişiler ya da kuruluşlar, bilerek veya kasıtlı olarak bu eylemin içinde bulunan veya kullanılan kişiler ya da kuruluşlar da terör suçu işleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır.³⁶²

TFTP 2010 yılında imzalandıktan sonra dört defa gözden geçirilmiş ve dört ayrı ek rapor yayınlanmıştır. Son çalışma 2017 yılında yapılmıştır. Geçen süre boyunca, birçok ödeme ve para transferi bilgisine erişim sağlanmıştır. Diğer 3 ek raporda olduğu gibi 2017 yılında yapılan inceleme sonrasında da, incelenen 18 örnek olay, TFTP'nin uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarında ne kadar önemli olduğunu ve kararlılıkla sürdürülmesi gerektiğini göstermiştir. Bununla birlikte, yayınlanan son ek

³⁵⁹EUROPEAN COMMISSION, "DG Migration and Home Affairs", **Strategic Plan 2016-2020**, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-home_may2016_en.pdf (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

³⁶⁰EUROPEAN COMMISSION - Migration and Home Affairs, "*Terrorist Finance Tracking Programme*", https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism/tftp_en (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

³⁶¹OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN UNION, "*Agreement Between The EU and USA On The Processing and Transfer of Financial Messaging Data From The EU to USA for the Purposes Of The Terrorist Finance Tracking Program*", Article II,

³⁶²AGREEMENT BETWEEN EU AND USA, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:84c098b4-275c-49d7-bbf8-73e978be1818.0016.01/DOC_2&format=PDF (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

raporda elde edilen verilerin yargıya götürülecek bulgular olup olmadığı, eğer yargıya giden olaylar olmuşsa, yargının TFTP'den gelen verileri kanıt olarak sayıp saymadığı konularına değinilmiştir. Buna göre, ceza davalarında, TFTP'den gelen veriler doğrudan kanıt olarak kullanılmadığı, onun yerine yetkililerin bu verileri sadece kanıt toplamak için kullanabildiği belirtilmiştir. Bu açıdan, TFTP'den elde edilen veriler, yargıya kanıt olarak sunulamazlar. Bunun nedeni gizlilik esasına dayanan bu anlaşmaya göre, verilerin kontrol edildikten sonra silinmesi şartıyla bilgi paylaşımında bulunulmasıdır. Kısacası, kişilerin haklarının korunması öncelikli hedeftir. Bununla birlikte, TFTP verileri ile, önceden terörist olarak kaydı alınmamış sonradan terör suçu işlemiş kişilerin bile mevcut kayıtları gerektiğinde terörle mücadele yetkililerine iletilebilir. Ayrıca bu kişilerin mali destekçilerinin de isimleri, banka hesap hareketleri, telefon numaraları, adresleri, hatta seyahat faturaları bile TFTP verilerinde yer almaktadır. Mesela, 2015 yılında Charlie Hebdo davasının suçluları Cherif ve Said Kouachi kardeşlerin soruşturmalarında elde edilen bilgileri, yani isimlerini, banka hesaplarını, adreslerini, para transferlerini ve miktarlarını TFTP sağlamıştır. Bununla birlikte, bu bilgiler Europol ve araştırmalarda bulunan diğer üye ülkelerle de paylaşılmıştır. Bunun yanı sıra, Paris saldırıları sonrası da TFTP, dokuz DAEŞ'li teröristin isimlerini, banka hesaplarını, adreslerini, para transferlerinin miktarını ve bu teansferlerin günlerini Europol yetkilileri, ve araştırmalarda bulunan üye ülkelerle paylaşmıştır. Ayrıca TFTP, BM'nin yapısında bulunan Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (NCTC) ile de mali istihbarat çalışmalarında bulunmaktadır. 2016 yılında Rio'da yapılan Yaz Oyunları da dâhil olmak üzere, Olimpiyat Oyunları gibi büyük çaplı etkinliklerde meydana gelebilecek terör olaylarına karşı TFTP ve NCTC işbirliği çalışmalarında bulunmuştur. TFTP ile NCTC, Arap Yarım adasındaki kolu da dâhil olmak üzere El Kaide, Eş Şebab ve DAEŞ gibi terör örgütlerinin eylemlerinde ve liderlerinin yakalanması konusunda mali istihbarat çalışmaları yürütmektedirler.³⁶³

Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, Komisyon'un Konsey'e sunduğu Terörizmle Mücadele Direktifi teklifinin de taslağını hazırlamıştır. Buna göre ceza yargılaması ile terörizme karşılık verilmesi hedeflenmiştir. Sunulan bu teklif, terörizmle mücadelede,

³⁶³EUROPEAN COMMISSION, "Joint Review Report of the Implementation of Terrorist Finance Tracking Program", **Commission Staff Working Document**, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/crisis-and-terrorism/19012017_tftp_report_swd_en.pdf (Erişim Tarihi:13.12.2018)

eylem hazırlığında dahi olsa, teröristlerin yurt dışına seyahat etme, eğitim alma, finans sağlama, teröre yardım ve yataklık yapma, tahrik veya teşvik etme gibi eylemlerini suç sayarak AB'nin mücadele gücünü artırmayı hedeflemektedir. Bu yasal çerçeveye göre, üçüncü ülkelerle yabancı savaşçılarla mücadelede de işbirliği çalışmalarında bulunulmalıdır.³⁶⁴

Ayrıca bu Direktifte, terörist grupların tanımı da verilmiştir. Buna göre, iki kişiden daha fazla kişinin oluşturduğu, terör suçu işlemek için bir süreliğine birlikte hareket eden gruba terörist grup denir. Bununla birlikte Direktifte, terör suçlarının neler olduğu da belirtilmiştir. Buna göre, bir kişinin yaşamına kasteden, ölümüyle sonuçlanan ya da her hangi bir kişinin fiziksel bütünlüğünü hedef alan, kaçırılmasıyla sonuçlanan, ev hapsine zorlayan her suç terör suçu kapsamındadır. Bununla birlikte, bir hükümete ya da kamu kurumuna zarar vermeyi, bu yerlerin bilgi sistemini, yapısal bütünlüğünü bozmayı hedefleyen, insan yaşamını tehlikeye sokan, ekonomik kayıpla sonuçlanan her eylem de terör suçu olarak belirtilmiştir. Ayrıca, uçak, gemi, ya da diğer toplu taşıma araçlarına, yük taşıyan araçlara el koyma, onları gasp etme, zararlı maddelerin salınımında bulunma, temel doğal kaynaklara zarar verme, yangına, patlamaya, sele neden olacak, insan yaşamını tehlikeye atacak eylemlerde bulunma yine terör suçu olarak sayılmaktadır. Son olarak, kimyevi, biyolojik, radyolojik ya da nükleer silah ve patlayıcıları taşıma, üretme, bulundurma, bir ülkenin ya da uluslararası bir örgütün temel siyasi, yasal, ekonomik, sosyal yapılarına zarar verme terör suçu olarak belirtilmiştir. Direktife göre, bahsedilen bu suçlar terör suçu kapsamında değerlendirilerek, üye ülkelerin kendi ulusal kanunlarında da aynı şekilde belirtilmelidir.³⁶⁵ Bu çalışma ile terörizmin hukuki bağlayıcılığının olduğu bir terör tanımının oluşturulması istenmiştir. Ancak, henüz taslak olarak mevcuttur.

Avrupa Komisyonu'nun terörizmle mücadele amacıyla yaptığı çalışmalardan bir diğeri de, Avrupa Sabıka Kaydı Bilgi Sistemi'ni (ECRIS) büyütmeyi teklif etmesidir. Bu şekilde üçüncü ülkelerle de Güvenlik Gündeminde belirlenen bazı eylemlerde ortak çalışma yapılabilmesi öngörülmektedir. Bir diğer önemli gelişme, güçlendirilmiş

³⁶⁴EUROPEAN COMMISSION, “*DG Migration and Home Affairs*”, **Strategic Plan 2016-2020**, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-home_may2016_en.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

³⁶⁵OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, “*Directive on Combatting Terrorism*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN> (Erişim Tarihi: 16.12.2018)

işbirliği ve etkili istihbarat paylaşımı ile terörizmle ve organize suçlarla mücadelede güçlü bir adım olduğu düşünülen PNR sisteminin uygulama planının AB Bakanlar Konseyi'ne sunulmasıdır. PNR Direktifi, AB vatandaşlarının özel bilgilerinin güvenliğini temin ederken, güvenliklerini de artırmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, PNR'nin üçüncü ülkelerle de veri paylaşımında bulunacağı, küresel bir ağ oluşturmak için çalışmaktadır.³⁶⁶

Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, tüm bu çalışmalarını yürütürken hedeflerini belirlediği ve takip ettiği yönetim planları yayınlamaktadır. Bunlardan biri olan 2018 yılı yönetim planına göre, üç ayrı alanda çalışma planı yapılmıştır. Buna göre yönetim planı, göç politikası, karşılıklı güvene dayalı adalet ve temel haklar politikası, demokratik değişim başlıklarından oluşmaktadır. Sınırların güvenliği ve düzensiz göç konuları göç politikası başlığı kapsamındadır. Terörizmle ve organize suçlarla mücadele, radikalleşmeyi önleme, siber suçlara etkili müdahalede bulunma konuları da karşılıklı güvene dayalı adalet ve temel haklar politikası başlığı altında değerlendirilmektedir. Buna göre, 2018 yılında terörizmle mücadele politikasının en önemli konusu radikalleşmenin önlenmesi başlığıdır. Bunun için RAN ile işbirliğinin ulusal düzeyde artırılması gerektiği belirtilmiştir. Radikalleşmeyi önlemek için RAN'ın dışında, başka uygun yapıların oluşturulması ve internet üzerinden yapılan propagandaların engellenmesi amaçlanmıştır. Teröristler tarafından kullanılan patlayıcı madde ve silahların erişimine kısıtlama getirecek çalışmalara devam edilmesi, PNR sistemi ile bilgi paylaşımının sadece AB ülkeleri ile değil, aynı zamanda üçüncü ülkelerle de yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, 2014-2020 dönemi için planlanmış olan Ulusal Güvenlik Fonu'nun (ISF-Polis) da terörizmi önleme çalışmalarına ve terörizmle mücadeleye destek vereceği 2018 yılı yönetim planında belirtilmiştir. ISF-Polis'in başlıca görevleri, sınır ötesi terörizmle, ciddi organize suçlarla mücadele etmek, Birlik içi ve dışı emniyet yetkilileri ile işbirliği yapmak, güvenlikle ilgili risk ve kriz yönetimini sağlamak, önemli kişi ve yapıları korumak için her an hazırlık içinde bulunmaktır³⁶⁷. 2018 yılı planına göre, bu görevlerine ek olarak

³⁶⁶EUROPEAN COMMISSION, “*DG Migration and Home Affairs*”, **Strategic Plan 2016-2020**, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-home_may2016_en.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2018)

³⁶⁷EUROPEAN COMMISSION, “*Internal Security Fund- Police*”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/security-and-safeguarding-liberties/internal-security-fund-police_en (Erişim Tarihi: 22.12.2018)

ISF-Polis, risk değerlendirmelerini ve en iyi uygulamalarını paylaşmalı, bilişim sistemlerinin ve diğer bilgilerin paylaşımın da emniyet yetkileri ile işbirliği yapmalıdır.³⁶⁸

AB Komisyonu'un 2018 çalışma raporuna göre, terörizmle mücadelede, emniyet yetkililerinin elektronik cihazlara ya da mali verilere ulaşabileceği sınır ötesi erişimi artıracak tekliflerin sunulmasında, teröristlerin kullandığı el yapımı patlayıcılara karşı mücadele için belirlenen kuralların güçlendirilmesinde, Komisyon önemli rol oynamaktadır. Komisyon, terörü destekleyen içeriklerin belirlenmesi ve kaldırılması amacıyla sosyal medya şirketleri ile işbirliği içerisindedir. Bu açıdan, gerektiğinde bu tür terör destekli sitelerin kaldırılması için yasa teklifinde bulunabilir. Komisyon, radikalleşmeyle mücadelede ve kamu alanlarının korunması için hazırlanan eylem planlarının uygulanmasında ye ülkeleri desteklemektedir. Ayrıca, Komisyon AB'nin daha güvenli bir toplum olması ve vatandaşların korunması için teröristlerin adalet önüne çıkarılacağını temin etmektedir. Bununla birlikte Komisyon, 2018 Eylül ayında yapılan Liderler Zirvesi'nde bilgi sistemlerinin ortak kullanımının ve mali denetiminin sağlanmasının yanı sıra, terörizmle mücadele kapasitesini artırmayı da hedefleyen, Avrupa Kamu Savcılığı Ofisi'nin (EPPO) kurulması için teklif sunmuştur.³⁶⁹

EPPO, yolsuzluk gibi AB btcesine yönelik yürütülen suçların yargıya götürülmesi ve soruşturulması ile yetkili bağımsız ve özerk bir yapı olarak planlanmıştır. şimdilik, sadece ulusal yetkililer bu suçların soruşturulmasında ve yargılanmasında yetkilidir. Fakat bu yetkililerin gücü, sadece ulusal sınırlar içerisinde geçerlidir. Ayrıca, bu tür suçların yargıya taşınmasında, soruşturulmasında Eurojust, Europol ve Yolsuzlukla Mücadele Bürosunun'un (OLAF) da yetkileri yetersizdir. Bu yüzden EPPO, AB'nin ve ye ülkelerin ulusal kanunlarını birleştirecek, tüm ye devletleri tek bir merkezden yönetecektir. Bunu yaparken de hem ulusal düzeyde hem de Birlik düzeyinde çalışacaktır. Ayrıca şpheli ve suçlu kişilerin temel hakları, adil

³⁶⁸EUROPEAN COMMISSION- DIRECTORATE GENERAL FOR MIGRATION AND HOME AFFAIRS, "Management Plan 2018", https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/management-plan-home-2018_en.pdf (Erişim tarihi: 20.12.2018)

³⁶⁹EUROPEAN COMMISSION, "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions", **Commission Work Programme 2018**, 2017,s.8-12, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/cwp_2018_en.pdf (Erişim Tarihi: 08.12.2018)

yargılanma ve savunma hakları garanti altında olacaktır. EPPO'nun adli işlemleri ulusal mahkemeler tarafından yürütülen yargı denetimlerine bağlı olacaktır.³⁷⁰

Her suç gibi terörizm davalarında da bazı özel detaylara ihtiyaç vardır. Kanıtlar, şahitlerin ifadeleri gibi bilgileri toplamak özel bir tür bilgi paylaşımını gerektirir. Özellikle de terör davalarında, bilgi toplamak özel araştırma tekniklerine, yetkili otoritelerin uzmanlığına bağlıdır. Bununla birlikte, elde edilen bilgiler de her zaman paylaşılamaz. Ayrıca, üye ülkelerin ulusal yetkilileri ile Europol ve Eurojust arasındaki işbirliği bile, bazen ulusların hassasiyetleri ve önceliklerine bağlı olarak, bilgi paylaşımında sorun olabilir. Sınır ötesi terör olaylarında soruşturma ve kovuşturma aşamalarını da Birlik düzeyinde yürütecek merkezi bir otorite yoktur. Bu yüzden, hem ulusal hem de Birlik düzeyinde tüm yetkililer arasında işbirliğini sağlayabilecek bir birime ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla, EPPO'nun kurulması fikri ortaya çıkmıştır. Bir diğer sebep, terör suçunun birden fazla ülkeyi etkilemesi ve yargılama çatışmalarının ortaya çıkması sonucu yine EPPO'nun Birlik için önemli bir eksiklik olduğu görülmüştür. Bir teröristin üye ülkelerden ikisinde de terör suçu ile yargılanıp cezalandırılması da hukuk kurallarına göre mümkün değildir. Çünkü hukukta, *ne bis in item* yani aynı suçtan dolayı iki kere yargılanmama hakkı vardır. Bu açıdan, Birlik düzeyinde teröristlerin soruşturulması ve yargılanması konusunda ayrılık vardır. Özellikle terörle mücadelede, terör suçunun belirlenmesi ve terör suçlularının yargılanması konusunda önemli bir adım olan EPPO, böyle bir durumda farklı ülkelerde terör suçu işleyen teröristlerin ortak ve tek yargılanmasını hedeflemektedir. Çünkü tüm kanıtlar tek bir Ofiste toplanacaktır ve yargılama çatışması oluşmayacaktır. Bu yüzden sınır ötesi terörist suçlarla mücadelede ve onların soruşturulmasında EPPO, önemli bir göreve sahiptir. EPPO'yu kuran yasa 2017 yılında yürürlüğe girmiştir. 2018 yılı Eylül ayında ise Avrupa Komisyonu'nun desteği ile bir araya gelen Liderler Zirvesinde, güçlü bir Avrupa için teröristlerin kanun önünde yargılanması çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşmelidir kararı çıkmıştır. 2020 yılının sonuna kadar da EPPO'nun tam olarak çalışmaya başlayacağı planlanmaktadır.³⁷¹

³⁷⁰EUROPEAN UNION, “*European Public Prosecutor's Office*”, https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/networks-and-bodies-supporting-judicial-cooperation/european-public-prosecutors-office_en#moreinformation (Erişim Tarihi: 16.12. 2018)

³⁷¹EUROPEAN COMMISSION, “*A Europe that protects: an initiative to extend the competences of the EPPO to Cross- Border Terrorist Crimes*”, **Communication from the Commission to the European Parliament and the European Council**, <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta->

Terörizmle mücadele çalışmalarının etkili olup olmadığı konusunda da, Göç ve İçişleri Genel Müdürlüğü, düzenli olarak yayınlamış olduğu raporlarla Avrupa Güvenlik Gündeminin uygulanmasını izlemektedir. Bu raporlardan sonuncusu olan 2017 yılı Eylem Raporu, AB güvenlik politikalarının kapsamlı olarak değerlendirilmesidir. 2017 yılı raporuna göre, terör saldırılarının azalan sayısı ve artan tutuklamalar göstermiştir ki üye ülkelerin emniyet yetkilileri terörizmle mücadelede oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bunun yanı sıra, KBRN madde içerikli patlayıcılar üzerine istihbarat paylaşımını sağlayan, Avrupa Patlayıcı Madde Veri Sistemi (EBDS) ve Mali İstihbarat Birimlerinin (FIU) Europol ile işbirliği içinde olması da terörizmle mücadeleye önemli bir katkı sağlamıştır. Yine 2017 raporunda belirtildiği üzere, Europol'ün yönlendirdiği emniyet yetkilileri, organize suçlar ve uluslararası terörizme çok daha etkili bir şekilde karşılık verebilmektedir. Ayrıca, son yıllarda terörizmle mücadele amacıyla yapılan harcamalar da artmıştır. Daha fazla bütçe ile terörizmle mücadele çalışmalarına hız kazandırılmıştır.³⁷²

Tüm bu çalışmalara rağmen, meydana gelen doğal felaketler, devlet başarısızlıkları, iç çatışmalar, terörizm gibi topluma zarar veren diğer zorluklarla birlikte giderek kötüleşen bir sistem oluşmaktadır. Bu zorluklarla bir ülkenin tek başına mücadele edip, başarılı olması oldukça zordur. Farklı üye devletlerin farklı tehditlere maruz kaldığı görülmektedir.³⁷³ Dolayısıyla dayanışma ruhuyla, müşterek bir mücadele ihtiyacı hissedilmektedir. Bu açıdan AB, tüm bahsedilen terörizmle mücadele çalışmalarının yanı sıra, sınır komşusu ülkelerle ve diğer üçüncü ülkelerle de terörizmle mücadelede işbirliği içinde çalışmaktadır. Bunun nedeni dünyanın birçok bölgesinde meydana gelen terör olaylarının etkisinin AB'ye sıçramasını önlemektir. Bu nedenle AB'nin, Birlik dışındaki eylemlerde de, OGSP kapsamında terörizmle mücadele politikaları yürüttüğü görülmektedir.

political/files/soteu2018-extend-public-prosecutors-office-communication-641_en.pdf (Erişim tarihi: 17.12.2018)

³⁷²EUROPEAN COMMISSION- DIRECTORATE GENERAL FOR MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “2017 Annual Activity Report”, https://ec.europa.eu/info/publications/annual-activity-report-2017-migration-and-home-affairs_en.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

³⁷³EUROPEAN PARLIAMENT, “Draft Report- Committee on Foreign Affairs on annual report on the implementation of the Common Security and Defence Policy”, 2018, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=PE-625.376&format=PDF&language=EN&secondRef=01> (Erişim Tarihi: 08.12.2018)

3.5. Avrupa Birliği'nin Birlik Dışındaki Eylemlerde Uluslararası Terörizmle Mücadele Politikaları

Terörizm giderek artan ve coğrafi olarak dünyanın her yerine yayılmış bir tehdittir. AB'nin serbest dolaşım bölgesinin giderek genişlemesi de, teröristlerin kendi amaçları adına bu serbestlikten yararlanma ihtimalini giderek artırmıştır. Terörizmle mücadelede AB düzeyinde ortak bir eylem kaçınılmaz olmuştur. AB, çevresindeki terör eylemlerini, Birlik içerisine girmeden, Birliği etkilemeden kontrol altına almak ve önlemek istemektedir. Bu açıdan 2005 yılında, önleme, koruma, izleme ve karşılık verme olarak belirlenen dört aşamalı AB Terörizmle Mücadele Stratejisi benimsenmiştir. Önleme başliğı, terörizme destek verilmesini ve yeni nesillerin terörist olmasını önlemek için oluşturulmuştur. Koruma başliğı, vatandaşları ve kritik yapıları saldırılara karşı korumayı amaçlamaktadır. İzleme başliğı, teröristleri planlarını, seyahatlerini, iletişimde buldukları kişileri, finansörlerini, kullandıkları maddeleri izlemek, ayrıca teröristleri yargı önüne çıkarmak için yapılmıştır. Son olarak karşılık verme başliğı, terör saldırılarının sonuçlarını en aza indirmeyi ve krizi en iyi şekilde yönetmeyi, bu saldırılardan zarar görenlerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır.³⁷⁴

Belirlenen bu stratejilere göre, hem AB sınırları içinde hem de dışında, AB'nin terörizmle mücadele kapasitesi artırılmak istenmiştir. AB sınırları dışında kalan eylemlerde, OGSP kapsamında yapılacak çalışmalara yardımcı olacak bir servis kurulmasına karar verilmiştir. Lizbon sonrası kurulan bu diplomatik servise EEAS denir. 2009 yılında Lizbon Antlaşması ile fikir olarak ortaya çıkmıştır. Ancak EEAS, 2011 yılı itibariyle çalışmaya başlamıştır. EEAS'nin neredeyse dünyanın her yerinde AB üyesi olmayan ülkelerle diplomatik ve stratejik ortaklıkları vardır. Bununla birlikte, BM ile de gerektiğinde ortak çalışmalar yürütür. Aynı zamanda, pek çok ülkede EEAS delegasyonları vardır ve bu sayede EEAS, uluslararası bir güvenlik ortamının oluşturulmasına hizmet eder. Dahası Avrupa Birliği Komşuluk Politikası (AKP) kapsamında komşu ülkelerle iyi ilişkilerin devamlılığını sağlar.³⁷⁵ AKP kapsamında

³⁷⁴EUROPEAN COMMISSION MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*EU Counter – Terrorism Strategy*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)

³⁷⁵EUROPEAN COMMISSION, “*About the European External Action Service (EEAS)*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)

işbirliği yapılan ülkeler, Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya, Gürcistan, Moldova, Suriye, Fas, Filistin, Tunus, Ukrayna'dır.³⁷⁶

AKP, AB'nin 2004 yılında gerçekleşen en büyük genişlemesi ile Birlik'in sınırlarının değişmesi dolayısıyla, doğu ve güney komşuları ile işbirliği çalışmalarını destekleyen bir politikadır. Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da yaşanan çatışmalar, DAES'in yükselişi, artan aşırıcılık ve terörizm, insan hakları ihlalleri, uluslararası hukuk konusunda yaşanan sorunlar ve ekonomik istikrarsızlıklar, AB'ye yönelen mülteci akını ile sonuçlanmıştır. Kısacası Avrupa dışında yaşanan tüm bu sorunlar, AB'yi gelecek vaat eden bir yer olarak mültecilere açık hale getirmiştir. Bunun yanı sıra, Doğu'da Ukrayna'nın bağımsızlığını, sınırlarını, bölgesel bütünlüğünü ihlal eden Rusya dış politikası da, AB'nin sınır güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır. Ayrıca, enerji krizleri de AB'nin enerji kaynakları, yolları ve tedarikleri konusunda güvenliği sağlamak için yine komşu ülkelerle iyi ilişkiler içinde olmasını gerektirmiştir. Bu açıdan AB, AKP Strateji Belgesini yayımlamıştır. Ancak, Paris saldırıları sonrası bu belge gözden geçirilmiş ve yenilenmiştir. Buna göre, AKP'nin güvenlik boyutunun AB için en kritik alan olduğu belirtilmiştir. Bu alanda, özellikle güvenlik sektöründe yapılacak reformlar, sınır güvenliği, terörizmle mücadele, radikalleşmenin önlenmesi ve kriz yönetimi konularında yapılacak işbirliğinin AKP kapsamında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.³⁷⁷

AKP kapsamında EEAS, terörizmle mücadelenin dış boyutuyla ilgilenmektedir. Kısacası EEAS, üçüncü ülkelerle işbirliğini sağlamayı hedefler. Bunu yaparken, COTER gibi ilgili kurumlardaki üye devletlerle de yakın ilişkiler kurmaktadır. EEAS'nin terörizmle mücadeledeki rolü, üye devletler ve AB destekli olmak üzere, üçüncü ülkelerin terörizmle mücadele kapasitelerini artırmaktır. AB'nin Birlik dışındaki eylemlerde terörizmle mücadele stratejisindeki genel hedefi, özel siyasi diyaloglar yoluyla diğer ülkelerle iletişimde kalmaktır. Bu siyasi diyaloglardan bazıları, BM, ABD, Rusya, Kanada, Türkiye, Pakistan, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve

³⁷⁶EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*European Neighbourhood Policy (ENP)*”, https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/northern-dimension/330/european-neighbourhood-policy-enp_en (Erişim Tarihi: 04.01.2019)

³⁷⁷EUROPEAN COMMISSION, “*Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*”, http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2019)

Avustralya ile sürdürülmektedir.³⁷⁸ Bununla birlikte, AB'nin terörizmle mücadelede bölgesel ve ülke bazlı stratejileri veya eylem planları vardır. Mesela, Suriye/İrak bölgesine, Pakistan'a, Kuzey Afrika Sahel bölgesinin gelişimi ve güvenliğine yönelik terörizmle ve yabancı savaşçılarla mücadele stratejileri, Afrika Boynuzu ve Yemen bölgesine yönelik eylem planları uygulanmaktadır.³⁷⁹

Suriye ve Irak'a yönelik terörizmle ve yabancı savaşçılarla mücadele için belirlenen stratejide, öncelikli hedefler DAESH ve diğer terörist gruplarla mücadele etmek ve Suriye/İrak bölgesindeki krizi çözmek olarak belirlenmiştir. Suriye ve Irak bölgesindeki çatışma ortamının giderek komşu ülkeleri daha da kötü etkilemesi ve daha geniş bir alana yayılması, AB için de büyük bir tehdit demektir. İnsani açıdan büyük bir felaket anlamına gelen 13.5 milyondan fazla kişinin evinden uzak kalması, 17 milyondan fazla insanın da insani yardıma ihtiyacı olması ciddi bir kriz ortamının bulunduğunu göstermektedir. Bu açıdan, AB'nin bu bölge ile ilgilenmesinin nedeni, bu bölgeden gelebilecek göç akını ve insan kaçakçılığının artması ihtimalinin yanı sıra, bahsedilen iki ülkenin DAESH'in eline geçmesi ile terörizmin bölgeyi istikrarsızlaştırması ve diğer ülkelere terörün sıçraması korkusudur. Dahası, Orta Doğu'da bulunan bu iki ülkenin kültürel mirasının yasal olmayan arkeolojik kazılarla yok olması, yani Dünya Mirasının tehlikeye girmesi, enerji ve ticaret ortaklığının bitmesi, bu bölgedeki yabancı savaşçıların, AB üye ülkelerini ve üçüncü ülkelerin güvenliğini tehdit edecek olmasıdır. Ayrıca, komşu ülkelere yayılacak olan riskler de AB için önemlidir. Mesela, Lübnan'da oldukça fazla sayıda kayıtlı sığınmacı ve kayıtsız mülteci vardır. Lübnan hükümeti, Baabda Beyannamesine göre sözde "ayrılma politikası" ile Suriye'deki çatışma ortamından uzak kalmayı seçmiştir. Ancak Hizbullah ve diğer terörist gruplar Suriye'ye giderek oradaki çatışmaya ortak olmuştur. Bu açıdan, Lübnan güvenlik güçleri ile Suriye'deki silahlı gruplar birkaç kez karşı karşıya gelmiştir. Ürdün, Lübnan'dan daha homojen bir toplumdur. En azından dini olarak bakıldığında öyle olduğu söylenebilir. Ancak, Suriye'den gelen binlerce sığınmacı, bölgede gelecek için risk oluşturmaktadır. Özellikle su gibi doğal kaynakların tüketimi ve eğitim konuları önemli sorunlardır. Bununla birlikte, AB için önemli bir sınır

³⁷⁸EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, "Counter -Terrorism", [eeas_european_external_action_service_-_counter-terrorism_-_2017-07-24.pdf](https://eeas.europa.eu/topics/counter-terrorism/411/counter-terrorism_en) (Erişim Tarihi: 19.12.2018)

³⁷⁹EEAS, "Counter Terrorism", https://eeas.europa.eu/topics/counter-terrorism/411/counter-terrorism_en (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

komşusu olan Türkiye’de de bir milyondan fazla sığınmacı vardır. Bu açıdan Türkiye, Suriye’den gelen en fazla sığınmacıya sahip ülkedir. Türkiye’nin stratejik konumu dolayısıyla, AB düzensiz göç akınına karşı bu bölgeden gelebilecek tehditleri önlemek amacıyla, hem Suriye ve Irak ile hem de bu bölgedeki diğer ülkelerle siyasi diyalog içindedir. Bununla birlikte, EEAS’nin bu bölge için belirlenen stratejisinde, siyasi ve idari düzeyde diplomatik taahhütleri vardır. Bunlardan birisi AB’nin, bölgenin ihtiyacı oranında finansman sağlamayı garanti etmesidir. Bu bölge için belirlenen hedefler, güvenlik ve uzun süreli barışın desteklenmesi, DAESH ve diğer terörist gruplarla askeri olarak mücadeleye destek verilmesi, sınır güvenliğinin sağlanması, insani yardım ve uluslararası korumanın artırılması için çalışılmasıdır.³⁸⁰

EEAS’nin Pakistan’ın güvenliği ve kalkınması için yürüttüğü çalışma ise, 2014-2020 yıllarını kapsayan çok yıllık gösterge programları hazırlamış olmasıdır. Buna göre Pakistan, doğal felaketlere açık, oldukça istikrarsız bir bölgede bulunan, aynı zamanda giderek artan, yaklaşık 200 milyon nüfusu ile Afganistan, Çin, Hindistan ve İran ile komşu olan bir ülkedir. AB, Pakistan ile yapılan bu programla, Pakistan’da barışı ve istikrarı sağlamayı, ekonomik olarak ilerlemesini, yeni iş olanakları oluşturularak işsizliğin ve fakirliğin azaltılmasını, eğitim, sağlık, su, bölgesel bütünleşme, sosyal korunma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını hedeflemektedir.³⁸¹

EEAS ve Pakistan arasında yapılan son terörizmle mücadele görüşmesi 2018 yılı Kasım ayında gerçekleşmiştir. Buna göre, hukukun üstünlüğü ve insan hakları temelinde terörizmle mücadelede ortak çalışma konusunda karar almışlardır. Ayrıca, radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılığın terörizme doğru giden bir yapısı olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, AB ile olan ilişkinin ve dayanışmanın terörizmle mücadele konusunda bölgede barış ve istikrarın güvencesi olduğunun altı çizilmiştir.³⁸²

³⁸⁰HIGH REPRESENTATIVE OF THE EU FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY, “*Elements for an EU regional strategy for Syria and Iraq as well as the Da’esh threat*”, **Joint Communication to the European Parliament and the Council**, https://cdn4eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/JC1qjIZwMLi9tgNo9oKRFqLLUcEvwwMjtCqnc78BpJk/mtime:1465564879/sites/eeas/files/20150206_join_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

³⁸¹EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*EU – Pakistan Multi-Annual Indicative Programme (MIP) 2014-2020*”, https://cdn3eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/efaRCtOoMN4LCyzCLIXuyum9nySOuj_eBO0h12YX8-k/mtime:1477051311/sites/eeas/files/mip20142020-programming-pakistan-20140811_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

³⁸²EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*EU and Pakistan hold regular Counter-Terrorism Political Dialogue: Joint Press Release*”, https://eeas - european_external_action_service - _eu_and_pakistan_hold_regular_counter-terrorism_political_dialogue_joint_press_release_-_2018-11-30.pdf (Erişim Tarihi: 03.01.2019)

Sahel bölgesi'ne yönelik yapılan stratejide ise, bu bölgenin dünyanın en fakir bölgelerinden biri olması nedeniyle çalışma başlatılmıştır. Bu bölge yoksullukla birlikte, iklim değişikliğinin etkileri, yiyecek krizleri, hızla artan nüfus, çözüme ulaştırılmayan iç çatışmalar, radikalleşme, kaçakçılık ve terörle bağlantılı güvenlik tehditleri ile eş zamanlı olarak mücadele etmek zorunda olan bir bölgedir. EEAS, Sahel bölgesinin güvenliği ve kalkınması için oluşturulan Stratejiye göre dört ana madde belirlenmiştir. İlk olarak, bölgenin güvenliği ve kalkınması birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Bu açıdan bu bölgedeki şehirlerin güvenliğini sağlamak adına öncelikle ekonomileri iyileştirilmelidir. İkincisi, bölgede yakın ilişkiler ve işbirliğinin AB destekli olarak sürdürülmesi gerekir. Üçüncüsü, bölgedeki tüm şehirlerin güvenlik kapasitelerini artırmak adına müşterek çalışmalarda bulunması gerekir. Son olarak, AB kendi vatandaşlarının çıkarlarını da korumak adına, Sahel bölgesinin güvenliğini artırmak ve ekonomik olarak kalkınmasını sağlamak için teşvik edici bir görev üstlenmeli ve bu bölgeye yardımcı olmalıdır.

Bunun yanı sıra, bölgedeki en acil ve daha öncelikli olan durum, Mağrip'de bulunan El-Kaide terör örgütünün Sahel bölgesine saldırmasını ve bu saldırıların AB sınırlarına taşınmasını önlemektir. Dahası, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer suçların AB'ye ulaşmasını engellemek, ticaret ve iletişim ağlarının güvenliğini hem Kuzey-Güney hem de Doğu-Batı sınırlarında sağlamak hedeflenmektedir. AB'nin Sahel bölgesi için oluşturduğu Stratejiye göre, kısa ve uzun dönem olmak üzere kalkınma ve terörizmle mücadele kapasiteleri geliştirmek hedeflenmiştir. Kısa dönem stratejiye göre, bölgeye mali yardım ve eğitim fırsatları sağlayarak temel hizmetler götürülmesi planlanmıştır. Yol, yemek, okul, sosyal hizmetler, gibi toplumun ihtiyaçlarının karşılanarak refah seviyesinin artırılmasıyla, El-Kaide'nin ve diğer örgütlerin bu bölgedeki ve komşu ülkelerdeki gücünün azaltılması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, Sahel bölgesi ve komşu ülkelerde hükümetlerin iyi yönetim ilkeleri benimseyerek, terörizmle mücadele ve güvenlik kapasitelerinin artırılması planlanmıştır. Ayrıca, bölgenin ileri gelen kesiminin ve yerelde güçlü elitlerin eğitimine odaklanarak, halkın terör tehdidine karşı bilinçlendirilmesi, yerel yönetimlerle hükümetler arasında güven oluşturulması amaçlanmıştır. Uzun dönem stratejiye göre ise, Sahel bölgesinin siyasi istikrara kavuşmuş, güvenli, iyi yönetilen, sosyal olarak tutarlı, ekonomik olarak iyileştirilmiş, eğitilmiş bir toplumdan oluşan bir yapıya sahip olması hedeflenmektedir.

Böylece, bu bölge artık El-Kaide gibi terör örgütleri için potansiyel bir cennet olmaktan çıkacaktır.³⁸³

AB bu bölgenin kalkınması ve terörizmle mücadele kapasitesinin artırılması için Afrika Birliği Örgütü ve Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğunu (ECOWAS) işbirliğine çağırmaktadır. Bu açıdan ECOWAS, Sahel bölgesinde güvenlik ve barış ortamının devamlılığı için çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak, tek başına ECOWAS geniş bir bölgede, sınırlı imkânlarla, AB ‘nin yardımları olmadan etkili olamamaktadır. Bu açıdan, Batı Afrika Polis Bilgi Sistemi, ECOWAS Barış ve Güvenlik Projesi, ECOWAS Uyuşturucu ve Suç Eylem Planı, Sahel bölgesi için yapılan ve Avrupa Kalkınma Fonu’nun mali yardımda bulunduğu çalışmalardandır. Bu çalışmalarla terörizmle ve kaçakçılıkla mücadele edilirken, güven ortamının devamlılığı için istihbarat paylaşımında bulunmak amaçlanmaktadır.³⁸⁴ Son olarak 2018 Temmuz ayında ECOWAS, Sahel ülkelerinin (Moritanya, Nijer, Çad, Mali, Burkina Faso) oluşturduğu terörizmle mücadele birimi olan G5 ile ortaklık anlaşması imzalamayı teklif etmiştir. Henüz imza ile sonuçlanmasa da, EEAS’nin önerdiği gibi bölgede terörizmle mücadele yönünde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, G5 ülkeleri de AB’den gelecek mali yardımlarla çalışmalarını sürdürmeyi planlamaktadır.³⁸⁵

AB ayrıca, Arap Mağrip Birliği ve Arap Ligi gibi bölgedeki diğer aktörlerle birlikte, BM, ABD, Kanada ve Mağrip ülkeleri (Cezayir, Libya Fas gibi) ile ikili ve çok taraflı işbirlikleri ve siyasi ortaklıklar önermektedir. Sahel bölgesine yönelik hazırlanan Strateji belgesinde ayrıca, EEAS’nin neden bu bölgede güvenlik ve kalkınma stratejisi belirlediğini de açıklamaktadır. Buna göre, bu bölgenin güvenliğini sağlamak doğrudan AB vatandaşlarının da güvenliğini ve çıkarlarını koruyacaktır. Çünkü AB’nin iç ve dış güvenliği arasında güçlü bir uyum ve tamamlayıcılık vardır. Dolayısıyla AB’yi tehdit

³⁸³EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, “ *Strategy for Security and Development in the Sahel*”, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/S52zF-NRdSE1nT_vJCMWe5uRfpDn025h4kP7iW9M-Fw/mtime:1466498265/sites/eeas/files/strategy_for_security_and_development_in_the_sahel_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

³⁸⁴EUROPEAN PARLIAMENT- DIRECTORATE GENERAL FOR EXTERNAL POLICIES OF THE UNION, “ *A Coherent EU Strategy for the Sahel*”, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/433778/EXPO-DEVE_ET\(2012\)433778_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/433778/EXPO-DEVE_ET(2012)433778_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 01.01.2019)

³⁸⁵ECOWAS, “ *ECOWAS, EU partner to ensure peace and security in the Sahel region*”, <http://www.ecowas.int/ecowas-eu-partner-to-ensure-peace-and-security-in-the-sahel-region/> (Erişim Tarihi: 01.01.2019)

edecek terörizm ve diğer tüm tehditlerin önüne geçmek için üçüncü ve komşu ülkelerle işbirliği içinde çalışmak, EEAS'nin öncelikli hedefidir.³⁸⁶

AB'nin birlik dışındaki eylemlerde terörizmle mücadele politikasını yürüttüğü bir diğer ülke Yemen'dir. Yemen ile AB arasındaki işbirliği 1998 yılına kadar gider. Ancak, 2015 yılında Yemen'de başlayan kriz ortamı, AB-Yemen ilişkilerine oldukça etki etmiştir. Bunun en önemli göstergesi, güvenlik sorunları dolayısıyla AB Delegasyonunun Yemen'den alınıp Amman'a yerleştirilmesidir.³⁸⁷ Bununla birlikte AB, Yemen'de insan haklarını korumak, modern ve demokratik yapıya sahip bir devlet oluşturmak, barışı ve istikrarı tekrar sağlamak için devam eden müzakerelerde, artık BM öncülüğünde yapılan çalışmalara odaklanmaktadır. Yine de mali yardım konusunda önemli planlamaları vardır. AB 2018-2020 dönemi için Yemen'in, özellikle yiyecek, sağlık, beslenme ve temel ihtiyaçların karşılanması planlamaktadır.³⁸⁸

Yemen'de iç savaşın başlangıcından beri, on binlerce Yemenli hayatını kaybetmiştir. Milyonlarca insan açlık çekmektedir. Böyle devam ederse şu anki nüfusun yarısının daha ülkedeki bu durumdan etkileneceği öngörülmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde EEAS, 2015 yılından beri bu bölge için önemli ölçüde bütçe ayırmıştır. Yemen için siyasi destek, güvenlik ve insan hakları konusunun yanı sıra, insani yardım ve kalkınma desteği olarak üç ana konuda yardımlarda bulunan EEAS, siyasi ve güvenlik konusunda yaptığı desteklerde terörizmi ve düzensiz göçü önlemeyi hedeflemektedir. Bu açıdan EEAS, Yemen için iki önemli proje yürütmektedir. Birincisi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruyarak, terörizmle mücadele kapasitesini artırmaktır. İkincisi, kara para aklama ve terörizmin finanse edilmesiyle mücadele etmek için ulusal ve bölgesel çalışmalara yardımcı olmaktır. Ayrıca EEAS, 2015 yılından beri yaklaşık 3 milyon kişinin yerlerinden edilmesi ve bölgedeki bu durumun her geçen gün giderek artması konusunda da çalışma yapmaktadır. Bu açıdan

³⁸⁶EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, “ *Strategy for Security and Development in the Sahel*”, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/S52zF-NRdSE1nT_vJCMWe5uRfDn025h4kP7iW9M-Fw/mtime:1466498265/sites/eeas/files/strategy_for_security_and_development_in_the_sahel_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

³⁸⁷EUROPEAN UNION- EXTERNAL ACTION SERVICE, “ *Yemen and the EU – Relations between the European Union and Yemen*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1877/yemen-and-eu_pl (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

³⁸⁸EEAS, “ *Management Positions, Rotation 2019*”, [https://2019%20Rotation%20VN%20Management%20positions%20\(2\).pdf](https://2019%20Rotation%20VN%20Management%20positions%20(2).pdf) (Erişim Tarihi: 01.01.2019)

EEAS, yerlerinden edilmiş bu kişilerin ülkelerine geri dönebilmesi ve düzensiz göçün önlenmesi için yeni bir eylem hazırlığındadır.³⁸⁹

EEAS'nin birlik dışında terörizmle mücadele eylemlerinden bir diğeri de Afrika Boynuzu bölgesine yaptığı çalışmalarda görülmektedir. Bu bölge, uzun yıllardır yatırım almayan, en yüksek yoksulluk oranına sahip, oldukça da kurak bir yerdir. Bunun yanı sıra, azalan kaynaklara yönelik rekabet, bu bölgedeki çatışmanın başlamasına neden olmuştur. Ayrıca, sınır ülkeleri arasında transit geçişlerin mümkün olması dolayısıyla, yerlerinden edilmiş kişilerin ve göçmenlerin oldukça fazla olan sayısı, bu bölgenin kaçakçılar ve teröristler için çok uygun bir yer haline gelmesine neden olmuştur. Bölgede her ülke kendi çıkarlarına, kendi ulusal programlarına göre çalışmalarda bulunsa da ortak sorunlar yine ortak çözümler gerektirmektedir. Bu açıdan AB, bu bölgedeki tüm sınır devletlerinin hükümetlerini, toplumlarını ve özel sektörlerini Hükümetler arası Kalkınma Otoritesi (IGAD) ve BM Kalkınma Programı ile işbirliği içinde desteklemektedir. Bu amaçla, bölgeye yatırımlar yapılmakta, sınır ötesi ticaret desteklenmekte ve ortak çıkarlar konusunda ülkelerin bilinçlendirilmesi çalışmaları yürütülmektedir.³⁹⁰

Terörizmle mücadelede, AB'nin iç ve dış güvenlik politikaları arasındaki uyumu yakalamak için yaptığı bir diğer çalışma, Yemen ve Afrika Boynuzu bölgesine yönelik terörizmle mücadele eylem planıdır. Bu eylem planının terörizmle mücadelede ulaşmak istediği hedefler, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygının artırılması, emniyet yetkilileri ile olan işbirliğinin güçlendirilmesi ve radikalleşmenin önüne geçilerek terörizmin yaygınlaşmasını önlemektir. Bunun yanı sıra, kara para aklama ve terörizmin finanse edilmesiyle mücadele etmek için kurumsal kapasitelerin artırılması, toplumun bilinçlendirilmesi ve ulusal sınır kontrollerinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu noktada AB için önemli olan, terörizmle mücadelede uluslararası bir güvenlik ortamı oluşturabilmektir. Çünkü bir ülke bu konularda ne kadar güçsüzse, terörizmin orada kendine yer bulması daha kolaydır. Ekonomik olarak güçsüz, siyasi olarak istikrarsız,

³⁸⁹EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, "EU Response to the Conflict in Yemen", **The EU and Yemen**, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/0cvxKFmSbbmht0vYPqizczxQq3DSrc0fmIf3UPpxxQI/mti me:1542626668/sites/eeas/files/2018_11_19_the_eu_and_yemen_2.pdf (Erişim Tarihi : 01.01.2019)

³⁹⁰EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, "EU launches major project for the Horn of Africa", https://eeas_-_eu_launches_major_project_for_the_horn_of_africa_-_2017-01-23.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

sınır kontrol yönetimi olarak serbest bir ülke teröristlere çok rahat hareket edebilecekleri bir ortam hazırlar.³⁹¹

EEAS'nin Yemen'deki kriz ortamını sonlandırmak için yaptığı uzun dönem çalışmalarından bir diğeri de Yemen Kırsal Alan Programı'dır (ERRY). ERRY, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Ofisi (ILO), BM Kalkınma Programı ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yürütülen, kriz ortamından etkilenen kırsal toplumları geliştirmek için yapılmış ortak bir programdır. EEAS, 2016–2021 yıllarını kapsayan bu programa, yerelde oluşabilecek riskleri azaltmak için ekonomik olarak destek olmaktadır.³⁹²

Ekonomik olarak desteklenen, siyasi olarak kalkınan toplumların terörizme karşı daha güçlü olacağı fikri ile hareket eden EEAS, bölgenin refahını ve güven ortamını yeniden inşa ederek yerlerinden edilen kişilerin de ülkelerine geri dönmesini sağlayarak, AB ülkelerine yönelecek düzensiz tüm göçlerin önüne geçmeyi, yasal göçleri de sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, göç ile terör arasındaki bağlantıyı kesmek, üçüncü ülkelerden gelebilecek her türlü terör tehdidini sınırlarından uzak tutmak istemektedir. Bu açıdan AB, OGSP kapsamında, üçüncü ülkelerle arasındaki dış politika diyaloglarının tümünde göç konusuna yer vermektedir. AB'nin göç politikası çoğunlukla, göçe zorlayan temel nedenlerle mücadele edilmesini, göçmenlerin ve sığınmacıların korunmasını, AB'ye gelen düzensiz göçlerin engellenmesini ve bu kişilerin geri dönüşünün sağlanmasını amaçlar.³⁹³

3.6. Avrupa Birliği Göç Politikası ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

OGSP'nin önemli bir unsuru da ortak göç ve iltica politikasıdır. İç çatışmalar, krizler ve terörizm, göçe zorlayan birincil nedenlerdir. Ancak, iklim değişikliği, yoksulluk, demografik durumlar gibi nedenler de göçe zorlayabilir. Bununla birlikte, göç edilmek istenen ülkenin refah seviyesi, istikrarı da oldukça önemlidir. Bu açıdan,

³⁹¹EUROPEAN UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY, “*EU Counter-terrorism Action Plan for the Horn of Africa and Yemen*”, **Joint Communication to the Council**, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012JC0024&from=en.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)”

³⁹²EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Enhanced Rural Resilience in Yemen Programme (ERRY)*” <https://eeas.europa.eu/delegations/yemen/54923/enhanced-rural-resilience-yemen-programme-erry-en> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

³⁹³EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Migration Partnership*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/408/Migration%20partnership (Erişim Tarihi: 05.01.2019)

göç veren ülkeler, geçiş ülkeleri ve göç alan ülkeler birlikte çalışmalıdır. AB'nin bu noktada, benimsemiş olduğu göç politikası da üçüncü ülkelerle işbirliğini gerektirir. AB'nin göç politikası, göçmenleri ve mültecileri evlerine daha yakın tutmayı, bu kişilerin hayatlarını korumayı, onlara insani yardım sağlamayı, düzensiz göçe zorlayan sebeplerle mücadele etmeyi ve üçüncü ülkelerin kalkınma problemlerini çözmeyi amaçlar. Bu amaçlara ulaşmak için de, AB ortak risk analizleri ve çok yıllık programlar yaparken, üçüncü ülkelere mali yardımlarda da bulunmaktadır.³⁹⁴ Bunun yanı sıra AB, göç ve iltica konularında, tüm üçüncü ülkelere geri göndermeme ilkesini göz önünde bulundurarak, ihtiyaç duydukları uluslararası korunmayı sağlayacak, ortak bir göç ve iltica politikası amaçlamaktadır.³⁹⁵

AB'nin ortak bir göç ve iltica politikasına ihtiyaç duymasının temelinde yatan neden, Avrupa ülkeleri arasında serbest dolaşımı öngören Schengen Antlaşması'dır. Antlaşmaya taraf ülkeler arasındaki ortak sınırların kademeli olarak kontrolünün kaldırılmasını amaçlayan Antlaşma 1985 yılında imzalanmıştır. 1995 yılında da yürürlüğe girmiştir.³⁹⁶ Bu tarihten sonra, serbest dolaşım bölgesinin giderek genişlemesi dolayısıyla, iç sınır kontrollerinin olmadığı geniş bir alana yayılmış olan AB, düzensiz göç, terörizm, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi tehditlere daha açık hale gelmiş olması nedeniyle, ortak bir sınır kontrol yönetimi politikasına ihtiyaç duymuştur.³⁹⁷

AB göç politikasının kurumsal çerçevede değerlendirilerek, hükümetlerarası işbirliği gerektiren bir konu olduğuna ilk olarak 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'nda yer verilmiştir. Maastricht Antlaşması'nda, Adalet ve İçişleri konularında işbirliği başlığı altında değerlendirilen göç ve iltica konusu Birlik'in ortak çıkarları olarak belirtilmiştir. Buna göre, AB üye ülkelerinin iltica ve göç politikası, aile birleşmeleri ve işe alımlarını da içeren, üçüncü ülkelerin vatandaşlarının ikamet ve çalışma izinleri, kaçak ikamet ve çalışmalarla mücadelede Birlik çıkarlarını gözetmektedir. Bununla birlikte, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, kara para aklama,

³⁹⁴EUROPEAN UNION- EEAS, “*EU Migration Policy at a Glance*”, https://eeas_-_european_external_action_service_-_migration_partnership_-_2017-12-19.pdf (Erişim Tarihi: 05.01.2019)

³⁹⁵EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2017/600414/IPOL_PERI\(2017\)600414_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2017/600414/IPOL_PERI(2017)600414_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

³⁹⁶EUROPEAN COMMISSION, “Schengen Area”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

³⁹⁷EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”,

terörizmle ve diğer ciddi suçlarla mücadele ederken Europol ile bilgi paylaşımında bulunulacağı, Maastricht Antlaşması'nda göç ve iltica konusu kapsamında değerlendirilmiştir.³⁹⁸ Ancak Maastricht Antlaşması'nda iltica ve göç konusundaki ihlallerde ortak bir yargılama konusuna yer verilmemiştir³⁹⁹.

AB göç politikası, Amsterdam Antlaşması ile daha kapsamlı hale gelmiştir. Buna göre, göç, iltica ve vize konularında yapılan politikalar tamamen ortak hale getirilmiştir. Kısacası, göç ve iltica konularında başvuru şartlarına AB genelinde, tüm ülkeler için bir standart getirilmiştir. Ancak, üçüncü ülkelere gelen sığınma taleplerine onay verip verilmemesine karar vermek üye ülkelerin sorumluluğunda kalmıştır. Bununla birlikte, Maastricht Antlaşması'nda olmayan yargılama süreci, Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Adalet Divanının yetkisine verilmiştir.⁴⁰⁰ Amsterdam Antlaşması ile Schengen Antlaşması da Birlik hukukuna dâhil edilmiştir.⁴⁰¹

1999 yılında yapılan Tampere Zirvesi ile Amsterdam Antlaşması'nda belirlenen hedeflere ulaşmak için bir eylem planı oluşturulmuştur. Zirve, AB'nin terörizmle mücadele politikalarının geliştirilmesi konusunda önemli bir adımdır. Bunun yanı sıra, Eurojust'ın kurulması, ulusal ceza hukukunun yakınlaştırılması, ortak soruşturma ekiplerinin oluşturulması konularındaki kararlar da Tampere Zirvesi'nde alınmıştır.⁴⁰² Tampere Zirvesi'nde terörizmle ve ciddi organize suçlarla mücadele etmek için kurulması kararlaştırılan Eurojust'ın ulusal yargı ve emniyet yetkilileri ile işbirliği çalışmalarında bulunacağı belirtilmiştir. Ayrıca, AB üyeliğine aday ülkelerin emniyet yetkililerine de açık olacak bir polis eğitim merkezi olan CEPOL'ün kurulması kararlaştırılmıştır.⁴⁰³ Bu Zirve'de AB'nin göç politikası ilk defa dışsallaştırılmıştır. Dışsallaştırma politikası, göçün nedenlerinin belirlenmesi ve bunlara önleyici bir

³⁹⁸COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, “*Treaty on European Union*”, https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

³⁹⁹EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”,

⁴⁰⁰EUROPEAN COMMISSION, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

⁴⁰¹EUROPEAN COMMISSION, “Schengen Area”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

⁴⁰²BAL, İhsan, “Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler”, **TERÖRİZM**, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 366.

⁴⁰³TAMPERE EUROPEAN COUNCIL-PRESIDENCY CONCLUSIONS, “*A Unionwide Fight Against Crime*”, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en9.htm (Erişim Tarihi: 13.01.2019)

yaklaşımın aksine, istenmeyen göç akışını engellemeye odaklanan bir politikadır.⁴⁰⁴ Dahası, AB'nin dışsallaştırma politikası, komşuluk politikasının güçlü olması anlamına gelmektedir. Özgürlük, güvenlik ve adalet konularının ön planda olduğu Tampere Zirvesi'nde, terörizm ve her türlü suçla mücadele etmek için üçüncü ülkelerle kapsamlı ve etkili bir işbirliği çalışmasının gerekliliği vurgulanmıştır.⁴⁰⁵ Bu açıdan Tampere Zirvesi, AB göç ve komşuluk politikasının temelini oluşturmaktadır.

AB'nin mevcut göç politikası, Lizbon Antlaşması'nda geçen maddelere dayanır. Buna göre AB göç politikası, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Cenevre Sözleşmesine ek Mültecilerin Statüsüne ilişkin Protokol'e uyumlu hale getirilmiştir.⁴⁰⁶ AB, göç politikası kapsamında üçüncü ülke vatandaşlarının Birliğe giriş ve kalış şartlarına bir standart getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, üçüncü ülkelere adil davranacak şekilde, üye devletlerarasında dayanışmaya dayalı, göç, iltica ve dış sınır kontrolleri konusunda ortak bir politika oluşturmaya karar verilmiştir. Ayrıca, vatansız kişilerin hakları da bu politika kapsamında, üçüncü ülke vatandaşı gibi değerlendirilerek korunmaya çalışılmaktadır. Birlik içinde, tüm üçüncü ülke vatandaşlarının sığınma talepleri aynı şekilde değerlendirilmektedir. Böylece, AB'ye yönelen göç akışının etkin yönetimi ve üye ülkelerin yasal olarak ülkelerinde kalan üçüncü ülke vatandaşlarına adil davranması sayesinde, terörizmle, düzensiz göç ve insan kaçakçılığı ile mücadele etmek istenmektedir.⁴⁰⁷ Bu noktada, serbest dolaşım izni veren Schengen Antlaşması'nın güçlendirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Terörizm, düzensiz göç, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi tehditlerle mücadelede oldukça önemli olan sınır kontrol yönetimi konusunda bir dizi önlem alınmaya başlanmıştır. Bu açıdan AB, sınır giriş ve çıkışlarının teknolojik olarak yenilenmesi anlamına gelen, Akıllı Sınırlar (Smart Borders) paketi kapsamında, dış sınırların yönetimini, düzensiz göçü önlemeyi ve terörle mücadeleyi hedefleyen büyük ölçekli üç veri tabanı geliştirmiştir.⁴⁰⁸ Bunlardan

⁴⁰⁴ PERSKOWSKI, Nina, “*A Normative Assessment of the Aims and Practices of the European Border Management Agency Frontex*”, **Working Paper**, No: 81, April 2012, s.11, <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/wp81-RefugeeStudiesCentre,normative-assessment-frontex-2012.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

⁴⁰⁵TAMPERE EUROPEAN COUNCIL-PRESIDENCY CONCLUSIONS,

⁴⁰⁶OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, “*Charter of the Fundamental Rights of the European Union*”, Article 18, http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

⁴⁰⁷OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, “*Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*”, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT\(pdf\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT(pdf)) (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

⁴⁰⁸EUROPEAN PARLIAMENT, s. 19.

ilki, Schengen Sınırlar Tüzüğü kapsamında yapılan ikinci nesil geliştirilmiş SIS'dir. Tüzük, serbest dolaşım hakkına sahip kişilerin minimum kontrolle, AB'ye ve üye ülkelerin kamu güvenliğine, uluslararası ilişkilerine ve halk sağlığına tehdit oluşturmayacağını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, üçüncü ülke vatandaşlarının giriş ve çıkış işlemlerinin de kapsamlı bir şekilde kontrol edilmesini gerektirir. Bununla birlikte, Schengen Sınırlar Tüzüğüne göre, üye ülkeler iç sınırlarının güvenliğini ve kamu düzenini tehdit eden terörizm gibi bir tehditten kuşkulanırsa, geçici olarak tekrar sınır kontrollerine başlayabilir.⁴⁰⁹

2013 yılında hayata geçirilen ikinci nesil geliştirilmiş SIS ile birlikte, Schengen ülkelerinin sınır giriş ve çıkışları için bilgi paylaşımında bulunabildikleri veri tabanı daha kapsamlı hale gelmiştir. SIS, biyometrik resimlerle, sistem üzerinden doğrudan tarama yapılmasına olanak veren fonksiyonlarıyla, daha fazla alarm veren bir yapıya dönüştürülmüştür. Ayrıca, Avrupa Tutuklama Emrinin elinde bulunan kayıtların kopyaları da SIS'e yüklenmektedir. Dolayısıyla, yetkililerin çok daha kolay ve hızlı bir şekilde iz sürmesi sağlanmaktadır.⁴¹⁰ Başta terörizm olmak üzere, silah, cephanelik ve patlayıcı madde bulundurma, yolsuzluk, adam öldürme vb. diğer suçlardan ceza almış kişilerin suçlu olduğunu belgelendiren Avrupa Tutuklama Emri gibi bir kayıt sisteminin⁴¹¹ doğrudan SIS'e yüklenmesi, suçluların yakalanmasını kolaylaştıran, aynı zamanda da olası terör tehditlerinin önlenmesini sağlayan önemli bir adımdır. Taraf ülkelerin, aranan suçlu ya da kayıp kişilerle, kaybolmuş ya da çalınmış eşyalarla ilgili tüm bilgileri bu veri tabanına girmesi sayesinde, ihtiyaç duyulan her bilgiye emniyet yetkililerinin, tüm taraf ülkelerde aynı anda erişimini sağlamaktadır. Bununla birlikte SIS, sınır kontrollerinin desteklenmesine yardımcı olurken, polis ve yargı arasındaki ilgili güvenlik konularında bilgi paylaşımının daha hızlı hale gelmesini sağlar. Sisteme acil olarak eklenmesi gereken bilgilere de, tüm Schengen ülkelerinde ofisleri bulunan Ulusal Girişte Ek Bilgi Talebi (SIRENE) ağı ile ulaşılabilir. Bu ofislerle birlikte

⁴⁰⁹THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, "Regulation of the European Parliament and of the Council on Schengen Borders Code", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&from=EN> (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

⁴¹⁰EU- MIGRATION AND HOME AFFAIRS, "Schengen Generation Schengen Information System (SIS II)", https://ec.europa.eu/home-affairs/content/second-generation-schengen-information-system-sis-ii_en (Erişim Tarihi: 07.01.2019)

⁴¹¹AVRUPA TOPLULUKLARI RESMİ GAZETESİ, "Avrupa tutuklama emri ve Üye Devletler arasındaki teslim usulleri hakkında, 13 Haziran 2002 tarihli KONSEY ÇERÇEVE KARARI", Madde 2, S. 3

SIS, tutuklanmak için aranan kişileri, Schengen bölgesine yeniden girmesi yasaklanan kişileri, çalıntı ya da kayıp belgeleri, arabaları, ateşli silahları vb. tespit etmekte ve birçok konuda daha hızlı önlem alabilmektedir.⁴¹²

Terörizmle, düzensiz göç ve insan kaçakçılığı ile mücadele çalışmalarından bir diğeri Vize Bilgi Sistemi'dir(VIS). Sınır kontrollerinin olmadığı bir Schengen bölgesi, ortak bir vize politikası olmadan etkili bir şekilde çalışamaz. Dahası, iç güvenliğini temin edemez. Bu açıdan AB, 90 günden fazla AB sınırlarında kalınmaması şartıyla, üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik, Schengen ülkelerine giriş ve transit geçişlerde ortak bir vize politikası uygulamaktadır.⁴¹³ VIS, kısa süreli ikamet izni verilirken ve transit geçiş yapılırken gösterilmesi gerekli olan vizelerde, biyometrik resim ve beş yıl geçerli olan parmak izi kaydı zorunluluğu getirmektedir. Böylelikle, kimlik tespiti ve teyidi konusunda sınır kontrol muhafızlarının ve polislerin daha hızlı, güvenli ve doğru bir şekilde sınır kontrollerini yapmalarına yardımcı olur. Bunun yanı sıra VIS, aynı anda birçok AB ülkesine vize başvurusunda bulunarak, dolandırıcılıkla vize alabilme durumunu önlemektedir. Biyometrik resimlerin kullanılması, kimlik hırsızlığını, sahte belgeler kullanılmasını engellemektedir. Ayrıca, Europol ve ulusal yetkililer gerektiğinde, terörizm gibi ciddi suçların önlenmesi, belirlenmesi ve soruşturulmasında VIS'e erişim talep ederek, gerekli belgelere erişebilirler.⁴¹⁴

SIS ve VIS'in yanı sıra, 2016 yılında yeniden düzenlenmesi yapılan Avrupa İltica Parmak İzi Veri Tabanı (Eurodac) bir diğeri, AB iç ve dış sınırlarının kontrol yönetimi ve güvenliği için yapılan çalışmadır. Eurodac, Dublin Tüzüğü'nün uygulanmasına da yardımcı olur.⁴¹⁵ Dublin Tüzüğü, sığınmacıların AB ülkelerine yaptıkları başvurulara bir standart getirmektedir. Bu Tüzüğe göre, hangi ülke sığınma talebini yanıtlamış ve giriş izni vermişse, yaşanacak olumsuzluklardan da o ülke sorumludur. Kısacası, bir sorun yaşandığında çözümü, üçüncü ülke vatandaşının ilk giriş yaptığı ülkeye bırakılır. Dolayısıyla da, bu durum devletlerarası yönetim kurallarını açıklığa kavuşturarak, sorunların derhal belirlenmesine ve çözülmesine

⁴¹²EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”,

⁴¹³EUROPEAN COMMISSION, “Visa Policy”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁴¹⁴EUROPEAN COMMISSION, “Visa Information System (VIS)”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-information-system_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁴¹⁵EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”,

olanak sağlar.⁴¹⁶ Bunun yanı sıra, üçüncü ülke vatandaşlarının aynı anda ve art arda sığınma başvurusu yapmasını da engellemeyi amaçlanmaktadır.⁴¹⁷

Eurodac ile, iltica başvurularında bulunan kişilerin incelenmesi ve parmak izi kayıtlarının karşılaştırılması çok daha kolaydır. Bununla birlikte, terör suçlusu, katil ya da her hangi bir ciddi suçtan aranan kişilerin de tespiti bu sistemle çok daha hızlıdır. Böylece, bu kişilerin AB sınırlarına girmesi önlenmektedir. AB'ye yapılan bir iltica başvurusunda, başvuru yapan kişi hangi ülkede olursa olsun, parmak izi kayıtları Eurodac sistemi sayesinde başvuru yapılan ülkeye iletilir. Bu sayede zamandan tasarruf edilirken, bir taraftan da üye ülkelerin emniyet yetkilileri terörizmi önleme, belirleme ve suçlularının soruşturulması çalışmaları kapsamında, elde edilen parmak izlerini karşılaştırma imkânı bulur. Ancak 2015 yılında, çoğunluğu Suriye'deki çatışma ortamından kaçan binlerce kişinin AB'ye deniz yoluyla ulaşmaya çalıştığı, göçmen ve mülteci krizi sonrası, bazı üye ülkeler sınırlarına düzensiz göç eden, çok sayıda kişinin parmak izi kaydını almakta sıkıntı yaşamıştır. Sonuç olarak, Avrupa'ya resmi kayıtlarda görünmeyen binlerce kişi ulaşmıştır. Bu yüzden Eurodac'ın gözden geçirilmesi gerekmiştir. AB Komisyonu, binlerce kişinin aynı anda parmak izini almanın zor olduğu durumlar için ise yüz tanıma sisteminin getirilmesi, dijital fotoğrafların toplanması gibi biyometrik başka tanımlayıcılar önermiştir. Dahası, yeni Eurodac parmak izi kayıt sistemi yaş sınırını 12'den 6'ya indirmektedir. Yapılan iyileştirme ile Eurodac, düzensiz göç ile AB sınırlarını geçen ve Birlik sınırları içerisine yerleşen kişilerin belirlenmesinin yanı sıra, bu kişilerin geri gönderilmesine de katkı sağlayacaktır. Dublin Tüzüğü gereği, AB sınırlarında bir ülkede sığınma talebi kabul edilmiş ancak sonrasında, başka bir AB ülkesine tekrar sığınma talebinde bulunmuş bir kişinin, tüm sorumluluğu ilk başvurduğu ülkededir. Şayet her hangi bir sorun yaşanırsa, sığınmacı ilk başvuru yaptığı ülkeye geri gönderilir.⁴¹⁸ Böylelikle, düzensiz yollarla göç yapıldıysa, Dublin'e taraf bir başka ülkeye sığınma talebi yapılmışsa ya da başka bir taraf ülkeden oturma izni alınmışsa, bu kişilerin ilk kabul edildikleri ülkeye geri gönderilme ihtimalleri vardır. Ayrıca, üçüncü ülke vatandaşlarından düzensiz göç

⁴¹⁶EUROPEAN COMMISSION-PRESS RELEASE DATABASE, "Towards a Comprehensive European Migration Policy: 20 Years of EU Action", **European Commission Fact Sheet**, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4544_en.htm (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁴¹⁷AİHM- BİLGİ NOTU, "*Dublin Davaları*", Ekim 2002, <http://www.insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/cb95cc4d6154129e6063e5272b8415fa.pdf> (Erişim Tarihi:10.01.2019)

⁴¹⁸AİHM- BİLGİ NOTU,

ederek, AB sınırlarını geçen kişilerin 5 yıl boyunca sığınma talep etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu haliyle, yenilenen Eurodac'ın yaptırım gücü vardır.⁴¹⁹

Birlik içinde ve serbest dolaşım bölgesinde yapılan çalışmaların yanı sıra, sürdürülebilir ve kapsamlı bir göç politikası için gerekli olan bir diğer politika, üçüncü ve komşu ülkelere yönelik planlanan, insani ve etkili bir iade politikasının olmasıdır. Bu açıdan göç politikası kapsamında, AB tüzüğü'nün temel maddelerinden biri de, İade Yönergesidir. Bu yönerge düzensiz göç ve yerleşim suçlarından yargılanacak kişileri, tutuklamalara alternatif geri dönüşe zorlamaktadır. Bununla birlikte, bir diğer önemli olay geri kabul anlaşmalarıdır. AB üyesi olmayan ülkelerle etkili bir işbirliği çalışması ile yürütülen geri kabul anlaşmaları, AB'ye düzensiz yollarla ulaşan kişilerin nasıl ve ne zaman geri gönderileceğini belirleyen bir süreçtir. Şimdiye kadar AB ile geri kabul anlaşması imzalayan ülkeler, Hong-Kong, Macao, Sri Lanka, Rusya, Ukrayna, Batı Balkan ülkeleri, Moldova Cumhuriyeti, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Cape Verde (Yeşil Burun adaları), Pakistan ve Türkiye'dir. Çin, Fas, Tunus, Beyaz Rusya ve Cezayir ile de müzakereler devam etmektedir.⁴²⁰ Geri Kabul anlaşmalarının yapılmasının nedeni, geri gönderilme söz konusu olduğunda üçüncü ülkelerin gerekli belgelerde sıkıntı yaşatması ya da gönderilecek kişilerin belirlenmesinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılması olmuştur. Bununla birlikte, güvenlik tedbirlerinin artırıldığı da bir göstergesidir. Bu şekilde, düzensiz yollarla AB'ye gelen kişilerin geri gönderiminin yasal bir sürece dayandırılması, sürecin daha kolay ve etkili olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, AB'ye düzensiz yollarla gelen mülteci akınının önüne geçilerek, mülteci sayısını azaltmak ve yasal yollarla gelenlerin sayısını da sınırlı tutmak amaçlanmaktadır. Bunu yaparken de operasyonel işbirliğine ihtiyacı vardır. Bu açıdan AB, dış sınırlarının güvenliği ve yönetimi için gerekli olan operasyonel işbirliğini, akıllı sınırlar kapsamında yaptığı çalışmalarına ek olarak, kurmuş olduğu Frontex ile sağlamaktadır. Frontex'in görevlerinde bir tanesi, üçüncü ülke vatandaşlarının seyahat belgelerinin elde edilmesine, düzensiz yollarla Birlik sınırlarına giren kişilerin tespitine

⁴¹⁹EUROPEAN COMMISSION, “*Identification of applicants (Eurodac)*”, *Migration and Home Affairs*, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)

⁴²⁰EUROPEAN COMMISSION-PRESS RELEASE DATABASE,

ve iade prosedürlerine yardımcı olmaktadır.⁴²¹ Aslında Frontex, 11 Eylül saldırıları sonrası, AB'nin göç politikasını güçlendirme yönünde yaptığı çalışmalarından biridir. Bunun nedeni, 11 Eylül saldırıları sonrası göç ve terörizmin giderek birbiri ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. 1990'larda göçün güvenlikleştirildiği savunulurken, 11 Eylül saldırıları sonrası, göç konusunun daha fazla güvenlikleştirmeye ihtiyacı olduğu düşünülmeye başlanmıştır. Dahası, göç artık dış sınırları tehdit eden bir olay olarak görülmeye başlanmıştır. Bu açıdan da Frontex, dış sınır yönetiminde güvenliği artırmaya, terörizmle mücadele etmeye, düzensiz göç ve insan kaçakçılığını önlemeye yardımcı bir birim olarak çalışmaktadır.⁴²²

AB üye ülke sayısının artması ve sınırlarının genişlemesi sonrası, yaşamış olduğu güvenlik endişeleri nedeniyle kapsamlı bir göç politikası ihtiyacı duymuştur. Akıllı Sınırlar politikası ile SIS, VIS ve Eurodac'ı geliştirmiştir. Böylece, iç ve dış sınırlarının güvenliğini ve yönetimini sağlayan AB, ihtiyacı olan operasyonel işbirliğini de Frontex ile sağlamaktadır. Ancak, terörizmle mücadelede ulusal emniyet yetkilileri ile en kapsamlı çalışmaları Europol yürütmektedir.

3.7.Europol ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Europol, AB'nin emniyet teşkilatıdır. Aynı zamanda OGSP çerçevesinde önemlidir. Europol'ün sorumluluğu, Birlik üyesi devletlerin emniyet yetkililerine yardımcı olarak Avrupa'nın çok daha güvenli bir yer olmasını sağlamaktır. Europol, emniyet yetkililerine olay yerinde destek sağlar, uzmanlık merkezi olarak destek olur ve suç faaliyetlerine karşı istihbarat merkezi olarak çalışır. Europol birkaç temel değere bağlı kalmaktadır. Bunlardan birincisi, üye ülkelerin emniyet yetkilileri ve diğer işbirliği ortaklarına en iyi ve en etkili hizmeti sunmaktır. İkincisi güvenilir olabilmektir. Sorumluluklarının olduğunun bilincinde olarak hesap verebilen bir yapısının olması bir diğer değerdir. Sürekli olarak yenilenmeye açık ve yeni çalışmalar başlatabilen bir yapısının olması, işbirliği ortaklarını harekete geçirmesi diğer bir unsurdur. Ayrıca

⁴²¹EUROPEAN COMMISSION- MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*Return and Readmission*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-readmission_en (Erişim Tarihi:12.01.2019)

⁴²² PERSKOWSKI, s.11.

sürdürülebilir ilişkiler kurarak, üye ülkelerin emniyet yetkilileri ile ortaklık yürütebilmesi de oldukça önemlidir.⁴²³

Bu açıdan Europol, ABD, Ukrayna, Norveç, Sırbistan, İsviçre, Avustralya, Bosna-Hersek, Kanada, Kolombiya, Makedonya, Arnavutluk, Gürcistan, İzlanda, Lihtenştayn, Moldova, Monako ve Karadağ ile operasyonel düzeyde anlaşmalar yapmıştır. Çin, Rusya, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri ile ise stratejik düzeyde anlaşmalar yapmıştır. Bu iki anlaşma türü de Europol ve ilgili ülkenin arasındaki işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tek büyük fark, stratejik düzeydeki anlaşmalar stratejik ve teknolojik genel istihbarat paylaşımı ile sınırlıdır. Operasyonel düzeyde yapılan anlaşmalar ise kişisel verileri de içeren kapsamlı bilgi değişimine izin vermektedir.⁴²⁴ Bunun yanı sıra Europol, Eurojust ve Frontex ile operasyonel düzeyde işbirliği yaparken, Cepol, BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi ile stratejik düzeyde bilgi alışverişi yürütmektedir.⁴²⁵

AB’de en gelişmiş teknolojileri kullanan ve ulusal emniyet teşkilatlarına destek sağlayan Europol, terörizmin ve diğer suçların uzun dönem analizlerinin yapılmasına yardımcı olur. Europol ve diğer ulusal teşkilatlar arasındaki irtibatı sağlamak için her AB ülkesinde Ulusal Europol Birimi vardır. Europol’ün çalışma prosedürü stratejilere dayanır. Bu stratejiler de yıllık çalışma programlarında belirlenir. Bu açıdan 2010 yılında, Europol etkili bir işbirliği politikası elde etmek amacıyla çok yıllık bir politika döngüsü olan EMPACT’i oluşturmuştur. EMPACT, emniyet yetkilileri, AB kurumları ve ilgili üçüncü taraflar ile etkili bir işbirliğini düzenleyen, aynı zamanda ciddi uluslararası ve organize suçlarla mücadelede daha kapsamlı önlemler almak için dört yılda bir olmak üzere izlenecek politikalar anlamına gelmektedir.⁴²⁶ Son yapılan 2018-2021 yıllarına yönelik programda, terörizm gibi uluslararası ve organize suçlarla mücadele konularında, diğer ulusal emniyet yetkilileri ve Europol arasındaki işbirliğinin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak için bir politika döngüsü olarak planlanan Ağır ve

⁴²³EUROPOL, “*Our Thinking*”, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/our-thinking> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)

⁴²⁴EUROPOL, “*Operational Agreements*”, <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/operational-agreements> (Erişim Tarihi: 13.01.2019)

⁴²⁵EUROPOL, “*Strategic Agreements*”, <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/strategic-agreements> (Erişim Tarihi:17.01.2019)

⁴²⁶EUROPOL, “*EU Policy Cycle – EMPACT*”, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact> (Erişim Tarihi:14.01.2019)

Organize Suçlar Tehdit Değerlendirme Raporu (SOCTA) oluşturulmuştur.⁴²⁷ SOCTA'nın rolü, istihbarat temelli bir yaklaşımla, AB'ye yönelik tehditleri operasyonel düzeyde önleyecek önlemlerin uygulanmasını ve stratejik planların izlenmesini sağlamaktır. SOCTA, siber suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı, göçmen ve insan kaçakçılığı, kara para aklama, belge sahteciliği, yasa dışı-çevrimiçi ticaret ve terörizm tehdidine karşı Europol ve ulusal emniyet yetkililerinin bilgilerini devamlı olarak güncelleyecek raporlar sunmaktadır.⁴²⁸

2017 yılında yayınlanan SOCTA raporuna göre, teröristler ve diğer suç grupları son yıllarda iç içe geçmiştir. Bu yüzden AB, her geçen gün, tekrar eden terör eylemlerinin hedefi olmaktadır. Brüksel ve Paris'de meydana gelen terör saldırılarının incelenmesi sonucu, teröristlerin belge sahteciliği ve silah kaçakçılığı dâhil olmak üzere uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer organize suçları da işlemiş oldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra, yapılan son araştırmalar, AB içinde gerçekleşen terör olaylarında, terörist gruplara göçmen kaçakçılığı ağlarının yardımcı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, oldukça fazla suç geçmişine sahip kişilerin, terörizm amacıyla organize suç örgütlerinin kaynak ve araçlarına erişim sağladıkları, bununla birlikte radikalleşme sürecini hızlandırarak terör saldırılarına istekli oldukları görülmüştür. Ayrıca Rapor'da terörizm ve organize suç grupları arasında iki tür ilişki olduğu belirtilmiştir. Birincisi, organize suç gruplarının teröristlerce potansiyel sömürü aracı olarak kullanılmasıdır. Bu durum, bahsedilen grupların sahte belge, taşınabilir eşya veya ölümcül silah gibi araçlarının, AB'de gerçekleşen saldırılarda, teröristler tarafından kullanılması anlamına gelir. İkincisi ise, organize suçlara katılmak, teröristlere eylemlerinin finanse edilmesi için kaynak sağlamaktadır. Kısacası terör suçluları, kara para aklama, uyuşturucu, silah ve göçmen kaçakçılığı gibi alanlarda da eylemde bulunmaktadır ve buralardan teröre kaynak oluşturmaktadır. Görünen odur ki, teröristler ve diğer organize suç gruplarını bu noktada ayırt etmek mümkün değildir. Raporda belirtildiği gibi teröristler ve diğer organize suç grupları bu açıdan iç içe geçmiş durumdadır.⁴²⁹

⁴²⁷EUROPEAN UNION, “*European Police Office (Europol)*”, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_en (Erişim Tarihi: 13.02.2019)

⁴²⁸EUROPOL, “*Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*”, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/serious-and-organised-crime-threat-assessment> (Erişim Tarihi: 14.01.2019)

⁴²⁹EUROPEAN POLICE OFFICE, “*Serious and Organised Crime Threat Assessment- Crime in the age of technology*”, **SOCTA Report**, 2017, s. 55-56,

Terörizm, AB içinde ciddi bir tehdittir. Bu açıdan Europol'ün 2007 yılından beri her yıl hazırlamış olduğu AB Terörizm Durum ve Eğilim Raporu (Te-Sat raporları) da, terörle ilgili tutuklama, para cezası ve hüküm giyme gibi konular da dâhil olmak üzere, AB'de meydana gelen, önlenen ya da başarısız olan tüm terör eylemlerinin değerlendirmesini yapmaktadır.⁴³⁰ 2018 raporunda, 2017 yılında AB'de meydana gelen, planlanan veya engellenen terörizm olaylarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre, 2017 yılında toplam 205 olay kayda geçmiştir. Bunlardan bazıları gerçekleşmiş, bazıları önlenmiştir. Bununla birlikte, 2017 yılında AB'de terörizmle ilgili konulardan 1219 kişi tutuklanmıştır. Raporda nelere dikkat edilerek terörizm konusunda istatistiksel bir veri hazırlandığına ve Europol'ün çalışma kapsamına da yer verilmiştir. Buna göre, AB Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı'nda belirtilen terör suçu tanımına göre, Rapor'da geçen terör eylemleri belirlenmiştir. AB Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı'na göre, terör eylemi tanımı olarak bir ülkenin veya uluslararası bir örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik ya da sosyal yapısına ciddi şekilde zarar vermek için, kasıtlı bir şekilde yapılan eylemler terör eylemleri olarak belirtilmiş ve bu doğrultuda yapılan incelemeler rapora yansıtılmıştır. Rapora göre, Suriye ve Irak'ta bulunan yabancı savaşçılar ve ailelerinin AB'nin güvenliği için tehdit oluşturduğu da belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, raporda araştırmanın aşamalarına yer verilmiştir. İlk aşamada terörizmle mücadelede etkili olabilmek için kurulan ECTC'nin, özellikle sınır ötesi işbirliği çalışmalarında AB'nin bilgi değişim kapasitesini artırdığı ve terörizmle mücadelede önemli bir merkez olduğuna yer verilmiştir. Rapora göre, ayrıca terörizmle mücadelede Europol Bilgi Sistemi (EIS) terörizm ve organize suçlarla bağlantılı mali hesapları ve iletişim ağlarını içeren bir bilgi sistemi sunmaktadır. İkinci aşamada, ECTC ile derin analiz çalışmaları yürüten Analiz Projeleri'nin (AP), EIS veri tabanında olduğundan çok daha fazla bilgiyi kategorize edilerek toplanmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Güvenli Bilgi Değişimi Ağı (SIENA) sayesinde, Europol terörizmle mücadelede önemli olan bilgi paylaşımının, güvenli ve hızlı bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, teröristlerin para akışını izleyerek, hesap işlemlerini ve finansörlerin yerini yetkililere bildiren TFTP

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/report_socta2017_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)

⁴³⁰EUROPOL, "Terrorism", <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/terrorism> (Erişim Tarihi: 14.01.2019)

de terör hücrelerinin bulunmasına yardımcı olmaktadır. IRU ise çevrimiçi olarak yapılacak olan radikalleşme propagandalarına karşı Europol'e kapsamlı internet araştırma desteği sağlamaktadır.⁴³¹ Bu noktada, siber suçlara da değinirsek, günümüzün en önemli teknolojik gelişmelerinden biri olan internetin, terörizm ve diğer organize suçlara hizmet etmesi, Europol'ün siber suçlara karşı da mücadele yöntemi geliştirmesini gerektirmektedir. Bu yüzden, SOCTA ve Te-sat raporlarının yanı sıra, EC3 her yıl İnternet Organize Suç Tehdit Değerlendirme (IOCTA) raporu yayınlamaktadır.⁴³²

2018 yılı IOCTA raporuna göre, teröristler çevrimiçi platformlar ve sosyal medya araçları üzerinden propagandalar yaparak, yeni üyeler kazanmaya ve para toplamaya çalışmaktadır. İnternet üzerinden ulaşabildikleri silah ve patlayıcı maddeler ile kamu güvenliği için potansiyel bir tehdit oluşturmaktadırlar. Dahası, interneti kendi ihtiyaçları için kötüye kullanmakta ve buradan yaptıkları çalışmalarla organize saldırılar düzenlemektedirler. Bu rapora göre, teröristlerin propangandalarını internet ortamından tamamen kaldırmak mümkün değildir, ancak etkilerini azaltmak mümkündür. Bu açıdan iki ayrı strateji geliştirilebilir. Birincisi, teröristlerin üye çekmek ve para toplamak için yaptıkları propagandalara odaklanmaktır. Bu açıdan, emniyet yetkilileri ve çevrimiçi hizmet birimleri arasında bilgi paylaşımı ve yakın bir işbirliği ilişkisinin sağlanması gerekir. Kısacası bu birimler, tehlike içeren, kin ve nefret uyandıran mesajların erişimini kısıtlamak için kendi kapasitelerini ve aralarındaki bilgi paylaşımını artıracak uygulamalar geliştirmelidir. İkinci strateji, terörist grupların siber saldırılarına odaklanmalıdır. Daha açık ifade etmek gerekirse, siber saldırılara odaklanarak, bu eylemlerin gerçekleşmesini engellemeye çalışmak, bu grupların etkinliklerini azaltmaya yardımcı olacaktır. Bu açıdan, yapılan çalışmalarla görülmüştür ki, 2017 yılından beri teröristler Twitter ve Facebook gibi herkesin kolaylıkla ulaşabildiği sosyal medya araçlarından, Threema, Signal ve Telegram gibi şifreli platformlara geçiş yapmaya zorlanmıştır. Dahası, gizlilik ihtiyacı hisseden teröristler çok daha ilkel ve geleneksel ağ forumlarına yönelmek zorunda kalmış ve daha az kapasite ile daha küçük platformlara

⁴³¹EUROPOL, "European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018", **European Union Agency for Law Enforcement Cooperation**, 2018, s. 63-66, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/tesat_2018_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)

⁴³²EUROPOL, "*Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)*", <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)

ulaşabilmişlerdir. Böylece hedef kitleleri ve sayıları giderek azalmıştır. Dolayısıyla terörislerin internet ortamında propaganda yapmaları belki tamamen ortadan kaldırılmamıştır ancak çalışma alanları ve etkileri azaltılmaya başlamıştır.⁴³³

Terörizmle mücadelede AB için en gelişmiş teknolojileri kullanan ve ulusal emniyet teşkilatlarına destek sağlayan Europol, üçüncü ülkelerle ve örgütlerle operasyonel veya stratejik düzeyde işbirliği çalışmaları yürütür. Bunu yaparken, oluşturulan yıllık ya da çok yıllı programlarla ve raporlarla, Europol'ün terörizmle mücadele çalışmalarını bir politika döngüsüne dayandırdığı görülmektedir. Bu açıdan da, meydana gelen terör olaylarının değerlendirildiği, meydana gelebilecek terör olaylarının da önlenmesi için çalışmaların yürütüldüğü bir sistem vardır. Ancak AB içinde terörizmin tamamen ortadan kaldırılmasının henüz mümkün olmasa da azaltılıp önlenildiği hazırlanan bu raporlara yansımaktadır.

AB, terörizmle mücadelede hem mevcut hem de gelecekte oluşabilecek tehditlere karşı bir politika benimsemeye çalışmaktadır. AB'nin tüm mevcut çalışmalarının yanı sıra, Lizbon Antlaşması ile fikir olarak ortaya çıkan Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği-Savunma Anlaşması (PESCO), AB'nin özellikle uzun dönem ve geleceğe yönelik terörizmle mücadele politikasıdır.

3.8.Pesco Ve Uluslararası Terörizmle Mücadele

Üye ülkeler arasında, güvenlik ve savunma konusunda yakın işbirliği için önemli bir adım olan PESCO, OGSP'ye hizmet eden önemli bir adımdır. AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasını güçlendirme ihtiyacı dolayısıyla yaptığı bu işbirliği anlaşması, günümüzün zorlu jeopolitik ortamında Avrupa'nın güvenlik ve savunmasını güçlendirirken, aynı zamanda da AB Global Stratejisi'nde⁴³⁴ ifade edilen hedeflerine ulaşmasını sağlamayı hedeflemektedir.⁴³⁵ Ancak PESCO uzun dönem proje temelli bir

⁴³³EUROPOL- EUROPEAN CYBERCRIME CENTRE, "Internet Organised Crime Threat Assessment", IOCTA, 2018, s. 13-52., <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta2018.pdf> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)

⁴³⁴EUROPEAN EXTERANL ACTION SERVICE, "A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy", **Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe**, 2018, https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (Erişim Tarihi: 15.02.2019)

⁴³⁵EUROPEAN COUNCIL, "European Council conclusions on security and defence, 22/06/2017" <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)

sistemdir. Bu açıdan, katılımcı ülkeler arasında işbirliği, uyum ve bağlılık PESCO'nun başarılı olması için oldukça önemlidir.⁴³⁶

Lizbon Antlaşması'ndan 2017 yılına kadar geçen sürede PESCO konusunda harekete geçmeyen AB, Donald J. Trump'ın ABD başkanı seçilmesi, Avrupa topraklarında meydana gelen terör olayları sayısında artış yaşanması ve son olarak Brexit (Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması) tartışmaları sonrası savunma konusunda işbirliği çalışmalarına başlamıştır.⁴³⁷ Bu aşamada, PESCO'ya karşı çıkan en güçlü eleştiri, PESCO'nun NATO'yu etkisizleştirecek olması korkusu olmuştur.⁴³⁸ Ancak, maddeleri ve kararlarının dayanağı olan Lizbon Antlaşması'nın maddelerinin⁴³⁹ yanı sıra, 10'uncu Protokol⁴⁴⁰ ile tam anlamıyla uyumlu olan PESCO⁴⁴¹, savunma ve güvenlik alanlarında işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu yüzden, PESCO üye ülkelerin savunma planları ile uyumlu olurken, NATO ve BM ile de işbirliği içinde olmaktadır.⁴⁴²

PESCO, 25 üye ülkenin katılım gösterdiği bir anlaşmadır. Birleşik Krallık, Danimarka ve Malta bu işbirliğine katılmamışlardır. Bu açıdan, PESCO'ya katılım zorunlu değildir. Bu aşamada vurgulanması gereken nokta, PESCO'nun sadece işbirliğine katılan ülkeler için bağlayıcı olduğudur. Aksi halde bu işbirliğine katılmayan

⁴³⁶EUROPEAN PARLIAMENT, “Draft Report- Committee on Foreign Affairs on annual report on the implementation of the Common Security and Defence Policy”, 2018, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARTL&reference=PE-625.376&format=PDF&language=EN&secondRef=01> (Erişim Tarihi: 08.12.2018)

⁴³⁷POLITIQUES EUROPEENNES, “The Permanent Structured Cooperation : an opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?”, s. 26, <http://mastereurope.eu/wp-content/uploads/2018/04/G5-PESCO-Rapport-d%C3%A9tude.pdf> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

⁴³⁸EUROPEAN COUNCIL,, “Reinforcing European Defence:Remarks by President Donald Tusk at the event on PESCO”,<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/14/reinforcing-european-defence-remarks-by-president-donald-tusk-at-the-pesco-event/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)

⁴³⁹OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN UNION, “The Common Security and Defence Policy”, **Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and to the Treaty Establishing the European Community**, Section 2, Article 28A-28E, http://publications.europa.eu/resource/ellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19 (Erişim Tarihi:30.01.2019)

⁴⁴⁰TREATY ON EUROPEAN UNION, “ Consolidated version of the Treaty on European Union- Protocol No 10”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12008M/PRO/10&from=EN> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

⁴⁴¹EUROPEAN UNION, “Deepening Defence Cooperation Among EU Member States”, **Permanent Structured Cooperation- PESCO**, November, 2018, https://cdn5-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/wM5QZfoVgVbC4zSzd-u--4o8E9TqYoThT3aNfAC6TQA/mtime:1542983709/sites/eeas/files/pesco_factsheet_november_2018_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 04.12.2018)

⁴⁴²EUROPEAN COUNCIL, “European Council conclusions on security and defence, 22/06/2017”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)

lkeler iin baēlayıcı deēildir. Ayrıca, ortak savunma istemeyen ülkeler de bu iēbirliēine engel oluēturamaz.⁴⁴³ PESCO, AB ye ülkelerinin güvenlik ve savunma alanlarında daha yakın iliēkiler kurarak, birlikte mücadele etmesini öngörür. Bu kalıcı savunma ve güvenlik iēbirliēi, ye ülkelerin savunma kapasitelerinin artmasına, ortak projeler oluēturulmasına, askeri olarak da harekta hazır olunmasına yardımcı olmayı hedefler. AB Konseyi, PESCO’yu kurarken bir dizi karar almıētır. Bunlardan en önemlileri daha baēlayıcı bir yapısının olması ve belirlenen hedeflere ulaēılması iin düzenli olarak artan bir savunma btesinin oluēturulmasıdır. PESCO’nun yönetiminin proje seviyesinde özel yönetim prosedürleri ile gerekleēeceēi belirtilmiētir. Bu aıdan, PESCO kurulurken bir yandan da bir bildiri hazırlanmıē ve kabul edilmiētir. Buna göre, bu bildiri PESCO’nun baēlangıta üzerinde alıēacaēı 17 projeden oluēan siyasi bir anlaēmadır. Bu projeler, karada, denizde, havada ve hatta siber sularda savunma kapasitesinin artırımını, askeri harekta hazırlıēı ve eēitim alanlarını kapsamaktadır. Ayrıca PESCO, ye ülkelerin münferit projeler oluēturmasını ve nc ülkelerin de bu projelere katılmasını beklemektedir.⁴⁴⁴

Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, Hollanda ve GKRY’nin hazırladıēı ve PESCO’nun baēlangıta alıēmayı planladıēı 17 projede genellikle, tıp, eēitim, lojistik ve denizcilik kapasitesi gibi alanlar vardır. Baēlangıta yapılan projelerde, sadece Batı Avrupa lkelerinden Slovakya ve Litvanya’nın projelerinde, bir de Yunanistan’ın sunduēu iki projeden birinde siber sular ve aēır silahlara yönelik projeler görülmektedir.⁴⁴⁵ Bu aıdan baēlangı projelerine göre PESCO, AB’nin askeri yapıya dnēmesini amalayan bir anlaēma deēildir. Daha ok, savunma ve güvenlik alanında kapasiteyi artırmayı, maliyeti paylaēmayı ve yeni geliēmelere öncülük etmeyi amalamıētır.⁴⁴⁶

⁴⁴³DIRECTORATE – GENERAL FOR EXTERNAL POLICIES, “*Permanent Structured Cooperation: national perspectives and state of play*”, s. 18, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU\(2017\)603842_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU(2017)603842_EN.pdf) (Eriēim Tarihi: 10.02.2019)

⁴⁴⁴EUROPEAN COUNCIL, “*Defence cooperation: Council establishes Permanent Structured Cooperation (PESCO), with 25 member states participating*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/> (Eriēim Tarihi: 03.12.2018)

⁴⁴⁵BOHACEK, Peter, “*Focus on Training, Logistic, Maritime and Cyber*”, <https://www.esjnews.com/initial-pesco-projects?page=3> (Eriēim Tarihi:05.12.2018)

⁴⁴⁶BOHACEK, Peter, “*PESCO: Essential Step for the Resurrection of European Defence*”, <https://www.esjnews.com/pesco-european-defence> (Eriēim Tarihi: 05.12.2018)

PESCO'nun zamanla artan proje çalışmaları 2018 Kasım ayında güncellenmiştir. Son eklenen projelerle, 25 üye ülke, eğitim, siber tehdit, denizcilik, havacılık, uzay, lojistik, askeri eğitim gibi birçok farklı alanda 34 proje üzerinde çalışmaktadır. Bu açıdan çalışmanın bu bölümünde terörizmle mücadeleye olumlu etki etmesi beklenen PESCO projeleri incelenmektedir.

34 projeden ilk olarak ele aldığımız projeye, Almanya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, İspanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Avusturya, Romanya ve İsveç öncülük etmektedir. Bu proje, AB içinde askeri alanda strateji ve harekât düzeyinde, bir eğitim havuzu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, Askeri Eğitim Kabiliyet Merkezi (TMCC) oluşturulmuştur. Bu proje ile katılımcı üye ülkelerin, AB için askeri eğitim kabiliyetlerini artıracak eğitimleri almaları sağlanacaktır. Aynı zamanda, proje ile askeri eğitime bir standart getirmek hedeflenmektedir.⁴⁴⁷ Proje, terörizmle mücadele kapsamında değerlendirildiğinde, özellikle Lizbon Antlaşması'nda yer verilen dayanışma maddesine dayanarak, yaşanacak her hangi bir terör saldırısında bu proje kapsamında ülkelerin ittifak oluşturduğu ve güçlerini birleştirdiği görülmektedir. Dolayısıyla PESCO, terörizmi önleme ve caydırıcılık noktasında başarılı bir proje olarak değerlendirilmektedir.⁴⁴⁸

GKRY ve Yunanistan'ın öncülüğünde hazırlanan bir diğer proje ile Ortak AB İstihbarat Okulu (JEIS) kurulmuştur. Bu projeye göre JEIS, üye ülkelerle, NATO-Mükemmeliyet Merkezleri (NATO COEs) ve İstihbarat-Güvenlik Servisleri ile işbirliği yaparken, aynı zamanda AB üye ülkelerinin istihbarat personeline gereken eğitimini sağlayacaktır. Böylelikle, terörizmle mücadelede çok önemli bir konu olan istihbarat paylaşımı Birlik düzeyinde ve üçüncü ülkelerle daha kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilecektir. Projelerden bir diğeri İtalya ve Yunanistan'ın birlikte yürüttüğü Avrupa Ordularına Avrupa Eğitim Sertifika Merkezi kurulmasıdır. Avrupa orduları arasında prosedürlerin standartlaşmasını amaçlamaktadır. Kısacası, amaç tatbikat düzeyinde ortak bir komuta ve kontrol mekanizması kurulmasıdır. Bu merkez, insani

⁴⁴⁷PESCO, “*Permanent Structured Cooperation (PESCO) Updated List of PESCO Projects –Overview*”, November, 2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf> (Erişim Tarihi:05.12.2018)

⁴⁴⁸EEAS, “*Part 3- Permanent Structured Cooperation on Defence PESCO*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/49449/part-3-permanent-structured-cooperation-defence-pesco_de (Erişim Tarihi: 01.02.2019)

yardım gibi durumlarda sivil çalışanları ve askerleri korumayı garanti etmektedir. Aynı zamanda OGSP faaliyetlerine de bilgi desteğinde bulunmayı amaçlamaktadır.⁴⁴⁹

Yunanistan, İtalya ve Romanya'nın birlikte çalıştığı PESCO projelerinden bir diğeri, H3 Helikopter Eğitimi'dir. Bu proje, AB'nin Helikopter Uçuş Mürettebatını yeni, çok boyutlu ve uluslararası tehditlere karşı uzmanlaştırmayı hedeflemektedir. Dahası mürettebata eşsiz bir eğitim ve değerlendirme alanı sağlamaktadır. Amaç, yüksek rakımda polisler, hava devriyesi gibi operasyonları da içeren tatbikat ortamları oluşturmaktır. Böylece hava sahasından gelebilecek terör tehditlerine karşı sınır güvenliği sağlanacaktır.⁴⁵⁰

Belçika, Yunanistan, Hollanda, Polonya, Portekiz ve Romanya Mayın Tedbirleri için (Yarı-) Özel Denizcilik Sistemleri (MAS MCM) projesini ortaya çıkarmıştır. Bu proje ile denizde, su altında, yüzeyinde ve havada kullanılacak ileri teknolojilerle üye devletlerin deniz araçlarının, limanlarının, açık denizlerdeki tesislerinin ve hatta deniz ticaret yollarının terör saldırılarına karşı korunması amaçlanmaktadır.⁴⁵¹

PESCO projelerinden bir diğeri, İtalya, Yunanistan, Polonya ve Portekiz'in yürüttüğü Liman ve Deniz Gözetimi ve Korunması (HARMSPRO) projesidir. Üye ülkelerin kıyı şeridi ve limanlarından, geçit noktalarına kadar korunmasını, gözetim altında tutulmasını sağlayacak bir kapasite geliştirmeyi hedefler. HARMSPRO projesi denizden gelebilecek olası terör tehditlerinin belirlenmesi ve tespitine yardımcı olacak, elde edilen verileri birleştirecek ve işleme alacaktır. Aynı zamanda, su altında, yüzeyde ve havada çalışacak sensörler ve yazılımlar geliştirmeyi amaçlamaktadır.⁴⁵²

Yunanistan, Bulgaristan, İrlanda, İspanya, Hırvatistan, GKRY ve İtalya ise Denizlerin Gözetiminin Artırılması projesi üzerine çalışmaktadır. Bu proje, uluslararası sularda yaşanabilecek terör olaylarına anında ve etkili bir şekilde karşılık vermek amacıyla, üye devletlere gerçek zamanlı bilgi sağlayacak, karada, denizde ve havada

⁴⁴⁹EUROPEAN UNION, “*Permanent Structured Cooperation (PESCO) updated list of PESCO projects- Overview – 19 November 2018*”, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)

⁴⁵⁰PESCO PROJECTS, “*Helicopter Hot and High Training (H3 Training)*”, <https://pesco.europa.eu/project/helicopter-hot-and-high-training-h3-training/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)

⁴⁵¹PESCO PROJECTS, “*The Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM)*”, <https://pesco.europa.eu/project/maritime-semi-autonomous-systems-for-mine-countermeasures/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)

⁴⁵²PESCO PROJECTS, “*Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO)*”, <https://pesco.europa.eu/project/harbour-and-maritime-surveillance-and-protection/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)

konuşlandırılmış gözetim sistemleri kurmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte projeye göre, AB ve vatandaşlarını olası tehditlere karşı korumak amacıyla, enerji güvenliği, çevresel sorunlar, güvenlik ve savunma gibi konularda, eski ve yeni tehditlere karşı etkili ve zamanında müdahale oldukça önemlidir.⁴⁵³

PESCO projelerinden bir diğeri, İtalya ve Çek Cumhuriyetinin birlikte çalıştığı İnsansız Hava Araçları ile Mücadele Sistemi (C-UAS) projesidir. Bu proje, mini ve makro insansız hava araçlarının oluşturduğu terör tehditleri ile mücadele edecek sistemler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu sistem, ulus savunması ve güvenlik konularında yapılacak askeri harekât senaryolarına yönelik olarak hazırlanmıştır ve askeri birlikleri olası terör tehditlerine karşı korumak amacıyla oluşturulmuştur.⁴⁵⁴

Yunanistan, İspanya, İtalya, GKRY, Avusturya, Portekiz ve Macaristan birlikte bir diğ PESCO projesini sunmuştur. Projenin ismi, Siber Tehditler ve Olaylara Müdahale Bilgi Paylaşım Platformudur. Bu proje, daha aktif savunma önlemleri geliştirecektir. Platform özellikle üye ülkelerin terörizmle mücadelede siber savunma kapasitesini artırmak için yapılmıştır. Üye ülkelere oluşturulan bir internet platformu ile istihbarat paylaşımına odaklanarak terörizmi önlemeyi amaçlamaktadır.⁴⁵⁵

Son zamanların en önemli imkânlarından olan internetin, teröristlerin de kullanım alanında olması dolayısıyla, PESCO'nun siber saldırılar konusunda başka bir projeyi daha çalışma kapsamına aldığı görülmektedir. Bir diğ siber saldırı karşıtı proje, Litvanya, Estonya, İspanya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, Polonya, Romanya, Finlandiya tarafından yürütülmektedir. Siber Güvenlik için Acil Müdahale ve Müşterek Yardım Ekipleri (CRRT), üye ülkelerin siber saldırılara müşterek olarak müdahale etmelerini sağlayacaktır. Aynı zamanda CRRT, AB kurumlarına ve OGSP kapsamındaki çalışmalara da yardımcı olacaktır. Bu ekipler siber terör tehditlerini anında belirleyecek olan araçlar kullanacak, ayrıca eğitim alarak, askeri harekâtlarda ve

⁴⁵³PESCO PROJECTS, “*Upgrade of Maritime Surveillance*”, <https://pesco.europa.eu/project/upgrade-of-maritime-surveillance/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)

⁴⁵⁴PESCO PROJECTS, “*Counter Unmanned Aerial System (C-UAS)*”, <https://pesco.europa.eu/project/counter-unmanned-aerial-system-c-uas/> (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

⁴⁵⁵PESCO PROJECTS, “*Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform*”, <https://pesco.europa.eu/project/cyber-threats-and-incident-response-information-sharing-platform/> (Erişim Tarihi:26.12.2018)

adli tıp konularında yardımcı görev üstleneceklerdir. Bu ekiplerin kurulmasının amacı, siber terör saldırıları konusunda Birlik üyelerini siber savunmaya hazırlamaktır.⁴⁵⁶

İtalya ve Fransa'nın projesi AB Askeri Uzay Gözetim Farkındalık Ağı (EU-SSA-N) ise, AB'nin özerk yapıdaki askeri kapasitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada gelişen teknolojinin teröristlerce kullanılmasını da göz önüne alan çalışma AB'yi gelişmiş teknolojilerle korumayı amaçlar. Özellikle AB'ye uzaydan gelebilecek terör saldırılarına karşı veya doğal (gök taşı vb.) tehditlere karşı korunma sağlarken, bu tehditlere karşılık verilmesi için uygun servisler geliştirilmesini amaçlamaktadır.⁴⁵⁷

AB'nin OGSP kapsamında PESCO iki önemli amaca hizmet etmektedir. Birincisi, terörizmle mücadelede Birlik üyelerinin OGSP kapsamında birlikte hareket etmelerini sağlamak, ikincisi ise üye ülkelerin neredeyse hepsinin katılımını sağlayarak daha bütünleşmiş bir AB oluşturmaktır.⁴⁵⁸ Bununla birlikte PESCO, anlaşmaya taraf ülkelerin bağlayıcı taahhütlerle biraraya geldiği bir anlaşmadır.⁴⁵⁹ Bu açıdan, yapılan ve yapılabilecek projelerin üçüncü ülkelerin katılımına da açık olması dolayısıyla, uluslararası terörizmle mücadelede PESCO, özellikle terörizm kavramının hukuki olarak bağlayıcı olmamasından doğan sorunların çözülmesinde gelecekte önemli bir rol oynayacaktır.

⁴⁵⁶PESCO PROJECTS, “*Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security*”, <https://pesco.europa.eu/project/cyber-rapid-response-teams-and-mutual-assistance-in-cyber-security/> (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

⁴⁵⁷PESCO PROJECTS, “*European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N)*”, <https://pesco.europa.eu/project/european-military-space-surveillance-awareness-network-eu-ssa-n/> (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

⁴⁵⁸MARRONE, Alessandro, “Permanent Structured Cooperation: An Institutional Pathway for European Defence”, **ISTITUTO AFFARI INTERNAZIONALI**, 2017, <http://www.iai.it/sites/default/files/iaicom1726.pdf> (Erişim Tarihi: 11.02.2019)

⁴⁵⁹MARRONE, s. 2.

SONUÇ

Uluslararası terörizmle mücadelede karşılaşılan en önemli zorluk uluslararası hukuki bağlayıcılığı olmayan tanımlardır. Bu durum da, uluslararası mücadelenin hukuksal mücadele boyutunu zorlaştırmaktadır. Özellikle uluslararası terörizmle mücadele, devletlerin farklı dış politika çıkarlarına göre değişebilir yapıda olduğu için, ortak bir terörizm tanımı üzerinde uzlaşamaması kimi zaman teröristlerin eylemlerini meşrulaştırırken kimi zaman da teröristlerin kendilerini terörist olarak belirtmeyen ülkelere kaçıp sığınmaları ya da bu ülkelerde eylemlerini gerçekleştirmeleri ile sonuçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Soğuk Savaş sonrası artık uluslararası boyut kazanmayan terörizmden bahsetmek zordur. Bu açıdan da, günümüzde devletlerin terörizmle mücadeleyi ulusal mücadele yöntemleriyle çözülemeyecek, uluslararası bir sorun olarak ele almaya başladıkları görülmektedir.

Bu noktada, uluslararası örgütlerin terörizmle mücadele çalışmalarına bakıldığında, hukuken bağlayıcılığı olan bir terörizm tanımını yapmak yerine, genel olarak belirli suçların terör suçu sayılarak yargılama usullerinin belirlenmesine ve iade süreçlerinin takibine yönelik çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Avrupa Konseyi'nin siyasi suçluların iade edilmediği bilindiği için, BM'nin sözleşme ve kararlarında yer verdiği belirli suçlara yönelik yapılan terörizm tanımlarını siyasi suç sayılmayacak suçlar olarak maddeler halinde belirlemesi yapılan en önemli mücadele yöntemlerinden biri olarak çalışmaya yansımıştır. Fakat araştırmada incelenen diğer uluslararası örgütlerin çalışmalarından hiç biri uluslararası terörizmle mücadelede örnek teşkil edecek herhangi bir yaptırım ve yargılama ortaya koymamıştır. Bu açıdan, ulusüstü yapısı dolayısıyla AB'nin ODGP kapsamında yapmış olduğu terörizmle mücadele çalışmaları incelenmiştir.

Ekonomik bir Birlik olarak kurulan AB'nin neden güvenlik politikaları üreten bir yapı haline geldiği araştırılmıştır. Özellikle kurulduğundan beri ekonomisini ve üye ülkelerini korumak isteyen AB'nin, bu amaçla güvenlik çalışmalarına başladığı, sonrasında ise uluslararası sistemde artan terör olaylarının giderek Avrupa topraklarında da meydana gelmesi üzerine bu çalışmalara hız verdiği görülmüştür. OGSP sonrası AB'nin uluslararası terörizmle mücadele konusunu daha kapsamlı olarak ele almaya başladığı, aynı zamanda da AB kurumlarının üretmiş olduğu son politikalardan olan Terörizmle Mücadele Direktifi ile terörizmin tanımlanması ve üye ülkeler için hukuki

olarak bağlayıcı olması yönünde çalışmalar yaptığı görülmüştür. Ayrıca uluslararası hukuki bağlayıcılığı olmayan tanımlardan dolayı yargılamalarda ikilik çıkmasının önüne geçmek için tek tip yargılama usulünün getirilmek istendiği yine son politika çalışmalarından olan EPPO'ya yer verilmiştir. Europol'ün yapmış olduğu terörizmle mücadele üzerine değerlendirme raporlarında ise terörizmle mücadele çalışmalarının başarılı olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan, AB'nin uluslararası terörizmle mücadele adına teoride ürettiği çalışmaların pratikte de olumlu sonuçlandığı sonucuna varılmıştır.

OGSP kapsamında incelenen PESCO'nun ise Lizbon Antlaşması sonrası, Avrupa topraklarında meydana gelen terör olayları sayısındaki artış ve Brexit tartışmaları sonrası yeniden gündeme geldiği görülmüştür. PESCO, mevcut ve gelecekte yapılabilecek projelerinin, üçüncü ülkelerin katılımına açık olması ve katılımcı ülkelere karşı bağlayıcı olması itibarıyla uluslararası terörizmle mücadelede, AB'nin ve uluslararası sistemdeki tüm devletlerin geleceği için önemli bir politika çalışması olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, AB'nin uluslararası terörizmle mücadele çalışmaları kapsamında yaptığı politikalarda görülen odur ki; terörizm, Birlik üyesi tüm devletleri tehdit etmektedir. Dolayısıyla terörizm ile ortaklaşa mücadelenin, siyasi konularda karar almakta zorlanan Birlik üyelerini ve kimlik kargaşası yaşayan Birlik vatandaşlarını uluslararası terörizmle mücadele adına ortak bir düşman ile mücadelede birbirlerine yakınlaştıracaktır. Aynı zamanda, AB'nin üretmiş olduğu bu politikalar tam anlamıyla çalışmaya başladığı takdirde, uzun vadede diğer tüm uluslararası örgütler ve ulus devletler için bir örnek olacaktır.

KAYNAKÇA

- AFRICAN UNION PEACE AND SECURITY OFFICIAL PAGE, “*The African Union Counter Terrorism Framework*”, <http://www.peaceau.org/en/page/64-counter-terrorism-ct> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)
- AHABER, “*NATO’dan IRAK’a eğitim Üssü*”, <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2017/02/05/natodan-iraka-egitim-ussu> (Erişim Tarihi: 26.01.2018)
- AİHM- BİLGİ NOTU, “*Dublin Davaları*”, Ekim 2002, <http://www.insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/cb95ccd6154129e6063e5272b8415fa.pdf> (Erişim Tarihi:10.01.2019)
- AKÇAY, Belgin- GÖÇMEN, İlke, **Avrupa Birliği-Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014.
- AKDEMİR, Erhan, “*11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam’ın Avrupa’da Algılanışı*”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 8, No: 1, 2009.
- AKDEMİR, Erhan, “*Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi*”, **İlke, Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, (Ed. Belgin AKÇAY, İlke GÖÇMEN), Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.
- AKILLI, Erman, “*Laeken Zirvesinden Lizbon Antlaşması’na: Anayasalaşamayan Anayasallaşma Süreci*”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 6, Sayı: 24, 2010, ss.35-54.
- AKTAN, Gündüz, “*Devletler Hukuku Açısından Terörizm*”, **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 7-8/12/2001.
- ALJAZEERA, “*Dağlık Karabağ’da Çözüm Girişimleri: AGİT Minsk Grubu’nun müzakere çıkmazı*”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/daglikkarabagdacozum-girisimleri-agit-minsk-grubunun-muzakere-cikmazi> (Erişim Tarihi: 02.02.2018)
- ANADOLU AJANSI, “*Terör örgütü PKK’nın Belçika’nın başkenti Brüksel’de açtığı çadır hala faal*”, **Hürriyet Dünya**, <http://www.hurriyet.com.tr/teror-orgutu-pkknin-belcikanin-baskenti-brukselde-actigi-cadir-hala-faal-40073066> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)

- ANUFRIENKO, Svetlana Viktorovna, “*The Modern Terrorism, The Media and The Democracy*”, **World Applied Sciences Journal**, 2013, 27 (2), s. 294.
- AVRUPA KOMİSYONU, “*Güvenlik üzerine bir Avrupa Gündemi, SonDurumu: Nisan 2017*”,https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/201704/20170412_a_europe_an_agenda_on_security_state_of_play_april_2017_TR.pdf (Erişim Tarihi: 09.12.2018)
- AVRUPA TOPLULUKLARI RESMİ GAZETESİ, “*Avrupa tutuklama emri ve Üye Devletler arasındaki teslim usulleri hakkında, 13 Haziran 2002 tarihli KONSEY ÇERÇEVE KARARI*”, Madde 2.
- BAKTIAYA, Adil, “*19. Yüzyılda Teröre Karşı Uluslararası Güvenlik İş Birliği Geliştirme Çabaları: 1898 Roma Konferansı*”, Tübitak, 2015.
- BAL, İhsan, “Türkiye’de Terörle Mücadele: PKK Örneği, **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele**, (Der. BAL, İhsan-ÖZEREN, Süleyman), USAK Yayınları, Ankara, 2010.
- BAL, İhsan, “Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler”, **TERÖRİZM**, USAK Yayınları, Ankara, 2006.
- BAŞARAN, Burak Erol, “*Brüksel’deki NATO Zirvesi ve Uluslararası Terörizmle Mücadele*”, **21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü**,
<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizlemucadele/2017/05/26/8646/brukseldeki-nato-zirvesi-ve-uluslararasi-terorizlemucadele> (Erişim Tarihi: 26.01.2018)
- BAŞEREN, Sertaç Hami, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, **Terörizm İncelemeleri: teori, örgütler, olaylar**, (Ed. Ü. Özdağ – O.M. Öztürk), ASAM Yayınları, Ankara, 2000.
- BAŞEREN, Sertaç H., “İnsan Hakları Ve Terörizm”, **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 7-8/12/2001.
- BAŞEREN, Sertaç H., “*Terörizm ve Uluslararası İlişkiler*”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 1, Yıl: 1, 2003, s. 51.
- BAŞEREN, Sertaç H., **Küresel Terörizm ve İşbirliği**, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 2006.
- BERES, Janos, “*The Birth of Modern Terrorism in Europe*”, **Security**, vol. 6, No:3,

- 2007, s. 456.
- BOHACEK, Peter, “*Focus on Training, Logistic, Maritime and Cyber*”, <https://www.esjnews.com/initial-pesco-projects?page=3> (Erişim Tarihi:05.12.2018)
- BOHACEK, Peter, “*PESCO: Essential Step for the Resurrection of European Defence*”, <https://www.esjnews.com/pesco-european-defence> (Erişim Tarihi: 05.12.2018)
- BOZKURT, Enver, “*NATO’nun Geleceği*”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2007, Cilt:3, No:9, s. 185.
- BUNYAN, Tony, **Trevi, Europol and the European State**, 1993/14, <http://www.statewatch.org/news/handbook-trevi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2019)
- CAMPO, Nauro F.-GASSEBNER, Martin, “*International Terrorism, Political Instability and the Escalation Effect*”, **IZA Discussion Paper**, No: 4061, 2009, s.2.
- CEBECİ, Münevver, “AB’nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar”, **Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye – AB İlişkileri**, No: 615, (Der. Sanem BAYKAL et. all), Ankara Üniversitesi Basımevi, ANKARA, 2018, ss. 151-178.
- CEPOL, “Decision of the Management Board 32/2018/MB On the CEPOL Single Programming Document 2019-2021”, Objective 2.b.,<https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/32-2018-MB.pdf> (Erişim Tarihi: 27.01.2019)
- CICTE, “*Inter- American Conventions Against Terrorism*”, <http://www.cicte.oas.org/Rev/En/Documents/Conventions/AG%20RES%20180%202002%20English.pdf> (pdf) (Erişim Tarihi: 04.03.2018)
- COUNCIL AND COMMISSION OF EUROPEAN COMMUNITIES, “*Treaty on European Union*”, Title I- Article B, https://europa.eu/europeanunion/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Erişim Tarihi: 19.01.2019)
- COUNCIL OF EUROPE, <https://www.coe.int/en/web/about-us/values> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)

- COUNCIL OF EUROPE, <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/home> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)
- COUNCIL OF EUROPE, “*European Convention on the Suppression of Terrorism*”, <http://web.archive.org/web/20070701064008/http://conventions.coe.int/80/Treaty/EN/Treaties/Html/090.htm> (Erişim Tarihi: 11.02.2018)
- COUNCIL OF EUROPE, “*European Convention on the Suppression of Terrorism*”, <http://web.archive.org/web/20070701064008/http://conventions.coe.int/80/Treaty/EN/Treaties/Html/090.htm> (Erişim Tarihi: 13.02.2018)
- COUNCIL OF EUROPE, “*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*”, <http://web.archive.org/web/20070609105723/http://conventions.coe.int/Treaty/N/Treaties/Html/196.htm> (Erişim Tarihi:15.02.2018)
- COUNCIL OF EUROPE, “*Countering-Terrorism CODEXTER*”, <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/background> (Erişim Tarihi:20.02.2018)
- COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, COMMISSION OF THE COUNCIL OF EUROPE, “*Protocol Amending European Convention on the Suppression of Terrorism*”, https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDC_TMCContent?documentId=090000168008370d (Erişim Tarihi: 15.02.2019)
- ÇAKMAK, Haydar, Avrupa Güvenliği, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- ÇAKMAK, Haydar, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Platin Yayınları, Ankara, 2007.
- DÖNMEZLER, Sulhi, “*Milletlerarası Tedhişçilik*”, **Türkiye’de Terör**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul, 1980, s. 117.
- DANZIG, Richard, “Proliferation of Biological Weapons into Terrorist Hands”, **The Challenge of Proliferation**, (Ed. Kurt M. Campbell), The Aspen Institute, USA, 2005.
- DAVIGNON REPORT, https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf (Erişim Tarihi: 26.05.2019)
- DIRECTORATE – GENERAL FOR EXTERNAL POLICIES, “*Permanent Structured Cooperation: national perspectives and state of play*”, s. 18, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU\(2017\)603842_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU(2017)603842_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

DIŞ POLİTİKA VE SAVUNMA ARAŞTIRMALARI GRUBU, "Başlangıcından Bugüne NATO Stratejik Konsepti'nin Geçirdiği Evreler",

<http://www.bilgesam.org/incele/1221/-baslangicindan-bugune-nato-stratejik-konsepti%E2%80%99nin-gecirdigi-evreler/#.WmyXMbx19dh> (Erişim Tarihi: 27.01.2018)

DEPARTMENT OF STATE OF USA, "North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949", <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

DHA, "ABD Ankara Büyükelçisi: PYD terör örgütü değil", www.evrensel.net/haber/283390/abd-ankara-buyukelcisi-pyd-terror-orgutu-degil (Erişim tarihi: 28.07.2016)

DOĞAN, Gürkan, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Terör Suçları Açmazı: Çözüm Açısından Bir Değerlendirme", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı 15, Yıl:8.

ECOWAS, "ECOWAS, EU partner to ensure peace and security in the Sahel region", <http://www.ecowas.int/ecowas-eu-partner-to-ensure-peace-and-security-in-the-sahel-region/> (Erişim Tarihi: 01.01.2019)

EEAS, "Counter Terrorism", https://eeas.europa.eu/topics/counterterrorism/411/counter-terrorism_en (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

EEAS, "Management Positions, Rotation 2019", [https://2019%20Rotation%20VN%20Management%20positions%20\(2\).pdf](https://2019%20Rotation%20VN%20Management%20positions%20(2).pdf) (Erişim Tarihi: 01.01.2019)

EEAS, "Part 3- Permanent Structured Cooperation on Defence PESCO", https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/49449/part-3-permanent-structured-cooperation-defence-pesco_de (Erişim Tarihi: 01.02.2019)

EEAS, "A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy", **Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe**, 2018, https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (Erişim Tarihi: 15.02.2019)

EFE Haydar, "Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 9, No: 1, 2010. (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

- EL KAİDE’NİN ORTAYA ÇIKIŞI, <http://www.terororgutleri.com/el-kaidenin-ortayacakisi/>(Erişim Tarihi:08.02.2017)
- EL KAİDE, “Asimetrik Savaşlar”, 2011,
<https://asimetriksavaslar.wordpress.com/2011/04/03/el-kaide/> (Erişim Tarihi: 08.02.2017)
- EREM Faruk - KEYMAN Selâhattin, “Uçak Kaçırma Suçları”, **Kamu Hukuku**, AÜHFD, C. 27, S. 1-2, Mart- Nisan 1970, ss. 1- 24.
- EREN, Erdem, “*Şangay İşbirliği Örgütü ve Türk Dış Politikasında Gelecek Perspektifi*”, **Strategic Public Management Journal**, Volume 3, Issue 5, May-2017, s. 80.
- ERGİL, Doğu, “*Uluslararası Terörizm*”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 1992, C:47, S:3, s. 139.
- ERGÜL, Ergin, “*Avrupa Konseyi Çerçevesinde Terörle Hukuki ve Kurumsal Mücadele*”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2014, C. XVIII, S. 34, s.744-745.
- ERGÜN, Oğuzhan, “*Stratejik Bir Tercih Olarak Terörizm Terör Paralaksı*”, **Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, s. 207.
- ERTAN, Birol, **Terörizm ve Türkiye**, Hiperkitap (e-book), İstanbul, 2015.
- ETIAS-AVRUPA SEYEHAT BİLGİLERİ VE YETKİLENDİRME SİSTEMİ,
<https://www.schengenvisainfo.com/tr/etias/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUABC.COM , “*Lisbon Treaty*”, <http://en.euabc.com/word/2077> (Erişim Tarihi: 30.01.2019)
- EU-MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*Schengen Generation Schengen Information System (SIS II)*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/content/second-generation-schengen-information-system-sis-ii_en (Erişim Tarihi: 07.01.2019)
- EUR-LEX – ACCESS TO EUROPEAN UNION LAW, “*The Gradual Establishment of an Area of Freedom, Security and Justice*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:a11000&from=EN> (Erişim Tarihi: 22.01.2019)
- EUR–LEX, “*Common Foreign and Security Policy*”,
https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html (Erişim

- Tarihi:23.01.2019)
- EUR-LEX, “*Common Foreign and Security Policy*”, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:a19000&from=EN> (Erişim Tarihi:24.01.2019)
- EUR-LEX, “*Enhanced Cooperation*”, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0015&from=EN> (Erişim Tarihi:28.01.2019)
- EUR-LEX, “*The Schengen Area and Cooperation*”, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133020&from=EN> (Erişim Tarihi:24.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Regulation of the European Parliament and of the Council*”, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5b95461f-ac1c11e6-aab7-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions*”, **Commission Work Programme 2018**, 2017,s.8-12, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/cwp_2018_en.pdf (Erişim Tarihi: 08.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Priorities*”, https://ec.europa.eu/commission/priorities_en (Erişim Tarihi: 08.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Borders and Security*”, https://ec.europa.eu/info/topics/borders-and-security_en (Erişim Tarihi: 09.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Departments and Executive Agencies*”, https://ec.europa.eu/info/departments_en (Erişim Tarihi:09.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Migration and Home Affairs*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do_en (Erişim Tarihi: 09.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*DG Migration and Home Affairs*”, **Strategic Plan 2016-2020**, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strategic-plan-2016-2020-dg-home_may2016_en.pdf (Erişim Tarihi: 11.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION - Migration and Home Affairs, “*Terrorist Finance*

- Tracking Programme*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism/tftp_en (Erişim Tarihi: 11.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, ”*Joint Review Report of the Implementation of Terrorist Finance Tracking Program*”, **Commission Staff Working Document**, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/elibrary/documents/policies/crisis-andterrorism/19012017_tftp_report_swd_en.pdf (Erişim Tarihi:13.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*A Europe that protects: an initiative to extend the competences of the EPPO to Cross- Border Terrorist Crimes*”, **Communication from the Commission to the European Parliament and the European Council**, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-extend-public-prosecutors-office-communication-641_en.pdf (Erişim tarihi: 17.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*About the European External Action Service (EEAS)*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*About the European External Action Service (EEAS)*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Internal Security Fund- Police*”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/security-and safeguarding-liberties/internal-security-fund-police_en (Erişim Tarihi: 22.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*”, http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION, “Schengen Area”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION, “*Identification of applicants (Eurodac)*”, *Migration and*

- Home Affairs*, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION, “Visa Information System (VIS)”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borderand-visas/visa-information-system_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION, “Visa Policy”, **Migration and Home Affairs**, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy_en (Erişim Tarihi: 09.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION- DIRECTORATE GENERAL FOR MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*2017 Annual Activity Report*”, https://ec.europa.eu/info/publications/annual-activity-report-2017-migration-and-home-affairs_en.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION- DIRECTORATE GENERAL FOR MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*Management Plan 2018*”, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/management-plan-home-2018_en.pdf (Erişim tarihi: 20.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*EU Counter – Terrorism Strategy*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism_en (Erişim Tarihi: 19.12.2018)
- EUROPEAN COMMISSION- MIGRATION AND HOME AFFAIRS, “*Return and Readmission*”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-readmission_en (Erişim Tarihi:12.01.2019)
- EUROPEAN COMMISSION-PRESS RELEASE DATABASE, “Towards a Comprehensive European Migration Policy: 20 Years of EU Action”, **European Commission Fact Sheet**, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4544_en.htm (Erişim Tarihi: 09.01.2019)
- EUROPEAN COMMUNITIES, “*Treaty on European Union*”,https://europa.eu/europeanunion/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- EUROPEAN COMMUNITIES, “*European Political Cooperation (Epc)*”, Office for

- Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 1988,
<http://aei.pitt.edu/45409/1/European.Political.Cooperation.pdf> (Erişim Tarihi:
21.01.2019)
- EUROPEAN COMMUNITIES, “*Common Foreign and Security Policy*”, **Treaty of Amsterdam Amending the Treaty on EU, The Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts**, 1997, Article J.16,
<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (Erişim Tarihi:
23.01.2019)
- EUROPEAN COMMUNITIES, “*Declaration on the establishment of a policy planning and early warning unit*”, Final Act, s.132.
<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (Erişim Tarihi:
24.02.2019)
- EUROPEAN COUNCIL, “*EU fight against terrorism*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*EU strengthens rules to prevent new forms of terrorism*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “EU strengthens control of the acquisition and possession of firearms”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/25/control-acquisition-possession-weapons/> (Erişim Tarihi:
18.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Response to the terrorist threat and recent terrorist attacks In Europe*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/> (Erişim Tarihi: 18.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Schengen borders code: Council adopts regulation to reinforce checks at external borders*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/regulation-reinforce-checks-external-borders/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Improving security through information sharing: Council agrees negotiating mandate on interoperability*”,

- <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/14/improving-security-through-information-sharing-council-agrees-negotiating-mandate-on-interoperability/> (Erişim Tarihi: 20.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Outline of the counter- terrorism strategy for Syria and Iraq, with particular focus on foreign fighters*”,
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/en/pdf>
(Erişim Tarihi: 22.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Timeline: foreign terrorist fighters and recent terrorist attacks in Europe*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:24.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Justice and Home Affairs Council, 09-10/10/2014*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2014/10/09-10/> (Erişim Tarihi: 26.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Special meeting of the European Council, 30/08/2014*”,<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/europeancouncil/2014/08/30/> (Erişim Tarihi: 26.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Foreign Affairs Council*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2015/01/19/> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Outline of the counter- terrorism strategy for Syria and Iraq, with particular focus on foreign fighters*”,
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/en/pdf>
(Erişim Tarihi: 27.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Policy and Security Committee*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/> (Erişim Tarihi: 19.01.2019)
- EUROPEAN COUNCIL, “*European Union Military Committee*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/> (Erişim Tarihi: 24.01.2019)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Timeline: foreign terrorist fighters and recent terrorist attacks in Europe*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:27.11.2018)

- EUROPEAN COUNCIL, “*Justice and Home Affairs Council, 12-13/03/2015*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/03/12-13/> (Erişim Tarihi:28.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Response to the terrorist threat and recent terrorist attacks in Europe*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/> (Erişim Tarihi: 21.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Council adopts EU Passenger Name Record (PNR) directive*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/21/council-adopts-eu-pnr-directive/> (Erişim Tarihi: 30.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Money laundering: Council approves strengthened rules*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/20/money-laundering-strengthened-rules/> (Erişim Tarihi:30.11.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Council discusses the external dimension of the EU’s counter- terrorism work*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/history-foreign-fighters/> (Erişim Tarihi:01.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Follow-up to the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015 on counter-terrorism : Report on implementation of measures*”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9422-2015-REV-1/en/pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “Justice and Home Affairs Council”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2016/11/18/> (Erişim Tarihi:02.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Regulating The Use Of Passenger Name Record (PNR) Data*”, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Joint Statement of the EU Heads of State or Government and the leaders of the EU institutions on the terrorist attacks in Brussels*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/22/joint-statement-hosg/> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*High-level expert group on information systems and*

- interoperability*”,<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=32600&no=1> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL,, “*Defence cooperation: Council establishes Permanent Structured Cooperation (PESCO), with 25 member states participating*”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/11/defencecooperation-pesco-25-member-states-participating/>
(Erişim Tarihi: 03.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*European Council conclusions on security and defence, 22/06/2017*” <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*Security and Defence*”, 22-23/06/2017,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2017/06/22-23/>
(Erişim Tarihi:03.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL,, “*Reinforcing European Defence:Remarks by President Donald Tusk at the event on PESCO*”,<https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2017/12/14/reinforcing-european-defence-remarks-by-president-donald-tusk-at-the-pesco-event/> (Erişim Tarihi:03.12.2018)
- EUROPEAN COUNCIL, “*EU Strengthens Control of the Acquisition and Possession of Firearms*”, **Press Release**, 2017, 213/17, s. 1-2.
- EU EXTERNAL ACTION, “*The EU Military Staff (EUMS)*”,
[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS)) (Erişim Tarihi: 24.01.2019)
- EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Counter –Terrorism*”,
eeas__european_external_action_service_-_counter-terrorism_-_2017-07-24.pdf
(Erişim Tarihi: 19.12.2018)
- EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*EU and Pakistan hold regular Counter-Terrorism Political Dialogue: Joint Press Release*”, https://eeas_-_european_external_action_service_-_eu_and_pakistan_hold_regular_counter-terrorism_political_dialogue_joint_press_release_-_2018-11-30.pdf (Erişim Tarihi: 03.01.2019)

- EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*European Neighbourhood Policy (ENP)*”, https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/northern-dimension/330/european-neighbourhood-policy-enp_en (Erişim Tarihi: 04.01.2019)
- EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Migration Partnership*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/408/Migration%20partnership (Erişim Tarihi: 05.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Draft Report- Committee on Foreign Affairs on annual report on the implementation of the Common Security and Defence Policy*”, 2018, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=P-E-625.376&format=PDF&language=EN&secondRef=01> (Erişim Tarihi: 08.12.2018)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Migration and Asylum: A Challenge for Europe*”, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2017/600414/IPOL_PERI\(2017\)600414_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2017/600414/IPOL_PERI(2017)600414_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 06.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Foreign Policy: Aims, Instruments and Achievements*”, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.1.pdf (Erişim Tarihi: 19.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Merger Treaty*”, **The Parliament and the treaties**, <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty> (Erişim Tarihi:19.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*The Maastricht and Amsterdam Treaties*”, s. 1, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.1.3.pdf (Erişim Tarihi:19.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Counter-Terrorism Funding in the EU Budget*”, Briefing, April, 2016, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/580904/EPRS_BRI\(2016\)580904_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/580904/EPRS_BRI(2016)580904_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 23.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Foreign Policy:Aims, Instruments and Achievements*”, s.1., http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.1.pdf (Erişim Tarihi: 23.01.2019)

- EUROPEAN PARLIAMENT, “*Towards A Union Of Freedom, Security and Justice: The Tampere Milestones*”, **Tampere European Council 15 and 16 October 1999-Presidency Conclusions**,
http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (Erişim Tarihi: 26.01.2019)
- EUROPEAN PARLIAMENT- DIRECTORATE GENERAL FOR EXTERNAL POLICIES OF THE UNION, “*A Coherent EU Strategy for the Sahel*”,
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/433778/EXPO-DEVE_ET\(2012\)433778_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/433778/EXPO-DEVE_ET(2012)433778_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 01.01.2019)
- EUROPEAN POLICE OFFICE, “*Serious and Organised Crime Threat Assessment- Crime in the age of technology*”, **SOCTA Report**, 2017, s. 55-56,
https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/report_socta2017_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)
- EUROPEAN UNION, “*Deepening Defence Cooperation Among EU Member States*”, **Permanent Structured Cooperation- PESCO**, November, 2018, https://cdn5-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/wM5QZfoVgVbC4zSzD-u--4o8E9TqYoThT3aNfAC6TQA/mtime:1542983709/sites/eeas/files/pesco_factsheet_november_2018_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 04.12.2018)
- EUROPEAN UNION, “*European Public Prosecutor’s Office*”,
https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/networks-and-bodies-supporting-judicial-cooperation/european-public-prosecutors-office_en#moreinformation (Erişim Tarihi: 16.12. 2018)
- EUROPEAN UNION, “*Institutions and bodies*”,
https://europa.eu/europeanunion/about-eu/institutions-bodies_en (Erişim Tarihi:19.12.2018)
- EUROPEAN UNION, “*Permanent Structured Cooperation (PESCO) updated list of PESCO projects-Overview – 19 November 2018*”,
<https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)
- EUROPEAN UNION, “*The History of the European Union*”, **About the EU**,
https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en#1945-1959 (Erişim Tarih:19.01.2019)
- EUROPEAN UNION, “*Treaty on European Union- Maastricht Treaty*”, EU

- Treaties, https://europa.eu/european-union/law/treaties_en (Erişim tarihi: 19.01.2019)
- EUROPEAN UNION- EEAS, “*EU Migration Policy at a Glance*”, https://eeas_-_european_external_action_service_-_migration_partnership_-_2017-12-19.pdf (Erişim Tarihi: 05.01.2019)
- EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Strategy for Security and Development in the Sahel*”, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/S52zFNRdSE1nT_vJCMWe5uRfpDn025h4kP7iW9M-Fw/mtime:1466498265/sites/eeas/files/strategy_for_security_and_development_in_the_sahel_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)
- EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, “*EU launches major project for the Horn of Africa*”, https://eeas_-_eu_launches_major_project_for_the_horn_of_africa_-_2017-01-23.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)
- EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE, “*EU – Pakistan Multi-Annual Indicative Programme (MIP) 2014-2020*”, https://cdn3eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/efaRCtOoMN4LCyzCLIXuyum9nySOuj_eBO0hl2YX8-k/mtime:1477051311/sites/eeas/files/mip20142020-programming-pakistan-20140811_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)
- EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Strategy for Security and Development in the Sahel*”, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/S52zFNRdSE1nT_vJCMWe5uRfpDn025h4kP7iW9M-Fw/mtime:1466498265/sites/eeas/files/strategy_for_security_and_development_in_the_sahel_en_0.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)
- EUROPEAN UNION- EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Yemen and the EU – Relations between the European Union and Yemen*”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1877/yemen-and-eu_pl (Erişim Tarihi: 29.12.2018)
- EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, “EU Response to the Conflict

- in Yemen”, **The EU and Yemen**, https://cdn1-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/0cvxKFmSbbmht0vYPqizczxQq3DSr-c0fmIf3UPpXXQI/mtime:1542626668/sites/eeas/files/2018_11_19_the_eu_and_yemen_2.pdf (Erişim Tarihi : 01.01.2019)
- EUROPEAN UNION-EXTERNAL ACTION SERVICE, “*Enhanced Rural Resilience in Yemen Programme (ERRY)*”
<https://eeas.europa.eu/delegations/yemen/54923/enhanced-rural-resilience-yemen-programme-erry-en> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)
- EUROPEAN UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY, “*EU Counter-terrorism Action Plan for the Horn of Africa and Yemen*”, **Joint Communication to the Council**, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012JC0024&from=en.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)
- EUROPEAN UNIVERSITY INSTITUTE, “Messina Conference: Road to the Rom Treaties”, <https://www.eui.eu/Research/HistoricalArchivesOfEU/News/2017/01-16-Messina-Conference-Road-to-the-Rome-Treaties> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)
- EUROPOL, “*ECTC- European Counter Terrorism Centre*”,
<https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> (Erişim Tarihi: 02.12.2018)
- EUROPOL, “*Operational Agreements*”,
<https://www.europol.europa.eu/partnersagreements/operational-agreements> (Erişim Tarihi: 13.01.2019)
- EUROPOL, “*Our Thinking*”, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/our-thinking> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)
- EUROPOL, “*Strategic Agreements*”,
<https://www.europol.europa.eu/partnersagreements/strategic-agreements> (Erişim Tarihi:17.01.2019)
- EUROPOL, “*EU Policy Cycle – EMPACT*”, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact> (Erişim Tarihi:14.01.2019)
- EUROPEAN UNION, “*European Police Office (Europol)*”, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_en (Erişim Tarihi: 13.02.2019)
- EUROPOL, “*Serious and Organised Crime Threat Assessment*”

- (SOCTA)”,<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/serious-andorganised-crime-threat-assessment> (Erişim Tarihi: 14.01.2019)
- EUROPOL, “*Terrorism*”, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-andtrends/crime-areas/terrorism> (Erişim Tarihi: 14.01.2019)
- EUROPOL, “European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018”, **European Union Agency for Law Enforcement Cooperation**, 2018, s. 63-66, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/tesat_2018_1.pdf (Erişim Tarihi: 15.01.2019)
- EUROPOL, “*Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)*”,<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internetorganised-crime-threat-assessment> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)
- EUROPOL- EUROPEAN CYBERCRIME CENTRE, “*Internet Organised Crime Threat Assessment*”, **IOCTA**, 2018, s. 13-52., <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/iocta2018.pdf> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)
- EVERS, Frank, “*The OSCE Summit in Astana: Expectations and Reuslts*”, **CORE Working Paper**, Hamburg, 2011, p. 1-29.
- FACT SHEETS ON THE EU, “*The Treaty of Nice and the Convention on the Future of Europe*”,<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe> (Erişim Tarihi: 29.06.2019)
- FEDERAL FOREIGN OFFICE, “*Aims and characteristics of the CFSP*”,[https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gasp//228304\(PDF\)](https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gasp//228304(PDF)) (Erişim Tarihi: 25.01.2019)
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, “*Uluslararası Belgelerde Terörizm*”, **Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını**, Elazığ, 2000.
- FENDOĞLU, Tahsin, “AGİT’in Güvenlik Boyutu”, **Tarihten Günümüze İç ve Dış Tehditler**, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Elazığ, 2002.
- FREESTONE, David, “International Cooperation Against Terrorism and The Development of International Law Principles of Jurisdiction”, **Terrorism and Law**, (Ed. HIGGINS and FLORY), Routledge, London and Newyork, 2003.

- FOREIGN AFFAIRS COUNCIL, “*Council Conclusions on the EU Regional Strategy for Syria and Iraq as well as the Da’esh Threat*”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9105-2016-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 30.11..2018)
- GAINAR, Maria, “European Political Cooperation (1970-1993)”, **An institutional Approach**, <https://ehne.fr/en/article/european-humanism/diplomaticpractices/european-political-cooperation-1970-1993> (Erişim Tarihi: 21.01.2019)
- GANOR, Boaz, “*Defining Terrorism: Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?*”, **Police Practice and Research**, 2002, Vol. 3, No.4, s. 287.
- GENERAL SECRETARIAT OF THE COUNCIL DELEGATIONS, “*Riga Joint Statement*”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5855-2015INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2018)
- GROSSKOPF, Anke, “*Why ‘non’ and ‘nee’ to the EU Constitution? Reconsidering the Shock of the Dutch and French Referenda*”, Long Island University, Department of Political Science, Canada, 2007, s. 1-31.
- GÜRKAYNAK, Muharrem, **Avrupa’da Savunma ve Güvenlik**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Ağustos 2004.
- G20 COUNTRIES, “*G20 Statement on the Fight Against Terrorism*”, <https://www.consilium.europa.eu/media/23730/g20-statement-on-the-fight-against-terrorism.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2018)
- HABER365, “*Belçika Paris Saldırğını Fransa’ya iade etti*” <http://haber365.com.tr/dunya/belcika-paris-saldirganini-fransaya-iade-etti-h10831.html> (Erişim Tarihi: 07.03.2017)
- HAN, A. Kadir, “*Asker- Sivil Ayrımı: Barışı Koruma ve Ötesi, Silahların Yayılması ve Kalkınma – Bağlantılar Açığa Çıkıyor*”, Sonbahar 2007, **NATO Dergisi**, <https://www.nato.int/DOCU/review/2007/issue3/turkish/art3.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)
- HIGGINS, Rosalyn- FLORY, Maurice, **Terrorism and International Law**, Routledge, London, 1997.

HIGH REPRESENTATIVE OF THE EU FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY, “*Elements for an EU regional strategy for Syria and Iraq as well as the Da’esh threat*”, **Joint Communication to the European Parliament and the Council**,

https://cdn4eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/JC1qj1ZwMLi9tgNo9OkFqLLUcEvwwMjtCqnc78BpJk/mtime:1465564879/sites/eeas/files/20150206_jin_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

HOFFMAN, Bruce, “*Terrorism Trends and Prospects*”, **Countering the New Terrorism**, (Ed. Ian O. Lesser), RAND publications, USA, 1999, s.7-8.

HOFFMAN, Bruce, **Inside Terrorism**, Columbia University Press, New York, 2006.

HOFFMAN, Bruce, “Defining Terrorism:Means, Ends and Motives”, **Terrorism and Counterterrorism: Understanding The New Security Environment, Readings and Interpretations**, Third Edition, (Ed. D.Russell HOWARD L.Reid, SAWYER, E., Natasha BAJEMA,), McGraw Hill Higher Education, New York, 2009.

INSTITUTE FOR SECURITY & DEVELOPMENT POLICY, “*The Shanghai Cooperation Organization and Counter-terrorism Cooperation*”, <http://isdpeu/event/shanghai-cooperation-organization-counter-terrorism-cooperation/> (Erişim Tarihi:04.07.2018)

KANAT, Selim, “*Terörizmin Dünü, Bugünü, Yarını: Siyasal Gerçekçi Bir Değerlendirme*”, **SDÜ İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, C. 19, S. 3, 2014, s. 204.

KAP, Derya, “*AB ve Türkiye’nin İşİD ve Yabancı Savaşçılarla Mücadele Politikası*”, **İKV DEğERLENDİRME NOTU**,

[https://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108(1).pdf) (Erişim Tarihi:22.11.2018)

KAYA, İbrahim, **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk**, USAK Yayını, Ankara, 2005.

KAYA, Sezgin, “*Uluslararası Alanda Polisiye İşbirliğinin Gelişimi: Avrupa Örneği*”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, c.XXVII, S.1, s.57.

KAZAN Hüseyin, “*Terör- Medya İlişkisi ve Medya Terör Haberciliği*”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 24, s. 113.

- KDGM, “Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme”,
<http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/KDGM/resources/uploads/REHINE.pdf>
(Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- KFIR, Isaac, “The United Nations and the Challenge of Combating International Terrorism”, **Legal Aspects of Combating Terrorism**, Centre of Excellence Defence Against Terrorism IOS Press, Ankara, 2008.
- KOCA, Mehmet, “*Küresel ve Bölgesel Örgütlerin Terörizmle Mücadele Stratejileri*”,
<http://www.arem.gov.tr/kuresel-ve-bolgesel-orgutlerin-terorizmle-mucadele-stratejileri>
(Erişim Tarihi: 01.04.2017)
- İKTİSADİ KALKINMA VAKFI, “Dış ve Güvenlik Politika”, **AB Temel Politika Alanları**, <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=228> (Erişim Tarihi: 23.01.2019)
- LAQUEUR, Walter, **A History of Terrorism**, Transaction Publishers, New Jersey, 2002.
- LAVIEILLE, Jean Marc, “Barış Hakkı”, **İnsan Hakları ve Güvenlik**, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001.
- LIEBE, Leland, “*NATO’s New Strategic Concept: Implications for Transforming Army*”, **School of Advanced Military Studies**, Kansas, 2002, p. 12.
- MANGO, Andrew, **Türkiye’nin Terörle Savaşı**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- MARRONE, Alessandro, “Permanent Structured Cooperation: An Institutional Pathway for European Defence”, **ISTITUTO AFFARI INTERNAZIONALI**, 2017,
<http://www.iai.it/sites/default/files/iaicom1726.pdf> (Erişim Tarihi: 11.02.2019)
- MASAK, 1373 sayılı karar 4385 inci oturumunda kabul edilen (2001) 1373 sayılı Kararı,
http://www.masak.gov.tr/media/portals/masak2/files/mevzuat/terorun_finansmani/uluslararasi_mevzuat/BirlesmisMilletler/BM_1373_Karar.htm (Erişim Tarihi: 09.11.2017)
- MEDINA, Richard M. And HEPNER, George F., “An Introduction to Spaces Places of Violent Non- State Groups”, **The Geography of International Terrorism**, CRC Press, New York, 2013.
- MULLER, Harald, “*Terrorism Proliferation: a European Threat Assessment*”, **European Union Institute for Security Studies**, No. 58, Mart 2003, s. 12.
- NATO, “*10 things you need to know about NATO*”,

<https://www.nato.int/cps/en/natohq/126169.htm> (Erişim tarihi: 23.01.2018)

NATO, “*Crisis Management*”,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49192.htm?selectedLocale=uk
(Erişim tarihi: 23.01.2018)

NATO, “*NATO AWACS Surveillance Aircraft Support to the Counter ISIL Coalition*”,
May 2017, **Fact Sheet**,
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_05/20170515_1705-factsheet-awacs-isil-en.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm
(Erişim Tarihi: 25.01.2018)

NATO, “*Defence Ministers agree on NATO Hub for the south*”,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_141114.htm (Erişim Tarihi:
26.01.2018)

NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm
(Erişim Tarihi: 27.01.2018)

NATO, “*Strategic Concepts*”, https://www.nato.int/cps/sv/natohq/topics_56626.htm#
(Erişim Tarihi: 27.01.2018)

NATO, Article 5, https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_17120.htm (Erişim
Tarihi: 31.01.2019)

NATO, “*The North Atlantic Treaty*”, 1949, Article 5,
https://www.nato.int/cps/ie/natohq/official_texts_17120.htm (Erişim
Tarihi:31.01.2019)

NATO, “*Countering Terrorism*”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm
(Erişim Tarihi: 31.01.2019)

OAS, *The Organization Of American States*,
http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp (Erişim tarihi:25.02.2018)

OAS, “*Actions Against Terrorism*”, <http://www.oas.org/en/topics/terrorism.asp> (Erişim
Tarihi: 26.02.2018)

OAS, “*Convention To Prevent And Punish The Acts Of Terrorism Taking The Form
Of Crimes Against Persons And Related Extortion That Are Of International*”

- Significance*”, Washington, D.C., February 2, 1971,
<http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-49.html> (Erişim Tarihi:
 26.02.2018)
- OAS, “*Inter-American Committee against Terrorism*”,
http://www.oas.org/en/sms/cicte/about_us_history.asp (Erişim
 Tarihi:01.03.2018)
- OAU, “*Convention On The Prevention And Combating Of Terrorism*”
[https://au.int/sites/default/files/treaties/7779-treaty-0020_-
 oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf](https://au.int/sites/default/files/treaties/7779-treaty-0020_-oau_convention_on_the_prevention_and_combating_of_terrorism_e.pdf) (Erişim
 Tarihi:05.03.2018)
- OCCHIPINTI, John D., **The Politics of EU Police Cooperation: Toward a European
 FBI?**, Lynne Rienner Publishers, London, 2003.
- OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, “*Single European
 Act*”, [https://eur-lex.europa.eu/legal-
 content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN) (Erişim Tarihi:
 21.01.2019)
- OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN UNION, “*AGREEMENT between the EU and
 USA on the processing and transfer of Financial Messaging Data from the EU
 to USA for the purposes of the Terrorist Finance Tracking Program*”,
[https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:84c098b4-275c-49d7-bbf8-
 73e978be1818.0016.01/DOC_2&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:84c098b4-275c-49d7-bbf8-73e978be1818.0016.01/DOC_2&format=PDF) (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- OFFICIAL JOURNAL OF EUROPEAN UNION, “*The Common Security and Defence
 Policy*”, **Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and to
 the Treaty Establishing the European Community**, Section 2, Article 49/a-1,
- OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, “*Directive on Combatting
 Terrorism*”, [https://eur-lex.europa.eu/legal-
 content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN) (Erişim Tarihi:
 16.12.2018)
- OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, “*Charter of the
 Fundamental Rights of the European Union*”, Article 18,
http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (Erişim Tarihi:
 06.01.2019)

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION, “*Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*”,

[https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT\(pdf\)](https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT(pdf))

(Erişim Tarihi: 06.01.2019)

OĞURLU, Ebru, “*Lizbon Antlaşması’ndan Sonra Avrupa Birliği*”, **Avrasya Etüdüleri**, 2008, 34/2, s. 15.

OIC, “*Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism*”, Part I, Article 1.

<http://www.humanrightsvoices.org/site/documents/?d=10011> (Erişim Tarihi: 04.02.2018)

OIC, “*The Charter of the Organisation of Islamic Cooperation*”, 1972, <http://ww1.oic-oci.org/english/charter/OIC%20Charter-new-en.pdf> (Erişim tarihi:28.03.2018)

OIC(Organisation Of Islamic Cooperation), “*Extraordinary Islamic Summit Conference, Istanbul Declaration on “Freedom For All Quids”*”, İstanbul, 2017, <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=1698&refID=1073> (Erişim Tarihi: 28.03.2018)

OSCE, “*Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act*”, Helsinki, 1975, <http://www.osce.org/helsinki-final-act> (pdf) (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

OSCE, “*Charter of Paris For A New Europe*”, 1990, <http://www.osce.org/mc/39516> (pdf) (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

OSCE, “*Conference for Security and Co-operation in Europe*”, 1992 Summit, <http://www.osce.org/mc/39530?download=truepdf> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

OSCE, “*Who we are?*”, <https://www.osce.org/whatistheosce> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

OSCE, *Organization For Security And Co-Operation In Europe*, <http://www.osce.org/whatistheosce> (Erişim Tarihi: 29.01.2018)

OSCE, “*CSCE Budapest Document 1994 Towards A Genuine Partnership In A New Era*”, [http://www.osce.org/mc/39554?download=true\(pdf\)](http://www.osce.org/mc/39554?download=true(pdf)) (Erişim Tarihi: 02.02.2018)

OSCE, “*Countering Terrorism*”, <http://www.osce.org/countering-terrorism> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

- OSCE, Lisbon Summit, 1996, <http://www.osce.org/mc/39539?download=true> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)
- OSCE, “*İstanbul Document 1999*”, <http://www.osce.org/mc/39569?download=true> (Erişim Tarihi: 03.02.2018)
- OSCE and UNODC, “*New 2018-2019 Joint Action Plan*”, <http://www.osce.org/secretary-general/368856> (Erişim Tarihi: 07.02.2018)
- OSCE, “*Helsinki Final Act Signed by 35 Participating States*”, <https://www.osce.org/mc/58376> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)
- ÖKTEM, Emre, “Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, 2004, S. 5, s.140.
- ÖZÇELİK, Özer- ÖNDER, Hüseyin, “*Savunma Harcamalarına Terör Riskinin Etkisi: Ampirik Bir Uygulama*”, s.37.
- ÖZKAN, Yusuf, “*Belçika Mahkemesi: PKK silahlı mücadele yürütüyor, faaliyetleri terör suçu değil*”, **BBC**, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37863346> (Erişim Tarihi: 14.02.2017)
- ÖZSÖZ, Melih, “*Avrupa Terörle Mücadelede Safları Sıkılaştırıyor: Ortak PNR Uygulamasına Doğru Adım Adım*”, **İKV Değerlendirme Notu**, 2015, S. 2,
- PERSKOWSKI, Nina, “*A Normative Assessment of the Aims and Practices of the European Border Management Agency Frontex*”, **Working Paper**, No: 81, April 2012, s.11, <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/wp81-RefugeeStudiesCentre,normative-assessment-frontex-2012.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2019)
- PESCO, “*Permanent Structured Cooperation (PESCO) Updated List of PESCO Projects–Overview*”, November, 2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf> (Erişim Tarihi:05.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*Counter Unmanned Aerial System (C- UAS)*”, <https://pesco.europa.eu/project/counter-unmanned-aerial-system-c-uas/> (Erişim Tarihi: 26.12.29-018)
- PESCO PROJECTS, “*Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security*”, <https://pesco.europa.eu/project/cyber-rapid-response-teams-and-mutual-assistance-in-cyber-security/> (Erişim Tarihi: 26.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*Cyber Threats and Incident Response Information Sharing*

- Platform*”, <https://pesco.europa.eu/project/cyber-threats-and-incident-response-information-sharing-platform/> (Erişim Tarihi:26.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N)*”, <https://pesco.europa.eu/project/european-military-space-surveillance-awareness-network-eu-ssa-n/> (Erişim Tarihi: 26.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO)*”, <https://pesco.europa.eu/project/harbour-and-maritime-surveillance-and-protection/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*Helicopter Hot and High Training (H3 Training)*”, <https://pesco.europa.eu/project/helicopter-hot-and-high-training-h3-training/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*The Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM)*”, <https://pesco.europa.eu/project/maritimeseemiautonomous-systems-for-mine-countermeasures/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)
- PESCO PROJECTS, “*Upgrade of Maritime Surveillance*”, <https://pesco.europa.eu/project/upgrade-of-maritime-surveillance/> (Erişim Tarihi: 23.12.2018)
- PILLAR, Paul R., **Terrorism and U.S. Foreign Policy**, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2003.
- POLITIQUES EUROPEENNESS, “*The Permanent Structured Cooperation : opportunity or a brake for a new start of a coherent and united European defence?*”, s. 26, <http://mastereurope.eu/wp-content/uploads/2018/04/G5-PESCO-Rapport-d%C3%A9tude.pdf> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)
- REISMAN, W. Michael, “*International Legal Responses to Terrorism*”, **Houston Journal of International Law**, vol. 22:1, 1999, s.11.
- REFWORLD, “*OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism*”, <https://www.refworld.org/docid/3f4b1f714.html> (Erişim Tarihi: 25.05.2019)
- ROSAND, Eric, “*Security Council Resolution 1373, Counter-Terrorism Committee, and the Fight Against Terrorism*”, **American Journal of International Law**, Vol. 97, No:2,Cambridge University Press, JSTOR, 2003, s. 335.
- SANDER, Oral, **İlk Çağlardan 1918’e**, İmge Kitap evi Yayınları, Ankara, 2003.

- SANDIKLI, Atilla, **Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği**, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2015.
- SARAÇLI, Murat, “*Uluslararası Hukukta Terörizm*”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 1057.
- SCHMIDT, Alex P., et all., **Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature**, Transaction Publishers, New Brunswick and London, 1988.
- SINAR, Hasan, “*Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 58, S. 1-2, 2000, s. 69.
- SIRADAĞ, Abdürrahim, “*Sahra Altı Afrika’nda Terörist Grupların Yükselişi: BOKO HARAM ve EŞ- ŞEBAB*”, **ANALİZ**, Sayı:125, 2015, s. 9-21.
- SOKOLSKA, Ina, “*The Treaty of Nice and the Convention on the Future of Europe*”, **European Parliament**,
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/4/the-treaty-of-nice-and-the-convention-on-the-future-of-europe> (Erişim Tarihi:28.01.2019)
- SPINDLOVE, R. Jeremy- SIMONSEN, E. Clifford, **Terrorism Today: The Past, The Players, The Future**, Pearson, New Jersey, 2010.
- STAPLEY, Craig, “*Understanding The Nature of Terrorism- How do we define terrorism?*”, **Terrorism’s Unanswered Questions**, B. Adam, Lowther – Beverly, Lindsay(ed.), British Library Cataloguing in Publication Data, United States of America, 2009.
- STROMSETH, JANE E., “*The Security Council’s Counter- Terrorism Role: Continuity and Innovation*”, **An Imperial Security Council? Implementing Security Council Resolutions 1373 and 1390**, Georgetown University Law Center, 2003.
- ŞİMŞEK, Murat, “*Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma*”, **Akademik Bakış Dergisi**, Mart- Nisan 2016, Sayı: 54, s.319.
- TAMPERE EUROPEAN COUNCIL-PRESIDENCY CONCLUSIONS, “*A Unionwide Fight Against Crime*”,
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200r1.en9.htm (Erişim Tarihi: 13.01.2019)
- TEKEL, Suna, “*Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm*”,**38. ICANAS**

(Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), C:1, Ankara, 2011, s. 1360.

TEXT OF THE PLEVEN PLAN,

<http://www.fransamalingvongeusau.com/documents/dl2/h6/2.6.1.pdf> (Erişim Tarihi: 29.06.2019)

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN

UNION, “*Regulation of the European Parliament and of the Council on Schengen Borders Code*”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&from=EN> (Erişim Tarihi: 06.01.2019)

THE UNIVERSITY OF LUXEMBOURG, “*The Failure of the European Defence*

Community (EDC)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

THE SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION,

http://eng.sectsco.org/about_sco/ (Erişim Tarihi: 25.05.2019)

THE TREATY OF ROME, Article 236,

https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf (Erişim Tarihi: 21.01.2019)

TILLY, Charles, “*Terror, Terrorism, Terrorists.*” **Sociological Theory**, Vol. 22, No: 1, Mart 2004, s. 5.

TREATY OF NICE, “Declarations Adopted By The Conference, Declarations on the

enlargement of the European Union.”, **Amending The Treaty On European Union, The Treaties Establishing The European Communities And Certain Related Acts 2001/C- 80/01**, Final Act -20, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN> (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

TREATY ON EUROPEAN UNION, “*Consolidated version of the Treaty on European*

Union- Protocol No 10”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12008M/PRO/10&from=EN> (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

TUİÇ AKADEMİ, “*AB Lizbon (Reform) Antlaşması*”, <http://www.tuicakademi.org/ab-lizbon-reform-anlasmasi/> (Erişim Tarihi:30.01.2019)

TÜRK DİL KURUMU,

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=karsilik_liste&ayn1=bas&kelime1=ter%C3%B6rizm (Erişim Tarihi: 18.01.2017)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ AB BAKANLIĞI, “Türkiye-AB Zirvesi Ortak Sonuç Bildirisi”,

https://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/turkiye_ab_zirvesi_ortak_sonuc_bildirisi_29_kasim_2015.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ AB BAŞKANLIĞI, **Avrupa Birliği’nin Tarihçesi**,

<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105> (Erişim Tarihi: 28.06.2019)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- ADALET BAKANLIĞI, 1368 sayılı karar,

<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 29.06.2015)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Amerikan Devletleri*

Örgütü”, <http://www.mfa.gov.tr/amerikan-devletleri-orgutu.tr.mfa> (Erişim tarihi:25.02.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Kuzey Atlantik Antlaşması*

Örgütü-NATO”, <http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 25.01.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Türkiye ve AGİT*”,

http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 31.01.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Afrika Birliği*”,

<http://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.03.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*İslam İşbirliği Teşkilatı*”,

<http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 24.03.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Şangay İşbirliği Örgütü*”,

<http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> (Erişim Tarihi:04.07.2018)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AB BAŞKANLIĞI, “*AB’nin*

Tarihçesi”, https://www.ab.gov.tr/_105.html (Erişim Tarihi: 19.01.2019)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ - DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “*Türkiye ve Avrupa Güvenlik*

- ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)*”,http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 02.06.2019)
- UN, “*Charter Of The United Nations And Statue Of The International Court Of Justice*”, San Francisco, 1945, <https://treaties.un.org/doc/source/docs/charter-all-lang.pdf> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)
- UN SECURITY COUNCIL, Resolution 1373, 2001, <https://www.un.org/News/Press/docs/2001/01-16.unsc.n1373.html> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)
- UN SECURITY COUNCIL, Resolution 1368, 2001, <https://www.un.org/News/Press/docs/2001/01-16.unsc.n1368.html> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)
- UN SECURITY COUNCIL, “*Counter Terrorism Committee*”, <https://www.un.org/sc/ctc/about-us/frequently-asked-questions-faqs/> (Erişim Tarihi: 31.01.2019)
- UNODC- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, “*UNODC/OSCE Agree New Joint Action Plan*”, <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2016/March/unodc-osce-agree-new-joint-action-plan.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2019)
- UNITED NATIONS, “*United Nations Office of Counter Terrorism*”, <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml> (Erişim Tarihi:02.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1963 Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, Article 11, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv1english.pdf> (Erişim Tarihi: 02.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft*”, United Nations Office of Counter Terrorism, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv2-english.pdf> (Erişim Tarihi:03.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of*

- Aircraft*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**,
<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv3-english.pdf> (Erişim Tarihi:03.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1988 Protocol for Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv7-english.pdf> (Erişim Tarihi:03.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1973 Convention on Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-7.pdf> (Erişim Tarihi:04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1979 International Convention against the Taking Hostages*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**,
<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-5.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1980 Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**,
<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv6-english.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*2010 Convention on the Suppression of Unlawful Acts Relating to International Civil Aviation*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**,
https://www.icao.int/secretariat/legal/Administrative%20Packages/BeijinConvention_EN.pdf (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*2010 Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**,
https://www.icao.int/secretariat/legal/Administrative%20Packages/Beijin_protocol_EN.pdf (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1988 Convention for the Suppression of Unlawful Act Against*

- the Safety of Maritime Navigation*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv8-english.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*2005 Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Act Against the Safety of Maritime Navigation*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, https://www.unodc.org/tldb/en/2005_Protocol2Convention_Maritime%2Naviation.html, (Erişim Tarihi: 04.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1988 Protocol for Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv9-english.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1991 Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv10-english.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1997 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-9.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*1999 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-11.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*2005 Amendments to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://www.un.org/en/counterterrorism/legal-instruments.shtml> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*2005 International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism*”, **United Nations Office of Counter Terrorism**, <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-15.pdf> (Erişim Tarihi: 05.11.2017)

- UNITED NATIONS, “*The Situation in Afghanistan*”, **Resolution 1333**,
<http://unscr.com/en/resolutions/1333> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*The Resolution 1267*”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/1267> (Erişim Tarihi:09.11.2017)
- UNITED NATIONS, “**Threats to international peace and security caused By terrorist acts**”,*Security Council Resolution 1368, 2001*,
<https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 10.11.2017)
- UNITED NATIONS, “*The Resolution 1540*”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/1540> (Erişim Tarihi: 04.01.2018)
- UNITED NATIONS, “*The Resolution 2396*”, **United Nations Security Council Resolutions**, <http://unscr.com/en/resolutions/2396> (Erişim Tarihi:23.01.2018)
- UNITED NATIONS, **Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice**, San Fransisco, 1945, Chapter I, Article 1/1, p.3.<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (Erişim Tarihi:02.02.2019)
- UNITED NATIONS, “*Charter of the United Nations*”, Chapter VII,
<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (Erişim Tarihi: 09.02.2019)
- U.S DEPARTMENT OF STATE, “*State Sponsors of Terrorism*”<https://www.state.gov/j/ct/list/c14151.htm> (Erişim Tarihi: 09.02.1017)
- WARDLAW, Grant, **Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter- Measures**, Cambridge University Press, USA, 2002.
- WATUPMAN, “*History of Europol*”,<http://people.exeter.ac.uk/watupman/undergrad/pollard/html/history.htm> (Erişim Tarihi: 23.01.2019)
- WEIL, Ann, **Disasters : Terrorism**, Saddleback Educational Publishing, USA, 2004, s. 6-7.
- WILKINSON, Paul, **Political Terrorism**, Macmillian, London, 1974, s. 9.
- YAYLA, Atilla, “*Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve*”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C: XLV, No:1-4, Ocak- Aralık, 1990, s.335.

WILKINSON, Paul, **Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response**,
Routledge, USA and Canada, 2006.

WYLER, Liana Sun, “*Weak and Failing States: Evolving Security Threats and U.S. Policy*”, **CRS Report for Congress**, Order Code: RL34253, 2008, s. 4.

YAMAN, Didem, “*Nato ’nun Yeni Görevi: ’Terörizmle Mücadele’ ve Bu ekseninde Atılan Adımlar*”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 2, No: 7, 2006, s. 43

YILMAZ, Sait, “*Afrika’da Terör ve Sessiz Savaşlar*”, **21. yy. Türkiye Enstitüsü Dergisi**, Ankara, 2017, s. 19.

ZAFER, Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Yayınları, İstanbul, 1998.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : EDA ÜNAL SAKALLI

Doğum Yeri ve Yılı : ISPARTA – 01.01.1991

Medeni Hali :Evlü

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Atılım Üniversitesi / Mütercim Tercümanlık – Süleyman Demirel Üniversitesi / İngilizce Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi :Uluslararası İlişkiler AB Çalışmaları

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

1. İngilizce (İleri seviye)
2. Almanca (Başlangıç)
3. İspanyolca (Başlangıç)

İş Deneyimi :

1. İngilizce Öğretmenliği (Isparta Doğa Koleji - 2017- Halen)
2. İngilizce Öğretmenliği (Tokat Özel Sınav Temel Lisesi - 2015-2016)
3. İngilizce Öğretmenliği (Isparta AmericanLife Language Institute - 2014-2015)
4. Uzman Öğretici (Isparta Ardem Dil Merkezi – 2013-2014)